

ORIENTELE CATOLICU

SEAU

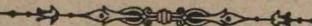
CONCORDANTIELE TRADITIUNEI

prin cari din s. scripture si din variele monumente ale bisericei orientale conservate in cartile bisericesci si in alte scripte se demuestra credinta catolica despre primatul fericitului Petru apostolului si al urmatorilor aceluiasi Pontificilor romani

prin

Joane Papiu

preot catolicu de ritulu grecescu din dieces'a Gherlei, spiritual. la cas'a u. r. correct. asesor. consist. si vprotop. onor.

ORIENS CATHOLICUS

SIVE

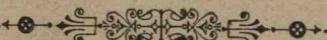
TRADITIONIS CONCORDANTIAE

quibus e s. scripture et e variis Ecclesiae orientalis monumentis in libris ecclesiasticis aliisque scriptis conservatis demonstratur fides catholica circa beati Petri apostoli ejusdemque successorum romanorum Pontificum primatum

per

Joannem Papiu

praesbyterum graeci ritus catholicum dioecesis Szamos-ujvariensis domus h. r. correct. curat. s. sedis consist. assess. v. archidiac. ad honor.

SZAMOSUJVARINI

TYP. „AURORAE” P. A. TODORAN.

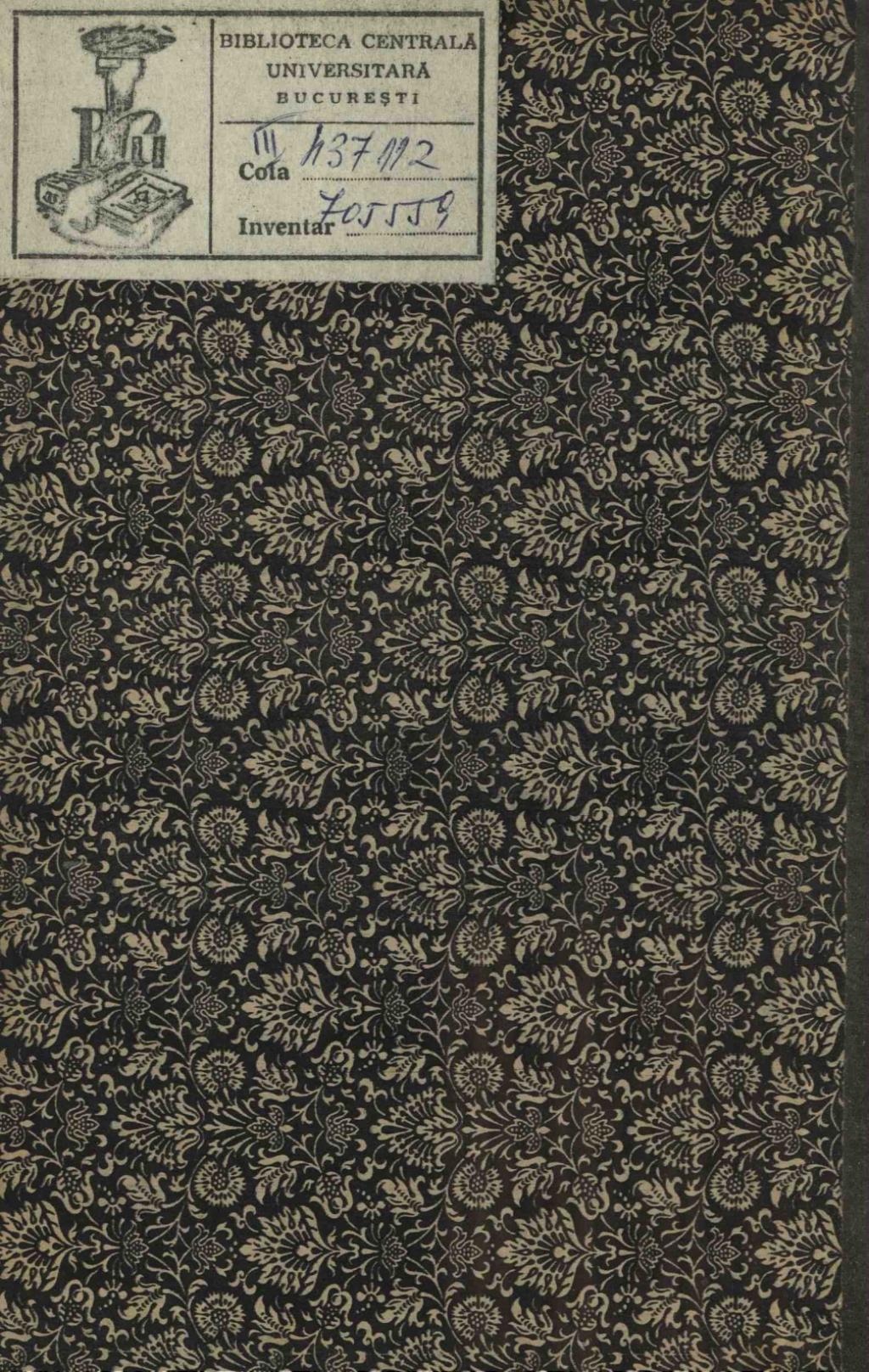
1885.

BIBLIOTECĂ CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREŞTI

Cota *h37.112*

Inventar *F05559*

Biblioteca Centrală Universitară

Ceta
Inventar

III 437112
705559

Ioan Papu născut la 24 august 1836
în Sas-Uifalău (Noeni); mort la
1903. —

Cu permisiunea superiorilor.

Superiorum permissu.

1903
1836
67

Le Prologue

Protestatio auctoris.

*Omnia, quae in hoc opere perstringuntur, — si forte
quid incorrecte aut ad sensum cath. fidei non satis exacte
scriptum fuerit, — judicio s. Matris R. Ecclesiae omni-
umque Verae et Universalis fidelium Magistrae, subjecta
esse volumus et declaramus.*

La Lectoru.

Fienduca monumentele, prin cari s'a conservatu credinti'a si invetiatur'a despre primatu in depositulu besericei or., se afla in varie versiuni ale limbelor, nu e mirare, déca mai multe testimonie, cari s'aau pestratu la poporele orientali, nu potu fi cunoscute multora, de nu cumiva voru fi fostu adunate aui traduse in atare limba, prin care de si nu cu toti, totusi cu mai multi se se pota comunicá.

Dereptu ace'a credu că e de ajunsu motivulu, din care opulu present, pre carele Ti-lu oferescu benevoitoriale Lectoru, — pre langa limb'a materna s'a compusu, — preste datena — de o data si in limb'a latina, in compunerea caruia vei vedé că (afara de impregiurarea că e in döue limbe), am mai preferit u produce cuventele altor'a, decâtua indesuí ale mèle fara cuvenintia. Dar' fiendu ca cuprinsu cu multe ocupatiuni nu am avutu grigia, pre cumu s'ar fi cuvenitul, de erorii si gresielele, ce s'a veritu parte din negrigi'a tipografiloru, parte din cunoscinti'a mea ne ecsacta facia de geniulu limbei latine, — ceru iertare; că de-si nu am intrelasatu a corege la calcaniulu cartiei unele erate mai mari, totusi cele mai multe (si cele ortografice tóte) lasu se mi-le condoneze buna vointi'a si se le indrepte judecat'a Ta, sperandu că voiu fi ecsusatu, de óra ce si Cicerone dice că: *déca se intielege lucrulu bene, facia de folosirea si aplicarea cuventelor se cuvine se fimu indulgenti.*

Auctorulu.

Ad Lectorem.

Quum monumenta, quibus in or. Ecclesiae deposito fides et doctrina circa primatum conservata est, in variis vernacularum exstent versionibus, non mirum si non pluribus plura, quae apud orientales populos supersunt testimonia innotescere queant, — nisi forte in talem fuerint collecta aut translata sermonem, quo, — quamvis non omnibus, — saltem pluribus communicari possint

Hinc sufficiens — ut opinor — praesentis, — quod Tibi benevole Lector offero, — simul cum nativa, — praeter consuetudinem — latina quoque lingua exarandi ratio operis, in quo confiendo (praeterquam quod bilingvem), me magis aliorum verba scripsisse, quam mea importune ingessisse videbis. Sed quoniam pluribus distentus occupationibus errores, qui partim ex incaria typographorum, — partim vero, quae ex mea ad genium latini sermonis non satis exacta notitia irrepserunt stribligines, prouti decuissest non curabam, — ignoscetiam peto; quamvis enim nonnulla graviora errata ad calcem libri corrigere non intermissem, plurima tamen (et orthographicā omnia) benevolentiae Tuae condonanda et judicio emendanda relinquo et spero fore, ut me excusatū habeas monente Cicerone: *re bene intellecta de verborum usu et applicatione nos faciles esse debere.*

Auctor.

CONSPECTUL.

Prolegomene.

Despre primatulu santului apostolu Petru si alu Pontificilor romanii succesorii acelui-a-si.

Articlulu I.

Domnulu nostru Isusu Christosu a intemeliat primatulu, carele l'a datu fericitului apost. Petru preste intréga beseric'a, si pre Petru l'a pusu de capu vediutu alu besericei.

§. I. Sant'a Scriptura	2
§. II. Cartile chorali	10
§. III. Alte carti eclesiastice liturgice-rituali, doctrinali si cu auctoritate	32
§. IV. Cartile eclesiastice ale altorn orientali	44
§. V. Unii, cari mai alesu din ai nostri apropiandu-se de materia au tractatu despre primatu ori pre de asupra ori cu propusu	54
§. VI. Santi Parenti si alti scrietori ai besericei or.	66
§. VII. Deducere din cele precedenti	88
§. VII. Domnulu Christosu nu a conferitui printatulu preste intréga beseric'a neci unui fiesce caruia singuru, neci toturorou au döra cetei colective a toturorou apostolilor, ci fericitului Petru apostolulu	108
§. IX. Primatulu nu a fostu datu de Domnulu Christosu neci unui altuia din numerulu apostoliloru, ci fericitului Petru i s'a datu intru adeveru primatulu nu numai de onore, ci si de potestate, adeca de autoritate si juredictiune	116
§. X. Primatulu fundat de Domnulu Christosu si d:tu fericitului Petru are se fia perpetuu	132

Articlulu II.

Primatulu datu fericitului Petru, fiindu ca este perpetuu, a trecutu la Pontificii romani că adeverati si legitimi urmatori ai f. Petru, acesti'a au asia dara acel'asi primatū universale, care l'a avutu fericitulu Petru.

§. XI. Fericitulu Petru a fostu in Rom'a si pana la mörte a gubernat u beseric'a romana	148
---	-----

CONSPECTUS.

Prolegomena.

De primatu sancti Petri apostoli ejusque successorum romanorum Pontificum.

Articulus I.

Dominus noster Jesus Christus instituit primum — quem in universam Ecclesiam beato Petro apostolo contulit, et Petrum visibile caput Ecclesiae constituit.

§. I. Sacra scriptura	3
§. II. Libri chorales	11
§. III. Alli libri ecclesiastici, liturgico-rituales et doctrinales auctoritate polleentes	33
§. IV. Aliorum orientalium libri ecclesiastici	45
§. V. Nonnulli, qui praecipue e nostris, vel obiter vel vero ex proposito rem aggressi de primatu disseruerunt	55
§. VI. Sancti Patres aliique orientalis ecclesiae sciptores	67
§. VII. Deductio ex praecedentibus	89
§. VIII. Christus Dominus primatum in universam Ecclesiam nec singulis nec omnibus aut vero coetui omnium apostolorum collective sumpto, sed b. Petro apostolo tradidit	109

§. IX. Primatus a Christo Domino nulli ex apostolorum numero alteri, sed b. Petro collatus est vere primatus non solum honoris, verum etiam potestatis, id est auctoritatis et jurisdictionis	117
---	-----

§. Primatus a Christo Domino fundatus beatoque Petro apostolo traditus debet esse perpetuus	133
---	-----

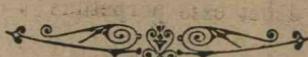
Articulus II.

Primatus b. Petro collatus quoniam perpetuus est, transit ad Pontifices rom. ut veros et legitimos b. Petri successores, habent itaque hi eundem. quem b. Petrus habuit, primatum universalem.	
--	--

§. XI. Beatus Petrus apostolus fuit Romae romanamque usque ad mortem rexit Ecclesiam	149
--	-----

VIII.

§. XII. Episcopulu Römei vechie este adeveratulu si legitimulu urmatoriu in primatu alu fericitului Petru apost.	158
§. XIII. Succesiunea Pontificiloru romani in primatulu fericitului Petru si perpetuitatea primatului in Pontificii romani o intarescu si cartile canonice ale orientalilor din istoria tienerei concilielor	176
§. XIV. Deducere si conclusiune din cele precedenti	194
§. XV. Crédinti'a universale a besericei despre pri- matulu Pontificiloru romani si despre perpetuitatea acestuia in Pontificii romani o aréta si canónele concilielor orientali.	204
§. XVI. Primatulu f. Petru in Pontificii rom. recuno- scutu priu ss. Parenti si prin canonele concilielor l'au re- cunoscutu si marturisit si patriarchii besericei constanti- nopolitane si alti archierei si doctori ai besericei orientali precum si imperatii	218
§. XVII. Credinti'a despre primatulu Pontificelui ro- manu la poporele natiunei romanesci a remasu conservata in intregitatea s'a de la couversiunea ei la Christosu, pre temp- pulu celoru 7 concilie ecumenice si pana in dilele lui Fotiu	234
§. XVIII. Poporele natiunei romanesci, cari credinti'a despre primatulu f. Petru pre tempulu celoru 7. concilie ecumenice si pana la tempurile lui Fotiu au conservatuo ne clatita, — au tienutu uniunea cu s. m. beseri'ca romana si in seclii urmatori, caci nesuntiele Greciloru neci in tem- pulu posterioru — dupa desbinarea intrevenita la Florentia, nu au potutu desface cu totulu de la uniune pre stramosii nostru, ci strabunii nostri prin unu sîru lungu de seculi cu credintia filiale au remasu alipiti de catedr'a fericitului Petru.	246
§. XIX. Primatulu Pontificiloru romani cu cuvantele si cu înveitiatur'a Grecii nu-lu admitu si nu voescu a-lu cunoscce, dar' totusi cu faptele se vedu a-lu comprobă si in modulu acest'a eli — insisi si-contradiscu	270
§. XX. Conclusiune	278

§. XII. Episcopus Romae veteris est verus et legitimus b. Petri Apostoli in primatu successor	159
§. XIII. Successionem rom. Pontificum in b. Petri primatu, hujusque in rom. Pontificibus perpetuitatem adstruunt libri orientalium canonici ex historia celebrationis conciliorum	177
§. XIV. Deductio et conclusio ex praecedentibus	195
§. XV. Universalem Ecclesiae fidem circa rom. Pontificum primatum, hujusque in rom. Pontificibus perpetuitatem adstruunt orientalium conciliorum canones	205
§. XVI. B. Petri in romanis Pontificibus primatum per ss. Patres et canones conciliorum agnatum, agnoverunt professique sunt etiam constantinopolitanæ Ecclesiae Patriarhae aliique orientalium Ecclesiarum Praesules et doctores nec non imperatores	219
§. XVII. Fides circa rom. Pontificis primatum apud romanicae nationis populos a tempore conversionis suae ad Christum, tempore 7. oec. conciliorum et usque ad tempora Photii integre consevata exstitit	235
§. XVIII. Romanicae nationis populi, qui fidem circa b. Petri primatum tempore 7. oec. conciliorum et usque ad tempora Photii inconcussam conservaverunt, unionem cum s. m. rom. Ecclesia etiam subsequis colebant seculis; conamina enim Graecorum nec tempore posteriori — post scissionem Florentia factam majores nostros ab hac unione omnino divellere potuerant, sed antenati nostri cathedrae b. Petri ap. per longam seculorum seriem filiali adhaerent fidilitate	247
§. XIX. Primatum Pontificum rom. verbis et doctrina non admittunt et agnoscere renuunt Graeci, factis tamen illum comprobare videntur atque hac ratione sibimet ipsis ipsi contradicunt.	271
§. XX. Conclusio	279

Prolegomene.

Dupa ce omulu despartită de catra Creatoriu prin calcarea legei primite in paradisu a pierdută gratia lui Domnedieu si a devenită necapace de a potă re-ajunge cu poterile proprie la destinatiunea data lui-si, — fù rescumparatu prin Isusu Christosu Fi-liulu lui Domnedieu, carele facandu-se omu din Preafericita Vergura Mari'a, a venită in lume si a fundată atare societate, carea representandu pre pamentu imperatia lui Domnedieu, — ce s'a fostu inchisă prin pecatu, — se ajute pre omu in lupta cu peccatum, si se pótă avé viati'a eterna toti, câtii voru intră in dins'a si crediendu in numele lui, voru cunoscă pre Parentele de Domnedieu adeveratul si-lu voru fi onoratu cu anima curata. Dar' fiendu că viati'a eterna este, că se cunoscă pre unulu adeveratulu Domnedieu si pre care l'a tramsu elu, pre Isusu Christosu¹⁾ — si Domnedieesculu Salvatoriu si-a inceputu diregatori'a sa de la descoperirea numelui lui Domnedieu, alu Parentelui seu celu cerescu. Aretandu dereptu ace'a cumca elu este adeveratulu Mesi'a — si că are misiunea impusa de a descoperi omeniloru numele lui Domnedieu, — a inceputu a predică si a invetiá, si câtii l'au primitu pre dinsulu, le-a datu loru potere, că se se faca filii lui Domnedieu, adeca celoru ce au crediutu intru numele lui.²⁾

Ci inainte de ce ar' fi complenită lucrulu, care i-l'a datu lui Parentele, se-lu faca,³⁾ a voită că societatea, ce o fundase, se fia indiestrata cu tóte midilocele si darurile necesarie spre ajungerea scopului prefisutu.⁴⁾

Deci pre cumu predicasă unu Domnedieu adeveratul, si unu botezul intru iertarea peccatororū, un'a credintia si un'a imperatia a ceriuriloru, si un'a viatia eterna, — asia a fundată si societatea un'a si i-a pusu unu capu; pentru că déca singuru unulu este adeveratul, (pre cumu unulu si este) — numai un'a pótă fi și calea, care duce la imperatia ceriuriloru.

Éra cumca societatea ace'a, pre care o fundase Christosu Domnul nostru, este beserică cat. si cumca numai in sinulu ei se pótă mantui omulu, urmăză de sene din ins'asi natură acestei societati; pentru ca in acesta institutiune salutară a genului umanu s'a con-

¹⁾ Joann. Ev. XVII. 3.

²⁾ Joan. I. 12.

Prolegomena.

Quum homo per transgressionem legis in paradiso acceptae a Creatore suo abscissus gratiam Dei amisisset destinationisque sibi datae propriis viribus recuperandae incapax redditus fuisset, redemptus est per Jesum Christum Filium Dei, qui e Beatissima Maria Virgine homo factus in mundum venit, atque talem constituit societatem quae regnum coelorum, quod per peccatum jam clausum fuerat, in terris repraesentatura, homini in certamine cum peccato subveniat, omnesque qui eam ingressuri fuerint et credentes in nomine ejus cognoverint Patrem Deum verum et puro corde veneraturi fuerint, vitam possint habere aeternam. Quoniam autem haec est vita aeterna, ut cognoscant solum verum Deum et quem ille misit, Jesum Christum,¹⁾ — munus quoque suum Divinus Salvator — a manifestatione nominis Dei — Patris sui celestis exorsus est. Cum itaque se Messiam verum esse — missionemque nomen Dei hominibus revelandi sibi inpositam monstraret, praedicare atque docere coepit, et quotquot eum receperunt, dedit illis potestatem filios Dei fieri, — his nempe qui crediderunt in nomine ejus.²⁾

Ast antequam opus, quod Pater dedit ei, ut faciat, consummaturus esset,³⁾ praeditam esse voluit societatem, quam ipse constituerat, omnibus ad praefatum finem necessariis mediis et dotibus⁴⁾)

Quemadmodum itaque unum Deum verum, unumque baptismum in remissionem peccatorum, unam fidem unumque regnum coelorum, atque unam vitam aeternam praedicaverat, ita societatem etiam unam — eique nrum caput constituit; si enim una sola est veritas, — (prouti una etiam est,) — una tandem potest esse via, quae ad regnum coelorum perducit.

Esse autem societatem illam, quam Chr. Dominus noster fundaverat, Ecclesiam cath. iu eaque sola hominem salvum fieri posse ex institutionis hujus natura re apse sequitur; conservatus est enim in hac humani generis salutari institutione character ille per-

²⁾ Ibid. XVII. 4.

⁴⁾ Concil. povo. I, a 1872. T. II. Cp.

XII.

servatu caracterulu perenu, ce i-lu imprimă Domnedieesculu fundatoriu de la inceputulu ei, prin tōte tempurile pana in seculul nostru; neci nu a fostu vre unu tempu, candu se fi cutezatu ceneva a afirmá cumca ea ar' fi lipsita de acestu semnu, prin care se se pōta cunoscē si distinge de catra ori cari alte societati, seau se fi negatu cumca ar' fi provediuta cu darurile si cu midilōcele necesarie la ajungerea scopului.

Apoi cumca beseric'a lui Christosu are proprietatile si midilōcele acele necesarie pentru ajungerea scopului, neci nu e lipsa de comprobare, de orace e constatatu de plenu cumca si cele alalte institutiuni au societati, căte nu se sfiesc a-si luā siesi numele de beserică de la originea ecsistentiei sale. — de si nu au incredere in sene, — se lauda celu pucinu cu unele, si inca atari atribute, pre cari nu si-le vā potē sustienē si aperă cu dreptu sf̄ dupa meritul, decâtun unic'a adeverata beseric'a lui Christosu. „Caci neci nu-si potu aretā originea sa, neci nu potu desvoltā atare sīru alu antistiloru sei, care decurgandu prin succesiune de la inceputu, celu de antanu dintre eli se fi avutu de auctoru si de antecesoru pre c̄arava dintre apostoli seau dintre barbati apostolici, care a petrecutu totusi cu apostoli.“¹⁾

Inse dupa ce nu este propusulu nostru a suscitā aci intrebari despre acele societati, ci numai de a demustrā credinti'a besericei orientali despre unulu din punctele dogmatice, despre care atestéza istori'a că ar' fi datu orientalilor pretecstu de a se separā de beserica; — fia de ajunsu pentru cerculu lucrarei nōstre, déca vomu fi luatu inceputulu de la unitatea besericei lui Christosu, fiendu constatatu cu tōta certitudenea cumca Domnulu n. Christosu, pentru că se manifesteze unitatea, a dispusu cu auctoritatea sa că originea acestei unitati se se incépa de la unulu,²⁾ ce'a-ce neci dintre orientali nu vā cuteză candu-va a-o negā cene-va, — fia si celu mai alipit u schisma: bă cu totii credu tare cu noi de impreuna si cu o gura marturisescu un'a beseric'a a lui Christosu ace'asi santa, catolica si apostolica.³⁾ — Intru adeveru la orientali, cari nu incéta a se alipi de schisme, au remasu atâtu de multe monumente, in cari se vedu a se fi conservatu urmele adeveratei credintie despre punctele dogmatice, in cătu despre unitatea aceleiasi credintie neci nu se pōte indoi mentea sanetosa; si fiendu ca nu se vede neci că aru fi pierit u injuri'a tempurilor in restempulu care a decursu de la nevalirea schismei, neci că s'aru fi stramutatu cu totulu prin falitatea invetiaturei Greciloru, nu se pōte dīce, de cătu că au ecsistat

¹⁾ Tertul. de praescr. haeretic. c. 32.

²⁾ Cyprian De unit. Eccles. IV.

³⁾ Orthodox. Confessio. P. L. C. P. 83. „Ecclesiam (docemur) esse unam

ennis, quem Divinus Fundator inde a primordiis ipsi impresserat — per omnia — ad nostri usque seculi tempora: nec fuerat tempus, quo illam hoc, quo a ceteris cujuscumque generis societatis bus dignosci distinque possit — signo destitutam fuisse quis affirmare ausus fuerit, aut vero dotibus mediisque ad finem necessariis praeditam esse negaverit.

Pollere veram Christi Ecclesiam hisce proprietatibus mediisque omnibus ad finem necessariis, comprobatione non indiget, cum certo constet reliquas quoque institutiones sive societas, — quae sibi inde ab origine existentiae suae ecclesiae nomen, — quamvis sibi diffidentes — adstruere non verentur, — saltem nonnulla horum atque talia attributa jactitare, quae jure meritoque non nisi unica verae Christi Ecclesia unquam sustinere, sibique vindicare valebit. „Nec enim originem suam edere, nec ordinem antistitum suorum per successionem ab initio decurrentem ita evolvere possunt, ut primus illorum aliquem ex Apostolis vel apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem et antecessorem.¹⁾

Ast cum consilii nostri non sit, quaestiones de illis societibus movere, sed tantum orientalis Ecclesiae demonstrare fidem circa unum ex ilisis dogmaticis punctis, quae orientalibus praetextum se se ab Ecclesia separandi deditis historia testatur; — sat is sit pro nostra provicia exordium deduxisse ab unitate Christi Ecclesiae, cum certo certius constet, Christum Dominum nostrum, ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuisse²⁾ quod nec orientalium quisquam — etiamsi schismatis tenacissimus — unquam negare ausus fuerit; imo omnes nobiscum firmiter tenent, unoque ore profitentur *unam Christi Ecclesiam eamque sanctam catholicam et apostolicam*³⁾ Profecto tam multa supersunt apud orientales, qui schismatibus adhaerere perseverant, monumenta, in quibus verae circa dogmatica puncta fidei vestigia conservata esse videntur, ut de unitate ejusdem fidei sana mens nec dubitare possit; et cum illa tempore, quod a schismatis invasione profluxit, nec injuria temporum periisse, nec falsitate Graecorum doctrinae immutata omnino fuisse videantur, non nisi temporibus schismata jam praecedentibus extitisse dicenda sunt. Unde recta rationis deductione hoc concludendum: orientalis Ecclesiae Patres inde a primordiis religionis Christinae — eodem charitatis vinculo junctos mutuo-

sanctam, catholicam et apostolicam. Conf. etiam Platon. Rechtgläubige Lehre II. Th. §. 28. Ammerkq: „Sie ist eine einzige Kirche, weil zu allen Zeiten ein einiger Glaube, etc. etc.

si in tempurile de inainte de schisme. Dreptu ace'a prin deducerea corecta a ratiunei e de a conchide, cumca Parentif besericel orien-tali legati de la inceputulu religiunei crestine prin ace'asi legatura a iubirei si cu ace'asi amore imprumutata, in uniunea pacei au pe-stratu de impreuna cu occidentalii prin sîrulu celu lungu alu secu-lilor un'a si ace'asi creditia nevetemata. — Caci ori si cumu s'ar opinti inveniatur'a Grecilor orientali din tempulu mai de incóce a comentá canonulu (6 alu) conciliului nicenu I., prin care se spune că sar' fi asiediatu *dater'a vechia τὰ ἀρχαῖα ἐτη si fericit'a consuetudene*, că dupa Episcopulu romauu, adeca in ordene, se urmeze celu Ale-c-sandrinu, apoi celu Antiochenu, din care causa scaunulu fericitului Petru si pentru particul'a — cumu dicu — a potestatii deriveate iu vechii patriarchi din primatulu lui Petru — se numia unulu si trinu, — totusi in priucipalitate numai singuru scaunulu principe-lui apostoliloru a precumpanitu cu auctoritatea: ¹⁾ pentru ca acestu scaunu preasantu nu numai că are principatulu cu multe preroga-tive preste besericelle, câte au fostu in tóta lumea, si mai pre susu de tóte ace'a (prerogativa), că a remasu scutitu de intinatunea eretica, neci nu a siediutu in elu vre unu antistite, carele se fia avutu sentiuri contrarie credintie, ²⁾ ci a pestratu totu de-un'a intréga traditiunea, care o avuse de la apestoli, si acésta in pote-rea promisiunei domnedieesci a lui Christosu, carele s'a rogatu nu numai pentru unitatea celor'a, çari aveau se créda in elu, ³⁾ ci candu vrù se dee chieile imperatii ceriuriloru ⁴⁾ lui Petru, s'a rogatu si pentru elu, că se nu scada crediti'a lui si reintorcandu-se in-tarésca pre frati sei. ⁵⁾

Deci dupa ce Domnulu panendu mai mare preste beseric'a sa, s'a rogatu pentru elu că se nu-i scada crediti'a ci reintorsu ore candu se intarésca pre frati, si dupa ce toti, celi ce aveau se créda in dinsulu, au fostu condusi de acésta creditia, — ce mi-rare déca concordi'a acestei unitati cu legatur'a creditiei saluta-rie a impreunatu in charitate resaritulu cu apusulu prin sîrulu atâtoru seculi?

Dar' fiendu ca inimiculu, celu ce se furisiéza pre nesentite si insielandu cu pasi ascensi se sierpucesc sub tipulu pacei, cuteză a cercă dupa erese prin care se rumpa unitatea si se insiele pre celi necauti chiaru cu titlulu numelui de crestinu, — se conturbă pa-cea besericel si se delatură concordi'a, ⁶⁾ caci flendu de lipsa dupa infricosiat'a dîsa a apostolului că se se nasca si erese si se se ve-

¹⁾ Nic. Nilles. S. J. Kalendarium manuale utriusque ecclesiae orientalis et occidentalis etc. T. I. Oenipont. 1879. *Παρεργον*. De quinivertice po-test. eccl. p. 456, ss.

²⁾ Theodoret ep. 116 ad Renat. praesbyter. rom.

que amore se se prosecutos per longam seculorum seriem unam cum occidentalibus — eamque inconcussam servasse fidem in unione pacis. Quocumque enim sensu commentari interpretari niteretur Graecorum orientalium sequioris temporis doctrina canonem (6) concili Nicaen I. quo „*antiquus mos τα ἀρχαῖα ἐτη* — *beataque illa consuetudo* servari constitutum fuisse fertur, ut post Romanum nempe in ordine Alexandrinus, dein Antiochenus sequeretur Eppus, — unde beati Petri sedes et ob potestatis — ut ajunt — particulam e primatu Petri in veteres patriarchas derivatam una vocabatur et trina, — pro ipso tamen principatu, sola Apostolorum principis sedes in auctoritate convaluit;¹⁾ habebat enim haec sanctissima sedes non tantum Ecclesiarum, quae in toto fuerant orbe, principatum multis nominibus, atque hoc ante omnia quod ab haeretica labe immunis manserat, nec ullus ejusdem antistitum fidei contraria sentiens in illa sederat,²⁾ sed eam, quam ab Apostolis habebat traditionem semper integrum conservaverat, atque hoc vi divinae promissionis Christi, qui non solum pro unitate eorum, qui in illum credituri erant, orabat³⁾ sed pro Petro etiam, — cum datus esset ei claves regni coelorum,⁴⁾ rogavit, ut non deficiat fides ejus, et conversus aliquando confirmet fratres suos.⁵⁾

Cum itaque Dominus Ecclesiae sua praepositum constituens pro ipso oraverit, ut non deficiat fides ejus, sed aliquando versus fratres confirmaret et omnes in illum credituri hac fide ducti sint, quid mirum si unitatis hujus concordia per tot seculorum seriem orientem cum occidente hujus salutaris fidei vinculo in charitate conjunxerit?

At ubi inimicus, qui latenter obrepit et per pacis imaginem fallens occultis accesibus serpit, haereses, quibus unitatem scindet et sub ipso christiani nominis titulo incautos falleret⁶⁾ invenire ausus fuerit, conturbata est Ecclesiae pax et sublata concordia, nam dum oporteret attento tremendo apostoli effato et haereses esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant, videmus Deum per-

¹⁾ Joann. XVII. 11.

²⁾ Math. XVI. 19.

³⁾ Luc. XXII. 32.

⁴⁾ De Unitat.

désca celi probati, vedemu că a permis Domnedieu că prin de cursulu seculilor se se destreme unitatea creditiosilor prin difereite erese si schisme; ¹⁾ si fienduca nu au incetatu neci antistii a se urmară nuii pre altii cu ure politice si cu machinatiuni profane — uitandu de cuventele Domnului, carele le mandase se se iubésca imprumutatu, si despretiuindu-i admonitiunea, că: Ori care vă voi se fia mai mare intre voi, se fia sierbu toturor — si asia au perseverat cu nedumerintia intru propagarea preteclului de a se separă de la centrulu unitatii catolice, — a lasatu Domnul dupa aduncimea judecatilor sale celor necuprinse, că se se complesca schism'a cea mare, care nu numai că tiene in separatiune beseric'a greca de la cea catolica pana in dilele nostre ²⁾ ci a si innebusită-o cu calamitati intru atât'a mesura, in câtu Ioane Vecculu, — carele pre tempulu conciliului lugdunenu a luat — ce e dreptu — sub aperare la imperatulu mai antanii pre Greci si condemnă pre Latini, ér' dupa ace'a ajunsu in inchisoria luandu sub judecata dîsele parentilor si considerandu cu diligentia la sententiele referitorie, condus de adeveru si-a mutat parerea — candu vorbi despre uniunea si pacea Romei vechie si nouă, că si candu ar' fi prevediutu calamitatatile acestea, inca inainte de complenirea schismei nu s'a sfatu a eslamă cu aceste cuvante: Cene-mi vă da isvoré la lacrème, că se deplangu, — de-si nu dupa cumu merita si amesurat marimei calamitatilor, — se plangu totusi intunecimea, care a obdusu pamentulu locuitu de noi, si stricatiunea ce a eruptu pre campiele cele deschise a le romanilor: de sortea nostra? ³⁾ Ér' dupa ce ar' fi aretat mai in diosu (pag. 228 ac) in modu prechiaru din cuventele lui Atanasiu celu mare, Gregoriu teologulu si ale marelui Basiliu, cumca republiciei nu i-s'ar poté aduce mai mare periclu si stricatiune, de câtu candu aru apucă ereticii la potere in beserică, pentru descrierea starei triste a besericei din tempulu acel'a folosesce urmatóri'a asemeneare, dicandu: Cá se me folosesc de asemenare ce e dreptu, prea debile la vedere, — inse totusi evident. Aseménătus'a starea besericei intru tóte unui vestimentu vechiu, care si din cea mai ne-insemnată causa se sfâsia usioru, era soliditatea cea de demultu neci de cumu nu si-o pote recapetă. Dereptu ace'a e lipsa de mare silintia si de mare diligentia in tempulu acest'a că se se poate ajută unor beserică; se voru ajută inse, déca se voru impreună cele desbinat; se voru impreună, déca nu se vă aduce sufletelor

¹⁾ Concil prov. I. T. I. Cp. I.

²⁾ Concil. prov. I. ib.

³⁾ Ap. Hug. Laemer. Scriptorum Graeciae orthodoxae biblioth. selecta. Friburg. Brisgoviae 1864 vol. I. Sect. III—V. p. 198. „Ω πόθεν μοι δόθησονται δακρύων πηγαὶ, ὡς ἀν ἀποκλαύσωμαι, εἰ καὶ μὴ ἄξιως καὶ

mississe ut recursu seculorum unitas fidelium variis disrumperetur haeresibus schismatibusque;¹⁾ et cum tandem antistites — oblii verborum Domini, qui praeceptum se se invicem diligendi dedit eis, spretoque illius monito: Quicunque voluerit inter vos primus esse, erit omnibus servus²⁾ — politicis odiis machinationibusque profanis se se prosequi non desierint et sic praetextum a catholicae unitatis centro se se separandi solertissime propagare perseveraverint „passus est Dominus secundum abyssum incoprehensibilium judicorum suorum ut consumaretur illud magnum schisma, quod Ecclesiam Graecam ab Ecclesia Catholica ad nostra usque tempora non tantum abscissam tenet“³⁾ sed etiam calamitatibus adeo oppressit ut Joannes Veccus, qui tempore concilii Lugdunensis primum quidem Graecos apud imperatorem defendendos suscepit et Latinos condemnavit, post modo autem carceri mancipatus — perpensis dictis Patrum et diligenter consideratis sententiis, — veritate ductus sententiam mutavit, cum de unione et pace veteris et novae Romae dissereret, ac si praevisurus fuisset has calamitates, non vereretur jam ante consumatum schisma exclamare his verbis: „Unde mihi dabuntur lacrymarum fontes, ut lugeam, et si non pro dignitate et calamitatem magnitudini modo compare, lugeam nihilo minus, quae inde orbem terrarum a nobis inhabitatum opprescit, caliginem, noxamque, quae ob eam in late patentes Romanorum campos nostrae sortis irrupit.“⁴⁾ Postquam autem inferius (p. 228 ib.) ex Athanasii m. Gregorii Th. et m. Basilii verbis reipublicae non posse majorem perniciem ac pestem afferi, quam si Ecclesia ab haereticis occuparetur praeclare demonstrasset ad lugubrem tunc temporis Ecclesiae statum describendum sequenti similitudine utitur dicens: Omnipotens similis jam est Ecclesiae status, ut similitudine utar (quamvis vilius videri possit, evidenter tamen) veteri vestimento, quod vel levi de causa facile discinditur, pristinam vero soliditatem recuperare nullo pacto potest. Igitur in tali tempore, magno studio magnaque diligentia opus est in quibusdam Ecclesiis juvandis: juvabuntur autem, si quae nunc divulsa sunt, conjungantur; conjungentur si quibus in rebus, nullum animabus detrimentum afferimus, voluerimus nos infirmioribus accommodare et obsequi.*)

Et profecto! Si germen discordiae, quod una jam cum erectione Byzantii ad patriarchatus dignitatem apud orientales seminatum, — non consideratis variis sectis, quae inde jam a christia-

τῷ τοῦ πάθον, μετέθει ἀνάλογον, ἀποκλαύσωμαι, δῶν δύως την ἐν τεῦθεν καταλαβούσαν τὴν καθ ἡμᾶς οἰκουμένην, σκοτώμαν, τὴν εντεύθεν ἐπέλθονταν τῷ πλάθει τῶν Ρομαικῶν οχωνίσματων ἔημιαν τοῦ ἡμετέρου λάχους.

*) Καὶ ὅλως ἔουσε λοιπὸν ἡ τῆς ἐκκλησίας καταστάσις, ἵνα

neci o stricatiune in ori ce lucruri si vomu vof a ne acomodá si a ne plecă celor mai debili.*)

Si intru adaveru! Déca simburele discordiei, carele s'a semnatu intre orientali de o data cu radicarea Bizantiului la demnitatea de patriarchatu, — ne considerandu diferitele secte, ce si radicau capulu seu de ici si cōlea de prin locuri ascunse că si nescari hidre infernali prin seculi inca de la inceputulu crestinismului, — déca. — dīcu, — simburele acest'a, incoltindu cu rapediune si indosindu-se succesivu cu venirea seclului alu nouale prin defectiunea celui mai aprigu aperotoriu alu schismei a lui Fotiu si a lui Cerulariu, se pote dīce că s'a desvoltattu pana la atât'a mesura — in câtu, erumpendu pre rotundulu pamentului desbinarea, si inainte de ce ar' fi smulsu schism'a cea afurisita pre poporele orientali cu totulu de la centrulu unitatii, pre tempulu lui J. Veculu, se fia inundat pamentulu cu acele calamitati, spre a caroru deplangere se se para ca neci nu are lacrime de ajunsu cartofilacele marei besericci (cu suirea pro scaunulu patriarchale), — cu câtu voru fi de a se dice mai mari relele, cari au despartit resaritulu de apusu stergandu-se uniunea cea multu oftata prin lung'a si laborios'a incercare, dupa ce Marculu acel'a de Efesu cu re'ntorcerea acasa nu se sfia a agită poporele, prin ale caroru tieri se dice că ar' fi trecutu, atâtu in contra pacei, câtu si in contra acelora, cari au fostu subsrisu-o (afara de elu), — dīscandu: „Fugiti fratilor de acest'a si de imparatesfrea cu eli, ca suntu apostoli mintiunosi, operari insielatori straformandu-se in apostolii lui Christosu: neci nu e mirare pentru ca si satan'a insusi se strafiguréza in angerulu luminei.“²⁾

Dar' se omitemu câte s'a petrecutu pana la tempulu acest'a prin decursulu mai multoru seculi. Se aruncamu privirea — in câtu sar' poté prin trécutu, — la starea de astadi a besericei orientali, care că si unu ramu ruptu de la trupina prin man'a inimica incependum de la desbinare, ori si unde se fia, se vescediesce ne mai potendu produce neci unu fructu,³⁾ si pre candu sventurata in cōce si in colo cu grigia de a nu pierde cele esentiali s'a alipitu mortisiu de adminiculi — pierdiendu-si libertatea interna, a cadiutu in jugulu formeи eesterne — si subju-

ένάρχει χοήσωμαι τῷ ὑποδειγματι, καν εὐτελέστερον εῖναι δοκῆ, ματίω παλαιῶ ὅπὸ τῆς τυχούσης, προσφάσσεως ὁρδίως καταρργηνμένῳ, δὲ πόδες τὴν ἔξ αρχῆς ισχόν ἐπανελθεῖν πάλιν ἀδυνατεῖ. ὡς οὖν ἐν καιρῷ τοιούτῳ μετάλης χρεία τῆς οροοδῆς, καὶ ποπλῆς τῆς ἐπιμενείας εὐεργετήθηναι τι τῆς ἐκκλησίας, εὐεργεσία δε ἔστιν, ἐνταθῆναι τὰ τέως δεισπονμενα, ἐνώπιος δάν γένοιτο, εἰ βουληθείμεν ἐν οἷς μηδὲν βλάπτομεν τὰς ψυχὰς συμπεριενεκθῆναι ἀστενεοτέροις.

nismi primordiis sicuti hydrae inferni per secula hinc et inde e latebris elevabant caput suum, — si hoc, inquam, germen cito pullulans, successive dilatescens et, superveniente seculo nono per Photii propugnatoris schismatis versutissimi Caerulariique defectio- nem incrementa adeptum tandem talem attigerit perfectionem, ut irrupto in orbe terrarum dissidio, antequam exsecrandum schisma orientales populos totaliter a centro unitatis avelleret, tempore Joannis Vecci tantis orbem inundasse dicendum est calamitatibus in quibus deflendis magnae Ecclesiae chartophylax — (sede patriarchica consensa) — nec lacrymas habere videretur, — quanto majora dicenda forent mala, quae sublata per longam laboriosamque indaginem optatissima unione, orientem ab occidente sejunxe- rant, cum Marcus ille Ephesius domum reversus populos, per quo- rum terras transiisse fertur, contra restauratam pacem, eosque qui (excepto illo) eam subscripterent excitare no[n] vereretur his verbis: „Fugite fratres eos et communionem eorum: sunt enim pseudoapo- stoli, subdoli operarii, transfigurantes se in Apostolos Christi: nec mirum ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis.”¹⁾

At omittamus quae per plurium seculorum decursum usque ad hoc tempus defluxerunt. Convertamus tamen aspectum, qua- tenus hoc per transitum fieri posset, — ad hodiernum statum Ecclesiae orientalis, quae, — quacumque terrarum inde a scissione facta sicuti palmes inimica manu avulsus procul a vite, nullum ferendi fractum capax,²⁾ marcescit, et cum in es- sentialibus non amittendis ultro citroque agitata euixe adminiculis adhaereret — amissa libertate interna in jugum externae incidit formae seculariumque principum arbitrio subjecta, a litterae spi- ritu, qui occidit, discedere non potest.

Et si hoc quoad Ecclesiam graeco-orientalem in genere af- firmari posse videtur, eo magis idem dicendum de singulis ejusdem Ecclesiae partibus, quae, irruente schismate constantinopolitanu[m] non solum a catholicae unitatis centro verum etiam ab invicem se se separaverunt et in diversas partes abeuntes celere passu ad exitium properant. Nam etiam si ad tempus, durante schismate orientali, nonnullae earum Patriarchae constantinopolitano subjec- tae manserint ab eoque dependerint, unitatem tamen, qua ipsae quoque gloriari solent, servare non potuerant. Temporibus enim cum jam quaestio de oecumenicorum conciliorum numero agitata orientales in orthodoxos et heterodoxos divideret, exsecrandum schisma rem eo deduxisse videmus, — ut populi orientali Ecclesiae

¹⁾ Ep. Marc. Fphes. quae exstat in syn. flor, a monacho Benedictino p. 489. Confr. etm. Crestinulu gr. cath. deprinss in legea sa de Dr. August. La- uranu. Or. mar. 1878. p. 278. et ss.

²⁾ Cyprian. de uit. Eccl. V

gata de arbitriulu principiloru lumesci, nu se poate departă de la spiritulu literei, care omora.

Si deca se pare ca sar' poté afirmá acésta facia de beseric'a greco-orientale in genere, cu atâtu mai vertosu e de a se dice asia ceva despre singuraticele parti ale aceleiasi besericci, cari dupa ce au eruptu schism'a constantinopolitana, s'an separatu nu numai de la centrulu unitatei catolice ci si intre sene, si departandu-se in diverse parti, grabescu cu pasiu radepe spre apunere. Ca de si unele din ele pre unu tempu, durandu schism'a orientale remasera supuse patriarchului constantinopolitanu si depindeau de la acest'a, totusi nu au potutu pestra unitatea, cu care le place si loru a se laudá. Ca pre cumu se vede si in tempurile trecute, pre candu se ivi intrebarea despre numerulu concilieelor ecumenice despartindu pre orientali in ortodoci si eterodoci, — schism'a afurisita a dusu lucrulu pana acolo, in cătu poporele alipite de beseric'a orientale si incatusiate in schisma constituindu-si siesi ierarchia independenta si autonoma si ne recunoscandu preste sene nemic'a din poterea patriarchului consantinopolitanu, afara de uniunea — pre cumu d'fcu — dogmatica, dupa ce au respinsu ori ce prerogativa a aceluiasi au delaturat comuniunea cu dinsulu si i-au denegatu supunerea — ca si nescari besericci natiunali sau despartitii in parti diverse si au constituitu besericci separate un'a de alt'a atatea, pre cătu de multe suntu fractiunile natiunilor din singuraticele provincie.

De aci a urmatu ca, pre candu beseric'a catolica — asia d'fsa apusena — de imprenna cu orientalii, cari seau au remasu uniti cu beseric'a catolica de la inceputu si au conservatu si credintia, — seau lapetandu cu ajutoriulu gratiei domnedieesci schism'a au primitu in decursulu tempuriloru uniunea cu beseric'a cat. — latita preste totu rotundulu pamantului conserva un'a si ace'asi credintia, pre atunci cea constantinopolitana nesuferindu primatulu, dupa ce si-a pierdutu tota splendorea marirei stravechie, cu care parace a tienutu uniunea, intrecea pre tote besericcele orientali, — in dilele nostre neci cu umbr'a acelei precentente se uu se pota laudá.¹⁾ Dar' neci nu e mirare! pentru ca ramuln ruptu din arbore nu mai poté inverdi. Desparte riulu de isvoru — si despartitii fiendu, séca.²⁾

Inse noi nu avemu propusulu de a dā cu acésta lucrare modesta — ore-si care tractatu sistematicu, ci numai de a areta din monumentele besericiei orientali, care a potutu se fia credintia ori-

¹⁾ Conf. Cristophori Angeli de stato hodierorum Graecorum engridion cum lat. interpretatione Georgii Felavii. Franequerae 1678. P. II. in Philipp. Cypri protonot. Const. chronic. Eccl. gr. 1679.

²⁾ Cyprian de unit. Eccl. V.

addicti — schismateque illaqueati independentem et autonomam sibi hierarchiam constituentes nullamque Patriarchae constantinopolitano in eos potestatem agnoscentes, excepta dogmatica — ut ajunt — unione, spretaque quacunque — ejusdem praerogativa et sublata cum illo communione, denegataque obedientia — tanquam nationales Ecclesiae in diversas abirent partes, totidemque ab invicem separatas constituerent Ecclesias, quot sunt in singulis prvinciis nationum fractiones.

Hinc factum est ut, cum Ecclesia catholica, sic dicta occidentalis — una cum orientalibus, qui vel inde ab initio Ecclesiae catholicae uniti remanserant fidemque servaverant, — vel vero divina adjuvante gratia, ejurato schismate temporum decursu unionem cum catholica Ecclesia receperant — per totum terrarum orbem difusa unam eandemque conservaret fidem, — constantinopolitana impatiens *primatus* — amisso omni pristinae magnitudinis suae splendore. quo durante unione omnes praecellebat orientales Ecclesias, nostris diebus nec umbra quidem illius praecellentiae gloriari possit.¹⁾ Nec mirum! Fractus enim ab arbore ramus germinare non poterit. Praecide a fonte rivum, praecisus arescit.²⁾

Non est autem nobis mens hac modesta elucubratione tracatum offere quemdam systematicum, sed tantum modo e monumentis orientalis Ecclesiae ostendere, quae et qualis esse potuerit fides Orientalium circa dogmatica puncta, quae Photio, Marco Ephes. eorumque asseclis praetextum praecipuum se se ab Ecclesia catholica separandi dedisse controversiamque inde ortam et ad nostra usque tempora propagatam schismatis fulcrum existere historia testatur. Quam obrem ad resolvendam thesim nostram argumenta maxima parte ex orientalis Ecclesiae monumentis haurire proposuimus, et allatis in medium iis, quae rem evidentius demonstrare valeant, ex inde pro posse eruere, praeclaram doctrinam et fidem circa primatum rom. Pontificis in monumentis orientalium, qui adhuc in errore versantur, etiam durante schismate non solum adumbratam verum etiam custoditam et conservatam fuisse.

E similitudine enim, quae inter libros chorales, doctrinales et liturgico-rituales a nobis et ab aliis orientalis Ecclesiae populis exhibitos passim regnare conspicitur, firmissima pro veritate roboranda hauriri possunt argumenta. Doctrinam namque et fidem, quam nos orientalis ritus catholici circa haec religionis capita firmiter profitemur, in libris choraliibus et liturgico-ritualibus iisdem fere parallelis locis adumbratam conservatamque

²⁾ Cyprian de unit. Eccl. V.

entaliloru facia de punctele dogmatice, despre cari atestéza istoria, cumca lui Fotiu, Marcu Efes. si asecliloru loru le aru fi sierbitu de pretecsstu celu mai de frunte spre a se separá de beseric'a catolica si suntu propteu'a schismei, pre care se radíma controversia inceputa de atunci si propagata pana in dílele nóstre. Dreptu ace'a ne amu propusu a scóte spre resolvirea tesei nostre argumente in cea mai mare parte din monumentele besericei orientali — si producandu cele ce aru poté se demustre lucrulu mai evidentu, a eruá din aceste, dupa potentia cumca preclar'a invetiatura si credintia despre primatulu Pontificelui rom. — de si durandu schisma, a fostu nu numai adumbrita, ci si pazita si conservata in monumentele orientaliloru, cari si pana astazi au remasu in erore.

Caci din asemenarea, ce se vede a precumpant ici si cole in cartile chorali, doctrinali si liturgice-rituali, folosite de noi si de cele alalte popore ale besericei orientali, se potu scóte cele mai firme argumente pentru intarirea adeverului. Pentru ca invetiatura si credintia, ce'a ce cu tarifa o marturisim noii catolicii cu ritu orientale facia de aceste capete ale religiunei, o afiamu adumbrita si conservata mai totu cu acele-si locuri paralele in cartile chorali si liturgice — rituali, — de unde cu mentea sanetosá neci nu se pote deduce de cătu un'a din doue: seau ca credintia si invetiatura acésta la noi ar' fi noua si proptita cu documente, ce se potu restorná, — seau ca a fostu sedita in natur'a besericei universali inca inainte de ce ar' fi nevalitu schism'a preste oriente, si vine de a se dice că s'a conservatu in monumentele acestea.

Inse dupa ce cartile, in cari se cuprinde invetiatura acésta, — corectandu-se de demultu cele ce erau de coresu, — suntu mai totu acele, cari au fostu si inainte de tempulu schismei, — pentru ca noi nu le amu schimbatu cu altele, nu se pote díce altu ceva, de cătu că orientalii, de si remanendu alipiti de schisma, nu si-au potutu uitá de invetiatura despre primatulu Pontificelui rom., si de ora ce nesuntiele loru nu au fostu in stare de a le falsificá cu totulu, invetiatura si credintia acésta conservata in modu minunatu prin monumentele acestea pote preste voi'a Greciloru, a trecutu si la noi asia pre cumu o marturisía beseric'a orientale in tempurile de inainte de schisma.

Si déca totusi sar' paré că Grecii radímati pre cartile loru cele canonice aru voi se ne infiga not'a de falsitate, incercarile acestea ale lóru nu aru avé neci o potere de argumentare, prin care se probeze falsificarea aserata, pentru ca aceste carti canonice ale Greciloru suntu din etate de mai incóce, de cătu cele liturgice — rituali si chorali, pre cari, că pre unele ce militéza pre langa credintia besericei universali, se vede că nu au cutedzatu a-le stramutá. Apoi cartile canonice — fiindu productu alu tempului de

invenimus; unde sana ratione non nisi alterutrum deduci posse videtur: vel fidem et doctrinam hanc apud nos novam et futilibus suffultam documentis, — vel vero in universalis Ecclesiae natura, jam antequam schisma orientem invasisset insitam et hisce monumentis conservatam fuisse dicendum est.

Ast ubi libri, quibus haec doctrina continetur — correctis jam pridem iis, quae corrigenda erant, ferme iidem sint, qui ante schismatis tempora exstiterant, quia a nobis immutati non fuerant, non nisi id adstrui potest, quod doctrinae circa primatum rom. Pontificis orientales, quamvis schismati adhaerentes, oblivious non potuerint; et cum conatus eorum in iis omnino falsificandis parnon fuerit, haec doctrina et fides fortasse invitis Graecis in his monumentis mirifice conservata, nobisque quemadmodum orientalis Ecclesia temporibus schismata jam praecedentibus profitebatur, transmisa fuerat.

Et tandem si Graeci suis canonicis fulti libris nobis falsificatioois notam inurere velle viderentur, haec conamina eorum nullam haberent argumentationis vim pro asserta falsificatione probanda, sunt enim hi Graecorum libri canonici aetatis posterioris quam liturgico-rituales et chorales — quos ut pote pro fide universalis Ecclesiae militantes immutare ausos non fuisse videtur Canonici denique libri, cum sint productum temporis posterioris, scatent fragmentis scriptorum, qui catholicae fidei erant infensissimi.

Sed jam opus erit rem aggredi. Monumenta, in quibus Ecclesia orientis fidei catholicae vestigia adumbrata servaverat nobisque transmiserat, post sacram novi testamenti Scripturam in tres classes dividenda veniunt: Harum prima libros complectitur chorales, doctrinales et liturgico-rituales; secunda praeter nonnullos libros canonicos, conciliorum definitionibus, quarto nonnulla tantummodo ex iis, quae in scriptis orientalium inveniuntur in medium adferemus.

Ut autem aliquo ordine in argumentis pro re demonstranda adducendis procedamus, primo loco sacrae Scripturae tabulas, — secundo documenta e libris choralibus doctrinalibus et liturgico-ritualibus proferemus; tertio quae in nonnullis canonicis libris continentur et in conciliorum definitionibus, quarto nonnulla tantummodo ex iis, quae in scriptis orientalium inveniuntur in medium adferemus.

Sed antequam ad afferendum haec monumenta aggrediamur enixe rogamus lectorem, ut indulgenti nos venia prosequi velit, quod debiliori quam decet calamo, simplicique stilo et forte oratione incomposita, nec recta scripserimus latinitate, ut pote qui per viginti jain elapsos annos rebus aliis dediti latii sermonis usum perraro habuerimus.

XXIV.

mai incóce, suntu plene de scronituri de ale scriptoriloru, cari erau celi mai ne impacati inimici ai creditiei catolice.

Inse vă fi tempulu că se intramu in materia! Monumentele, in cari a conservatu beseric'a orientale adumbrite urmele credintiei catolice, si ni le-a strapusu noue, dupa sant'a scripture a nou-lui asiedimentu — suntu de a se impartî in trei clasi. Dintre acestea cea de antanu cuprinde cartile chorali. doctrinali si liturgice rituali; a dou'a definitiunile concilieloru si scriptele altoru scrietori orientali pre langa unele carti canonice; éra mai pre urma a treia scrisori de alte genuri diferite.

Dar' că se purcedemu cu ceva ordu in producerea argumentelor pentru demustrarea lucrului — vomu produce in loculu primu paginile sacrei scripture, in loculu alu doile documentele din cartile chorali, doctrinali si liturgice rituali, in loculu alu treile cele ce se cuprindu in cartile canonice si in definitiunile concilielor, éra in alu patrulea vomu propune numai cele se ce aña in scrisoriie orientaliloru.

Ci inainte de ce amu incepe a produce monumentele acestea, rogamu cu de adinsulu pre cetitoriu, că se fia plecatu a ne dă iertare, că amu scrisu cu péna mai debile de cătu cumu sar' fi cuvenitu, in stilu simplu, si pôte cu cuvinte ne alese si cu o latinitate nu de plenu corecta, că si cari dedati acumu de douedieci de ani cu lucruri de alta natura, arare ori ne folosiramu de limb'a latina.

P Credin't'am pentru ace'a am graitu
Salm. CXV. 10; că cu anim'a se crede
spre dreptate si cu gur'a se marturi-
sesce spre mantuire. *Rom. X. 10.*

Credidi, propter quod locutus sum.
Psalm. CXV. 10; corde enim creditur ad
justitiam, ore autem fit confessio ad sa-
lutem. *Rom. X. 10.*

Despre primatulu santului apostolu Petru si alu Pontificiloru romani succesorii ace- luiasi.

Articolulu I.

Domnulu nostru Isusu Christosu a intemeiatu primatulu, carele l'a datu fericitului apost. Petru preste intréga bese-ric'a si pre Petru l'a pusu de capu vediutu alu basericei.

§. I. Sant'a scriptura.

Fiendu dogm'a despre primatulu de onóre, auctoritate si juredictiune alu s. Petru apostolulu si alu Pontificiloru rom. succesorii aceluiasi adeveru descoperit u de Domnedieu si asia ajungandu pana la noi, — urmeza cumca primulu si celu mai de frunte fundamentu alu acestei descoperirii domnedieesci este s. criptura, si adeverulu conservatu pre paginile santei scripture si stradatu noue, in tempurile inainte de schisma a fostu cunoscetu atâtu besericei orientali câtu si celei apusene; pentruca s. scripture, — de si ecsiste tradusa in diferite limbe, — este un'a si ace'asi atâtu la orientali câtu si la apuseni.

Fia-ne iertatu dereptu ace'a — mai nainte de ce amu produce monumentele, din cari amu poté eruá si afirmá credinti'a besericei orientali despre primatulu santului apostolu Petru si a demustrá si probá tesa propusa, — se luamu inceputulu dela sant'a scripture si se aretam cu preferinta acele locuri, cari s'aru poté produce spre afirmarea primatului santului apostolu Petru din lectiunea corecta a traductiuniloru.

Deci, că se incepemu dela destinatiunea acestui apostolu, — venindu apoi la promisiunea primatului facuta fe-

De primatu sancti Petri apostoli ejusque successorum Romanorum Pontificum.

Articulus I.

Dominus noster Jesus Christus instituit primatum, quem in universam Ecclesiam beato Petro apostolo contulit et Petrum visibile caput Ecclesiae constituit.

§. I. Sacra scriptura.

Cum dogma respiciens sancti Petri apostoli ejusque successorum, Rom. Pontificum, primatum — tum honoris et auctoritatis, tum etiam jurisdictionis sit veritas divinitus revelata et proinde ad nos usque pervenerit, — sequitur hujus divinae revelationis primum praecipuumque fundamentum esse s. Scripturam, et veritatem in s. Scripturae tabulis conservatam nobisque transmissam ante schismatis tempora orientali Ecclesiae non minus ac occidentali notam fuisse; est enim s. Scriptura apud orientales, — etiamsi in variis vernacularum translationibus existens — eadem, quae apud occidentales.

Antequam itaque ea afferamus in medium monumenta, e quibus fidem or. Ecclesiae circa s. Petri apostoli primatum eruere et adstruere thesimque nostram demonstrare probare valeamus, liceat initium sumere a sacris Scripturis, eaque preaprimis exhibere loca, quae juxta correctam versionum lectionem ad s. Petri ap. primatum adstruendum adduci possent.

Iam vero ut a destinatione hujus Apostoli exordiamur — venturi postea ad promissionem primatus b. Petro factam et

ricitului Petru si la solemn'a conferire a aceluiia, — sustinem'u cumca in versiunile santei scripture, cari se afla preste totu la noi si in cele mai multe locuri si la greco-orientali, suntu destulu de chiare acele locuri, din cari se constata evidentu cumca cuventele Domnului nostru Christosu produse de Evangelisti, suntu de a se luá in acelu intielesu, in care le-a luatu si le-a tienutu totu de-un'a beseric'a apuséna scoitiendu si statorindu din ele adeverat'a credintia catolica despre primatulu s.lui Petru.

Din loculu, carele se afla la Ioanu I, 42 si prin cuvantele urmatorie: *Tu esti Simonu filiulu lui Ion'a. Tu te vei chiamá Chefa, ce se dîce Petru*, aréta cumca numele lui Simonu a fostu stramutatu prin Domnulu Christosu, nu se poate conchide altuceva, decât că Domnulu in acésta stramutare a numelui a avutu ceva propusu speciale facia de acestu apostolu. Er' ce'a ce a voit u se preinsemne prin stramutarea numelui, apriatu aréta Domnulu prin stralucit'a promisiune, candu in cuvantele dela Mat. XV, 17—19 graindu catra Simonu, carele dintre toti moritorii mai antanii marturisise pre Isusu Christosu filiulu lui Domnedieu celui viu, i-dice: *Fericitu esti Simone filiulu lui Ion'a, că nu carneas i sangele ti-a descoperit u tîe, că Parentele mieu, carele este in ceriuri. Si eu-ti dîu tîe că tu esti Petru, si pre acésta piéra voiú edificá beseric'a mea, si portile iadului nu o voru invinge pre ea. Si tîe-ti voiú dâ cheile imperatiei ceriuriloru; si ori ce vei legá pre pamentu, fivá legatu si in ceriu, si ori-ce vei de-legá pre pamentu, vâ fi deslegatu si in ceriuri,*

Er' cumca Domnulu Christosu, carele e creditiosu in dîsele si promisiunile sale, nu s'a opritu aci, ci a sî implementu promisiunea facuta lui Petru, se vede din cuvantele dela Ioanu XXI, 15—17, cu cari dupa inviarea sa lui Petru apostolulu i dà in grigia că se-i pasca mnelii si oile sale dicandu: *Pasce mnelusielii miei,... Pasce oile mele.*

Deci nu pote fi indocla cumca s. Petru nu ar' fi fostu pusu de fundamentu si capu vediutu si pastoriu alu beseric ei in aceste locuri ale santei scripture. Caci cumca sub

illius solemnem collationem, contendimus in versionibus s. Scripturae, quae apud nos et pluribus in locis etiam apud greco-orientales promiscue exstant, sat clara esse illa loca, e quibus evidenter constat verba Christi Domini nostri apud Evangelistas accipienda esse eodam sensu, ac illo, quo haec loca occidentalis Ecclesia accepit et semper tenuit, indeque veram catholicam fidem circa s. Petri primatum hausit statuitque.

E loco jam, qui apud Joann. I, 42, exstat Simonisque nomen sequentibus verbis: *Tu es Simon filius Jona; Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus a Christo Domino mutatum fuisse tradit, nihil aliud concludi potest, nisi quod Dominus hac nominis mutatione aliquid specialis consilii de hoc Apostolo mente foverit. Quid autem Dominus hac nominis immutatione significaturus fuerit, insigni explicat promissione, dum eundem Simonem, qui omnium mortalium primus Jesum Christum filium Dei vivi professus est, apud Math. XV, 17—10 his alloquitur verbis: Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis.*

Quod vero Christus Dominus, qui fidelis est in dictis et promissis suis, hic non substiterit, sed promissionem Petro factam adimpleverit quoque, apparet ex verbis, quibus post resurrectionem suam ap. Joann. XXI, 15—17. Petro apostolo agnos et oves suas pascendi curam mandat, dicens: *Pasce agnos meos... Pasce oves meas.*

Constitutum fuisse itaque his s. Scripturae locis s. Petrum: fundamentum et visibile Ecclesiae caput pastoremque dubitari non potest. Sub petra enim eundem, qui mox ante

piétra, care cu pucinu mai 'nainte se dice Petru si dupa tecstulu grecescu *Πετρὸς*¹⁾ e de a se intielege unulu si acel'asi, urméza chiaru din contecstu, carele neci dupa ecplicatiunea intortocata a unor'a nu pote admite schimbarea subiectului in cuventele intrepuse. Dar' si altu cumu, cu ce scopu ar' fi dîsu Christosu cumca Simonu se chiama Petru, déca nu ar' fi voitu se puna pre Petru de fundamentu besericei sale? Si dupa ce a pasce mnelusielii si oile amesuratu usului vorbirei biblice atât'a insémna, câtu a fi mai mare si a guberná, — cene se indoiesce cumca s. Petru nu ar' fi fostu pusu prin Is. Christosu de pastoriu alu credintiosiloru si de indreptatoriu alu besericei?

Din ce motivu ar' fi incredintiatu Christosu lui Petru grigia de a pasce mnelusielii si oile, déca nu ar' fi voitu se-lu puna de pastoriu mneliloru si oiloru celoru cuventatorie pre acel'a, cui mai 'nainte i-promisese (Luc. V. 10) că vá face acést'a dicandu: *Nu te teme, că de acumu vei fi venitoriu de ómeni!*

Numai acel'a ar' poté negá cumca lui Petru cu grigia de a pasce mnelii si oile i-s'a datu si potere si auctoritate de a guberná beseric'a — carele neci de cumu nu cunósce regulele ermeneutice de a ecplicá sant'a scripture.

Ci credemu cumca se potu omite tóte ecplicarile si interpretarile cuventelor cu atâtu mai tare, cu câtu e mai chiaru constatatu că din tóte versiunile s. scripture, câte se afla traduse la popórele orientali — că si la noi, nu s'ar' poté scóte alta credintia despre primatulu s.lui Petru, de câtu ce'a ce a predicatu-o si a conservatu-o totu de-un'a beseric'a romana, si numai pre acele versiuni le ecpliciu-nam, cari s'au stricatu prin acatolici cu intentiune de a face se cada traditiunea a ostolica.

Cu tóte aceste vomu mai produce unele locuri ale s. scripture, prin cari se aréta si se pune mai pre susu de ori

¹⁾ Versiones nostrae romanicae habent *Petru* (*Petrus*); sequuntur enim sicuti vulgata textum graecum, qui *Πετρὸς* habet; at plurimae orientales retinuere vocem feminini generis. Ita arabica, persica, aethiopica, coptica et armena, nec non slavicae om-

Petrus, et ad imitationem graeci Πέτρος¹⁾ dicitur, significari necessario sequitur e contextu, qui mutationem subjecti in verbis interpositis nec contorta quorumdam explicatione admittere potest. Alioquin ad quid Christus commemorasset Simonem vocari Petrum, nisi illum fundamentum Ecclesiae suae constituere voluisse? Et cum pascere agnos et oves secundum usum loquendi biblicum idem sit, ac praeesse et gubernare, quis dubitat s. Petrum pastorem fidelium, Ecclesiaeque rectorem a Christo Domino constitutum fuisse?

Qua ratione mandasset Christus Petro curam agnos ovesque pascendi, nisi agnorum oviumque rationabilium pastorem constituere voluisse illum, cui jam antea (Luc. V. 10.) hoc se facturum esse promiserat dicens: *Noli timere, ex hoc jam homines eris capiens.*

Fuisse Petro cum cura agnos et oves pascendi etiam postetatem auctoritatemque Ecclesiam regendi collatam, non nisi is negare auderet, qui sacram Scripturam interpretandi hermeneuticas regulas omnino ignorat..

Sed omittendas esse ducimus omnes verborum explications et interpretationes eo potius, quo certius constat, ex omnibus, quae apud orientales populos vernacula lingva — ac apud nos — exstant s. scripturae, versionibus, — exceptis illis, quae per acatholicos intentione apostolicam labefactandi traditionem interpolatae sunt, — nonnisi eandem fidem circa s. Petri primatum hauriri posse, quam Rom. semper praedicavit et conservavit Ecclesia.

Praestabit tamen in medium affere nonnulla adhuc sacrarum litterarum loca, quibus summam et supremam aucto-

nes. Conf. Theologia. fundamental. Joann. Schwetz. Edit. III, Vienn. 1858. pag. 378. Sic etiam syrochaldaica, qua lingva Christus Dominus usus fuerat. habet בִּפְאָה (Cheffa), quod Petram significat.

ce indoieala auctoritatea cea prea inalta si suprema data de D. n. Is. Christosu lui s. Petru ca se guberneze beserică si ca s. apostolu a avut deplena conscientia facia cu aceasta potestate si auctoritate data lui.

Éta ce spunu santele scripture despre acestu Apostolu!

Petru este celu de antaiu, carele intendiendu-si man'a scote sabia din teca ca se apere pre Christosu, Ioan XVIII, 10; elu este celu de antaiu, carele dupa inviare grabesce la mormentulu Domnului. Ioan. XX, 6.

Domnulu Christosu se ingrigesce ca anumitu antanii lui Petru se-i se faca cunoscuta inviarea sa prin angeru, carele la Marcu XVI, 6—7 dice muierilor: *Nu ve spaimantareti . . . a inviatu, nu este aci, ci mergeti si spuneti invetiaceilor si lui Petru;* acelui Petru adeca, carele fapt. apost. XI, 4 antanii incependum a predicá mai antanii face dispusetiuni. S. Petru este celu de antanii, care scoandu-se in midiloculu fratilor vorbesce despre punerea altui'a in loculu lui Iuda celui vendiatoriu. Acolosi I, 16—22. Elu confrunta antanii in diua de rosalie pre celi ce dicu ca apostolii aru fi pleni de vinu. Acol. II, 14. Prin cuventulu s. Petru apost. se lovesce cu morte grabnica Anani'a si muierea acestuia, cari vendiendo agrulu, o parte a pretiului au reservatu-o pentru sene. Elu este celu de antanii, care respinge pre Simonu magulu cu cuvantele fapt. apost. VIII, 20 *Argentulu teu se fia cu tene spre pierire, caci ai socotit u ca darulu lui Domnedieu cu bani se poate agonisi!* Elu anuncia mai antanii numele lui Christosu judeilor si indemnatus prin visiune ceresca paganilor fapt apost. II, 14; X, 10. impunendum multimei adunate ca se faca penitentia.

Er' dupa ce se suscita intrebare despre necesitatea celor legali, nu Petru fu celu de antanii care vorbi aci? fapt. ap. VII. La elu indrepta intrebarea Pavelu si Barnab'a, dintre cari celu de antanii, dupa ce s'a intorsu, se prezenta lui Petru venindu la Ierusalimu. Galat I, 18.

Deci din totte aceste apriatu se areta cumca santului apost. Petru insusi Domnulu i-a conferit primatulu, si apos-

ritatem Ecclesiam regendi a Domino N. J. Christo soli Petro concreditam — eundemque s. Apostolum hujus sibi collatae potestatis et auctoritatis plene conscient fuisse adstruitur et extra dubium ponitur.

En quid sacrae paginæ de hoc tradunt Apostolo!

Petrus primus est, qui extendens manum gladium eximit e vagina ad Christum defendendum. Joann. XVIII, 10. Matth. XXVI, 51; primus est, qui post resurrectionem festinat ad ad sepulchrum Domini. Ioan. XX, 6.

Christus Dominus resurrectionem suam Petro primo nominatim notificari curat per angelum, qui ap. Marc. XVI, 9—7 mulieribus dicit: *Nolite expavescere . . . resurrexit, non est hic, sed ite et dicite discipulis et Petro;* illi nempe Petro, qui act. ap. XI, 4. primus incipiens praedicare, primus ordines exponit. S. Petrus primus est, qui exurgens in in medio fratrum orationem facit de uno in locum Judae proditoris sufficiendo Ibid. I, 15—22; primus qui die pentecostis dicentes, quod apostoli musto pleni essent, confutat. Ib. II, 14; ad verbum s. Petri apostoli morte percutitur subita Ananias et uxor ejus, qui agro divendito pretii partem sibi reservarunt. Ipse est, qui primum haereticum Simonem magum sequentibus profligat verbis: act. ap. VIII, 20. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri!* Primus Judaeis et postea — coelesti visione monitus — primus gentilibus nomen Christi annunciat, act. ap. II, 18; X, 10 iuponens multitudini coadunatae poenitentiam agendam.

Excitata dein quaestione de necessitate legalium non-ne Petrus primus est, qui ibi loquitur? Act. 7. Ad eum referebant quaestionem Paulus et Barnabas, quorum primus Petro se sistit conversum cum Jerosolimam venit, Gal. I, 18.

His itaque omnibus palam conficitur primatum s. Petro apostolo ab ipso Domino fuisse collatum; cuius sibi colla-

tolulu aducandusi a mente despre acésta potestate data lui, totu de-un'a s'a portatu că principe alu Apostoliloru si că atare fù recunoscutu de celi alalti Apostoli si Evangelisti; pentruca totu de-un'a elu vorbesce in numele celor alalti Apostoli, candu e de a se propune ceva in numele acestor^a¹⁾ si ià asuprasi aperarea loru.²⁾ Evangelistii cu unu cuventu si nestramutatu punu pre Petru in loculu celu de antanii intre apostoli, seau neamentindu pre celi alalti, numai pre elu singuru-lu numescu celu de antanii.³⁾

Dar nu ne opacimu intru aducerea mai multoru locuri din s. scriptura, prin cari se afirma credinti'a despre primatulu fericitului Petru, nu cumva aducandu probe preste mesura multe, — se se para că nu amu probatu de ajunsu. Cele produse pana aci probéza din destulu si de ajunsu că credinti'a cat. despre primatulu s. Petru si despre perpetuitatea acelui'a celu mai firmu fundamentu lu-are in s. scriptura si că beseric'a orientale altu intielesu si contrariu credintiei cat. de aci nu a potutu se erueze si se scóta de câtu prin interpretare intortocata. — Er' cumca credinti'a despre primatulu s.lui Petru si alu urmatorilor lui la orientali a ecsistatua asia de firma, precum o tiene si beseric'a apuséna si o marturisesce pana in dîlele nóstre, aréta evidentu cartile nostre chorali, liturigice-rituali si altele, dintre cari in loculu primu producandu pre cele chorali, dupa potentia ne vomu folosi in citatiuni nu de versiunile nóstre, ci de ale greco-orientaliloru.

§ II. Cartile chorali.

Se incepemu dar' seri'a argumentelor cu cartile chorali edate in limb'a romana. Intre aceste loculu primu lu-occupa cartea, care in comune se numesce meneiu. — Meneiu (*μηναῖον*) seau carte mensuale (lunaria) se dîce, pentru ca cuprinde in sene cantarile toturororu santiloru, căti se onoréza in singuraticele dîle ale lunei — puse in atare ordene, in câtu

¹⁾ Math. XIX, 27, Luc. V, 8; VIII, 45; IX, 33; XII, 41; Ioan. VI, 69.

²⁾ Act. apost. II, 15; IV, 8.

tae potestatis Apostolus haud immemor se semper tamquam principem Apostolorum gessit et ceu talis a reliquis agnitus fuerat Apostolis et Evangelistis; semper enim ipse loquitur nomine reliquorum Apostolorum, cum horum nomine aliquid proponendum venit¹⁾ et eorum defensionem suscipit²⁾) Evangelistae uno ore constanterque s. Petrum primo loco collocaunt inter Apostolos, vel praetermissis aliis, solum et primum (*πρῶτον*) nominant.³⁾

Sed non moramur in adducendis pluribus s. Scripturae effatis, quibus fides circa primatum b. Petri adstruitur, ne, si plurima huc spectantia adduceremus, nimium probaturi minus probasse videamur. Quae hactenus adducta sunt, satis superque adstruunt, fidem cath. circa s. Petri primatum hujusque perennitatem in sacris Scripturis fundamentum habere firmissimum Ecclesiamque orientalem alium, catholicae fidei alienum sensum, nisi contorta interpretatione inde eruire et haurire non potuisse. Exstitisse autem apud orientales circa primatum s. Petri ap. ejusque successorum firmam quam occidentalis Ecclesia tenet, fidem, et ad nostra usque tempora profitetur, evidenter demonstrant nostri libri chorales, liturgico-rituales et alii, quorum primo loco chorales allaturi, in citando non nostras, sed ad posse graeco-orientalium adhibebimus versiones.

§. II. Libri chorales.

Incipiamus itaque seriem argumentorum a libris choraliis lingua vernacula (romanica) editis. Horum primum locum obtinet qui vulgo menaei nomine venit. Dicitur autem menaeum — (*μεραῖον*) — seu liber mensualis ideo, quia cantus in omnium, qui per singulos mensis dies recurrent, Sanctorum, — tali ordine dispositos continet, ut a pri-

³⁾ Matth. X, 3. Marc. III, 16, 37. Luc. VI, 14; confer. Galat. I, 18. *πρῶτος Σιμον ὁ λεγόμενος Πετρός*.

imcependum dela 1. dî a anului eclesiasticu (1. sieptembrie); în fâia care dî se ocura ceva că propriu destinatu în onoarea santului — Dar' fiendu că afara de cantari și de lectiuni, cari s'au indatenatu să se pune spre laudă și în onoare fiasce-carui santu, mai obvinu la serbatorile cele mai mari și notitie biografice referitorie la viati'a și la martiriu fâia carui santu, ce cade pre singuritele dîle, și acele ecspunni că și intru unu compendiu scurt'a și succint'a istoria a solemnitatei, ce ocure, care istoria se dice sinacsariu (*ovražágoiv* — colectiune), din aceste cause carte de cunune devine mai voluminosa de câtu cele alalte și constituindu unu opu mare, la noi catolicii de ritulu grecescu și impartita în trei, — éra la greco-orientali, — chiaru că și la Greci, dupa numerulu lunelor în dôuespradiece volume.¹⁾ Inse în meneiulu nostru fiesce care luna are parte sa propria, separata în ordene succesivu, de unde se iau afara singure acele cantari și lectiuni, cari fiendu comune mai multoru santi, dupa ce ocuru o data, nu se repetiescu mai de multe ori; acestea se cuprindu în partea cea mai mica a III a meneiului nostru.

Cantările și lectiunile, ce se cuprindu în carteacăstă au nume diferite.²⁾

Dar' înainte de ce amu incepe a produce argumente pentru probarea lucrului, vomu a însemnă, cumca în biserica or. că și în cea apusena, se venerăze numele acelora, cari au urmatu santului ap. Petru și cari pentru santitatea vietii adausi la numerulu Santiloru, au celu pucinu unele cantari, ce se tienu de oficiulu propriu în ciclulu serbatoriloru orientali, și în câtu cu referintia la viati'a și la patimile loru se onoréza cu distinse laude.

Intre aceli'a, cari se lauda cu distinse laude în menologiulu Greciloru și prin urmare și în editiunea meneiului

¹⁾ Editio nostra Blasiensis II. anno 1838º slavicis characteribus est impressa, in 3 partes divisa. Graecō-orientalium Romanorum vero editio novissima pariter slavicis characteribns impressa est Cibinii anno 185^{3/4} in 12 volumina, sed contextus hujus posterioris in omnibus fere a nobis citandis locis cum editione nostra Blasiensi cohaerenter concordat.

ma anni die, quae cum anno incipit ecclesiastico (1 Sept.) quocumque die alicujus sancti quiddam quasi proprii occurrat officii. Cum autem praeter cantus et lectiones, quae in laudem et honorem unius cuiusque Sancti recenseri solent, in majoribus festis etiam notitiam biographicam quoad vitam martyriumque singulorum per dies recollectorum Sanctorum quasi in compendium redactam et solemnitatis recurrentis brevem succinctamque expositionem contineat, quae synaxarii (*συναξάριον* — collectionis) nomine venit, solito voluminosior evadit, et immensum constituenta opus, apud nos graeci-ritus catholicos in tria, — apud graeco-orientales vero, sicuti apud Graecos ipsos, juxta mensium numerum in duodecim divisum est volumina.¹⁾ Habet attamen etiam in nostro menaeo quisque mensis suam partem propriam successivo ordine separatam, illis solummodo exceptis canticis et lectionibus, quae pluribus sanctis cum sint communia, — una vice occurendo, amplius iterari non solent, quae-que tertia minori menaei parte continentur.

Cantica et lectiones, quae hic complectitur liber, vario inscribuntur nomine.²⁾

Sed antequam pro re nostra argumenta in medium affere incipiamus, notatum esse volumus, coli in ecclesia orientali non minus ac occidentali nomina illorum, qui sancto Petro ap. successerunt, et ob vitae sanctitatem numero assumpti Sanctorum, in cyclo festorum orientalium saltem nonnulla cantica proprii habent officii et quo ad vitam et passiones distinctis celebrantur laudibus.

Inter illos, — qui in menologio Graecorum et consequentur etiam in editione menaei Romenorum graeco-ori-

²⁾ Singularum vocum explicationem graecamque denominacionem dedit Rsm. N. Nilles S. J. lib. de rationib. festor. etc. Wienae 1868. Conf. et Kalendarium manual. utriusq. Ecclesiae etc. ab eodem. Ed. Oenipont anno 1879, I.

romaniloru greco-orientali că și în editiunea năstră de Blasius nu numai, ci încă menologiul Grecilor și meneiul romanilor gr. or. fiesce caruia î dedica și unu sinacsariu separat, — ocuru să urmatorii:

în 2 januariu	S. Silvestru
în 12 februarie	S. Leone
în 20 "	S. Agatone
în 12 martie	S. Gregorius
în 8 aprilie	Celestine
în 14 "	S. Martinu
în 17 "	S. Agapetu s. a.

Dar respicatu intarescu credinti'a despre primatulu s. Petru in specie acelea:

1 caru occuru în 16 januariu, candu se celebréza inchisuriunea venerandei catene (fapt. ap. XII. 6) a santului și cu lauda preamaritului ap. Petru, unde cantandu beserică atâtu a năstră, cătu și a greco-orientaliloru și cea orientale greca în stichir'a a dou'a a oficiului dela inseratu cumca multe genti de a le paganiloru au primitu cunoscinti'a despre Domnedieu dela s. Petru, în stichir'a a trei' spune și cau'sa, pentru care au primitu acést'a cunoscintia, dicându: „Pre care l'ai negatu candu se judecă, pre acel'a, candu s'a scolatu din morti, l'ai laudatu Apostole; pentru ca tu l'ai predicatu pre elu Domnedieu și omu pana la marginile pamantului.“ Cantandu apoi la marire cu Bizantiu și numindu pre „Petru temeliulu besericiei și pietr'a credintiei“ lu fericescu cu urmatoriele cuvinte: „Bucura-te fierbente aperatoriul alu credintiei... și descuiautoriile alu imperatiei cerurilor.“ Era în stichir'a a dou'a asia graiesce beserică cătră dinsulu: „Stralucesce caten'a ta Corifee pururea laudate că și unu sóre cerescu, prin care ne radicăru de la pamantul înaltîmea usielorū ceresci și la tene intielepte că la unu portariu prea stralucitul cu credintia venim, deci că cel'a ce porti chieile imperatii... cu indurare deschide nouă intrarea mantuirei, prea minunate.“ ¹⁾)

¹⁾ Confr. synaxarium edition. maenei Cibiniens.

talium — supra citata — non solum iisdem, quibus in nostra editione Blasiensi, distinctis celebrantur laudibus, sed cuique ex illis Pontificibus separatum quoque dedicat synaxariun tum Graecorum menologium tum etiam Romenorum gr. or. menaeum, recurrent sequentes:

2-a januarii	S. Silvester,
12-a februarii	S. Leo.
20-a „	S. Agatho
12-a Martii	S. Gregorius
8-a Aprilis	Coelestinus
14-a „	S. Martinus
17-a „	S. Agapetus ect.

Sed eloquenter fidem adstruunt circa s. Petri primatum speciatim ea:

1. quae occurunt die 16 januarii, qua adoratio venerandae catenae (act. ap. XII, 6) s. et eximia laude praedicandi Petri celebratur; ubi Ecclesia tum nostra, tum graeco-orientalium et orientalis graeca, quum secunda in vespertino officio stichira multas ethnicorum gentes a s. Petro Dei cognitionem accepisse caneret, tertia stichira causam dat hujus acceptae cognitionis his vesbis „Quem negasti dum judicaretur, illum laudasti resurrectum Apostole, tu enim usque ad fines terrae praedicasti eum Deum et hominem.“ Gloriam dein cum Byzantio canens „Petro“ quem „Ecclesiae fundamentum fideique petram“ nominat, sequenti gratulatur eloquio: — „Ave propugnator fidei fervide..... et reserator regni coelorum.“ Secunda autem stichira sic illum alloquitur Ecclesia: „Elucet catena tua a Coryphaee semper laudate sicuti coelestis sol, per quem e terra in altitudinem portarum evehimur coelestium, et ad te sapientem sicuti ad illustrissimum cum fide accedimus janitorem; tu itaque qui claves gestas regni coelorum admirande, aperi nobis cum misericordia introitum salutis.“³⁾)

Mai pre urma in tropariulu de acolosi de la inseratu adauge: „Rom'a neparasindu la noi ai venit... cel'a ce ai fostu de cătu apostolii mai antanii pre scaunu siediatoriu.“

In oficiulu manecarei indémna beseric'a pre credintiosi la marturisirea credintiei cu urmatóriile cuvinte: „Pre pietr'a domnedieescei tale marturisiri intariti fiendu, cel'a ce esti pre scaunu mai antanii siediatoriu, laud'a apostoliloru lui Christosu, cu credintia veneramu legaturele tale.“ „De trei ori lapetandu-te de Domnulu că de unu omu de diosu inaintea ucidiatoriloru de Domnedieu, nemica nu ai gresit din teologi'a ta cea de mai nainte, Petre.“

In canonulu alu doile alu poemei lui Iosifu adauge beseric'a urmatoriele pentru laud'a lui Petru: „Dintru adunculu insielatiunei venandu pre ómeni Petre, ca pre nesci pesci i-ai adusu aceluia, ce te a alesu pre tene dintre peseari adeveratu a fi mai antanii de cătu toti invetiacelii,“ si „pre temeliulu credintii sufletele toturorù credintiosiloru le ai intarit.“ Pentru „legile lui Christosu le-ai intarit, si pre celi fara de lege legea cea buna i-ai invetiatu că unu mai mare alu apostoliloru si că unu temeliu alu dogmelorù neclatit! In condacu lauda apoi pre Petru dîcandu: „Piétr'a Christosu, pre piétr'a credintiei, pre celu mai antanii de cătu invetiacelii pre scaunu siediatoriu lu-preamaresce luminat!“

In cantarea a patr'a maresce pre Petru cu acesta lauda. „Spunendu maririle Domnului, ai intorsu animele nepleticiloru Judei la domnedieesc'a credintia că o temelia a credintiei“ si apoi in cantarea 5 contineau: „Asiédia prealau date radicarile inimiciloru si strica smentele besericei unire redandu-i.“

In condaculu dela oficiulu matutinu provoca pre credintiosi se laude pre Petru cu urmatóriile cuvinte: „Pre celu mai mare si mai antanii de cătu apostolii, pre domnedieesculu invetiacelu alu adeverului, pre marele Petru se-lu laudamu.“ „Veniti o iubitoriloru de serbare cu buna onore pre celu antanii pre scaunu siediatoriu... se-lu incoronamur iertare de gresiele luandu“ éra in cantarea 7 adauge „Esindu

Tropario denique ibidem in vespertino officio canit:
„Romam non deserens ad nos venisti... qui apostolorum
primus sedem tenuisti.“

In matutino officio ad fidem profitendam Ecclesia fideles his inducit verbis: „Super petram divinae tuae professionis firmati, qui primus omnium apostolorum in throno sedens es, laus apostolorum Christi, — cum fide veneramur catenas tuas.“ „Etiamsi tribus vicibus negaveris Dominum tanquam hominem vilem coram Deicidis, nihil errasti a tua priori theologia, Petre.“

- 105.559 -

In altero canone poëmatis Josephi ad glorificandum Petrum sequentia addit Ecclesia: „Ex abyso fallaciae venando homines Petre, tanquam pisces adduxisti eos ad illum, qui te e piscatoribus elegit, ut vere primus sis omnium discipulorum“ et animas fidelium omnium super basim fidei condidisti.“ „Leges“ enim „Christi firmasti et scelestos tanquam apostolorum maximus et immobilis dogmatum basis, legem bonam (fidem veram) edocuisti.“ Kontakio dein sic laudat illum dicens: „Petra, Christus, clara effert laude petram fidei, (illum nempe qui) prae omnibus discipulis primus est in throno sedens.“

Quarto denique cantico hac laude extollit s. Petrum: Magnalia Domini exponens, obstinatorum Judaeorum corda tanquam fidei basis ad divinam fidem adduxisti“ et tunc cantico 5 sic prosequitur: „Seda itaque perlaudate hostium seditiones, tolle Ecclesiae errores unionem reddendo ei.“

In matutini officii kontakio fideles ad laudandum s. Petrum his verbis provocat: „Laudemus maximum et prae apostolis primum, div. veritatis discipulum, magnum Petrum“ „Agite o solemnitatis amatores, coronemus primum bono honore in throno sedentem.... peccatorum accipiendo remissionem.“ Cantico vero 7-o haec addit: E Palaestina tanquam e scena prodiens Christi apostolus Petrus, mundo praedicans,

J. Papiu Oriens Cath.

din Palestin'a că si depre o scena apostolulu lui Christosu, Petru, dupa ce a predicatu lumei, a morit in Rom'a cea vechia, " si in cantarea 8: „Punetoriile alu legei, preamărite Petre, pastorii si invetiatoriile alu turmelor lui Christosu, carele ti-a datu tîie chieile că se legi si se deslegi pecatele,“ „sfarma tarî'a contrariloru, cari se lupta cu noi.“ Éra in urmatoriulu irmosu asia vorbesce beseric'a catra elu: „Că unu domnedieescu descuiatoriu alu imperatîci, deschide intrarile acesteia celor ce cu credintia te lauda pre tine pre pamantu.“ „Impreuna cu Filiulu fiendu in Taboru ai meritatu a audî viersulu Parentelui, care l'a aretatu pre elu.... Petre!“ La siedintia (sedelna) rechiamă dup'ace'a în memoria cuvintelor scripturei, dicandu: „Nu carne, neci sangele, ci Parentele tî-a in uflatu tîe Petre Domnedieu a numí pre Christosu filiulu Parentelui, Domnedieului celui vîu, pentru acést'a mai 'nainte te-a dîsu pre tene fericitu, si schimbandu ti numele te-a numită Petru, că o piétra tare si temeliu alu besericiei.“ Mai pre urma la laude cu urmatoricele cuvinte se adresăza catra elu beseric'a: „Cu chie'a ai deschisu intrarile ceresci, deschide-ne si noue usiele, o apostole corifee, intielepte si deschidiatoriu alu portiloru ceresci.“ ¹⁾

Din cele aduse pana aci se vede destulu de luminat credinti'a besericiei nóstre despre primatulu s.lui apostolu Petru. Dar cu multu mai elocuente suntu celea, prin cari marturisesce beseric'a or. credinti'a despre primatul la 29 iuniu — in serbatori'a santiloru apostoli Petru si Pavel; pentru că din nenumeratii tituli, prin cari recunoscu in oficiulu divinu alu acestei dîile primatulu s.lui Petru mai tóte popórele orientali, nu se aréta altu ceva de cătu adeverat'a credintia a besericiei catolice. Numirile si epitele, căte se atribuescu aicia santului Petru, tóte se reduc la primatul si la perpetuitatea lui. Santulu Petru se numesce in acelu locu: Piétra si fundamentu (*πέτρα καὶ πόδεως*) pietr'a credintiei (*ἡ π. τῆς πίστεως*), fundamentulu credintiei *ἡ κ. τῆς*

¹⁾ Pares verborum formulae inveniri possunt in reliquorum quoque orientalium *μυραιοῖς*, quibus in hodierno officio fidem circa

Romae antiquioris (veteris) mortuus est,“ et cantico 8-o : „Legis pomens, pastor et docens gregum Christi, Petre magnificande,“ „qui claves contulit tibi ad ligandum et solvendum peccata.“ „contere vim hostium, qui pugnant contra nos.“ Subsequenti autem hirmo sic illum alloquitur Ecclesia : „Tamquam divinus regni reserator, aperi hujus introitus illis, qui cum fide honorant te in terris.“ „Dum essemus cum Filio in monte Tabor, vocem Patris, qui illum monstravit, audire meruisti, Petre.“ Sedelna autem sequenti revocat in memoriam sacrae Scripturae verba : „Non caro nec sangvis inspiravit tibi Petre, sed Pater, Deum dicere Christum, Filium Patris, Dei vivi, idcirco prius beatum dixit te ipsum, et immutato nomine Petrum vocavit, velut firmam petram et fundamentum Ecclesiae;“ et tandem ad laudes his illum alloquitur verbis : Clave reclusisti introitus coelestes, aperi januas nobis quoque o choryphaee, — apostole sapiens et reserator portarum coelestium.¹⁾)

Ex hucusque allatis sat clare elucet fides Ecclesiae nostrae circa s. Petri Apostoli primatum. Sed magis adhuc eloquentia sunt ea, quibus 29-a junii — in festo ss. Apostolorum Petri et Pauli fidem circa primatum profitetur orientalis Ecclesia; ex innumeris enim titulis, quibus orientalium fere omnes primatum s. Petri in divino officio hujus diei profissentur, nonnisi vera catholicae Ecclesiae fides hauriri potest. Nomina namque et epitheta, quae ibi s. Petro adtribuuntur, omnia ad primatum hujusque perpetuitatem referuntur. Dicitur ibidem s. Petrus: petra et fundamentum (*πέτρα καὶ χορηπίς*), petra fidei (*ἡ πέτρα τῆς πίστεως*), fundamentum fidei (*ἡ χορηπίς τῆς πίστεως*), princeps Apostolorum (*δοκονφαῖος τῶν ἀποστόλων*), primus princeps Apostolorum (*δοκονφαῖτατος τῶν*

primatum in universam Ecclesiam b Petro collatum orientales profitentur populi. Confr. Nic. Nilles Kalend. manual. etc. T. I. p. 72.

πιστ). principele Apostoliloru (ο κορνφαῖος τῶν ἀποστόλων), prefectulu si presidele besericei προστάτης καὶ πρόεδρος εκκλησίας; presidele apostoliloru (πρόεδρος τ. ἀποστ.) primulu principe alu Apostoliloru (προεξάρχων τ. ἀποστ.) portatoriu de chiei alu gratiei οἰκείου χρόνου τῆς χάριτος) portatoriu de chieile imperatiei ceriuriloru (οἰκείδ. τῆς οὐρανῶν βασιλείας).¹⁾

Dar' se lasamu la o parte cele straine, pentru ca neci ale nóstre nu le amu poté produce, déca amu voi se le recitamu tóte; de óra-ce chiaru si de câtu in beseric'a apuséna se vedu a fi mai multe documente, cari se referu la primatulu santului Apostolu Petru. Se vedemu ce voru se ne spuna meneiele nostre despre primatulu santului Petru la oficiulu santiloru apostoli.

La inseratulu celu micu dupa stichulu alu treile cautandu asia incepe beseric'a: „Datai intarire besericei tale Domne intarirea lui Petru,” éra la marire cu Germanu adauge: „Petre, mai marele preamaritiloru Apostoli si piéträ credintiei.“ La inseratulu celu mare in stichulu primu celebreza serbarea Apostoliloru cu urmatóriele cuvante ale lui Andreiu Pyrhulu: „Cu ce corone de laude vomu incoroná pre Petru si pre Pavelu, pre celi despartiti cu corpulu si uniti cu spiritulu, pre mai marii predicatorilor lui Domnedieu, pra acel'a (adeca pre Petru) că pre principele Apostoliloru, éra pre acest'a (pre Pavelu) că pre atare, care mai multu de câtu altii s'a truditu.“ Purcediendu apoi la marire cu cuvantele lui Ioanu monachulu, nu numai că numesce „pre Petru cunoscatoriu misterielor“ ci aduce in memoria si conferirea primatului facuta prin Christosu, cantandu: „Pentru acést'a catra dinsulu Mantuitoriulu (a disu): Pasce oile mele, pasce alegerea mea, pasce mnelusielii miei.“²⁾

Trecandu apoi la a dou'a stichira a lithiei cu cuvantele imnografului Arseniu, numesce pre Petru „piétra si temelia“ era in stichir'a a trei'a folosindu cuvantele lui Ger-

¹⁾ Conf. N. Nilles Kalend. man. etc. T. I. p. 192—196.

²⁾ Editio euchologii nostri slavicis impressa caracteribus Alba-Juliae sec. XVII, itaque ante restauratam cum s. matre Ecclesia rom. unionem (Vid. notitiam nostram bibliographicam in

ἀποστόλων), praefectus et praeses Ecclesiae (προσάτης καὶ πρόεδρος ἐκκλησίας), praeses Apostolorum (πρόεδρος τῶν ἀποστόλων), primus princeps Apostolorum (προεξάρχων τῶν ἀποστόλων), claviger gratiae (κλειδοῦχος τῆς χάριτος), claviger regni coelorum (κλειδοῦχος τῆς οὐρανῶν βασιλείας).¹⁾

Sed omittamus aliena, quoniam nec in nostris adducendis vires sufficerent, si omnia in medium afferemus; plura enim esse videntur quam in ipsa occidentali Ecclesia, quae ad primatum b. Petri spectant documenta. Videamus quid mensualia nostra in officio ss. Apostolorum circa b. Petri primatum dictura sint.

In minori vespertino officio post tertium stichum sic exorditur canere Ecclesia: „Firmitatem dedisti Ecclesiae tuae Domine fortitudinem Petri,“ ad gloriam dein sic prosequitur cum Germano: „Petre, magnificorum Apostolorum maxime et petra fidei.“ In majoris autem vespertini officii sticho primo cum Andrea Pyrho his verbis celebrat Ecclesia festum Apostolorum: „Qualibus laudum coronis coronabimus Petrum et Paulum, divisos corpore et unitos spiritu, Dei praedicatorum maximos, illum (nempe Petrum) utpote Apostolorum principem, — hunc autem (Paulum) qua tales, qui ceteris plus adoperatus est.“ Ad golriam dein prosequens verbis Joannis monachi, „Petrum“ non solummodo „mysteriorum cognoscentem“ appellat, verum etiam primatus collationem per Christum factam in memoriam revocat, canens: „Quapropter Salvator ei (Petro dixit), Pasce oves meas, pasce electionem meam, pasce agnos meos.“²⁾

Ulterius dein procedens in secunda Lithiae stichira cum Arsenio hymnographo „Petrum“ vocat „petram et fundamentum,“ in tertia stichira verbis usa Germani „magni-

ephemeride „Transilvania“ an. 1882) pro „pasce electionem meam“ habet „attende electis meis, i. e. rationem habe elect. m.“ Conf. et edit. maen. Rom. gr. or. Cibin, T. Januar.

manu-lu dîce „mai marele maritiloru Apostoli“ si la marire cu Bisantiu „piétr'a credintiei“-lu numesce pre elu.

Dupa ce la stichire lauda beseric'a pre Petru că pre cel'a, ce chieile imperatiei ceriurilor le-a primitu de la Christosu, alu caruia amicu prea de aprópe a fostu, in sie-dinti'a ce urmăza dupa stichir'a prima, cu aceste cuvinte lauda pre Petru: „Adunculu venatōrei lasandu din ceriu ai luatu dela Parentele domnedieesc'a descoperire a intruparei Cuventului, si cu tōta cutezarea ai strigatu catra Creatoriulu teu, alu lui Domnediu Filiu de o fientia te cunoscu pre Tene, pentru acēst'a dupa demnitate cu adeveratu te ai aretatu piétr'a credintiei si portatoriu de chieile darului, Petre Apo-stole.“

Mai pre urma in canonulu, ce se canta in onorea s. Petru, prin rostulu lui Ioanu Damascenu aceste cantari de lauda i le dedica beseric'a: „Se laudamu . . . astadi pre mai marele Apostoliloru.“ „Celu ce este mai 'nainte de se-culi, mai 'nainte cunoscandu-te, te a dispusu pre tene prea fericite Petre, că pre unu mai mare alu besericei si antaniu pre scaunu siediatoriu.“ Nu corpulu, nici sangele ci Paren-te ti-a insuflatu tīe, Domnedieu a dîce pre Christosu Fili-u lui Domnedieu celui prea inaltu, Apostole.“ Pre pietr'a teologiei tale a intaritu Domnulu Isusu beseric'a neclatita.“ Cătu este mai pre susu Petru cu corpulu de cătu angerii? că acelua i-a dîsu Chr. Domnedieu că vá fi judecatoriu intru venirea sa!“ „Tu credintiosiloru te-ai pusu piétra de temelia de multu pretiu in marginea anghiu lui, a Mantuito-riului si Domnului.“ „De ómeni venatoriu domnedieescu, precum a promisu Christosu, pre tene te-a facutu, tīe antaniu incredintiandu-ti gubernarea besericei sale.“

„Datatoriulu de viatia Isusu.... carele ti-a datu tīe poterile sale a legá si a deslegá. Petre.“ . . .

Omitendu cele alalte, câte saru mai poté cetí in ofi-ciulu acestei dîle, fia de ajunsu déca vomu fi memoratu din sinacsariulu pusu la capetulu acestei serbatōrie singuru nu-mai acele, prin cari se dîce că s. Petru s'a numitu de catra Domnulu piétra, si dupa ce a predicatu evangeli'a in Iude-

ficorum Apostolorum maximum," in gloria cum Bysantio „petram fidei" dicit eum.

Postquam autem stichiris s. Petrum qua tales laudas-
set, „qui claves regni coelorum acceperat a Domino, cuius
proximus amicus fuerat, sedelna, quae sequitur post primam
stichiram, sic s. Petrum laudat Ecclesia: „Profundum venia-
tionis deserens, coelitus a Patre accepisti divinam revelatio-
nem incarnationis Verbi, et omni audacia clamasti ad Crea-
torem tuum, Filium Dei consubstantialem novi te, idcirco
merito vere fidei petra et gratiae claviger apparuisti (exti-
tisti), Petre Apostole.“

In canone tandem, qui in laudem s. Petri cani solet,
cum Joanne Damasceno sequentia elogia dedicat illi Eccle-
sia, „Laudemus... hodie Apostolorum maximum“ „Qui ante
secula est, antea noverat te, beatissime Petre, Ecclesiae te
majorem constituit et primum in throno sedentem.“ Non caro,
nec sangvis sed Pater inspiravit tibi Deum dicere Christum,
Filium Dei altissimi, Apostole.“ „Super petram theologiae
tuae constituit Dominus Jesus Ecclesiam immobilem.“ „Quan-
to superior est Petrus corpore praे angelis! illum enim di-
xit Chr. Dominus judicem futurum in adventu suo.“ „In
margine anguli Salvatoris et Domini constitutus es tu magni
pretii petra fundamentalis fidelium. „Quemadmodum promisit
Christus, divinum te constituit hominum venatorem, tibi pri-
mo conferens gubernacula Ecclesiae suae.“

„Vitae Largitor Jesus, qui potestates suas contulit tibi
ad ligandum et solvendum, Petre.“...

Omissis aliis, quae in officio hujus diei adhuc legi pos-
sent, e synaxario huic festo adnexo memorasse juvabit illa
solum modo, quibus s. Petrus a Domino petra vocatus dici-
tur, et postquam evangelium in Iudea, Antiochiae et in
Ponto, in Galathia et Cappadocia, in Asia et Bithinia praedi-

i'a, Antiochi'a si in Pontu, in Galati'a si Copadochi'a, in Asi'a si Bitini'a, a descinsu pana la Rom'a si fiendu că cu minunile a devinsu pre Simonu Magulu, restignitu pre cruce si-a terminatu viati'a sub imperatulu Nerone.

Din cele ce amu citatu pana aci din meneiulu nostru, atât de evidentu se aréta credinti'a besericei or. despre primatulu s. Petru, iu câtu dupa ce se voru fí adausu si cele, ce voimu a le produce din meneiele altoru orientali, s'ar' vedé a fí superfluu de a mai prolungí lucrulu. — Inse dupace de acestea, referitórie la primatulu s. Petru, con-tienu si cele alalte carti chorali si alte carti de ale nóstre, — merita că la cele aduse mai in susu se mai adaugemu unele documente si din cele alalte carti spre intarirea acestei creditie.

Intre cele alalte carti de ale nóstre cea mai de aprópe este autologiulu, ecsplicatu: florea cantariloru, dar' fienduca acésta carte in cea mai mare parte cuprinde in sene, pre langa rubricele necesarie, ecscerptele mai solemne din meneiu; citatiunile din dins'a se vedu a fí superflue. Ci totusi, că se nu apara că l'amu neglesu cu totulu, din cele multe, câte saru poté citá pentru noi, nu potemu omite un'a, ce ocure spre laud'a s. Petru că primului Episcopu Romanu in editiunea nóstra dela Blasiu (din an. 1781). Pentru ca la laude in 30 juniu canta beseric'a urmatoriele: „Tu fundamentulu c. lu mai de onore alu apostoliloru.. ai fostu Romei celei mai mari de câtu alte cetati — primulu Episcopu, si marirea, si laud'a, si besericei intarire.“ Se purcedemus acumu la ecspunerea testimonielor din alte carti.

2. Dupa meneiu urméza triodulu, cuprindiendo in sene oficiulu divinu dela dominec'a publicanului si a fariseului pana la sambat'a mare; fiendu inse că si in acésta carte se cuprindu mai cu séma de acele, cari nu au de scopu singulariu oresi careva parte din oficiulu propriu, ci mai multu serbarea cumulativa a toturoru santiloru, si fienduca se spune cumca Niceforu Calistu ar' fí amestecatu varie erese mai alesu in sinacsariele lui, de-si editiunile nóstre nu s'aru vedé se fia plene de atari erese, — fia de ajunsu

casset, Romam usque descendit, et quoniam Simonem Magum miraculis devicerat, sub Nerone imperatore cruci affixus vitam finivit.

Ex illis, quae hactenus e menaeo nostro in medium attulimus, tam evidenter adstruitur fides Ecclesiae orientalis circa b Petri primatum, ut, adjunctis, quae ex aliorum orientalium menaeis adhuc allaturi sumus, supervacaneum foret diutius huic inmorari rei. At ubi reliqui quoque per nos adhibiti chorales aliusquae generis libri haud disimilia ad primatum b Petri spectantia contineant, operaे proetium erit, si superius adductis quaedam e reliquis quoque libris pro hac fide adstruenda adjunxerimus documenta.

Inter ceteros libros nostros menaeo proprius accedit anthologium i. e. florilegium, sed quoniam hic liber maxima ex parte solemniora e menaeo excerpta cum rubricis maxime necessariis exhibet; citationes ex eo superfluae esse videntur. At ne tamen penitus neglexisse videamus, ex multis, quae in rem nostram citanda forent, unum, quod in editione nostra Blasiensi (de anno 1781) in laudem b Petri tamquam primi Romae Episcopi occurrit, omittere nullumus. Canit enim Ecclesia ad laudes 30-ma Junii sequentia: „Tu fundamentum Apostolorum maxime honoratum... Romae, ceteris civitatibus mojori, fuisti primus Episcopus, et gloria et laus, et Ecclesiae fortitudo.“ Procedamus nunc ad exponenda ex aliis libris testimonia.

2. Menaeum excipit Triodium, quod divinum officium complectitur a dominica publicani et pharisaei usque ad sabatum sanctum; quoniam autem hic quoque liber potissimum talia continet, quae non in singulorum offici partem, sed in solemnitatem omnium sanctorum cumulatim finiunt, et praetera Nicephorus Callistus p̄aeprimis synaxaria ejus variis haeresibus depravasse traditur, quin etiam nostrae editiones talibus scateant haeresibus, hoc unum notasse sufficiet, quod ubi nomina 12 Apostolorum commemorari sole-

insemnarea că unde se conmemoréza numele celoru 12 Apostoli, numele s Petru pre totundenea se afla pusu in loculu primu Asia de exemplu in irmosulu lui Teodoru Studitulu, joi in septeman'a a döu'a din paresime, si in alte locuri.

Acestu ordene-lu observa si cele alalte carti chorali, tóte, precum e octoechulu (*οκτώηχος*) in stichir'a Apostoli-loru miercuri la inseratu. — Acel'asi ordene se urmează si in sinacsariulu din meneiu la 30 juniu, unde se celebréza memori'a celoru 12 Apostoli ai lui Cristosu si alt.

Dupa triodu vine alt'a carte chorale, carea urmandu midilocitu triodului, contiene oficiulu chorale din diu'a pasciloru pana la dominec'a toturoru santiloru, care e prima dupa rosalie (pentecostes), de unde si-a luat numele de pentecostariu; dar' fiinduca si acest'a are multe despre cari se spune că Leone Alatiu le ar' fi carpatu si notatul cu stilulu de censura,¹⁾ cu tóte că contiene unele, ce aru poté se cuprinda locu si in opulu nostru, nu-lu atingemu mai de aprópe. Ci inainte de ce amu trece la alte carti, amu aflatul de necesariu că se nu trecemu cu vederea cartea liturgica-chorale, ce in comune se dice patimieriu, cu cuventulu slavonu — *strasnicu*, si cuprinde oficiulu divinu mai pre lungu, in beseric'a or. desemnatu numai pentru septaman'a cea mare, si cuprindiendu locu in midilocu, léga pentecostariulu de Triodu.

Aici in sinacsariulu de miercuri dupa ce s'ar' fi re'ntorsu Domnulu de la loculu, unde se departase că se róge pre Parentele seu celu cerescu, se aréta că a revenit la invetiacieli ingreunati de somnu si a dîsu catra Petru: „Neci o óra nu ati potutu priveghiá pentru mene.“ In od'a a 8-a poem'a lui Cosm'a de joi de la manecare, canta apoi beseric'a: „Invetiaceliloru ai dîsu Christóse, aruncatí somnulu de pre lumin'a ochiloru si priveghiat la rogatiune, că se nu pieriti intru ispita, dar' mai cu séma tu Simóne, pentru ca celui mai tare este ispit'a mai mare.“ In tropariulu din óra

¹⁾ Nic. Nilles op. c. p. XLVIII.

ant, s. Petri nomen ubique primo loco collocatum invenimus. Sic in hirno Theodori Studitae feria V-a secundae hebdomadis in quadragesima, et alibi.

Hunc ordinem servant reliqui quoque libri chorales omnes; e. g. octoëchus (*οκτώηχος*) in stichira Apostolorum fer. IV. in vespertinij. Idem ordo sequitur etiam in synaxario menaei ad 30-am junii, ubi memoria celebratur 12 Apostolorum Christi etc.

Post Triodium aliis sequitur liber choralis, qni subiectus Triodio officium complectitur chorale a die paschatis usque ad dominicam omnium Sanctorum, quae est prima post pentecostem, unde etiam nomen habet pentecostarii; sed quoniam hic quoque multa complectitur, quae Leo Allatius carpsisse et virga censoria notasse fertur,¹⁾ quamvis nonnulla in nostrum opusculum transferanda complecti possit, propius non accedimus. Priusquam autem ad aliud librorum genus pervenire liceret, non praetereundum esse duximus librum liturgico choralem, qui vulgo liber passionis sive patimieriu, — slavica voce *strasnicu* dicitur, et in Ecclesia orientali prolixius complectitur officium divinum s. sive majori hebdomadae exclusive designatum, mediumquae tenens locum, pentecostarium Triodio subjungit.

Ibidem in synaxario feriae IV-ae Dominus, rediens a loco, quo Patrem suum coelestem oraturus discesserat, ad discipulos somno gravatos et *ad Petrum conversus*, his Petrum alloquens inducitur verbis: „Nec unam horam pro me vigilare potuistis.“ Feria denique V-a ad matutinum in poëmate Cosmae oda 8-a sic canit Ecclesia: „Discipulis dixisti Christe, excutite somnum a lumine oculorum, et vigilate ad orationem, ne in tentatione pereatis, praesertim vero tu Simon, fortiori enim tentatio major est.“ Tropario tandem

¹⁾ Nic. Nilles op. c. p. XLVIII.

a III-a de vineri „Petru se dice amiculu si celu mai de aprópe alu lui Christosu.“

3. De cartile chorali se tiene si octoechulu seu optu-tonariulu, pentru ca contiene mai cu asupra cele 8 tonuri compuse de Ioanu Damascenu¹⁾, precum se afla aceste in music'a Grecilor; langa acele se mai afla in elu troparie, canóne si alte cantari, cari ocurr de la incepulum inseratului (nu numai de dominec'a ci si din cele alalte dîle ale septemanei) pana la capetulu liturgiei, si se canta dupa varietatea modulatiunei celor optu tonuri. Deci fienducă si acest'a cuprinde locu insemnatu intre cele alalte carti, — nu vă fi lucru fora de interesu, deca cu scopu de a areta credinti'a cat. vomu produce si din elu unele citate, cari argumentarei nostre aru poté se-i dee potere probatòria cu atâtu mai mare, cu câtu că le amu imprumutatu din editinea gr. orientaliloru, nu din a nostra.²⁾)

In cartea acésta se afla:

Stichir'a 3. a apostoliloru la inseratulu de joi, in care se conmemoréza numele Apostoliloru incependum de la Petru.

Er' vineri in irmosulu de demaneti'a de la cant. 9. se dice: „Piétr'a netaiata de mana, ace'asi din marginea anghiu-lui, din tene munte netaiatu, Vergura, s'a taiatu Christosu coadunandu diversele nature,“ apoi in tropariu urmează acestea: „Voi, celi ce sunteti pietre alese a pietrei celei depuse iu capulu anghiului, apostoli, edificat'-ati sufletele credinti-siloru pre piétr'a credintiei, ruinandu edificidle inimiciloru.“

Dar' mai stralucite de câtu aceste suntu cantarile din siedintiele inviarei.

In siedinti'a 4. ne chiama beseric'a „se grabimu la mormentu cu Petru,“ apoi in siedinti'a 11. canta: „Dupa domnedieesc'a inviare pre Petru de trei ori intrebandu-lu Domnulu, iubesci-me, l'a pusu pre elu mai mare pastoriu preste oile sale, carele vediendu pre cel'a, pre carele-lu iu-

¹⁾ De rationibus festorum mobilium utriusq. Ecclesiae occidentalnis atque orientalis commentarius etc. auct. Nic. Nilles S. J. Vienn. 1878. p. 12—13.

horae 3-ae in parasceve (fer VI.) Petrus amicus et Christi proximus dicitur.

3, Libris choralibus adnumerandus est etiam octoéchus vel octotonus — id est octotonarius; continentur enim illo praecipue octo toni a Joanne Damasceno compositi,¹⁾ quos Graecorum musica habet, et troparia, canones aliaeque cantiones, quae a primis vesperis (non tantum dominicae sed etiam reliquorum hebdomadae dierum) ad finem usque missae occurunt, et secundum variationem et modulationem octo tonorum — canuntur. — Quoniam hic quoque liber inter ceteros celeberrimus est, non erit superfluum, si pro astruenda fide cath. ex eo aliquot citata in medium adtulerimus, quae argumentationi nostrae majorem probandi vim tribuere possent, eoque potius, quod non ex nostrarum quadam, sed e gr. orientalium desumpserimus editione.²⁾

Exstat in hoc libro:

Stichira 3. Apostolorum in vesperis feriae IV-ae, ubi nomina 12 Apostolorum commemorantur a Petro incipiendo.

Feria 5-a autem in hirmo matutino cantici 9. leguntur seqaentia: „Petra a manu insecabilis, eadem e margine anguli, ex te monte insecabili, Virgo, sectus est Christus, coadunando diversas naturas,“ et in tropario sequuntur haec: „Vos, qui estis petrae electae saxi depositi in capite anguli, animas omnium fidelium super petram fidei aedificastis, diruendo aedificia adversariorum, Apostoli.“

Sed his magis clara sunt ea, quae in sedelnis resurrectionis cani solent.

Sedelna 4-a invitat nos Ecclesia ut „properemus ad monumentum cum Petro“ et sedelna 11-a canit „Post divinam resurrectionem ter interrogans Dominus Petrum, diligis me, ovibus suis maximum pastorem praefecit, qui cum vide-ret illum, quem diligebat Christus sequentem, interrogabat

²⁾ Octoechu tiparitu cu benecuventarea santitului metropolitu alu Ungrovlachiei kyr Neofitu in cetatea Bucuresci an. 1646.

biá Christosu, urmandulu, a intrebatu pre Domnulu, dar' acest'a ce e? De voiu voí, dîse — cá se remana pana ce voiu vení érasi, ce-ti este tîe amice Petre? Apoi mai pre urma in stichir'a Evangeliei dela manecare dîce: Aretandu-te inveriaceliloru tei Mantuitariorule dupa inviare, ai in credintiatu lui Simonu pasiunea oiloru in retributiunea amorei, grigi'a acelor'a, cá se le pasca adeca pre ele. Pentru ace'a ai si disu: Déca me iubesci Petre, pasce mnelusielii miei, pasce oile mele. Éra acel'a numai de câtu aretandu iubirea amicetiei, a intrebatu de celu alaltu inveriacelu. Cu ale caroru rogatiuni Christóse pazesc turm'a ta de lupii, ce o pierdu pre dins'a.“

4. Cu acestea ar' fi se terminamu, inse fiendu ca unele, cari se cetescu in acésta carte despre celi alalti apostoli, cá comune oficiului loru, alaturate un'a langa alt'a, potu se se faca mai evidente, vomu citá si cele ce se dícu separatu despre celi alalti Apostoli, cà se se véda óre atribuescu-se si acestor'a de acele, de cari amu vediutu cà s'au atribuitu eschisivu lui Petru? Si cà óre celi alalti apostoli considerati fara de Petru, lauda-se cu aceliasi tituli de onóre, cu cari Petru?

Aci in cartea acésta fiacare céta de santi si-are partile sale din oficiulu comune, cari asia suntu dispuse, cá cele ce ocuru la conmemorarea unuia, de ecs. Apostolu, acelasi se se recitez totu de-un'a, de câte ori ar obveni si amentirea celoru alalti santi din ace'asi céta. — Dereptu ace'a la amentirea unui fiesce caruia apostolu, fiendu cu respectu si la Petru, cá comune obvinu urmatóriele:

Stich. 1. „Ce te vomu numí pre tene Apostle! Ceriu, cà predici marirea lui Domnedieu! Riu, cà adapi faptur'a in taina; stea cà luminezi beseric'a, pochalu cà dai din tene beutura santa; amicu alu lui Christosu prea de aprópe, locitoriu impreuna cu cele netrupesci?“

Éra stich. 3. „Petiórele ti-ai infrumosetiatu Apostle, in càlile Domnului bene caletorindu, si stremtandu calea inimicului prin latîmea domnedieescei cunoscintie a Cuven lui, carele s'a aretatu prin materi'a corpului si te a alesu

Dominum, hic autem quid? Si eum volo, dixit, — manere, donec iterum veniam, quid ad te amice Petre,“ et tandem in stichira Evangelii ad matutinum: „Manifestans te discipulis tuis Salvator post resurrectionem, Simoni ovium pastionem (oves pascendas) tradidisti in retributionem dilectionis, curam earum, scilicet eas pascendi, Id circa etiam dixisti: Si diligis me Petre, pasce agnos meos, pasce oves meas. Ille autem statim, dilectionem amicitiae demonstrans, interrogavit de alio discipulo. Quorum rogationibus (orationibus) Christe custodi gregem tuum a lupis, qui perdunt eum.“

4. His terminandum esset, sed quoniam nonnulla, quae de reliquis Apostolis, tamquam eorum officii communia, in hoc libro leguntur, juxta se posita magis elucidare possunt, citabimus adhuc ea, quae de reliquis seorsim sumptis pronunciantur apostolis, ut videatur an his quoque talia tribuantur, quae Petro separatim tributa fuisse videbamus. An ceteri Apostoli separati a Petro iisdem laudentur titulis, ac Petrus?

Exstant ibidem in hoc libro, cuiuscumque Sanctorum classis communes officii partes, ita dispositae, ut, quae in commemoratione unius — ex. gr. Apostoli — haec in commemoratione reliquorum quoque ejusdem classis Sanctorum, quotiescumque recurrerent, recitari soleant. Habentur itaque in commemoratione unius cuiusque Apostoli, habitu respectu ad Petrum, — tamquam communia, sequentia:

Stich. 1. Quid nominabimus te Apostole? Coelum, quod gloriam Dei praedicaveras. Flumen, quod creaturam mistice adaquas, stellam, quod Ecclesiam illuminas, poculum, quod potionem santam emittis, amicum Christi proximum, cohabitandem simul cum incorporeis?

Stich. autem. 3. Pedes tuos exornasti, Apostole, in viis Domini bene itinerando, et callem hostis coarctando per amplitudinem divinae cognitionis Verbi, quod per materiam

pre tene de invetiacelu prea stralucitu fericite, pre carele róga-lu.“ . . .

Mai pre urma in canonulu de la manecatu se dice: „Prin Cuventulu ipostaticu invetiatu fiendu apostolulu, intieptiunea lumei o rumpe cá si tiesatur'a painginului.“ Invetiandu-te cele nespuse, te ai facutu demnu de ascunsele cele nespuse ale lui Christosu, cá unu invetiacelu si apostolu alu lui.“

Acestea si altele asemenea se dícu despre apostoli separati si considerati fara de Petru, cari de-si se pronuncia despre unulu fiesce care apostolu, totusi suntu comune pentru toti apostolii, computandu cu eli si pre Petru, dar' luanu afara pre Petru Apostolulu, neci la amentirea caruiva apostolu singuru, neci la conmemorarea intregei cete colective a apostolilor separati de Petru, nu vei aflá atribute de acele, cari se dícu despre Petru, fara de celi alalti apostoli.

§. III. Alte carti eclesiastice liturgice-rituali, doctrinali si cu autoritate.

Altu funte, din care ar' fí se se mai scóta argumente spre a probá primatulu conferit s. Petru, se afla in cele alalte carti eclesiastice ale orientaliloru, cari dupa varietatea contecstului si a destinatiunei loru pórta diferite nume. Intre altele avemu de indemana o carte voluminósa, care are titlulu urmatoriu:

„Evangelia invetiatória domineceloru preste totu anulu si a serbatorieloru domnesci, si la santii mari alesi cu mandatulu si spesele prealuminatului crestinu Mateiu Basarabu Voivodu, domnu si domnitoriu a tóta tier'a romanésca, si cu nevointia santítului domnu Teofilu, metropolitu a tóta tiera romanésca. Tiparita intru domnedieesc'a laura, care se chiama monastirea Délu, careia este patronulu s. Nicolau. Anulu 1644. lun'a lui sieptembre 2. díle. ¹⁾

¹⁾) Hic idem liber prodiit in altera editione, non transmutato quidem textu, sed addito in titulo nomine *Kyriacodromion* (sive evangelium docens) Alba-Iuliae auspiciis Athanasii Metropolitae

corporis manifestavit se et in discipulum praeclarum elegit te felicem, quem ora...!

In canone tandem ad matutinum dicitur „a Verbo hypostatico edoctus Apostolus, sapientiam mundi quemadmodum araneae texturam disrupit.“ Ineffabilia edoctus, mysteriis Christi ineffabilibus dignum te reddidisti, tanquam discipulus atque Apostolus ejus.“

Haec et alia his similia pronunciantur, de Apostolis seorsim sumptis et a Petro separatis, quae etiamsi de uno quocumque Apostolo pronunciarentur, omnium tamen sunt communia, computato cum iis etiam Petro; at excepto Petro Apostolo, neque in commemoratione cujusdam Apostoli singulariter sumpti, neque in celebratione totius coetus collective sumpti et a Petro separati talia invenies attributa, quae de Petro singulariter dicuntur.

§. III. Alii libri ecclesiastici liturgico-rituales et doctrinales auctoritate pollentes.

Alterum fontem, ex quo argumenta primatum b. Petro collatum probatura depromenda essent, constituunt reliqui orientalium ecclesiastici libri, qui pro varietate contextus et destinationis, vario inscribuntur nomine. Exstat inter alios magni voluminis liber, cuius titulus est sequens:

„Evangelium docens dominicarum totiusque anni festorum dom. et magnorum Sanctorum electorum, — jussu sumptibusque Illustrissimi Christiani (fidelis) Matthei Basarabae vojvodae, domini et dominantis (i. e. principis regnantis) totius Valachiae, studio santificati domini (*τοῦ κύριου*) Theophili Metropolitae totius Valachiae. Impressum est in divina laura (*λαύρα*), quae vocatur monasterium Dél (*Δῆλος*) (collis) cuius patronus est Sanctus Nicolaus. Anno 1644. mensis septembbris die 2-a.¹⁾

anno 1699 — in praeludio itaque restaurandae unionis cum s. matre rom. Ecclesia; citationem attamen e priori versione praferendam ducimus eo a fortiori. quo majori polleat validitate.

Pre cumu se vede din titulu, acésta carte e edata de orientali, cari nu suntu in unire cu s. beserica rom. si are mai mare auctoritate de cătu cartile asia numite doctrinali, pentru ca a esită la lumina cu silintă si lucrarea metropolitului si a celoru alalti eclesiarchi orientali, vă se dica a episcopului de Rimnicu si Buzeu, cari se potu ceti in prefatiune, si totusi propune invetiatură credintiei despre primatul s. Petru asia de cspresa, că si care neci in cutare carte de ale apusenilor nu vei poté află. — Spre a probă asertiunea nōstra vomu produce insusi tecstulu din cuventu in cuventu.

1. In serbatóri'a Apostoliloru Petru si Pavelu din 29 juniu (la pag. 81 si urmatoriele) dupa amentirea santului Andreiu Apostolulu stau acestea: „Si dupa câteva dile află pre fratele seu, pre Petru si dîse catra dinsulu: Aflatu-am pre Mesia, ce se chiama Christosu. Si-lu luă cu sene si-lu duse la Christosu; éra Christosu déca vediu pre Petru dîse: Tu esti Simonu filiulu lui Iona, tu te veri chiamá Chefa, ce se respunde piétra. De aci apostolulu parasi muierea lui si cas'a lui si tóte valurile lumei de buna voi'a sa, pentru ace'a si Christosu onorà-lu pre dinsulu si-lu facu mai mare apostoliloru si-i dîse: Tu esti Petru si pre piétr'a ta, adeca pre credinti'a ta voiu edificá beseric'a mea, si portile iadului, adeca gur'a ereticiloru nu vă poté se-o resipésca. Si-ti voiu dă chieile imperatîei ceriului: Si ce veri legá pre pamant, fi-vá legatu si in ceriu, si ce veri deslegá pre pamant, fi-vá deslegatu si in ceriu. — Acestu apostolu pre mare a amblatu că si pre pamant uscatu, acest'a vediu si minunea care o facu Christosu candu se schimbara la facia in muntele Tavorului, si audì yiersulu Parentelui din ceriu, si altele multe spune sant'a evangelia de dinsulu. Éra déca Domnulu nōstru Isusu Christosu de buna voi'a sa rabdă patime si cu mórtea-lu calcă pre cel'a, ce avea mórtea, pre diavolulu, si invise a trei'a dì din morti, atunci acestu apostolu Petru statu mai mare apostoliloru toturoru, si fù rostulu altoru apostoli, si invetiatoriu, că pentru invetiatură lui s'a implutu numerulu celoru 12 apostoli, candu dîse se arunce

Est itaque hic liber, quemadmodum ex ipso titulo citato apparet, editus ab orientalibus, qui non fovent unionem cum s. rom. Ecclesia, et majori pollet auctoritate libris sic dictis doctrinalibus, vident enim lucem studio et opera metropolitae et reliquorum Ecclesiarcharum orientalium — Rimnicensis scilicet et Buzoensis, — qui in praefatione legi possunt; doctrinam tamen de fide circa b. Petri primatum, nec occidentalium quidam liber expressius traditam proponit. Ad probandum id, quod asserimus, producemos textum ipsum de verbo ad verbum in translatione fideli.

1. In festo Apostolorum Petri et Pauli 29-a junii (pag. 81. et ss. P. II.), post mentionem de S. Andrea Apostolo, extant sequentia: „Et post aliquot dies Andreas inveniens fratrem suum Petrum dixit ei: Invenimus Messiam, qui vocatur Christus. Et assumens adduxit eum ad Christum, Christus autem videns Petrum dixit: Tu es Simon filius Jona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Hinc Apostolus sponte reliquit uxorem et domum et omnes res mundanas. Idcirco Christus quoque honoravit eum, et fecit eum Apostolis maximum, et dixit: Tu es Petrus et super hanc petram tuam, nempe super fidem tuam, aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi, id est os haereticorum non poterit diruere eam. Et tibi dabo claves regni coelorum, et quocumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelo, et quocumque solveris super terram, solutum erit et in coelo. Hic Apostolus ambulavit supra mare, sicuti super terram, hic vident etiam miraculum, quod patraverat Christus ad transfigurationem suam in monte Tabor, et audivit vocem Patris de coelo; multaque alia refert Evangelium de illo. Postquam autem Dominus noster Jesus Christus sponte passus morte sua devicisset illum, qui mortem tenebat, — diabolum, et tertia die a mortuis resurrexisset, hic Petrus apostolus major Apostolorum exstitit omnium, et os factum est ceterorum Apostolorum, et magister. Propter ejus enim doctrinam suppletus est numerus 12 Apostolorum, dum sortes

sorti, se védia pre carele vă alege Domnedieu in loculu Iudei.“

„Si érasi pentru mangaiarea cuventelor lui, ce grai in dîu'a rosalielor, crediura 3000 de ómeni, cumu scrie in faptele santiloru apostoli. Acest'a vindecă si pre unu ologu din nascere, ce jacea in aintea usieloru besericei, ce se chiamau infrumsetiate; acest'a pre Anania si pre muierea lui pre Safir'a cu cuventulu seu omori, caci că tineea intru ascunsu din banii, ce erá se-i dee la comunitatea Apostoliloru.“

„Atât'a daru dobendise din poterea Spiritului santu, că si umbr'a lui pre ce morbosu ajungea, de-lu umbriá elu, (se) vindecá. Acest'a vindecă in Lida pre unu paraliticu, ce jacea de 8 ani in patu: acest'a invise si pre o féta, ce se chiamá Tabita in cetatea Iope si in Cesarea botezà pre Corneliu centurionulu, fiendu paganu si elinu.“ „Acest'a deschise limbeloru usi'a credintiei invetiandu că Domnedieu nu se intorce de catra neme, nice de catra judeu, nice de catra elinu, cene vă vre se faca penitentia. Pre acest'a si Irodu Imperatulu, ce-lu chiamá Agripa prinse-lu de-lu legă si-lu aruncă in inchisória si a dôu'a dî vrea se-lu taie, éra preste nópte angerulu lui Domnedieu scóse-lu pre dinsulu din inchisória.“

„De acia multe tieri si multe locuri amblă invetiandu cuventul lui Domnedieu, si purendu preoti si episcopi credintiosiloru lui Christosu, pana ce sosì tocma si la cetatea Romei, si acolo in tóte dílele se aduná poporu de ómeni si-i inveriatá se créda intru unu Domnedieu Parentele“ si alt.

Amentindu dupa acestea invingerea si minunele, prin cari invinsese apostolulu pre Simonu magulu, descrié activitatea ulteriora a apostolului (p. 84) cu urmatóriile cuvente:

„De aci petrecù apostolulu câtuva tempu in Rom'a si le puse pre Linu episcopu, de acolo se duse in Spani'a si multe cetati cutrîerà, si merse in Barbari'a si de acolo in Alecsandri'a, si puse pre Marcu evangelistulu episcopu, si se duse in Ierusalimu de fù la adormirea preafericetei (vergu-

mittere juberet, ut videant quemnam Deus in locum Judae electurus sit.“

„Et iterum popter consolationem verborum ejus, quae locutus est in die pentecostis, ut actus referunt ss. Apostorum, 3000 hominum crediderunt. Hic sanavit etiam claudum ex utero (nativitate), qui jacebat ante portas templi, quae dicebantur speciosae; Hic percussit morte Ananiam et uxorem ejus Saphiram, tenebant enim in abscondito defraudatas pecunias, quae communitati Apostolorum erant proferendae.“

Imo tantum gratiae acceperat e potestate Spiritus s. ut etiam umbra ejus infirmos obumbrans sanaret. Hic sanavit Lydae paralyticum ab octo annis in grabato jacentem, in Joppe resuscitavit pueram, quae vocabatur Tabitha et in Caesarea baptisavit centurionem nomine Cornelium, qui erat paganus (ethnicus, infidelis) et hellenus. Hic aperuit gentilibus januam fidei docens Deum neque a Judaeo neque a gentili avertere faciem poenitentiam acturo. Hunc Herodes rex, qui vocabatur Agripas comprehendes vinctum catenis, retrusit in carcerem et quum eum die sequenti caedere vellet, angelus Domini nocte eduxit eum e carcere.“

„Postea multas provincias, multaque peragravit loca docens verbum Dei, constituendo Christi fidelibus praesbyteros et Episcopos, donec ad civitatem Romam pervenerit, ubi cum jam omni die multitudo conveniret hominum, docuit eos credere Deum Patrem... etc.

Facta dein mentione victoriae miraculorumque, quibus Apostolus Simonem magum devicerat, ad exponendam s. Apostoli ulteriore activitatem (p. 84.) sequentibus prosequitur verbis:

„Commoratus itaque Apostolus per aliquod tempus Romae, constituit eis in Episcopum Linum, hinc profectus in Hispaniam, multas pertransivit civitates; adiit Barbariam indeque Alexandriam et Marcum Evangelistam Episcopum constituit. Profectus est etiam Hierosolimas et praesens fuit cum

re) cu alti apostoli.)¹⁾ Si de acolo in Egiptu si érasi se intórse in Rom'a pentru că se intarésca crestinii. De aci in Mediolanu si in Britani'a, ce-i dîcu acmu Engltera. Si aceste tieri si cetati in tóte cu multa superare si multa tristézia le amblă intorcandu paganii catra credinti'a lui Christosu si edificandu besericci, si punendu episcopi si érasi veni in Rom'a a trei'a óra“ si aci . . . fù capetulu lui Petru apostolulu si luà coron'a vietiei eterne.

Mai totu de asemenea momentu e sî esplicarea evangeliu (Ioan. cap. I. v. 45—51), ce ocure in dominec'a ortodoxiei, care e prim'a domineca in paresime, unde (in P. I. pag. 138—139) dupa ce se face comparatiune intre marturisirea lui Natanaele si a lui Petru, se dîcu urmatóriele: „Natanaele a vediut pre Christosu in tipu omenescu, si cele omenesci si trupesci cugetá de elu: Filiulu lui Domnedieu dîce dupa gratia, si de imperat'i'a pamentésca si-aduce amente, dereptu ace'a nu se fericéza că Petru, de si dîse mai nainte de Petru lui Isusu: Filiulu lui Domnedieu, dara nu cu ace'a credintia, cu care sciù Petru. Lui Petru Domnedieu Parentele i aretă de Filiulu seu, si Spiritulu santu spuse de un'a fire a lui cu Tatalu, si de firea si de nascrea lui cea mai nainte de seculi.“

„Dereptu ace'a ferici Domnulu credinti'a lui Petru, si marturirea lui o chiamă piétra, si pre acea marturire că si spre o pieta vîrtósa si in seculi necletita edifică beseric'a s'a, careia (pre care) portile iadului nu o potu invinge.“²⁾

Inainte de ce amu trece la alta carte, e de a insemná, la care clase de carti se se numere evangeliulu seau chiriacodromiulu acest'a, că cu atâtu mai usioru se se pótá cunoscé atentiunea, care o merita. Déca consideramu la contestu: nu e altu ceva de cătu seri'a evangelielor, ce obvinu in ordene succesiv in singurele domineci si serbetori

¹⁾ Confr. Kalendar, manual. T. I. Nic. Nilles ad d. 15. aug. et menaeum nostrum in officio ejusd. diei, ubi b Petrus in officio vespertino in stichis ad gloriam dicitur „Petrus supremus prae-

ceteris Apostolis ad dormitionem beatissimae Virginis.¹⁾ Inde per Aegyptum Romam est reversus ut christianos confirmaret. Unde Mediolanum adiit et ad Britaniam, quae nunc Englittera vocatur. Has autem provincias et civitates omnes multo cum moerore multaque pertransivit tristitia, convertendo paganos (ethnicos) ad fidem Christi et Ecclesias aedificando (fundando) Episcoposque constituendo, tertia vice rediit Romam... ibique vitam finivit et coronam accepit vitae aeterne.“

Ejusdem fere est momenti exsplicatio evangelii (Ioannis cap. I. v. 45—51) dominica orthodoxiae, quae est quadragesimae prima, — occurrentis, ubi (Part. I. pag. 138—139) instituta comparatione inter Nathanaëlis et Petri confessionem, legi possunt sequentia: „Nathanaël in humana forma vidit Christum et humana terrenaque (corporalia) meditabatur de illo: Filium Dei dicit eum secundum gratiam, et terrestre regnum ejus volvit mente sua, idcirco non depraedicatur beatus sicuti Petrus; quamquam Petro prior Filium Dei dixit Jesum, non tamen eadem, qua Petrus, fide novit illum. Petro namque Deus Pater patefecit de Filio suo et Spiritus sanctus revelavit ei illius cum Petre subsantiam unam, naturam et ante secula generationem.“

„Idcirco felicitavit Dominus fidem Petri confessionemque ejus Petram vocavit et super hanc confessionem, quemadmodum super petram firmam et per secula inconcussam aedificavit Ecclesiam suam, cuius in adversum portae inferi non praevalent.²⁾

Antequam ad alium librum transiremus animadvertisse juvabit, ad qualemnam classem librorum hoc evangelium sive *kyriakodromium* sit numerandum, ut eo facillius dignosci queat attentio, quam meretur. Si contextum respicimus: est series evangeliorum per singulas anni dominicas festosque dies sucessivo recurrentes ordine, — subjuncta ubique recurrentis

stantissimusque Apostolorum — theologorum vertex — et caput.

²⁾ Evengelia inveniatória etc. tiparita in mònastirea Délu 1644. p. 138, 139.

ale anului cu explicare alaturata a evangeliei, ce ocure, in care cu auctoritate magisteriale a besericei se expune invitatur'a, sensulu si credint'a despre acele dogme, cari si au fundamentulu seu in pericop'a evangeliei obvenitorie.

2. Euchologiulu este ace'a carte rituale a orientalilor, care cuprende in sene urmarea toturor actiunilor sacramentali si rituali si ale altoru peragende, — cate obvinu la orientali cu diferite ocasiuni; si chiaru nici dintru acest'a nu lipsesc urme despre primatulu conferit uantului Petru. Pentru ca si aci la administrarea sacramentului ungerei de pre urma, dupa evangeli'a ultima, a sieptea, obvine rogatiunea deprecatoria, cu urmatoriele cuvinte: „Domne Domnedieulu nostru, carele . . . ai primitu pre publicanulu si pre curv'a si pre lotrulu si pre persecutorulu pentru intorcere, inca si pre Petru mai marele apostoliloru, carele de trei ori s'a lapedatu de tene, pentru intorcere l'ai primitu si i'ai promis u lui dicandu: Tu esti Petru, si pre acesta piatra voiu edificá beseric'a mea, si port'a iadului nu o va invinge pre ea, si tie-ti voiu da chieile imperathei ceriurilor.“

Éra la benecuventarea apei spurcate reserbéza primatulu deodata cu conmemorarea lui Moise, prin carele ap'a amara s'a prefacutu in dulcetia, si apoi asia contineau: „Si apostolului teu Petru prin visiune si prin cuventu i'ai datu lege, ca se nu i se apara nemicu intinatu si necuratu, din cele ce prin tene s'au facutu spre nutrimentulu omenilor.“

Totu acestea se repetu si in rogatiunea a dou'a a caii rubrica titularia e: Benecuventare la tota necurati'a, „prin urmatoriele cuvinte: „Domne Domnedieulu nostru . . . corifeului si apostolului teu Petru ai arestatu vedere... si alt.

Aci nu va fi superfluu a insemná cumca citatiunile nule amu luat din cutare euchologiu modernu, de cari suntu in usu la noi acum'a, ci din editiunea vechia Alba-Iuliana de la anulu 1689 — tiparita asia dara mai nainte de restaurarea uniunii cu s. beserica romana, de pre tempulu metropolitului Barlaamu, ca nu cumva cutarele se ne invinuesca cu stramutarile, ce erau de a se face mai tardiv prin scoterea acelor'a, ce s'aru fi aflatu contrarie credintiei catolice.

evangelii explicatione, qua exponitur auctoritate magisteriali Ecclesiae, — doctrina, sensus et fides circa ea dogmata, quae in occurrentis evangelii pericopa fundamentum suum hahent.

2. Euchologium est liber orientalium ritualis, qui omnium actionum, tum sacramentalium et ritualium, tum etiam aliorum apud orientales variis occasionibus peragendorum rituum celebrandi ordinem complectitur; et profecto ne hic quidem vestigia primatus sancto Petro collati omnino desiderat. Occurrit enim ibidem in administratione sacramenti extramiae unctionis post evangelium ultimum, (septimum), oratio de praecatoria, quae sequentia habet: „Domine Deus noster qui publicanum et meretricem, et latronem, et persecutorem ob poenitentiam exceperisti, imo etiam Petrum coryphaeum Apostolorum, qui ter negavit te, propter poenitentiam receperisti et promisisti ei dicens: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et porta inferi non praevalebit adversus eam, et tibi dabo claves regni coelorum.“

In benedictione vero aquae (putei) contaminatae recolit primatum s. Petro collatum una cum commemoratione Moysis, per quem aqua amara in dulcedinem mutata est, et tunc his prosequitur verbis: „Et Apostolo tuo Petro per visionem et vocem legem dedisti, ut nihil eorum ei contaminatum et inmundum appareret, quae in nutrimentum hominum per te facta sunt.“

Idem repetitur in secunda oratione, cuius rubrica titularis est: Benedictio ad omne contaminatum.“ sequentibus verbis: „Domine Deus noster,... coryphaeo Apostolo tuo Petro visionem ostendisti“ ... etc.

Notasse juvabit hoc loco citationes non ex moderna aliquorum euchologiorum, quae apud nos in usu sunt, sed ex veteri editione Alba Juliensi, anno 1689, — adeoque, ante restauratam cum s. matre Ecclesia unionem, diebus metropolitae Barlaami impressa' desumptas esse, ne quis nos immutationum, quae posteriori tempore cum expunctione omnis,

Cu tóte aceste mai adaugem cátē un'a citatiune si din editiunea moderna a euchologiului, de si cele citate nu potu se lipsescă neci din editiunea acést'a. In editiunea Blasiana din 1815 se afla rogatiunea deprecatoria, dîsa de comune *deslegare* din causa că are urmatoriulu titlu: „Rogatiunea deslegarei de totu blastemulu si anatem'a, care se ceteșce de catra Episcopu si in necesitate si de preotu, déca nu vâ fí episcopu.“

In oratiunea prima din acestea se ceteșeu urmatoriele: „Asia dara Domne Domnedieulu nostru, care ai datu acésta potere corifeului Petru, si celoru alalti apostoli ai tei,“ éra in a dou'a stă: „Domnitoriile multu indurate, Domne Isuse Christose, Domnedieulu nostru, care ai edificatu beseric'a ta pre corifeulu in vetiaceliloru si apostoliloru tei Petru, si i-ai datu lui chieile imperatiei ceriurilor.“

Ci se audîmu cumu commemoréza primatulu in cartea acést'a si unulu din s. patriarchi ai besericei constantinopolitane, carele trai in seclulu IX. Se afla aci prescriptulu lui Metodiu patriarchulu constantinopolitanu de a primi pre celi ce cadiendu dela credintia érasí se intorc la dins'a. A dou'a rogatiune din acestu ritu asia o incepe s. Metodiu: „Imperate Dómne Domnedieulu nostru, care ai datu chieile imperatiei tale lui Petru, corifeului apostoliloru, si ai edificatu beseric'a ta pre credinti'a aceluia, si prin grati'a ta i-ai datu lui potere de a legá si deslegá cele ce suntu pre pamentu.“

Dupa ce amu produsu acestea nu se vede a restă altu ceva, de cătu că se chiamam si pre ss. parenti spre intarirea credintiei catolice, si, că se nu se para că suntemu partiali, neci se ne pótă ceneva imputá că amu fí produsu numai ale nóstre, omitemu cele alalte. cátē s'aru mai poté aduce dintre ale nóstre pentru probarea adeveratei credintie. Ci inainte de a trece la santi Parenti vomu însemná si din cartile altoru orientali unele, prin cari credemu că sar' poté intarí primatulu s. Petru chiaru asia, că si prin cele produse din versiunile nóstre.

quod fidei catholicae contrarium esse videretur, facienda erant, arguere possit.

Subjicimus attamen his unam alteramve citationem e hodierna nostri euchologii editione, quamquam superiores in hac editione nequaquam desiderari possent. In versione Blasiensi 1815. edita exstat oratio depraecatoria, vulgo *absolutio* dicta ideo, quoniam sequentem habet titulum: „Oratio absolutionis ab omni blasphemia et anathemate, quae legitur per Episcopum et in necessitate etiam per praesbyterum, si non adfuerit Episcopus. In harum orationum prima leguntur sequentia: „Itaque Domine Deus noster, qui hanc potestatem dedisti coryphaeo Petro et reliquis Apostolis tuis.“ In secunda autem exstant: Dominator (*δέσποτα*) multum misericors, Domine Jesu Christe, Deus noster, qui super coryphaeum discipulorum et Apostolorum tuorum Petrum, aedificasti Ecclesiam tuam, et claves regni coelorum tradidisti ei.“ Sed audiamus adhuc quomodo in hoc eodem libro nostro commemoret primatum unus e sanctis constantinopolitanae Ecclesiae Patriarchis, qui seculo IX-o est vita functus! Exstat hic Methodii Patriarchae constantinopolitani ordo recipiendi eos, qui a fide defecerunt et iterum ad eandem convertuntur. Secundam hujus ritus orationem sic exorditur s. Methodius: „Imperator, Domine Deus noster, qui claves regni tui Petro coryphaeo Apostolorum tradidisti, et super fidem ejus, aedificasti Ecclesiam tuam, et potestatem dedisti ei per gratiam tuam ligandi et solvendi, quae sunt super terram.“

His allatis nihil aliud restare videtur, nisi sanctos patres addire in testificationem cath. fidei, et ne partium studio ducti videamus, neque nostra solummodo ingessisse quis arguere possit — omittimus reliqua, quae ad adstruendam fidem veram e nostris versionibus adhuc adjungi possent. Sed antequam ss. Patres adire liceret, notamus quedam ex aliorum orientalium libris, quibus primatum s. Petri, non minus ac illis, quae e nostris allata sunt versionibus, adstrui posse credimus.

§. IV. Cartile eclesiastice ale altoru orientali.

Credint'ia cat. despre primatulu conferit u de Domnulu Christosu s. Petru preste intréga beseri'a cu momente de aceasi valoare o-au probatu celi mai multi si dintre scrietorii orientali, cari luandu inainte materi'a cu propusu si culegandu din cartile eclesiastice, canonice si din decisiunile sinódelorу particularie monumentele besericiei or. referitorie la prerogativele s. scaunu apostolicu, le-a depusu intru un'a de celu mai poternicu argumentu pentru tempulu venitoriu. Ci noi numai pucini din acesti'a ne-amu propusu a reproduce, si sî pre aceli'a numai că se fia aretatu, cumca credint'ia despre primatulu conferit u s. Petru, in beseric'a or. este universale si cumca ace'asi credintia a ecsistat pana in tempunile nóstre neclintita intre variele popóre ale orientelui, de si — imprasiate in diverse parti ale pamentului — differescu dupa limba, natiunalitate dupa morave, dupa ritu si dupa varietatea institutiunilor.

1. Lasamu la o parte pre occidentali, dintre cari (in patri'a nóstra) cu totu dreptulu merita loculu primu Ecsclentisimulu Archiereu alu Nitriei, prea invetiatulu D. Aug. de Roskovány prin opulu seu prelucratu cu vasta eruditiiune¹⁾ si trecemu la scrietorii besericiei orientali, dintre cari in loculu antanu punemu pre Reverendisim. Chor-eppulu Mosulense, carele in opulu seu²⁾ despre div. primatu alu apostolului Petru si alu urmatorilor lui, alu pontificilor romani, — luandu inceputulu de la locurele s. scripture citate mai in susu si prin noi, in § 2 alu operei sale pre séma s. Petru, principelui Apostoliloru, impleteșce coron'a primatului din cele mai pretióse flori culese de pre campulu gloriei si alu onorei, cu cari beseric'a or. siro-caldaica aréta si profeséza in cartile sale liturgice credint'ia despre prerogativele date de D. Christosu s. Petru, si din 33 de argumente produse statoresce urmatóriele adeveruri sumarie

¹⁾ Romanus Pontifex tamquam Primas Ecclesiea. — Addita amplissima literatura etc. Nitriae 1873—1876. Ap. Nic Nilles I. c. p. 196.

²⁾ Antiqua Ecclesiae syrochaldicae traditio circa Petri ap.

§. IV. Aliorum orientalium libri ecclesiastici.

Fidem catholicam circa primatum a Christo Domino beato Petro in universam Ecclesiam traditum paribus rationum momentis probarunt etiam orientalium scriptorum plurimi, qui ex proposito materiam aggressi, monumenta orientalis Ecclesiae ad praerogativas s. sedis apostolicae spectantia e libris ecclesiasticis, canonicis, particulariumque synodorum decisionibus in unum collecta, pro firmissimo futuri temporis argumento seposuerunt. At per paucos solummodo ex his nobis percensendos esse putavimus, et hos vel ideo tantum, ut in propatulo sit positum, fidem circa primatum beato Petro collatum in Ecclesia orientali esse universalem, eamque apud varios orientis populos, lingua, natione, moribus ritus et institutionum varietate differentes et per diversas orbis terrarum plagas dispersos, inconcussam ad nostra usque tempora exstitisse.

1. Missis occidentalibus, — quorum (inter patrios), Excel-
lentissimus Nitriensis Praesul, eruditiss D. Aug. de Rosko-
vány, opere suo¹⁾ vasta eruditione elocubrato, merito primum
obtinet locum, — transimus ad orientalis Ecclesiae scriptores,
e quorum numero primo loco percensemus Rsm. choreppum
Mossulensem, qui opere²⁾ de Petri apostoli ejusquae succes-
sorum rom. Pontificium divino primatu, exordiens a s. scrip-
ture per nos quoque superius allatis locis, §. 2-a operis
sui beato Petro Apostolorum principi nectit coronam prima-
tus e spetiosissimis floribus decerpis e campo gloriae et
honoris, quibus Ecclesia or. syrochaldica fidem suam circa
praerogativas a Christo Domino b. Petro collatas in libris
suis liturgicis adstruit et profitetur; et ex adductis 33
argumentis has summarias veritates ab Ecclesia syrochal-
daica in b. Petro agnitas statuit: *Petrum esse Apostolorum
caput seu principem auctoritate in illos pollentem, Petrum*

eiusque successorum Rom Pontificum divinum primatum. Accedunt
duae appendices etc. auct. Joseph. David Chor-eppo Mossulens.
Romae typ. S. C. de Propag. fide 1870.

recunoscute de beserică siro-caldaica in persón'a s. Petru: *Petru este capulu seau principale Apostoliloru avendu autoritate preste acesti'a, Petru e pusu in persóna de fundamentu si radîmu alu besericei, pentruca Christosu in realitate si in adeveru pre Petru si-a edificatu beserică sa: Elu a primitu dela Domnulu chieile ceriului si ale parentului, punendu-lu pre dinsulu Christosu de pastoriu toturorу credintiosiloru si besericei, si dandu-i potere de a legă si deslegă Dreptu ace'a Petru este originea sacerdotiului si prin elu se deriva darulu preotiei in beserică, elu a fostu pusu preste celi alalti apostoli in loculu lui Christosu, si fiendu ca beserică tarî'a, firmitatea si stabilitatea si o are dela credinti'a lui Petru, si prin acesta credintia a lui Petru capeta potere de a re'nfrange si a confundă tôte nesuintiele contrariloru, Petru este doctorulu supremu si ne infransu alu intregei beserici.*¹⁾

Pentru intarirea acestor'a, ce le amu atinsu numai prescurtu, vom produce câteva citate din cari se se pótă vedé apriatu, cătu de armonicu este acordulu prin care beserică caldaica chiaru că si a nostra lauda primatulu santului Petru. In primulu oficiu nocturnu alu apostoliloru chiama beserică la laudele lui Petru cu urmatórele cuvinte: „Canta s. beserica laude in amentirea lui Petru capului Apostoliloru, că pre credinti'a lui a intaritu (Christosu) temeliele tale, si pre care l'a pusu de capu turmei sale, prin acel'a ti-a si deschisu tîe usi'a tesauriloru sei, si a inavutîtu pre filii tei cu darurile sale.“ „Acest'a este“ — dîce beserică in cantarea celorn defuncti — „santulu Simonu, pre care edificata si cu taria fiendu fundata beserică, toti regii si tiranii nu o voru poté invinge.“

Cu asemenea bă inca si mai chiare cuvinte profeséza credinti'a despre primatulu s. Petru beserică siriaca in óra I. de sambat'a, unde cu aceste incepe a laudá pre s. Petru: „Pre ace'a piétra a familiei lui Simonu, principelui Apostoliloru, sum edificata, si pentru ace'a nu me temu, „Si-

¹⁾ Op. c. p. 1—9 et 13—18,

personaliter constitutum esse Ecclesiae fundamentum et sustentaculum, quia Christus reapse et vere per Petrum aedificavit Ecclesiam suam. A Domino enim ille accepit claves coeli et terrae; dum eum Christus omnium fidelium totiusque Ecclesiae pastorem constituit et ligandi solvendi que potestatem illi contulit. Petrus est itaque sacerdotii origo et per eum est derivatum sacerdotium in Ecclesiam; Petrus gessit vices Christi diverso modo in ceteros Apostolos: et quoniam Ecclesia robur habet, firmitatem et stabilitatem a fide Petri, et per hanc fidem Petri talem derivat virtutem, ut omnes adversariorum conatus frustraneos reddat confundetque, Petrum universae Ecclesiae supremum atque irrefragabilem doctorem esse dicit.¹⁾

In testificationem horum, quae currenti tantum attigimus calamo, producemos aliquot citata, quibus palam efficiatur, quam consonans sit concentus, quo Ecclesia chaldaica, item ac nostra, primatum s. Petri uno ore laudet: In primo nocturno officio Apostolorum sequentibus verbis invitat Ecclesia ad s. Petrum laudandum: „Sancta Ecclesia cane laudes in commemoratione Petri, capititis Apostolorum, super ejus fidem firmavit (Christus) fundamenta tua, et quem sui gregis caput constituit, per quem et aperuit tibi januam thesaurorum suorum, et filios tuos donis suis ditavit.“ „Iste est“ — addit Ecclesia in cantico defunctorum — Sanctus Simon, super quem constructam et firmiter fundatam Ecclesiam omnes reges et tyranni non possunt debellare.“

Similibus, imo clarioribus verbis profitetur fidem circa primatum b. Petri syriaca Ecclesia in hora 1-a sabbati, ubi ad laudandum b. Petrum his inducitur: Super illam petram familiae Simonis principis Apostolorum aedificata sum, et ideo non timeo „Simon“ — dicit Ecclesia ulterius — caput

¹⁾ Op. c. p. 1—9. et 13—18.

mone“ — dice mai incolo beserică — „capulu apostoli-loru, fundamentulu, indreptatoriulu, pastoriulu si gubernato-riulu besericei, caruia Domnulu a testificatu dicandu: Tu esti Piétra, si pre acésta piétra voiu edificá beserică mea. Si lui i-a disu Domnulu: Pasce oisiórele turmei mele, pasce mnelii miei, pasce oile mele, pasce-i pre eli in livedile credintiei.“

Éra in oficiulu dîlei prime dupa rosalie la inseratu, se dice că cea mai mare fericire a datu-o Mantuitoriu lui Petru, principelui apostoliloru, pre care l'a pusu fundamentu besericei sale; apoi in oficiulu santiloru apostoli Petru si Pavelu, canta beserică: „Simonu, principele apostoliloru a avutu domnia mai pre susu de tota poterea, că se lege si se deslege fara neci o piedeca.“ „Fericitu esti Petre, că Fi-liulu lui Domnedieu te-a pusu pre tene de fundamentu besericei sale, că se suporti greutatea la cas'a intréga, precum supórtă elu ce'a a lumei intregi. Fericitu esti, că tu ai fostu că si unu capu si limba la intregu corpulu frati-loru tei.“ (Mai multe se potu vedé la acel'asi scriotoriu p. 5—10.)

2. Atare credintia despre primatulu s. Petru aréta si altu modernu scriotoriu orientale, carele coadunandu argumen-te din traditiunea besericei armenesci, din numirile onorifice, cu cari decoréza beserică arm. pre Pontificii rom. si din titulii imprumutati din modulu agendelor si din au-ctoritatea loru, aréta intru unu modu minunatu nu numai primatulu conferit u s. Petru, ci si inerabilitatea magisteriu-lui besericei romane.¹⁾

Dar' că se se véda câtu de minunatu concordéza cre-dint'a, cat. si traditiunea depusa in cartile bes. ale Arme-niloru cu cea din cartile nóstre, vomu produce câteva lo-curi din cartile usitate la Armeni.

In ritualulu arm. care suplenesce loculu euchologiului nostru la benecuventarea pietrei fundamentali de la beserica

¹⁾ Ecclesiae armenae traditio de Rom. Pontificis primatu ju-risdictionis et inerrabili magisterio per praesbyterum arm. Steph.

Apostolorum, fundamentum, rector, pastor et gubernator Ecclesiae, cui Dominus ejus testatus est dicens: Tu es Petra et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.“ Eique dixit Dominus: Pasce oviculas gregis mei, pasce agnos meos, pasce oves meas, pasce eos in pratis fidei.“

In officio porro feriae, quae est prima post pentecostem, in vesperis, dicitur maximam beatitudinem datam esse a Salvatore Petro Apostolorum principi, quem fundamentum Ecclesiae constituit. In officio sanctorum Apostolorum Petri et Pauli canit autem Ecclesia „Simon Apostolorum princeps supra omnem potestatem dominium habuit, ut ligaret et solveret sine impedimento.“ Beatus es Petre quia Filius Dei in Ecclesiae sua fundamento te collocavit, ut feras pondus totius domus, sicut ipse fert totius mundi. Beatus es, quia tu fuisti sicut caput et sicut lingua toti corpori fratrum tuorum.“ (Plura videri possunt ap. eundem script. p. 5—10.)

2. Hanc eandem fidem circa b. Petri primatum demonstrat etiam aliis orientalis scriptor modernus, qui collectis argumentis ex armenae Ecclesiae traditione, ex honorificis nominibus, quibus arm. Ecclesia rom. Pontifices decorare consuevit, ex eorum agendi ratione et auctoritate desumptis titulis, non solum primatum b. Petro collatum, verum etiam Ecclesiae rom. inerrabile magisterium mirifice adstruit.¹⁾

Ut videatur autem, quam mirifice fides cath. et traditio in Armenorum libris eccl. deposita, — iis, quae in nostris continentur libris, consonat, juvabit quosdam locos ex libris per Armenos adhibitis in medium affere.

In rituali, arm. quod nostri euchologii locum tenet, de primatu b. Petri in benedictione lapidis fundamentalis ec-

Azarian etc. Romae. 1870. Reliquos, qui de hac re ex orientalibus disseruere vid. ap. Nic. Nilles op. c. p. XXXV et 196.

despre primatulu s. Petru dîce beseric'a arména urmatóriele : „Domne Domnedieulu nostru, carele numele principalelui apostolu Petru l'ai numitu piétra, si pre acel'a (ace'a) ai edificatu beseric'a catolica intréga.“

Éra in imnariul armenu numitu *Sciaragan*, carele corespunde meneiului nostru, obvinu urmatóriele cu referinta la primatulu s. Petru : „Domnedieule, celu ce pre s. Petru l'ai destinatu se se faca celu mai mare preste cét'a aleiloru apostoli, capu alu santei credintie, fundamentu alu besericei, carele marturisindu din descoperirea de susu a Parentelui esentia, ce nu se pote spune, a Unuia nascutu, a meritatu gratia cea preafecita fiendu piétra neinvinsa de portile iadului; si érasi in imnulu (*Aisor Angiar*) din septemn'a cea santa viers. 23. dîce „Domnedieule, carele ai daruitu cu gratia piétr'a credintiei conservandu-o pre ace'a, cá se nu se sfarme si ai sustienutu-o se nu se ruineze.“ Totu in acelu locu se dîce Petru capulu cetei alese, Pietr'a credintiei. Afara de altele multe in oficiulu din 22 jun. si 29 oct. se dîce Petru : „Piétr'a credintiei si capulu besericei, celu mai mare dintre toti, locutienatoriu alu lui Christosu, portatoriu de chieile ceriului; apoi in 27 diecembre „Marele Petru, piétr'a credintiei“ pusu de fundamente besericei, carele a primitu dela Domnulu pôtere cá neci de cumu se nu-lu invinga portile iadului, că s'a facutu fundamentulu besericei, a primitu chieile imperatiei ceriurilor punendu-se de capu alu santiloru apostoli cá se le dee mandatele sale in loculu lu Christosu.“

Trecandu apoi la serbatóri'a schimbarei la facia spune beseric'a că Apost. Iacobu fù alesu de Petru si desemnatu de episcopu Ierosolimitanu, si pre Petru-lu numesce viciariulu lui Christosu. Totu de acestea se afla si in omiliariulu arm. carele pre Petru-lu dîce temel'a si indreptariulu besericei, éra cuventulu canonu usitatu de armeni cu singularitate, dîce că are mare insemnatate, pentru ca desémna magisteriulu indefectibile alu lui Petru. In istoria despre aflare s. cruci numesce cartea acést'a pre Petru capu alu universului.

clesiae sequentia habet arm. Ecclesia „Domine Deus noster, qui nomen sancti, principalis Apostoli Petri vocasti petram, et super eum (eam) aedificasti universam Ecclesiam catholicam.“

In hymniario vero arm. quod armenice *Sciaragan* appellatur, et menaeo nostro respondet, in officio Apostolorum Petri et Pauli, haec quoad primatum b. Petri occurunt verba: „Deus qui b. Petrum nominasti fieri supremum electorum Apostolorum classis, caput sanctae fidei, fundamentum Ecclesiae, qui essentiam ineffabilis Unigeniti superna revelatione Patris profitens, beatissimam meruit gratiam, — petra inexpugnabilis a portis inferi; „et iterum in hymno (*Aisor Angiar*) hebdomadae sanctae vers. 23. „Deus, qui gratia donasti Petram fidei, conservando illam, ne contereretur, et extulisti, ne rueret.“ Ibidem nominatur s. Petrus caput electi coetus, Petra fidei.“

Praetermissis dein aliis multis, in officio 22-ae junii et 29-ae Octobris dicitur Petrus. „Petra fidei et caput Ecclesiae, omnium maximus, vices gerens Christi, claviger coeli; die autem 27. decembris „Magnus Petrus, fidei Petra“ Ecclesiae fundamento positus, qui a Domino virtutem accepit, ut ipsi portae inferi nequaquam praevalerent; fundamentum Ecclesiae factum est, claves regni coelorum accepit, caput sanctorum apostolorum constitutus est, ut illis sua daret mandata vice ipsius Christi.“

In festo denique transfigurationis refert Jacobum Apositolum a Petro electum et designatum fuisse Episcopum Hierosolymitanum, ipsumque Petrum vicarium Christi appellat Ecclesia. Similia habentur in homiliario arm., quod Petrum fundamentum et canonem Ecclesiae dicit. Verbum autem canon — singulariter apud armenos adhibitum, valde notandum esse affirmat, quia sensum indefectibilis b. Petri magisterii denotat. Hic idem liber in historia de inventione s. crucis vocat Petrum ap. caput universi.

Se mai afla apoi la armeni si alta carte speciale numita *Dagharan* sau *Canzaran*, care cuprindiendu melodiele, ce vinu de a se cantá anumitu in serbatori, — intre altele contine si urmatóriile: „Petre si Pavale marirea crestiniloru, mare e astadi serbarea vóstra in cetatea Romei, dintre cari tu (celu de autanii) esti pusu de piétra aughialara a besericei, éra celu alaltu (Pav.) pre tene a intarit u pre ómeni.“ In altu locu: „Grati'a ta cerésca intrandu cá si unu fulgeru in anim'a lui Simonu edifica beseric'a in trei parti ale lumei intregi, in Asi'a, Libi'a si Europ'a,“ pentruca elu „e presidele chorului apostoliloru, capulu turmei alese, siedindu in tronulu teu, Petru celu admirabile, piétra credintie, capulu besericei, piétra fundamentală nemisicata, principele ostei alese, Petru apostolulu, carele mai antanii a marturisit u pre unsulu Domnedieu.“

Dar' aceste cu atâtu suntu mai demne de insemnat, cu câtu e mai multu constatat, precum spune scriptorulu arm. — că se afla nu numai la catolici, ci si la armeni schismatici suntu in usu constante, si se conserva cu multa diligentia recitandu-se intru asemenea si de catra schismatici.

E chiaru asia dara că credinti'a despre primatulu conferit u s. Petru atâtu la noi câtu si la sirocaldei si armeni este universale. (Mai multe déca voesci poti afla la acelasi scr. arm. o. c. p 34 si urm)

Dupa ce credem u cumca amu fi ajunsu cu propusulu nostru pana acolo, unde din argumentele nóstre si ale altoru orientali culese din cartlile besericesci, se fi demustratu de ajunsu credinti'a din intréga beseric'a despre primatulu conferit din institutiune domnedieesca s. Petru, numai un'a ni se pare că ar' mai restă: că se cercamu si versiunile cartiloru slavice precum si scriptele date la lumina de barbatii natiunei slavice. Dar' fiendu că nu ne este data de a poté strabate in cerculu limbei slavice, indestulésca-se bu-nulu lectoriu cu indegetare la aceli barbati, despre cari se spune cumca aru fi coadunatu cele aci referitorie din versiunile slavice; acesti'a se potu vedé la Claris. Nic. Nilles in op. cit. Ci acést'a impregiurare nu detrage nemic'a din

Exstat tandem apud Armenos specialis liber nomine *Dagharan* vel *Canzaran*, qui melodias continet diebus festis speciatim legendas, ubi sequentia inveniri possunt: „Petrus et Paule christianorum gloria, magna est hodie vestra festivitas in urbe Roma.“ „quorum unus tu, Petra angularis Ecclesiae positus es, alter super te aedificabat homines,“ et alio loco: „Gratia tua coelestis velut fulgor in animum Simonis illapsa, aedificat templum tribus in partibus totius mundi, in Asia, Lybia, Europa.“ Est enim „Praesidens chori Apostolorum, caput gregis electi, thronum tenens tuum, Petrus admirabilis, petra fidei, caput Ecclesiae, et Petra, fundamentum immobile, Princeps electae classis, primus profitens unctum Deum, Petrus apostolus.“

Sunt autem haec eo magis notatu digna, quo certius constat — prout scriptor arm. fert, — non solum apud catholicos, — verum etiam apud armenos schismaticos in constanti usu inveniri magna cum diligentia conservari et identidem ab iisdem schismaticis legi. Palam est itaque fidem, circa primatum b. Petro collatum tum apud nos, tum etiam apud Syrochaldaeos et armenos esse universalem. (Plura si vellis, vid. apud eundem scriptorem arm. op. c. p. 34 et ss.)

Cum jam propositum nostrum exsecuturi eo pervenissemus, ut argumentis e nostris aliorumque orientalium populorum eccl. libris decerptis fidem circa primatum b. Petro collatum in universam Ecclesiam divinitus traditum demonstrasse censeamus, restare adhuc videtur; ut slavicas librorum eccl. versiones scriptaque per slavicæ nationis viros in lucem edita consulamus. Quoniam autem slavicum idioma proprius accedere posse nobis datum non est, sufficiat inviasse candidum lectorem ad eos, qui ex slavicæ nationis viris hanc in rem ex versionibus slavicis plura collegisse feruntur et qui videri possunt apud Clariss. Nic. Nilles op. cit. Sed hoc minime officit, quomimus fides circa primatum a Domino traditum in or. Ecclesia pro universalis

universalitatea credintiei besericei or. despre primatulu conferit u de Domnulu, pentru că cartile nóstre bes. si rituali suntu traduse parte din grecia, parte din slavonía in seclulu XVI si XVII. asia dara inainte de a se fi restauratu s. uniune incercata la Florenti'a; deunde de sene urmează că nu are se difereze contecstulu acelor'a, din cari fura traduse cartile nóstre; er' déca totusi s'ar' observá asia ceva, credemu că acésta impregiurare ar' fi de a se atribui ne suintieloru schismatice de a face se decada credinti'a catolica si de a detiené pre betranii nostri separati de s. m. beserica, pre cumu se vá vedé mai in diosu.

§. V. Unii, cari, mai alesu dintre ai nostri, apropiandu-se de materia au tractatu despre primatu ori pre de asupra, ori cu propusu.

1. Dupa ce nu potemu avé la mana din cartile toturorou orientaliloru, nici nu potemu a ne intinde la tóte, fia de ajunsu, déca urmandu pre scrietori mai eesperti in luclelru acest'a, vomu fi luatu citatiunile nóstre din scriptele loru. Dintre occidentali prea multu se vede că a desudatu in acestu lucru Claris. si prea invetiatulu Nicol. Nilles din societatea Iesuitiloru dr. de s. teolog. si de ss. canone si profesoru p. o. alu acestor'a la universitatea enipontana, carele prin edarea calendariului manuale alu ambelorou beserice — si-a castigatu mari merite pentru beseric'a orientale, pentru a cercatu si urmele referitóre la acestu obicstu, scurtandu nu numai monumentele uneia seau alteia parti din beseric'a orientale ci scrisórie mai multor'a, si le-a coadunatu in döue volume in limb'a latina, pre care fiindu că o precepu mai multi, a deschis u o cale mai usióra pentru ajungerea la ele.

Din carteacă acésta, precum si insemnasemu din meniu nostru, — se pote chiaru cunóisce credinti'a universale a besericei orientali despre primatulu conferit u s. Petru, pentru ca acestu primatu grecii si celi alalti orientali-lu profeséza că si noi in oficiele cele domnedieescii prin multe formule de cuvante, folosindu in conmemorarea s. Petru formule de asemenea valóre. Asia in conmemorarea venerandei

sit habenda; nostri enim eccl. et rituales libri, partim e graeco, partim vero e slavico in romanicum translati sunt sermonem, et quidem seculo XVI-o et XVII-o, — adeoque ante restaurandam s. unionem Florentiae tentatam; unde reapse sequitur, contextum illorum, e quibus nostri translati fuere, non differe debere; quod si tamen locum obtinere contigerit, hoc, historia teste, non nisi conatibus schismaticorum fidem cath. labefactandi nostrosque maiores in separatione a s. matre Ecclesia retinendi' adtribui debere contendimus, quemadmodum inferius videbitur.

S. V. Nonnulli qui praecipue e nostris vel obiter, vel vero ex proposito rem aggressi de primatu disseruerunt.

1. Cum non omnium orientalium libros piae manibus habere possimus, nec omnes adire nobis datum sit, sufficiat si alios huius rei expertiores secuti scriptores, ex horum scriptis nostras desumpserimus citationes. Inter occidentales permultum desudasse videtur in hac re Clarissimus et insigni praeditus eruditione Nic. Nilles, S. J. s. theologiae et ss. canonum Dr. horumque in regia universitate oenipontana professor p. o., qui edito kalendario manuale utriusque Ecclesiae, de orientali Ecclesia magna sibi aquisivit merita; non enim unius alteriusve tantum orientalis Ecclesiae partis monumenta, sed plurium scrutatus scripta, vestigia huc quoque spectantia indagavit et latina lingva, pluribus accessibili, in duo collegit volumina, facilem et patentem parans aditum.

Ex hoc libro clare colligi potest, sicuti jam e nostro menaeo notavimus, universalis or. Ecclesiae fides circa primatum b. Petro collatum, hunc enim primatum graeci reliqui que orientales, non minus ac nos, in suis divinis officiis multis verborum profitentur formulis, quum in commemoratione s. Petri aequae validas adhibeant verborum formulas. Sic in commemoratione venerandae catenae b. Petri 16-a januarii

catene a s. Petru la 16. januariu numescu pre acestu apostolu „basea besericei si fundamentulu credintiei, temelja nemisicata a dogmeloru, primulu Apostolu, care siede pre scaunulu celu de antanii dintre apostoli, éra tronulu lui-lu numescu scaunulu credintiei.“¹⁾

Totu atâtu de valide suntu si documentele din serbatóri'a apostoliloru Petru si Pavelu de la 29 juniu, de unde, din nenumeratii tituli, ce ocuru acolo, lasandu la o parte cele citate si din meneiulu nostru, reproducem numai urmatóriele atribuite ale fericitului Petru. In loculu acest'a se dice s. Petru: *rostulu apóstoliloru si alu invetiaceliloru, column'a besericei, tari'a credintiei, pescariulu lumei, carele din profundimea eroriloru a dusu genulu nostru la ceriu; capulu acelei familie, prefectulu a totu pamantulu.*²⁾ In cantecele de la acésta serbatória lauda beseric'a pre Petru că pre „primulu principe alu apostoliloru, prefectulu si presidele besericei, portatoriulu chieiloru imperaticei ceriului si alu gratiei.³⁾

2. Din cele produse pana aci din cartile nóstre si ale altoru orientali se aréta apriatu, cumca beseric'a orientale a pestratu neclatita credinti'a despre primatulu conferit de D. Christosu s. Petru preste intréga beseric'a. Dar' că se nu apara cumca aducandu argumente pentru probarea lucrului amu fi neglesu cu totulu pre ai nostri, vă fi cu cale a amentí pre unii baremi intrécatu. Er' că se observamu si in citarea acestor'a ordenele chronologicu, aducemu in loculu primu pre Ecscelentisimulu in pietate defunctulu Archieppu si Metropolitu de Alba-Iuli'a,⁴⁾ carele in opulu

¹⁾ Η κορηπὶς τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ πέτρα τῆς πίστεως, δογμάτων βάσις ἀσειστος, ο πρωτόθρονος τῶν ἀποστόλων, ἐδρα τῆς πίστεως ο. c. p. 72. T. I.

²⁾ Τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων δ στύλος τῆς ἐκκλησίας, τὸ στερέωμα τῆς πίστεως, δ τῆς δμολογίας θεμέλιος, δ τῆς οἰκουμένης ἀλιεύς, ο τὸ γένος ἡμῶν ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τὸ πλανῆς εἰς τόν οὐρανὸν ἀναστον, η κεφαλὴ τῆς φαροίας ἔχεινης, ο τῆς οἰκουμένης ἀπύσης προσάτης. ib. p. 193, 194.

³⁾ Τὸν κορυφαιότατον τῶν ἀποστόλων, τὸν προστάτην καὶ

nuncupant hunc Apostolum „basim Ecclesiae et fidei fundamentum; dogmatum basim immobilem. primum Apostolorum, primam sedem tenentem inter Apostolos, sedemque illius sedem fidei dicunt.¹⁾

Non minus valida documenta habentur etiam in festo Apostolorum Petri et Pauli 29-a junii, unde, praetermissis illis, quae jam e nostro superius allata sunt menaeo, ex innumeris ibidem occurribus titulis, quae beato Petro adtribuuntur, sequentia tantum modo excerpere satagimus: Dicitur hoc loco s. Petrus: *Os Apostolorum atque discipulorum, columna Ecclesiae firmamentum fidei, confessionis fundamentum, orbis terrarum piscator, qui genus nostrum e profundis errorum in coelum adduxit; caput illius familiae, orbis totius praefectus.*²⁾ In canticis hujus festi laudat illum Ecclesia tamquam „primum principem Apostolorum praefectum et praesidem Ecclesiae, primum principem Apostolorum, clavigerum regni coelorum et gratiae³⁾

2. His, quae hactenus e nostris reliquorumque orientalium libris ecclesiasticis adduximus, palam conficitur Ecclesiam or. inconcussam servasse fidem circa primatum a Christo Domino b. Petro in universam traditum Ecclesiam. Ne autem in adducendis pro re probanda argumentis nostros omnino neglexise videamus, juvabit nonnulorum saltem in transitu meminisse. Ut autem in his adducendis ordinem servemus chronologicum. afferemus primo Excellentissimum piae memoriae Archiepiscopum et Metropolitam Alba-Juliensem, qui opusculo suo⁴⁾ quamvis exiguo, egregio tamem mo-

πρόεδρον ἐκκλησίας; πρόεδρον τῶν ἀποστόλων, κλειδοῦχον τῆς οὐρανῶν βασιλείας καὶ τῆς χάριτος. ib. p. 149.

⁴⁾ Catechismulu in care se aréta si se dovedesce din ss. scripture, din ss. parenti si din pravilele ss. sinóde si din cartile besericiei resaritului adeverulu creditiei s. uniri cu apostolic'a beserica a Romei — compus si datu la lumina de Ecesent'i'a s'a Preasantitulu Parente Alecsandru Sterca Siulutiu A.-eppulu si metropolitulu Albei-Julie. Blasius 1857.

seu scurtu dar' escelente, din scriptele ss. parenti orientali si din cartile nóstre besericesci si canonice, aréta credinti'a despre primatulu s. Petru si alu Pontificiloru romani, precum si despre cele alalte puncte dogmatice, pre cari beseric'a nóstra orientale catolica, radimandu-se pre santele scripture, pre vechi'a traditiune a parentiloru si pre documentele, ce se afla in cartile nóstre besericesci, — dupa ce a lapedatu schism'a, care nevalise asupr'a unoru popóre orientali dela conciliulu florentinu in cóce, si le tienuse de parte de sinulu s. mame besericu, dela restaurat'a uniune le conserva cu santetate.

Nu repetímu argumentele cu cari si-a adornatu ecselfentisimulu Archiereu opuscululu seu aretandu credinti'a cat., ci indrumandu pre beneyoitoriu lectoriu la dinsele, fia de ajunsu, déca vomu fi atinsu numai modulu, prin care probéza din ratiune, unde eclesiarchulu nostru ratiocinéza in urmatorlulu modu, (pag. 17.): „Fundandu Domnulu nostru Isusu Christosu sant'a sa besericu, netrecutu a fostu de lipsa cá acelei'a, cá unei societati prea bene organisate si latite preste tota faci'a pamentului, se-i puna si capu vediutu, carele se-o guberneze si se-o indrepte, si de care se fia detori a ascultá toti creditiosii, si prin acést'a se se conserve in beseric'a lui Christosu unitatea creditiei si pacea. Pentru ace'a neci nu se póte crede că Domnulu nostru Isusu Christosu ar' fi lasatu beseric'a sa fara de capu vediutu pre pamentu, pentrucá omenii de in natur'a loru cea alunecósa asia suntu dispusi, cá neci o societate din lume, ori cátu de santa se fia, se nu póta subsiste pana la capetulu seculiloru, ci se se disolve si se se desfaca, déca nu va ave capu vediutu. Că si acele societati, cari au capu vediutu, cadu si pieru, déca nu se supunu la acest'a, precum invederatu aréta tristulu ecsemplu in desbinarea besericiei orientali de la beseric'a apuséna.“

„Că si scoterea lui Israele din Egiptu si beseric'a legei vechie e, dupa cumu dicu ss. parenti, icón'a si tipulu besericiei lui Christosu, seau a legei nóue; dar' cu toté că Domnedieu a scosu pre Israele din Egiptu cu mana tare si

do e scriptis ss. Patrum orientalium atque ex libris nostris ecclesiasticis et canonicis adstruit fidem circa b. Petri romanorumque Pontificum primatum et circa reliqua dogmatica puncta, quae Ecclesia nostra orientalis catholica — innixa ss. scripturis, veteri traditioni patrum et documentis, quae exstant in libris nostris ecclesiasticis, — ejurato schismate, quod inde a concilio florentino nonnullos orientales populos invaserat, et a sinu s. matris Ecclesiae procul tenebat, — restaurata unione, sancte conservat.

Non repetimus argumenta, quibus excellentissimus prae-sul in adstruenda fide cath. opusculum suum adornavit, sed inviato benevolo lectore ad illa, sufficiat si solummodo rationis probandi modum attigerimus, quo noster Ecclesiarcha sic ratiocinatur (pag 17): Dum Dominus noster Jesus Christus suam sanctam Ecclesiam fundaret, tamquam societati optime organisatae et super faciem terrae dispersae caput quoque visibile eidem praefecisse necesse erat, quod illam gubernaret et dirigeret, cuique omnes fideles obedere teneantur, atque hac ratione in Ecclesia Christi unitatem fidei et pacem conservent. Idcirco nec credi potest Dominum nostrum Jesum Christum Ecclesiam suam in terris capite visibili destitutam reliquisse; homines enim ipsi a natura labente ita dispositi sunt, ut in mundo nulla, quamvis sanctissima societas, ad finem usque seculi persistere queat, sed dispergi et dirui debeat, si visibili destituta fuerit capite. Nam etiam illae societates, quae visibile habent caput, si huic non obediunt, diruuntur et intereunt, quem admodum triste sane exstat exemplum in orientalis Ecclesiae scisione ab occidentali Ecclesia.“

„Eductio et enim Israëlis de Aegypto et Ecclesia veteris legis juxta ss. patrum doctrinam, imago est et typus Ecclesiae Christi, sive novae legis; at quamvis Deus manu forti et excelsa brachio, Israëlem de Aegypto eduxerit et

cu bracju inaltu, statorindu in estu modu legea vechia si facandu-se Domnedieu insusi capu nevediutu alu vechiului asiediamentu, totusi a pusu mai mare preste Israele si preste beseric'a cea vechia pre Moise si pre Arone si pre urmatorii loru, gubernandu prin acesti'a, ca prin nesce capete vediute mai mari si mai principali — beseric'a din legea vechia si pre poporulu alesu. Cene ar poté crede asia dara ca singuru Domnulu nostru Isusu Christosu se fi lasatu beseric'a sa desiérta, fara de gubernatoriu si fara de capu vediutu in lumea acést'a? Unde ar fi ajunsu beseric'a lui Christosu in midiloculu a atâtea eresuri câte sau radicatu, déca ar fi fostu fara de capulu, carele se conserve unitatea credintiei si se apere pre propugnatorii credintiei persecutati de eretici? pre cumu facù Patriarchulu Romei luandu asuprasi aperarea santului Atanasiu s. Flavianu, Ioanu Chrisostomu si a altor'a."

„Adeverulu, dreptu ace'a, cumca a fostu capu vediutu si mai marele besericei lui Christosu intre apostoli Petru si dupa elu urmatorii lui, cari suntu patriarchii de la Rom'a cea vechia, l'a crediutu si marturisit u totu de-un'a beseric'a orientale si santii Parenti ai aceleia.

3. In modu eclatantu si cu asemenea eruditiiune com-próba credinti'a despre primatu si modernulu A.-eppu si metropolitu alu Albe-Iulie Ecelentis. Domna. Dr. Ioane Vancia,¹⁾ carele in ecelentulu seu opusculu vorbindu despre constitutiunea besericei si despre sinode, dîce (la p. 63 si urm.) „Domnulu nostru I. Christosu afara de ace'a, ca numai Elu singuru a asiediatu si a constituitu beseric'a si respective ierarchi'a, si ac'ea numai din pucini alesi de Elu, totusi si in corporatiunea acea compusa numai din pucini, ca se reprezentez principiulu unitatiei supreme divine, de la care este asiediata ace'a, a constituitu unu capu supremu, caruia singuru i-a conferit u potestatea suprema preste toti in tota beseric'a. Asia a datu poterea acést'a suprema s. Petru Apostolulu, pre carele:

¹⁾ Dialogu despre constitutiunea besericei si despre sinode —

veterem legem statuerit, atque hoc modo Deus ipse Israëlis et veteris legis invisibile caput exstiterit, praefecit tamen Israëli et veteri Ecclesiae caput et gubernatorem Moysem et Aaronom et illos, qui eis successerunt; et per hos tamquam per majora principalia capita visibilia gubernabat veteris legis Ecclesiam et populum electum. Quis posset itaque credere solum Dominum n. J. Christum destituam gubernatorem et capite visibili, adeoque desertam in mundo reliquisse Ecclesiam? Ad quid enim redacta fuisse Ecclesia Christi inter tot, quot emerserunt haereses, si destituta fuisset capite, quod unitatem fidei, fideique propugnatores ab haereticis persecutos defenderet et conservaret? quemadmodum Patriarcha Romae s. Athanasium, s. Flavianum Joannem Chrysostomum et alios defendendos susceperebat.“

Veritatem itaque, fuisse inter omnes Apostolos caput visibile coryphaeumque Ecclesiae Christi s. Petrum et successores ejus, qui sunt Patriarchae Romae veteris, — semper creditit atque professa est Ecclesia or. et ss. or. Ecclesiae patres.

3. Praeclare parique eruditione comprobatur fidem circa primatum etiam hodiernus Alba Juliensis A.-eppus et metropolita, Excellentissimus Dominus Dr. Joann. Vancia,¹⁾ qui ubi in excellenti suo oposculo de constitutione Ecclesiae et de synodis dissereret, (pag. 63 et ss.) sic prosequitur: Praeter ea quod Christus Dominus ipse solus fundavit Ecclesiam et constituit hyerarchiam, atque hanc e paucis tantum constituit, in hac tamen e paucis composita corporatione — ut principium supremae divinae unitatis representaret, a quo eadem fundata est, caput posuit supremum, cui soli in omnes et in totam Ecclesiam supremam contulit potestatem. Hanc autem supremam potestatem Petro dedit apostolo, quem:

1 l'a pusu de fundamentu besericei sale, că, pre cumu fundamentulu cu tari'a sa sustiene si direge soliditatea edificiului, asia s Petru se sustiena si diréga tari'a besericei lui Christosu. Lui i-a dîsu (la Ev. Mat.) Si eu-ti dîcu tîe, că tu esti Petru." . . . si c. a.

2. Lui i-a datu potere preste intréga beseric'a, dandu-i lui singuru chieile imperatiei ceriuriloru, că se lege si se deslege si dîcandu-i (la s. Mat.) Si voiu dá tîe chieile . . . si c. a.

3. Isusu Christosu a pusu pre s. Petru de pastoriu preste tóta turm'a sa, care e beseric'a, dicandu-i (la s. Ioan) „Pasce mnelusielii miei . . . si c. a.

4. Domnulu n. I. Christosu s'a rogatu numai pentru s. Petru că se nu-i scada cerdint'a, si lui singuru i-a datu dreptu si potere de a intarí pre fratii sei."

„Asia dara D. Christosu cu vertutea tecstului de sub punctulu 1, i-a datu s. Petru dreptu si potere suprema in magisteriu dechiarata *per eminentiam*; cu vîrtutea tecstului sub punctulu 2. dreptulu si poterea suprema in ministeriu, cu vîrtutea tecstului de sub punctulu 3. dreptu si potere suprema in regimulu seau gubernarea besericei intregi si cu vîrtutea tecstului de sub punctulu 4. i-a datu dreptu si potere suprema de osebí preste toti fratii, membrii ierarchiei, Si acestea tóte le-a conferit u s. Petru *specialiter si per eminentiam* fara neci o privintia la ace'a, că poterea data in comune toturoru apostoliloru si s. Petru i-sa datu cu celoru alalti de impreuna."

„Cumca s. Petru asia a intielesu, precum a voitu I. Christosu, carele l'a pusu de capu besericei sale, se vede din tóte faptele s. Petru, carele s'a portatu si s'a aretatu că capu alu besericei..

Er' dupa ce Ecs. presule pentru probarea celoru, ce le recitasemu pana aci, reléga pre cetitoriu la ss. scripture, unde se afla cele facute de s. ap. Petru, produce din ss. parenti cinci din testimoniele cele mai poterice, pre cari

1-o fundamentum Ecclesiae suae posuit, ut quemadmodum fundamentum robore suo aedificii soliditatem sustinet et dirigit, ita s. Petrus fortitudinem Ecclesiae sustineat et dirigat. Dixit enim (ap. s. Ev. Matth.): Et ego dico tibi, quia tu es Petrus etc.

2-o Petro contulit potestatem in universam Ecclesiam, tradens ei soli claves regni coelorum ad ligandum solendumque et dicens ei (ad s. Matth.): Et tibi dabo claves etc.

3-o Jesus Christus constituit s. Petrum pastorem universi sui gregis, qui est Ecclesia, dicens ei: (s. Joan.) Pasce agnos meos.

4-o Dominus n. J. Christus pro Petro solo oravit ut fides ejus non deficeret, et illi soli tradidit jus et potestatem confirmandi fratres suos.

Virtute itaque textus 1. Christus Dominus tradidit s. Petro jus et potestatem supremam magisterii per eminentiam; virtute textus e puncto 2-o: jus et supremam potestatem ministerii; virtute textus puncti 3-i: jus et supremam potestatem regiminis sive gubernationis in universam Ecclesiam; virtute vero textus e puncto 4-o: dedit ei seorsim jus et potestatem supremam in universos fratres, membra hyerarchiae. Haec autem omnia tradidit s. Petro specialiter et per eminentiam, non considerato eo, quod potestatem traditam omnibus Apostolis communiter, s. Petrus simul etiam cum ceteris habuerit Apostolis.

Hoc autem s. Petrum animo ita percepisse, quemadmodum J. Christus voluit, qui eum caput Ecclesiae suae constituerat, apparet ex omnibus factis s. Petri, qui tamquam caput Ecclesiae se se gesserat atque ostenderat.

Postquam autem Excellentissimus Praesul ad probanda haec, quae hucusque ex. opusculo recitavimus, ad sacras scripturas, ubi res gestae s. Petri Apostoli exstant, lectorem relegasset, quinque e ss. Patribus producit testimonia firmis-

nu aflamu de lipsa a le produce aci, pentru ca le reservamu pentru altu locu din opulu nostru,¹⁾

In urma in modu preclaru si maretiu e probatu primatulu sumului Pontifice Rom. in cerculariulu pastorale alu modernului Eppu Armenopolitanu ,Ilustrisimulu D. Dr. Ioane Szabó, carele diserendu despre notele, cu cari are se fia indiestrata beseric'a lui Christosu, pentru de a comprobá prerogativele besericiei Romane, aréta cumca Pontificele Rom. este nu numai Pastoriusu, Piétra si fundamentu necletitu alu besericiei, ci cu argumentele cele mai grave dovedesce si ace'a, că Pontificelui Rom. i s'a concrediu de la Domnulu potere preste intréga beseric'a, dandu ise in grigia de a conduce si besericile particularie, a pasce oile si mnelii, gubernandu adeca pre creditiosi is sî pre prepusii acelor'a.

Caci fiind fundata beseric'a de Domnulu Christosu cu scopu de a se mantuí in dins'a si prin dins'a toti ómenii din toti seculii prin marturisirea creditiei in inveniatur'a lui Christosu, Domnulu nu a potutu fundá neci a lasá beseric'a lipsita de capu; dreptu ace'a, pana ce a fostu Elu prepamentu, insusi a fostu capu vediutu besericiei sale, — éra cu inaltiarea sa la ceriu a pusu mai mare besericiei pre s. Petru, pre carele alegandulu din celi doispradiece apostoli, i-a datu lui potere de a legá si de a deslegá, pentru ca lui Petru i-a incredintiatu chieile imperatiei ceriurilor.

E chiaru asia dara că beseric'a adeverata si singura mantuitória este ace'a, care e edificata pre Petru, si in care e potestatea de a legá si deslegá, ce se conferise lui Petru; pentru aci viéza Petru prin succesorii sei legitimi, cari suntu Pontificii Rom. si cari posiediendu ace'asi potere de a legá si a deslegá, o ecsercita cu dreptu deplenu din institutiunea lui Christosu.

Martori acestui adeveru, pre cari i produce Ilustrisimulu Eclesiarchu, suntu nu numai santii Parenti ai besericiei orientali, că s. Ioane Chrisostomu, Cirilu Alexandrinulu

¹⁾ Inter alios, qui ex notris de hac re scripserunt, fuit etiam Illustrissim. Joseph. Papp Szilágyi Eppus M. Varad. Cathechismulu

sima quae, quoniam inferius allaturi sumus, hic in medium affere non est necessarium.¹⁾

Praeclare tandem atque egregie comprobatus est Summi Rom. Pontificis Primatus in litteris pastoralibus moderni Armenopolitani Praesulisi, Illustrissimi Joannis Szabo, qui, ubi de characteribus, quibus Ecclesia Christi insignita esse debet, dissereret, ad illustrandas comprobandasque Rom. Ecclesiae prerogativas, — Pontificem Rom. non solum uti Ecclesiae Universae Pastorem, Petram et fundamentum inconcussum celebrat, — verum etiam in universam Ecclesiam potestatem, omnesque particulares ecclesias regendi, oves et agnos, adeoque fideles horumque praepositos pascendi et gubernandi curam a Domino Petro comissam esse — gravissimis — comprobat argumentis.

Fundata enim cum sit Ecclesia a Christo Domino ideo, ut omnes omniumque seculorum homines fidei in doctrinam Christi confessione in Ecclesia et per Ecclesiam salvi fiant, Dominus eam capite destitutam fundasse et reliquise non potuit; quapropter quo usque ipse in terris fuit, Ecclesiae suae ipse Caput visible exstitit, cum sui vero in coelum ascensu praepositum ei constituit s. Petrum, quem e duodecim apostolis elegit, et ligandi solvendique potestatem ei contulit, claves enim regni coelorum Petro comisit.

Clare itaque efficitur veram solamque salvificam Ecclesiam esse eam, quae super Petrum aedificata — et in qua potestas ligandi et solvendi Petro collata est; ibi namque s. Petrus vivit per suos legitimos successores, qui Romani sunt Pontifices, quique eandem, quam Petrus ligandi solvendique potestatem possident atque pleno jure ex divina Christi institutione exercent. Hujus veritatis testes, quos Illustrissimus Ecclesiarcha producit, exstiterunt non solummodo ss. Orientalis Ecclesiae Patres, uti s. Joannes Chrysostomus, Cyril. Alexandrinus et in numeri alii, verum etiam universa-

si altii nenumerati, ci adeverulu l'au edisu si sinodele universali, si Pontificii romani s'au portatu totu de-una ca adeverati vicari ai lui Christosu si urmatori legitimi ai santului Petru.¹⁾

§. VI. Santi parenti si alti scrietori ai basericei orientali.

Se trecemu acumu pentru intarirea credintiei catolice la unii parenti si eclesiarchi ai besericei or. ca se vedemu ce sentiu de credintia au avutu facia de primatulu s. Petru? Trecemu cu vederea si aci pre celi occidentali, pentru ca neci nu ne-aru ajunge poterile de a produce nenumeratele loru diceri, dar' neci nu aru incapé acele in cuadrulu op-siorului nostru.

1. Fienduca credinti'a cat. despre primatulu datu s. Petru in evulu apostolicu a fostu atâtu de tare, in câtu nu cuteză neme a face intrebare au a dubită despre elu, nu e mirare déca in scriptele parentilor apostolici despre acestu lucru nu ocure alta mentiune ecspresa, afara döra de epistol'a Corinthianiloru catra s. Clemente, in care epistola ceru beseric'a corinthiaca ajutoriu si sprigóna dela Clemente, cu tóte că s. Ioane apostolulu era inca in viatia; si afara de epistol'a s. Ignatiu (portatoriu de Domnedieu la Magnes. c. 3 si 13), carele scriendu despre prerogativ'a epatului de Roma, numesce beseric'a romana president'a agapeloru (*προκαθημενην τῆς ἀγάπης*).

Inse cu atâtu mai chiare suntu, cele ce le scrisera ss. parenti in tempulu mai tardiu — premergandu S. Ireneu. scriotoriu din secululu II, carele prin urmatóriile cuvante amentesce primatulu besericei romane: „Pentru ca la besceric'a acést'a pentru principalitatea-i mai *insemnata* (*διὰ τὴν ικονωτέραν πρωτείαν*) e de lipsa se convina intréga besceric'a, adeca credintiosii de pre totundenea, că in ace'a traditiunea, care e de la apostoli, s'a conservatu totu de-un'a de catra credintiosii de pre totundenea.“ III. 3. Origene, carele dupa tempu dintre orientali a fostu celu mai de aprópe lui Ire-

¹⁾ Circulariu pastorale catra Clerulu din intréga dieces'a, Armenopole la 21 mai. 1882. nr. 3884. — Pag. 13. Vid. et rel.

les idem edixerunt Synodi Romanique semper Pontifices tamquam veros Christi vicarios sanctique Petri legitimos successores se se gesserunt.¹⁾)

§. VI. Sancti Patres aliquae orientalis Ecclesiae scriptores.

Adeamus nunc ad adstruendam fidem cath. nonnullos or. Ecclesiae Patres et ecclesiarchas visuri quidnam hi de primatu b. Petri sensierint? Praetermittimus hic quoque occidentales, nec enim in adducendis innumeris eorum effatis vires sufficerent, nec quadrum opellae nostrae eorum capax esse posset.

1. Cum fides cath. circa primatum beato Petro collatum aevo apostolico tam firma fuerit, ut de eo nemo questionem movere aut dubitare auderet, — non mirum si in scriptis Patrum apostolicorum hujus rei non occurat mentio expressa praeter epistolam forsitan Corinthiorum ad s. Clementem, in qua Ecclesia Corinthiaca opem et auxilium, quamvis s. Joannes ap. in vivis esset, ab illo implorabat, et praeter epistolam s. Ignatii (*τοῦ Θεοφόρου*) ad magnes. c. c. 3 et 13,) qui de praerogativa rom. Eppatus scribens, Ecclesiam rom. (*προαθημένη τῆς ἀγάπης*) *praesidem agaparum nominat.*

At eo clariora sunt quae ss. Patres subsequi scipserunt tempore — duce seculi II-i scriptore s. Irenaeo, qui de primatu Ecclesiae rom. his recordatur verbis: Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem (*διὰ τὴν παρέγαν προτειαν*) necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quae est ab Apostolis traditio.“ III, 3. Origenes, qui ex orientalibus tempore Irenaeo successit proprius hom. II-a nominat s. Petrum „sublimem Apostolorum verticem.“ Seculo vero IV-o Eusebius Cae-

gr. r. cath. eppor litt. pastoral.

neu, numesce pre s. Petru in om. II. „vîrvulu celu sublimu alu apostoliloru. Éra Eusebiu Cesaréanulu din secululu IV. in comentariulu seu in Ps. 68 si 30 numesce pre s. Petru corifeu si preside (*ζοργαῖον, προστάγν*). S. Atanasiu dîce că Petru este pusu de Domnulu in culmea cetatei si lui i s'a incredintiatu grigi'a despre tóte besericele, că pre toti se-i póta ajutá. Dar' si decâtu acesti'a cu mai poternice cuvinte se folosescu ss. parenti din tempulu mai târdîu, dintre cari Optatu milevitanulu scrie (Lib. c. 2. Parmen num. 2.) „Nu vei poté dîce că nu scîi cumcă in cetatea Rom'a este asiediata catedr'a eppale, in care siede Petru, capulu toturoru apostoliloru. S. Basiliu m. asia striga in proemiuu despre județiulu lui Domnedieu: „Fericitu este Petru acel'a, carele fù radicatu preste toti invetiacelii si carui'a singuru i s'a aretatu lucruri mai mari decâtu celoru alalti.“ Pre acel'a urmaudulu s. Grégoriu Nazianzenu in orat. 26 asia scrie despre primatulu s. Petru: „Vedi că dintre toti invetiacelii lui Christosu celi mari si demni de alegere acest'a se numesce Pétr'a, si temeli'a besericei s'a concrediutu credintiei lui,“ apoi facandu deductiune de aci adauge (carm. adv episcop.) că prerogativ'a lui Petru, column'a besericei a trecutu la beseric'a rom. alu carei eppu este legatur'a lumei crestine si a unitatei catolice;“ că dupa cumu spune Epifaniu (haer. 59. nr. 7.) Petru principele apostoliloru... a statu că o piétra solida, pre care că si pre unu fundamentu se radîma credintia Domnului, pre care e edificata beseric'a in tóte respectele.“ „Parentele — adauge div. Chrisostomu Omil. 54. in Mát. — i-a datu lui (Petru) descoperirea Filiului seu, éra Filiulu, că se póta semená in totu loculu pre pamentu descoperirea atâtu a Parentelui, câtu si a Filiului lui, omului moritoriu i-a datu potere preste tóte, câte suntu in ceriu, dandu-i chieile, cel'a ce beseric'a latîta preste totu pamentulu si decâtu ceriulu insusi a aretatu-o mai tare,“ dereptu acea — contineau s. parente — (omil. ult. in Joan. c. 21.) — „A ascinsu (Pavelu) la Ierusalimu a vedé pre Petru, pentru ce? Pentru că Petru éra rostulu apostoliloru si culmea cetei apostolice; de ace'a s'a suitu si Pavelu a-lu vedé mai

sariensis in commentario suo in Ps. 68 et 30 s. Petrum „coryphaeum et praesidem“ (*κορυφαῖον, προστάτην*) appellat. S. Athanasius dicit Petrum constitutum esse a Domino in vertice civitatis eique demandatam fuisse curam omnium Ecclesiarum, ut omnes adjuvare possit. His multo vehementioribus utuntur verbis ss. Patres subsequi temporis inter quos Optatus Millevitanus scribit: (Lib. c. 2. Parmen. num. 2.) „Negare non posses scire te in urbe Roma cathedram eppalem collocatam esse, in qua sedet omnium Apostolorum caput Petrus.“ S. Basilius m. in proemio de judicio Dei sic clamat: „Beatus est ille Petrus, qui super omnes elatus discipulos, cuique soli piae reliquis majora ostensa sunt.“ Quem sequutus s. Gregorius Nazianzenus orat. sua 26. de primatu s. Petri scribit: „Vides quemadmodum ex omnibus Christi discipulis magnis et electione dignis, hic Petra nominatur et fundamentum Ecclesiae fidei suae concreditum habet,“ unde deducta dein conclusione addit: (carm. adv. episcop.) praerogativam Petri, columnam Ecclesiae ad romanam translatam esse Ecclesiam, cujus Episcopus est christiani orbis et catholicae unitatis vinculum;“ Petrus namque, prouti Epiphanius (haer. 59. nr. 7.) subjungit „Principes Apostolorum.... qui solidae petrae instar nobis existit, cui velut fundamento Domini fides innitur, supra quam Ecclesia modis omnibus aedificata est.“ „Pater quidem,“ — addit div. Chrysostomus (hom. 54. in Matth.) „revelationem ei (Petro) Filii sui dedit, Filius autem, ut tam Patris quam Filii ejus revelationem ubique terrarum seminare posset, et homini mortali omnium, quae in coelo sunt, potestatem tradidit, claves ipsi dans, qui Ecclesiam per universum orbem amplificatam coelo etiam ipso validiore monstravit,“ propterea, subjungit s. Pater — (hom. ult. in Joan. c. 21.) „Ascendit Hierosolymam videre Petrum (Paulus), quare? Quia os erat Apostolorum Petrus, et vertex apostolici ordinis; propterea et Paulus illum piae ceteris visurus ascendit, simul ut ostenderet fiduciam habendam esse illi, cui negatione deleta, praesidentia fratrum concreditur“ „Pastor et caput Ecclesiae est homo piscator et ignobilis,“ (hom. 55

cu séma pre elu intre celi alalti, cá de odata se arete, cà se cuvine a avé incredere in acel'a, cui i s'a concrediutu presidiulu intre frati, dupa sters'a denegare.“ Pastoriu si capu alu besericei este omulu pescariu si nobile,“ omil. 55 in Mat. „Elu este prefectulu pamentnlui intregu si capu alu militiei lui Christosu.“

Mai târdîu Petru Chrisologu din seclulu VI. afirma că s. Petru viéza si presiede in scaunulu propriu aretandu celoru ce cerca adeverulu credintieci.“ „Pentru cà acest'a — dîce s. Gregoriu Nisenu (2 laud. s. Stefanu) in poterea prerogativei date lui dela Domnulu, e piétra firma si cea mai solida, pre carea a edificatu Mantuitoriulu beseric'a.“ „Cà insusi Domnulu a dîsu catra principele apostoliloru: Tu esti Petru,“ (de trînt. cap. ult.) „Intre celi alalti straluce Petru, capulu si principele apostoliloru, dîce s. Cirilu Alecsandrinulu (comentar. 12. in Joann) la cari Joane Damascenu (sec. VIII) despre transfigur. Domn.) adange intrebandu: „Dar' pentru ce a luat cu sene pre Petru, pre Joane si pre Iacobu? Pre Petru cá se-i arete aievea testomiului adeveritu de Parentele si se comprobeze cuvantele, ce le dîsese, precum i descoperise lui Parentele cerescu si cá pre unulu carele avea se fia mai mare in intréga beseric'a si se primésca chieile.“

S. Tarasiu patriarchulu constantinopolitan totu din secululu VIII se adresâdia in epistol'a s'a catra Pontificele Adrianu cu urmatóriile: „Preotîei t'ale principali e supusa tóta poterea episcopésca; nu e ortodocsu, celu ce nu veneráza scaunulu teu, in carele siede corifeulu apostoliloru, carele ne invétia si ne gubernéza pre noi si pre toti credintiosii.

Urmandu-lu pre acest'a s. Teodoru studitulu si scriendu de impreuna cu celi alalti episcopi ortodoci ai orientelui la imperatulu Michaele atinsu de erórea iconoclastiloru, dupace vorbesce despre primatulu besericei romane deduce originea lui dela fericitulu Petru cu urmatóriile cuvante (ep. 86 l. 1.) „Déca ar' fí cev'a atare lucru, despre care se indoiisce si nu crede div. magnificenti'a vóstra cumcà l'ar' po-

in Matth.) „Praefectus est totius orbis et caput militiae Christi.“

Petrus autem Chrysologus sec. VI-o affirmat s. Petrum in propria sede vivere et praesidere praestareque quaerentibus fidei veritatem; „Hic enim,“ — dicit s. Gregorius Nyssenus (alt. laudat. s. Steph.), juxta praerogativam sibi a Domino concessam, firma et solidissima est petra, super quam Salvator Ecclesiam aedificavit. „Ipse namque,“ — (ad dit de trinit. cap. ult.) Dominus dixit ad principem apostolorum: „Tu es Petrus.“ „Elucet p[ro]a ceteris ille (Petrus), caput reliquorum (apostolorum) et princeps“ — dicit Cyrillus Alexandrinus (comment. 12 in Joan), quibus Joannes Damascenus (sec. VIII-o) de transfigurat. Domini addit: „Sed cur Petrum, Joannem et Jacobum asumpsit? Petrum ut vere ostenderet testimonium a Patre testificatum, verbaque a se dicta comprobaret, quemadmodum Pater coelestis ei revelavit, et ut eum, qui princeps futurus erat et totius Ecclesiae claves accepturus.“

S. Tarasius patriarcha constantinopolitanus eodem seculo VIII-o in epistola sua Pontificem Hadrianum his alloquentur verbis: „Principali sacerdotio tuo omnis eppalis potestas subiicitur; non est orthodoxus, qui non veneratur sedem, in qua sedet coryphaeus Apostolorum, qui nos et omnes fideles docet et gubernat.“

Hunc sequutus est s. Theodorus studita, qui ad Michaelem imperatorem iconoclastarum errore imbutum scribens cum aliis orthodoxis eppis orientalibus et primatum Ecclesiae rom. proferens, illius originem a b. Petro his deducit verbis (ep. 86. l. 1.): „Quod si quid est ejusmodi, de quo ambiguat, aut diffidat div. magnificentia vestra — pie a patriarcha dissolvi posse: iubeat magna ipsius et a Deo confir-

té resolvá cu pietate patriarchulu, demande man'a t'a cea inalta si intarita de Domnedieu, cá o zelanta de cele Domnedieesci, se se dee in interesulu comune declaratiune dela Rom'a cea vechia, precum erá datena de demultu si la inceputu dupa traditiunea parentiésca.“ Pentru că acést'a e cea mai inalta intre besericile lui Domnedieu, in care tronulu l'a ocupatu mai antanii Petru, catra care dîse Domnulu: Tu esti Petru... si alt. Totu acest'a numește scaunulu rom. in epist. la Naucratiu: „tronulu primu, facia de care neci candu nu voru precumpañi portile iadului, vă se dîca: gu-rele ereticiloru. Mai pre urma Ignatiu patriarchulu const. din seculul IX scriendu pontificelui Nicolau commemoréza primatulu datu lui Petru si urmatoriloru lui cu urmatóriele cuvente: „Intre membrele lui Christos... numai unu medicu alesu si prea universale a pusu cuventulu lui Domnedieu, candu a disu catra Petru mai marele apostoliloru: Tu esti Petru... Cumca cele produse pana aci suntu de a se luă de atari, cari marturisescu credint'a catolica, si nu suntu infectate de nici unu veninu de alu schismaticiloru pôte vedé totu omulu, celu ce privesce lucrulu cu cugetu nepreocupatul.

Ce se si pôte deduce dar' altu cev'a din aceste decâtul credint'i'a, ce a primitu beseric'a despre primatul din traditiunea apostoliloru si a conservat-o nestrancenata in cartile s'ale liturgice, chorali si rituali, — si cà ace'asi credintia au marturisit-o si aperat-o si ss. parenti ai besericei universali in scriptele s'ale?

Dar' cá se ne intarimu si mai multu credint'i'a despre primatulu s. Petru, vă fí bene a chiamá intru ajutoriu si pre alti scrietori si inca pre atari, ale caroru dovedi, cu atâtu voru dá mai probatória potere argumentarei nóstre, si cu atâtu voru convinge mai tare, cu câtu e mai de aprópe constatatu, cumcă unii din acel'asi au fostu nu numai plecati spre schisma, ci precum aréta istori'a, au fostu chiaru schismatici.

Se mergemu dereptu ace'a pre urmele scriptoriloru pre-citatii, cari apucandu-se de a atestá traditiunea despre primatul conservata prin decursulu seculiloru in beseric'a siro-

mata manus velut divinorum aemulatrix ad communem utilitatem a vetere Roma suscipi declarationem, prout olim et ab initio paterna traditione transmissus mos fuit. Haec enim suprema est Ecclesiarum Dei, in qua Petrus sedem primus tenuit, ad quem Dominus dixit: Tu es Petrus.... etc. In epistola ad Naucratium sedem romanam vocat „primum thronum, adversus quem numquam praevalebunt portae inferi, ora scilicet haereticorum. Ignatius dein, qui seculo IX-o fuerat patriarcha constantinopolitanus ad Nicolaum Pontificem scribens, primatum b. Petro et successoribus ejus collatum sequentibus commemorat verbis: „In membris Christi... unum dumtaxat electum et universalissimum medicum verbum Dei constituit, quando Petro summo apostolorum capiti dixit: Tu es Petrus.... Haec, quae hucusque in medium prolata sunt, pro fidem catholicam profitentibus habenda adeoque nullo schismatico veneno infecta esse, cuique recta mente perspicienti compertum est.

Quid igitur ex his aliud deduci potest nisi fidem, quam Ecclesia ab apostolis traditam circa primatum b. Petro collatum habuerat, et in libris suis liturgicis, choralibus et ritualibus inconcussam conservaverat, — eandem etiam ss. universalis Ecclesiae patres in scriptis suis professos esse et defendisse?

Verum ad fidem circa primatum b. Petri magis adstruendam juvabit alios quoque adire scriptores, et quidem tales, quorum testimonia nostris argumentis eo majorem vim probandi praebere atque convincentiora esse poterint, quo certius constat nonnullos eorum ad schisma proclives imo vero schismaticos fuisse, prouti historia testatur.

Premamus itaque vestigia superius citatorum scriptorum, qui traditionis circa primatum in Ecclesia syrochaldai-ca et armena per seculorum decursum conservatae attestatae

caldaica si arména, — ne-au deschis uale la istoria particulara a basericei loru.

Tienendu inse si aci ordenele, in care purcesemu mai susu, vomu ecspune despre primatulu s. Petru mai antanii sententiele scrietorilor sirocaldei si apoi ale celor armenesci.

2. Incâtu privesce pre Caldei incepem uîrulu argumentelor cu unu scriptoru alu sectei Nestorianiloru, carele voindu a adumbrî istoria apostoliloru, dupace ar' fi descris u in termini generali punerea acelora, adauge: „Éra capulu loru erá Simonu Petru ocupandu scaunulu lui Christosu prepamentu.“ Alu doile documentu ni-lu supedita corpulu dreptului canonicu alu Caldeiloru, in carele aflamu că s'au introdusu urmatóriele cuvinte luate din sinodulu națiunei caldaice tienutu sub patriarchulu Dadishou la anulu 430. „Unulu este creditiosulu vicariu alu lui (Christosu), Simonu Barjona (filiulu lui Jona,) carele s'a numitu Piétra, si carui'a insusi i-a facutu promisiunea, dîcandu: „Pre acésta piétra voi edificá beseric'a mea, si érasi: Tîe-ti voi dá chieile imperatiei ceriuriloru si alt.

Deci condusi fiendu de acestu adeveru si parentii aceluui sinodu, desí aberasera din caus'a schismei dela subiectulu primatului eclesiasticu, cunoscura totusi obiectulu celu fundamentale alu lui, si nu se indoira — pre cumu spune scrietorulu caldeu — a aclamá pentru capulu loru, carele pre atunci erá Dadishou: „Se ne ecspunemu insîne la ori ce mórte pentru parentele si mai marele nostru... pentru Domnulu Dadishou catoliculu, care pentru noi e alu doile Petru, capuln republikei nóstre eclesiastice.¹⁾ Éra Gregoriu patriarchulu Nestorianiloru in epistol'a la chor-eppulu Men'a scrie: „Isusu că rege alu marirei eterne si Domnulu ceriu lui si alu pamentului, a datu chieile imperatiei sale lui Simonu, capului apostoliloru sei, pre carele l'a numitu Petru, carui'a i-a datu potere de a legá si a deslegá in ceriu si pre pamentu.²⁾

¹⁾ Op. cit. p. 22. Jos. David.

tionem aggressi, ad illarum Ecclesiarum particularem historiam nobis aditum praebuerunt.

Sed servato hic quoque ordine quo superius processimus, primo Syrochaldaeorum dein Armenorum scriptorum circa b. Petri primatum exponemus sententias.

2. Quoad Chaldaeos seriem argumentorum sumimus a scriptore sectae Nestorianorum, qui historiam Apostolorum adumbraturus, postquam institutionem illorum generalibus descriptsisset terminis addit: „Caput autem eorum erat Simon Petrus, sedem Christi tenens super terram.“ Alterum testimonium suppedidat corpus juris canonici Chaldaeorum, in quo in synodo Chaldaicae nationis a Dadishoo patriarcha anno 430 coacta, haec verba fuisse prolati invenimus „Unus est ejus (Christi) vicarus fidelis, Simon Barjona, qui nuncupatus set Petra, cuique ipse promissum dedit, dicens; Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; item tibi dabo claves regni coelorum....“ etc.

Hac veritate freti denique illius synodi patres quamquam a primatus Ecclesiastici subjecto propter schisma aberrasse videantur, agnoscentes ejusdem tamen fundamentale objectum non dubitarunt, — sicut chaldaeus scriptor refert, — pro suo schismatico capite, qui tunc Dadishous erat, acclamare: „Tradamus nosmet ipsos omni mortis generi pro patre et antistite nostro, qui est noster rector et gubernator,... Domino Dadishoo catholico, qui nobis est alter Petrus, caput reipublicae nostrae ecclesiasticae.“¹⁾ Gregorius deinde Nestorianorum patriarcha in epist. ad Menam choraeppum scribit: Jesus ut rex gloriae aeternae et Dominus coeli et terrae claves sui regni Simoni tradit, suorum discipulorum capiti, quem Petrum appellat, cuique potestatem dat ligandi et solvendi in terra et in coelo.²⁾

²⁾ Ibid. p. 23.

3. Dovedi de ace'asi valóre bá inca si mai tari se afla si la scrietorii siriani, — dintre cari loculu primu-lu merita cuventele renumitului Moise Barcefa, doctoru alu Jacobitiloru din seclulu IX, carele in cartea despre preotia (tract. 2. cap. 7.) dice: „Si Christosu insusi nu a datu-o ace'a, adeca preotia cea prea inalta lui Joane fiendu verguru, de si acest'a erá plenu de zelu, ci lui Simonu, carele erá insuratu si negandu pre Christosu a probatut infirmitate.“

„Adauge Domnulu si dice lui Petru si prin elu besericei — cuventulu, alu carui intielesu e prodigiosu“ — dice Barcefa: „Ori ce vei legá p're pamantu vă fí legatu si in ceriu, si a. Éra in tractatulu alu 5. cap 1. vorbindu de bunavointia preotului, cu care suntu de a se inbracisia pecatosii, dice: („Petru) a negatu (pre Christosu) si cu juramentu a intaritu negatiunea s'a, dar' pentru ace'a totusi nu fù reieptatu de la demnitatea apostolatului, neci dela pre-eminentia preste frattii sei, ci din contra audí pre Salvatorilu dicandu i: Pasce mnelii miei si oile mele. Acést'a i-a aretatu-o si prin fapta, candu i-a dísu: Simone, éta Satan'a ve cere pre voi că se ve cérra că grânulu, si alt. Dupace dice in tract. 4. cap. 6. că invetiacieli toti au fostu apostoli si că toti au primitu impunerea manelor si toti s'au facutu episcopi, mai adauge: „Inse pentru gubernare de capu s'a pusu Simonu“ ér' dupa ce spune că in ce intielesu suntu de a se luá cuvintele din capu XXI, 15—17 alu tecstului grecu de la Joane ἀρνία si προθατία in versiunea sirocaldaica numita Peschifta, si dupa ce aréta că in loculu primu suntu de a se traduce prin *mneli*, in alu doile prin *arieti*, in alu treile prin *oi*, le interpretéza cu urmatóriile cuvinte: „Prin mneli intielege pre pastorii si prepusii basericei, preste cari *chiaru Simonu a fostu pusu prin Domnulu de capu si indreptatoriu...* Prin mneli intielege si pre celi doisprediece santi apostoli precum si pre celi sieptedieci si doi;... éra prin arieti pre preoti, pre doctori, pre inaintestatatori, pre conducatori... in urma cetele sante ale creditiosiloru intr'un'a luate le-a numitu *oi*,“ si că se probeze apoi suprem'a juredictiune a antistelui basericei preste toti episcopii si pastorii, aréta că dupa ver-

3. Ejusdem valoris, — imo vehementiora occurunt apud syros scriptores testimonia, quorum primo loco exstant Moy-sis Barcephae celeberrimi Jacobitarum seculi IX-i doctoris verba, qui in libro de sacerdotio tr. 2. cap. 7.) ait: „Ipse etiam Christus non tradit illud, idest summum sacerdotium Joanni Virgini, quamvis esset etiam zelo plenus, sed Simoni qui conjugatus erat et Christum negando infirmatem expertus est.“ Addit Dominus et dicit Petro, et per eum Ecclesiae verbum, cuius sensus est prodigiosus, — sunt ipsius Barcephae verba — „Quidquid ligaveris in terra, erit ligatum et in coelis, etc. Tractatu dein 5-o cap. 1. agens de benignitate sacerdotis, qua peccatores excipiendi sunt, addit: (Petrus Christum) negavit et jurejurando suam negationem confirmavit, neque tamen ideo a dignitate apostolatus, nec a suorum fratum praeeminentia rejeetus est, sed e contrario audivit Salvatorem illi dicentem: Pasce agnos meos et oves meas. Quod et facto illi etiam demonstravit, cum ei dixit: Simon ecce Satanas querit vos cibrare sicut triticum etc. Tract. autem 4. cap. 6. cum diceret discipulos omnes apostolos fuisse, omnesque manuum impositionem accepisse et omnes epos factos esse, subjungit: „Sed regiminis causa Simon constitutus est caput.“ Postquam autem verba Joannis cap. XXI 15—17 textus graeci ἄρνια et προβάτια, quo sensu in versione Syrochaldaica dicta Pheschitta, accipienda esse demonstrasset, et primo loco per agnos, secundo per arietes, tertio per oves transferanda esse ostendisset, in interpretatione eorum sequentibus utitur verbis „Per agnos quidem intelligit pastores et praesides Ecclesiae, super quos ipse *Simon constitutus est* a Domino suo *caput et rector...* Item per agoos iutelligit sanctos Apostolos duodecim, nec non et septuaginta duos,... per arietes autem sacerdotes, doctores, antistites, rectores,.... denique oves numcupavit sanctos greges fidelium universaliter sumptos, — et tunc probaturus supremam Ecclesiae antistitis jurisdictionem in omnes episcopos et pastores, juxta versionem Syrochaldaicam a Christo Domino Petri regimini tres pascendorum classes“ concreditas fuisse ostendit, et adstruit Syros ex his Evan-

siunea sirocaldaica pascerea celoru trei clasi s'a incredintiatu conducerei lui Petru, si sustiene cumcà din locurile acestea ale eyangeliei Sirii au credintu in adeveru că : 1. Petru a fostu capu si conducatoriu alu apostolilor din institutiunea lui Christosu; 2. că elu, pentru că se conduca a fostu pusu prin Christosu de capu alu apostolilor, desî cu caracterulu sacerdotale eră asemenea loru; 3. in urma in grigi'a lui au fostu incredintiati atâtu apostolii, câtu si clerurile in genere să si credintiosii celi de rôndu; pentrucă „Domnulu nostru“ — suntu cuventele lui Moise Barcea — „numai lui Petru i-a dîsu: Reintórce-te si intaresce pre fratii tei, că tu esti Piétra. Prin cuventele acestea l'a pusu pre elu de capu colegilor lui, desî toti erau pastori.“¹⁾

Credindu că voru fi de ajunsu testimoniele citate din scriitorii caldeiloru si ai siriloru, cu indrumarea benevoitorului lectoru, care ar' dorî se scia mai multe, la locurile de unde amu luat si noi citatiunile, curmam sîrnu loru cu cuventele rînumitului teologu sirianu Barhebreu, carele dupa cumu dîce Asemanu, intre toti scriptorii caldeiloru prea usioru cuprinde loculu primu, si scriendu in chronica nu că scriotoriu de panegirice ci că istoriografu produce despre Petru apostolulu urmatóriile: „A trecutu vechiulu pontificatu si a inceputu si s'a intaritu prin Rescumparatoriulu nostru pontificatulu nou, atunci candu a pusu de capu pre Petru apost. si i-a datu lui chieile imperatiei ceriuriloru.“ „Dupa pontificii din testamentulu vechiu, Petru pontificele testamentului nou.“ „Éra principatulu celu mai inaltu l'a desemnatu in beserica, candu a datu lui Simonu chieile imperatiei ceriuriloru“ dice marele canonistu alu Caldeiloru din seculu XIV. Ebedieshou Sobénulu (in nomocanon. tract. 6. cap. 1.); pentrucă insusi Rescumparatoriulu l'a pusu pre elu de capu alu apostoliloru si i-a incredintiatu portarea de grigia de comunitatea acelor'a, dicandu-i: Intórce-te si intaresce pre fratii tei, si i-a datu jurédictiune preste tóta universitatea invetiaceliloru prin insarcinarea de a pasce mnelii, arietii si oile.²⁾

¹⁾ Ibidem 24 -25.

geli locis pro certo tenuisse. 1. Petrum fuisse apostolorum per Christi institutionem caput et rectorem. 2. Ipsum regiminis causa a Christo caput apostolorum constitutum fuisse quamquam in sacerdotii charactere illis aequalis esset; 3. tandem ipsius curae commissos fuisse tum Apostolos, tum clerós in genere, tum denique simplices fideles, „Dominus“ enim „noster“ — sunt ipsius Moysis Barcephae verba — soli Petro dixit: Revertere et confirma fratres tuos, quia tu es Petra. Quibus verbis caput collegarum ejus constituit eum, quamvis omnes pastores essent.“¹⁾)

Sufficient haec ex chaldaeorum syrorumque scriptoribus citata testimonia, et inviato benevolo lectore plura de hac re sciscitaturo ad loca, unde nos haec desumpsimus, finem imponimus seriei — verbis celeberrimi Syrorum theologi Barhebraei, qui, — uti Assemamus ait, — omnium scriptorum Syrochaldaeorum facile princeps, in Chronico historiographum, non panegyrici scriptorem agens de Petro apostolo haec habet: „Migravit pontificatus antiquus, et incepit firmatusque fuit novus pontificatus per Redemptorem nostrum, cum Petrum apostolum caput constituit eique claves regni coelorum tradidit.“ „Post pontifices veteris testamenti, Petrus pontifex testamenti novi.“ Summum autem principatum,“ addit Chaldaeorum canonista praeclarus Ebedieshous Sobensis, qui seculo XIV-o ineunte floruit, (in nomocan. tract. 6. cap. 1.) (Dominus) in Ecclesia signavit, cum claves regni coelorum Simoni dedit. Ipse enim Redemptor noster hunc caput Apostolorum constituit, eique dedit procurationem communictatis illorum, cum ei dixit: Tu etiam convertere et confirma fratres tuos, atque jurisdictionem in totam discipulorum universitatem illi contulit per munus pascendi agnos, arietes et oves.²⁾)

¹⁾ Ibid. p. 27.

4. Venim acum la parentii si scrietorii besericei armene, ci mai nainte de ce amu incepe a reproduce pre unii din sîrulu loru, aflam u demna de insemnatu epistol'a asia numita a legaturei, disa armenesce *Tasianz-kir*, care incepdu de la seculu V. considerata de catra armeni pana in diu'a de astazi de celu mai sacru oraclu — sierbesce de unu neresturnabile documentu traditionale pentru primatulu pontificelui romanu in baseric'a arména.¹⁾

Dintre parentii besericei arm. cu celu mai mare dreptu occupa loculu primu s. Gregoriu, carele prein seculu IV in cateches. la Agatangelu (p. 197—8) asia vorbesce despre s. Petru: „Si pre acel'a (Petru) l'a facutu piétr'a fundamantului la tóte besericele“ asia, că tóte besericele, fia acele ori si cari, de la acel'asi Petru se-si capete tari'a; doreptu ce Isacu partulu I. catolicu²⁾ numesce pre Petru in omil. despre beserica la inceputulu secl. V. „prinicepele cetei apostolice,“ éra Moise Choronenu (din secl. V. chrie cart. VIII. exempl. 5) asia induce pre Petru vorbindu: „De catra care (Christosu) sum onorificatu dupa ace'a m'am facutu principe intre celi de antanu prin primatu.“ Numindu apoi pre Petru „portatoriu de chieile imperatiei ceriurilor si fundamantulu besericei“ din nou reproduce urmatóriile cuvinte ale lui Petru: „Éca-me eu (sum) tipulu si exemplariulu mare-lui bunu alu credintie infalibile si proclamatu prin Domnulu de Piétra.“ Joane Mandacuniu catoliculu din seculu V. scrie in contiunea la Farbense: „Petru portariu si portatoriu de chieile imperatiei ceriurilor. Nierse Lampronénulu Archiepiscopulu Tarsului din Cilicia (secl. XII) vorbindu despre scaunulu rom.³⁾ in ecspun. mfsei cuventulu despre beserica dice despre s. Petru: „Pre tene te cunóscemu de alu doile (incependu) de la Christosu, dupa capulu (Christosu) tu ai fostu capu nôue, celoru ce suntemu invetiacelii lui“ si facandu — in ecspunerea auctoritatei santului Petru — de

¹⁾ Eccles. arm. tradit. etc. sup. cit. p. 60 et ss.

²⁾ Catholicos v. catholicon, nonnulli derivant a voce arabica Jathelik. Est superior ecclesiasticus inter patriarcham et metropo-

4. Venimus nunc ad patres et scriptores Ecclesiae armenae, sed antequam ex illorum serie quosdam hic in medium profere aggrediremur, notatu dignam censemus epistolam sic dictam foederis, — armeno nomine *Tasianz-kirnuncupatam*, — quae inde a seculo V-o incipiens — tamquam sacerdulum oraculum ab armenis usque nunc retentum ineluctabile perhibet documentum traditionis Ecclesiae armenae de primatu romani pontificis.¹⁾

Inter patres arm. Ecclesiae primum optime tenet locum B. Gregorius, qui sec. IV-o in cateches. ap. Agathangelum (p. 197—8) de b. Petro sic loquitur: „Atque eum (Petrum) fecit Petram fundamenti omnium Ecclesiarum,“ ita ut omnes, qualescumque Ecclesiae, firmitatem ab eodem Petro acciperent; quapropter Isaac I. Parthus catholicon²⁾ seculo ineunte V-o hom. de Ecclesia Petrum principem vocat apostolici ordinis, et Moyses Choronensis (sec V-o chriarum lib. VIII exempl. 5.) Petrum ita loquentem inducit: A „quo (Christo) deinceps honorificatus fui, primorum factus princeps per primatum.“ Nominando dein Petrum „Clavigerum regni coelorum, fundamentum ecclesiae“ denuo ita eum loquentem introducit: „Ecce ego typus et exemplar magni boni infallibilis filii dei, et proclamatus a Domino Petra“ Joannes autem Mandacunius ejusdem sec. V-i catholicon in concione apud Pharnensem scribit „Petrus janitor et claviger regni coelorum.“ Nierses] Lampronensis Tarsi in Cilicia Archiepiscopus (sec. XII.) de sede rom. dissérens³⁾ in exposit. missae sermon. de Ecclesia sic in s. Petrum loquitur: „Secundum a Christo te agnovimus, o Petre, Caput post Caput tu sedisti nobis, qui summus ejus discipuli“ in exponenda auctoritate s. Petri, adhibitaque similitudine inter tres classes populi Christiani et inter choros angelorum, addit sequentia: „His tribus classibus praeficiens Christus apostolorum Caput Petrum, illi commisit eos pascere juxta diversam dilectionis

litam. Conf. et Hergenröth Hndb. d. allg. k. G. J. I. 332.

³⁾ Ecclesiae Armenae traditio Stephan. Azar. Romae 1870. pag. 69.

asemenarea intre cele trei clasi ale poporului crestinu si intre corurile angerilor, adauge urmatóriele: „Punendu Christosu preste aceste trei clasi pre capulu apostolilor pre Petru, i-a concrediutu lui că se-i pasca (se-i conduca) dupa diversulu gradu alu amórei. *Simone*, — dîce — *iubesci-me pre mine?* si déca a marturisitu, i-a dîsu: *Pasce mnelii miei*, adeca poporulu comune. Apoi poftindu si a dóua óra intarirea amórei, a adausu: *Pasce oile miele*, vá se dîca: se conduca cu demnitatea sacerdotale mnelii si clasile ministriloru. In urma dupa ce a primitu in mai mare mesura aseturarea despre iubire, i-a datu *lui potestate sacerdotale* de a presiedé presbiterilor si celoru supusi la acesti'a: ministriloru si poporului. Petru se face demnu de a se inaltá la gradulu celu mai inaltu alu Pontificatului si de a pasce arietii clasea presbiterilor, si oile, ordulu ministriloru, si mnelii cét'a poporului.“

Éra in comentarea Salmului XXVIII „*Aduce-ti Domnului pre filii arietiloru*“ dîce: „Prin filii arietiloru intielegemu insusi pre acel'a, care dîce rogatiunea acést'a, carele dupa nascerea spirituale e nascutu din arieti, adeca din conducatorii besericei prin doctrina: pentrucà acelia suntu *arieti, presbiteri, parentii*, cari suntu in fruntea turmei, pre cari dupa mneli si dupa oi i-a concrediutu Domnulu s. Petru că se-i pasca. Că-ci dupa ce i-a datu aseturarea iubirei repetita de trei ori, a dîsu: *Pasce arietii miei*, vá se dîca pre aceli'a, cari cu demnitatea au se premérga oiloru, asia in câtu Petru a fostu nu numai *Pastoriu ci si Archipastoriu*.¹⁾)

Joane Ezenganu doctoru din acel'asi seculu (in coment. l. Mat. X, 2) dîce: „De si toti eráu principali (de frunte) totusi a pusu loru capu pre Petru, dar' nu numai acelor'a, ci si mneliloru si oiloru si arietiloru l'a alesu de pastoriu“²⁾)

Dupace produce laudatulu Stef. Azaria cele citate la pag. 72 din opulu seu, adauge observatiunea: „Merita se obser-

¹⁾) Op. cit. pag. 70.

vim. *Simon*, inquit, *diligis me?* et cum fassus est, tum dixit: „*Pasce agnos meos*, nimirum communem plebem. Secundo autem dilectionis exigens confirmationem adjecit: *Pasce oves meas*: ut scilicet sacerdotali dignitate regeret agnos et ministrorum classes. Denique amplius dilectionis acceptus pignus,(?) tum dedit ei potestatem *Sacerdotii*, praesidendi praesbyteris ac iisdem subjectis ministris et populo. Petrus dignus efficitur summum ascendere gradum Pontificatus atque pascere *Arietes, praesbyterorum classem* et oves, ordinem ministrorum, et agnos coetum populorum.“

In comment. vero Psalm. XXVIII „*Afferte Domino filios arietum*“ ita disserit: „Per filios arietum intelligimus illum ipsum, qui hanc precationem adhibet, qui natus est ex arietibus secundum spiritualem partum, nempe a rectoribus Ecclesiae per doctrinam, et enim illi sunt *Arietes, praesbyteri, patres*, qui praesident gregi, quos pascendos commendavit Dominus sancto Petro *post agnos et oves*. Cum enim dedisset pignus dilectionis ter repetitae, dixit: *Pasce arietes meos*, illos scilicet, qui dignitate praestent ovibus, ita, ut esset non tantum *Pastor verum etiam Archipastor*.“¹⁾)

Joannes tandem Ezenganus ejusdem seculi doctor (comm. in Math X, 2.) Ajit: „Quam-quam omnes erant principales, tamen Petrum illis praefecit caput, nec tantum illis; vernm etiam *agnis et ovibus, et arietibus pastorem elegit*,“²⁾)

His prolatis laudatus Steph. Azarias in op. cit. p 72. sub-jungit observationem: „Hic operae pretium erit observare

²⁾ Ibid pag. 71.

vamu aci, cumca la noi in variele manuscrise numele alu treile *oi* din capulu XXI. alu evangeliului lui Joane, e tradusu prin cuventulu *khoy*, ce'a ce desémna ariete si dupa explicarea constante a parentiloru besericei nóstre — desémna cét'a episcopiloru si a patriarchiloru; din cari e chiaru cumca tóte besericele-si primescu fundamcntulu de la ace'asi Pétra, si nu numai mnelii si oile ci si arietii s'au datu prin Domnulu Christosu in grigi'a lui (Petru) cá elu se-i pasca (se-i conduca).¹⁾

Dar' pentru ce se mai indelungamu lucrulu? cà de amu produce dísele toturoru doctoriloru armeni, nu scimu la ce volumu mare ar' avé sé ajunga opuscululu nostru. Celu ce ar' dorí se scia mai multe, cerce opulu citatu, din care amu luatu si noi aceste, si vá aflá acolo p. 62—77 cele mai valide argumente de la aprópe treidieci de eclesiarchi si doctori arm. cari au traitu de la seclulu IV pana la XVIII. Din acestea si din consensulu tradițiunei universali, ce ec-siste intre armeni, se intaresee si se probéza minunatu credinti'a despre primatulu conferit u. Petru preste intréga beseric'a; pentru cà ori câte citate de ale doctoriloru armeni ocuru acolo, tóte infrumosetiéza pre u. Petru cu straluciti tituli de demnitate primatale numindu pre santulu apostolu: piétra, portatoriu de chiei, principe alu imperatíei ceresci si capu alu apostoliloru, pre carele Christosu, cá pre primulu confesoriu l'a pusu de fundamentu besericei sale. La scrietorii aceli'a u. Petru se dice: „*Piétra nemisicata, carui'a i-a stramutatu Christosu numele dupa asemenarea vechiului Abrahamu si Jacobu cá se faca si din elu parente alu multoru genti, cá si din Abrahamu s. a.* Inainte dc ce amu terminá vomu mai produce unele, cu cari abatele Mekitar in estu modu terminéza sîrulu acelorui doctori ai besericei armene: „Petru se dice pastoriu, cà acestu nume l'a primitu dela Christosu si a fostu pusu de vicariu a lui Christosu; prin tîe-ti voiu dà cheile, aréta cumca primatulu celu inaltu nu-lu dà altui'a... apoi acést'a o dicu: ori cine vre

¹⁾ Ibidem pag. 71—72.

quod apud nos in variis manuscriptis tertium nomen *oves* in cap. XXI Evangelii Joannis traducitur per nomen *khoy* quod significat *aries*, quodque coetum Episcoporum et patriarcharum significat juxta exegesim constantem Patrum Ecclesiae nostrae, "e quibus patet „Omnes Ecclesias firmitatem ab eadem Patra accipere, et non solum agnos et oves, sed et arietes illi pascendos a Christo Domino commissos fuisse.“¹⁾

Sed quid moremur amplius? Si omnium enim dicta armenorum produceremus doctorum, opusculum nostrum, nescimus in quam magnum evasurum esset volumen. Adeat plura sciendi cupidus opus citatum, unde nos haec desumpsimus, et inveniet ibi — pag. 62—77 — prope triginta ecclesiarchum et doctorum arm. qui inde a seculo IV-o usque ad initium seculi XVIII floruerunt, validissima argumenta. His et universalis traditionis, quae inter Armenos est, consensu, fides circa primatum b. Petro in universam Ecclesiam collatum — mirifice adstruitur et probatur; quotquot enim ibidem occurunt arm. doctorum citata, omnia b. Petrum primatialis dignitatis insignibus exornant titulis, sanctumque Apostolum Petram, clavigernm et principem regni coelestis et caput Apostolorum nominant, quem Christus tamquam primum confessorem suaee Ecclesiae fundamentum constituit. Est namque s. Petrus illis scriptoribus: *Petra immobilis, cuius nomen Christus mutavit ad similitudinem antiqui Abraham et Jacob, ut eum quoque patrem multarum efficeret gentium veluti Abraham etc.* Antequam terminaremus, proferemus adhuc quaedam, quibus Mekitar abbas illorum Ecclesiae arm. doctorum seriei his finem imponit verbis: „Petrus dicitur pastor, quia hoc nomen accepit a Christo, et constitutus fuit tamquam vicarius Christi; per tibi dabo demonstrat quod hunc supremum primatum non alteri dat“ — denique hoc dico: quisque vult esse agnus gregis Christi

¹⁾ Ibid. pag. 71—72.

se fíia mnelu din turm'a lui Christosu, are se fíia sub ascularea acelui'a, cui i-s'a concrediutu turm'a lui Christosu, adeca lui Petru si urmatoriloru lui.¹⁾

Fíia-ne iertatu mai pre urma a chiamá in marturia pentru mai marea potere a argumentelor nóstre — si pre vre-o cátiva din doctorii schismatici ai armeniloru, cari au recunoscutu primatulu s. Petru. Celu de antanu din acestia este Vartanu, care in admonitiunile sale catra armeni c. 5. numesce pre Petru „capu alu apostoliloru.“

Asia si Vanaganu, dísu Coscigh, carele in cartea intrebatiuniloru díce că singuru s. Petru ar' fí fostu botezatu de Christosu, éra botezulu celoru alalti s'a inceputu de la Petru. — Apoi Sergiu Pseudomagistrulu in tract. 3, la magistrulu Surdu díce despre Petru: „Pre fericitulu Petru Christosu l'a pusu de capu alu apostoliloru si de duce si de fundamentu alu credintieei“ si mai in diosu, man'a lui Petru a pusu temeliele besericei in sant'a cetate Rom'a.“ Joane Orodénulu invétia mai pre urma apriatu in cuventarea sa despre s. Petru cumca Christosu si-a lasatu in beserica pre vicariulu seu si poterea si vîrtutea primatului Petro-apostolicu o ecsplica cu aceste cuvinte: „Domnulu nostru Is. Christosu are patru potestati, cari-i competi numai lui: antania că Christosu este inceputulu si fundamentulu besericei, precum scrie apostolulu, si acésta a comunicat-o lui Petru dícandu: Tu esti piétr'a si pre acésta piétra voiu edificá beseric'a mea. A dou'a potestate este, că elu e capulu toturoru credintiosiloru, precum díce acel'asi apostolu; si acestu oficiu l'a datu lui Petru, candu i-a dísu: Tu te vei numí Chefa, ce'a ce insémna capulu apostoliloru. A trei'a e, că Christosu este pastoriulu besericei amesuratu cuventelor. Eu sumu pastoriulu celu bunu, si acésta a daruitu-o lui Petru prin: Pasce mnelusielii miei si oile mele. A patr'a e că Christosu e judecatoriu dupa cuventele: Parentele tóta judecat'a a datu-o Filiului; acésta inca a datu-o lui Petru, candu i-a dísu: Ori ce vei legá pre pamentu, vá fí legatu

¹⁾ Op. cit. pag. 77—78.

debet esse sub obedientia illius, cui concreditus fuit grex Christi, id est Petro et ejus successoribus.“¹⁾

Liceat tandem, — ut eo major nostris argumentis trihuatur vis — arcessere quosdam ex schismaticis armenis doctoribus, qui b. Petri primatum agnoverunt. Primus eorum est Vartanus, qui monitis ad armenos c. 5. „Petrum caput Apostolorum“ appellat.

Item Vanaganus, Coscigh dictus, qui in libro interrogacionum ex Apostolis solum b. Petrum a Christo baptizatum fuisse affirmat, reliquorum vero baptismam a Petro inchoatum fuisse. Sergius autem Pseudomagister apud Surdum Magistrum tract. 3. dicit de Petro: „Beatum Petrum Apostolorum caput et ducem fideique fundamentum Christus constituit,“ et infra „Petri manus Ecclesiae fundamenta jecit in alma urbe Roma.“ Joannes demum Orodensis in sermone de b. Petro apertissime docet Christum reliquisse in Ecclesia sui vicarium et vim virtutemque primatus Petro-apostilici his explicat verbis: Dominus noster J. Christus quatuor habet potestates, quae illum solum decent. Primo quia Christus est principium et fundamentum Ecclesiae, sicut scripsit Apostolus: et hanc Petro cummunicavit dicens: Tu es petra et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.“ Secunda potestas est, quod sit caput omnium fidelium, ut idem testatur Apostolus, et hoc officium dedit Petro, cum ei dixit: Tu vocaberis Cephas, quod significat caput Apostolorum. Tertia est, quod Christus sit pastor Ecclesiae juxta illud: Ego sum pastor bonus; et hanc largitus est Petro per: Pasce agnos meos et oves meas. Quarta est, quod Christus sit iudex juxta illud: Pater omne judicium dedit filio, et hanc etiam Petro attribuit, quando dixit: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis. Infra autem idem

¹⁾ Op. cit. p. 73—74.

si in ceriu.“ Totu acelu doctoru dice mai in diosu: „Sorele insémna pre Petru, carele e fûntele luminei si capulu apostoliloru.“¹⁾

§. VII. Deducere din cele precedenti.

Sum'a celor'a, câte le-am produsu pâna acum'a din scriptura, din cartile besericesci, din scrietorii si din ss. parenti ai besericei orientali, demustra eclatantu si combróba credinti'a universale a besericei orientali despre primatu, pentru că e constatatul deplenu cumcă:

1. Domnulu nostru Isusu Christosu, carele a fundat beseric'a vidibile, inainte de ce s'ar' fi inaltiatu la ceriu, a lasatu preste dens'a potestate vidibile apostoliloru si successoriloru loru, cari suntu episcopii, — reservandu-si sîe-si că capului preste tota beseric'a potestatea cea nevediuta, prin care o gubernéza cu asistenti'a Spiritului santu. Inse pentru conservarea unitatei, pacei si a ordenelui in beserica a alesu din celi doisprediece apostoli ai sei pre unulu, pre carele punendu-lu de capu vidibile besericei sale, acestui'a i-a conferit primatulu preste întréga beseric'a. Era cumcă acel'a pre care-lu puse de capu vidibile besericei si i dedese primatulu, a fostu s. Petru apostolulu, carele mai nainte se numia Simonu, s'a si probatul prin ace'a că: (§. I.) a) pre Simonu l'a si desemnatul spre scopulu acest'a si i-a stramutat numele in Chefa, carele se dice Petru.

Dupace a marturisit apoi Petru pre Christosu de Filulu lui Domnedieu celui víu — primindu descoperirea din ceriu, si-a explicat Domnulu intențiunea sa mai chiaru si i-a promis că va edifică beseric'a sa pre densulu, alu carui nume l'a fostu si stramutatul acum'a in piétra, si că-i va dă lui chieile imperatîei ceriuriloru, că ori ce va fi legatul pre pamentu se fia legatul si in ceriu, si ori ce va fi deslegatul pre pamentu, deslegatul se fia si in ceriu.

¹⁾ Op. cit p. 73—74.

doctor dicit: „Sol significat Petrum, qui est fons luminis et caput Apostolorum.“¹⁾

§. VII. **Deductio ex praecedentibus.**

Summa illorum, quae hucusque e sacra Scriptura, libris ecclesiasticis, scriptoribus et sanctis patribus Ecclesiae orientalis adduximus, praclare demonstrat et comprobat universalem or. Ecclesiae fidem circa primatum, constat enim certissime:

1. Dominum nostrum Jesum Christum, qui visibilem fundavit Ecclesiam, antequam in coelum ascensurus fuisset, reliquisse visibilem in illam potestatem Apostolis eorumque successoribus, qui sunt Episcopi, reservata sibi tamquam capiti supra omnem Ecclesiam potestate illa invisibili, qua, assistente Spiritu sancto, eandem gubernat. Verum ad unitatem, pacem et ordinem in Ecclesia conservandum e duodecim Apostolis suis elegit unum, quem caput visible Ecclesiae suae constituens, huic primatum in universam contulit Ecclesiam. Fuisse autem illum, quem caput visible Ecclesiae constituit primatumque ei tradidit, s. Petrum Apostolum, qui antea Simon vocabatur, probatum est jam eo quod (§. I. a.) Simonem in hunc finem designaverit nomenque ejus in Chepham, quod Petrus vel petra interpretatur, mutaverit.

Cum autem Petrus coelitus accepta revelatione Christum Filium Dei vivi professus esset, intentionem suam Dominus clarius explicavit, et promisit ei se super illum, cuius nomen jam inmutatum erat in petram, Ecclesiam suam aedificaturum et claves regni coelorum ei daturum esse, ut quodcumque super terram ligaverit, et in coelo ligatum sit, et quodcumque super terram solverit, et in coelo solutum sit.

1) Op. cit. pag. 77—78.

b) Ce'a ce promisese Domnulu Christosu lui Petru, a si impletuitu, pentru ca i-a concrediutu lui grigia de a pasce mnelusielii si oile sale, si ca Petru se pota face destulu acestui oficiu sublimu, s'a rogatu Domnului pentru densulu, ca se nu scada credintia lui, si re'ntorcandu-se se intarésca pre frati. Dar' si ace'a s'a probatu (mai susu) ca Petru a fostu in conscientia deplena despre acésta potestate data lui; pentru ca Petru:

c) in totu loculu in santele scripture e pusu in loculu primu intre celi alalti apostoli si se dice celu de antanu; totu de-un'a elu vorbesce in numele celoru alalti apostoli, candu obvina ceva de spusu ori de propusu in numele aces-tor'a, si intre tóte impregiurarile se porta ca principale loru. Vorbintu evangelistii despre densulu cu o gura si nestra-mutatu lu-numescu *celu de antanu*, carele scolandu-se in midiloculu fratiloru, in totu luculu se porta ca primele si ca principale, si in tóte cuestiunile de momentu mai inse-nnatu se provoca celi alalti apostoli la densulu, caruia si in-su-si Domnulu anumitu si-face cunoscuta inviare s'a din morti.

2. Ci adeverulu, prin care s'a probatu din ss. scripture, cumca s. apostolu Petru i-s'a conferit primatulu in intréga beseric'a, si mai explicatu lu-expresma si-lu proptescu cu argumentele cele mai tari cartile besericesci ale orientaliloru atâtu chorali si liturgice-rituali, cătu si cele doctrinali; caci laudele, encomiele si dicerile, prin cari lauda baseric'a orien-tale pre s. Petru preste totu si in genere, si singulariu preste celi alalti apostoli, si separatu de cet'a celoru alalti apostoli, in cartile nóstre chorali (§. II. 1) suntu atari, ca si cari nu ai pote afla neci in commemorarea colectiva a cetei celoru alalti apostoli, neci in laudele caruiva apostolu singuru.

Caci s. Petru se dice

a) in cartile nóstre eclesiastice:

α) piétra fundamentale de mare pretiu a credintio-siloru, pusa in marginea anghiului Salvatoriului si Domnu-lui. Ca precumu a promisu Christosu asia l'a pusu pre elu de domnedieescu venotoriu de ómeni, si lui i-a datu mai

b) Id quod Christus Dominus Petro promiserat, etiam praestitit, concredidit enim ei curam pascendi agnos et oves suas, et, ut huic sublimi Petrus satisfaceret officio, Dominus pro eo oravit, ut non deficeret fides Petri et conversus fratres confirmaret. Fuisse autem Petrum conscientum de hac a Christo sibi collata potestate pariter probatum est (loco superiori); Petrus enim:

c) ubique in sacris Scripturis inter ceteros Apostolos primo loco collocatus est, et primus dicitur; nomine reliquorum Apostolorum semper ipse loquitur, dum horum nomine aliquid exponendum vel proponendum venit, et in omnibus rerum adjunctis se se tamquam principem gerit; Evangelistae de eo locuti uno ore et constanter primum nominant eum, qui in medio exurgens fratrum, ubique vices primatis atque principis gerit, ceterique Apostoli majoris momenti quaestiones omnes ad eum referunt, cui ipse quoque Dominus nominatim suam resurrectionem notificari curat.

2. Verum veritatem, qua e sacris Scripturis probatum est beato Petro apostolo traditum fuisse primatum in universam Ecclesiam, magis explicate exprimunt validissimisque fulciunt argumentis libri ecclesiastici orientalium tam choraes et liturgico-rituales, quam etiam doctrinales. Laudes enim, encomia et elogia, quibus orientalis Ecclesia universe et generatim s. Petrum prae ceteris apostolis singulariter et separatum a coetu reliquorum Apostolorum celebrat, talia sunt in libris choralibus nostris (§. II. 1.) qualia neque in commemoratione coetus reliqurom Apostolorum collective sumpti neque in ejusdam singuli Apostoli laudibus inveniri possent.

Dicitur namque s. Petrus

a) in libris nostris ecclesiasticis:

α) in margine anguli Salvatoris et Domini constitutus, magni pretii petra fundamentalis fidelium. Quemadmodum enim promisit Christus, divinum eum constituit hominum venatorem, eique primo contulit gubernacula Ecclesie

antaniu frênele gubernarei besericei sale, dandu-i lui data-toriulu de viétia potestate de a legá si deslegá, cäci pare-sindu adânculu venatoriei, din ceriu a primitu descoperirea intruparei cuventului, si a marturisitu pre Christosu Filiulu Domnedieului celui víu de o fintia, dereptu ce a si meritatu a se numí de Christosu piétr'a credintiei.

β) Petru este cunosctoriu alu celor ascunse, caruia nu carnea neci sangele, ci Parentele i-a insuflatu lui a dîce pre Christosu Filiulu lui Domnedieu celui víu, si spunêndu maririle Domnului cä si base a credintiei a aduce animele la domnedieesc'a credintia; cä multe genti de a le pagani-loru au primitu dela elu cunoscint'a de Domnedieu, pentru ca pre celu ce l'a negatu, candu se judecă, pre acel'a l'a laudatu, dupa ce a inviatu predicandu-lu de Domnedieu si omu pana la marginile pamantului.

Domnulu Christosu stramutandu-i numele lui, l'a numit u pre elu Petru, cä si o piétra tare si temelía a besericei, pre care a dîsu Christosu cä vá edificá beseric'a s'a; dereptu ace'a intarirea lui Petru este tarí'a besericei lui Christosu.

γ) Asiadara Petru e fundamentulu besericei si piétr'a credintiei, pre care a edificatu Christosu beseric'a s'a, — si credintiosii suntu intariti pre piétr'a domnedieescei lui marturisiri, pentru cä elu a intaritu animele toturor credintiosiloru pre temeliulu credintiei sale intarindu legile lui Christosu si punendu lege drépta; Domnulu Isusu pre piétr'a teologiei lui a fundat u beseric'a neclintita.

δ) Petru, cä atare, carele siede pre scaunulu celu de antaniu intre toti apostolii, e laud'a apostoliloru si indrep-tatoriulu celu mai mare alu loru, elu e gubernatoriulu, corifeulu, principele si capulu, fierbentele aparatoriulu credintiei, cä elu cä conducatoriu leniscesce radicarile inimiciloru, delatura erorii besericei redandu-i ei unire. Elu este domnedieesculu inventiacelu alu adeverului. pastoriu si inventatoriul alu turmeloru lui Christosu. care pasce mnelii si oile, si venandu pre ómeni din insielatiunea abisului, cä si pre nesce pesci i-aduce la acel'a, carele de la incepantu la alesu pre elu dintre pescari, cä se fia prinditoriu de ómeni,

siae suae, et potestates dedit ei vitae largitor ad ligandum et solvendum, quia quum venationis profundum reliquisset, coelitus accepit divinam revelationem incarnationis verbi, et Christum Filium Dei consubstantialem professus est; idcirco merito fidei petra a Christo nuncupatus est.

β) Est denique Petrus mysteriorum cognoscens, cui non caro nec sangvis, sed Pater inspiravit Deum dicere Christum Filium Dei vivi, et magnalia Domini exponens animos tamquam fidei basis ad divinam fidem adducere; multae enim ethnicorum gentes ab eo Dei cognitionem acceperunt; illum namque, quem negavit dum judicaretur, laudavit resurrectum; ad finem usque terrae praedicando eum Deum et hominem.

Christus Dominus immutatoto nomine ejus Petrum vocavit illum, tamquam firmam petram et Ecclesiae basim, super quam Christus Ecclesiam suam se aedificaturum esse dixit; unde fortitudo Petri robur est Ecclesiae Christi.

γ) Est igitur b. Petrus Ecclesiae fundamentum et petra fidei, super quam Christus Ecclesiam aedificavit, et fideles super petram divinae ejus professionis sunt firmati; ille enim condidit omnium fidelium animos super basim fidei suae, firmans leges Christi et legem ponens bonam; super cuius theologiae petram Dominus Jesus Ecclesiam suam constituit immobilem.

δ) Petrus, qua talis, qui primus omnium Apostolorum in throno sedet, est laus Apostolorum et maximus eorum rector, gubernator, coryphaeus, princeps et caput, propugnator fidei fervidus, sedat enim qua rector hostium seditiones, tollit errores Ecclesiae redens ei unionem, Ille est divinus veritatis discipulus, pastor et docens gregum Christi, qui agnos et oves Christi pascit, et ex abyssō fallaciae venando homines tamquam pisces adducit eos ad illum, qui e piscatoribus elegit eum ab initio, ut homines capiens sit futurus; divinum namque constituit illum venatorem, ut vere primus esset omnium discipulorum. Quapropter e Palaestina

că l'a pusu pre elu de venotoriu domnedieescu, că se fia intru adeveru celu de antanu intre toti invetiacelii, dereptu ce esindu din Palestin'a că si de pre o bina si predicandu lumei evaugeli'a in Judea, Antiochi'a, in Pontu, in Galati'a si Capadochi'a, in Asi'a si Bitini'a, a anuncliatu-o pana la marginea pamentului.

e) In urma cu respectu la chieile, ce i le-a datu lui Christosu, se numesce s. Petru portatoriu de chiei si portariu imperatiei ceriurilor, carele portandu chieile acestei imperatii, deschide cu misericordia intrarea mantuirei, pentru că domnedieescu descuiatoriu este alu imperatiei ceriurilor. Elu se numesce si portatoriu de chieile gratiei, că prin elu că si prin unu sôre cerescu ne radicamu de prepamentu la inaltîmea portîloru ceresci, pentrucă portariu prea stralucitul fiendu, deschide intrarile imperatiei ceriurilor, celor ce cu credintia lu-onoréza pre dinsulu. Dar' fiinducă Christosu i-a datu lui chieile că se lege si deslege pecatele, pentru ace'a cu chie'a redeschide intrarile mantuirei si deschide portile ceresci.

3. Ci că se nu dica ceneva că prin cele reproduse pană aci pentru de a aretă sensulu credintiei cat. in beseric'a or. despre primatulu s. Petru, — fiendu acele testimonie in stilu poeticu — in modu panegiricu s'aru' inaltia vîrtutile s. Petru mai multu de cătu se cuvine, producemu si alta proptea pentru probarea adeverului, ce amu luat'o nu din cartile chorali, ci din carti de altu genu, vă se dica din kiriakodromiu si din euchologiu, cari precum uvediuramu, nu au nici unu ornatu poeticu, avendu numai singur'a specie a oratiunei plane.

a) Laudele, cu cari se maresce s. Petru in kiriakodromiu si se inaltia cu auctoritatea magisteriale a besericiei, (§. III. 1) nu suntu neci de cumu de mai neinsemnatu momentu, de cătu cele, ce le producă cartile chorali despre s. Petru. Că in acele se spune prin naratiune cu totulu plana (stilu nepoeticu) cumcă Simonu fù numitu de catra Domnulu Christosu Chefa, ce'a ce se interpretéza Petru; că apostolul dupa stramutarea numelui seu a lasatu tóte, dereptu ce si

tamquam e scena prodiens mundoque praedicans, Evangelium in Iudea, Antiochiae, in Ponto, in Galathia et Cappadocia, in Asia et Bithynia et usque ad finem terrae annunciat.

ε) Respectu tandem clavum, quas Christus ei tradidit est b. Petrus claviger et janitor regni coelorum, qui gestans claves hujus regni, aperit cum misericordia introitum salutis, quia divinus reserator est regni coelorum. Ille est etiam claviger gratiae, per quem sicut per coelestem solem e terra ad excelsa evehimur portarum coelestium; janitor est enim illustrissimus, qui aperit introitus regni coelorum illis, qui cum fide venerantur eum. Quoniam autem Christus claves consultit ei ad lignandum et solvendum peccata, ideo ipse clave reserat introitus salutis et aperit portas coelestes.

3. Sed ne quis per ea, quae hic usque ad eruendum sensum fidei cath. in Ecclesia or. circa primatum b. Petri repetiimus testimonia, styli poëtici cum essent, per modum panegyrici aequo plus b. Petri virtutes extolli dicat, addimus alterum veritatis probandae fulcimen, quod non e choralibus, sed alias generis libris desumptum habemus; e kyriakodromo scilicet et euchologio. quae, prouti jam vidimus, omni poëseos ornatu carent et nonnisi plani continent sermonis speciem.

a) Laudes, quibus b. Petrus in kyriakodromio auctoritate magisteriali Ecclesiae (§, III. 1.) celebratur et extollitur, nequaquam minoris sunt momenti illis, quae de s. Petro chorales afferunt libri. Exponitur nempe in illis naratione planissima Simonem nuncupatum fuisse a Christo Domino Chepham, quod interpretatur Petrus; Apostolum post nominis sui inmutationem reliquisse omnia sua, quapropter Christus quoque honoravit et fecit eum apostolis maximum, dum super

Christosu l'a onoratu pre elu si l'a facutu mai mare preste apostoli, candu i-a disu cumcà pre piétr'a lui, adeca pre credinti'a lui vă se edifice beseric'a sa, — dandu-i lui chieile imperatiei ceriuriloru. — Acestu apostolu a amblatu pre mare, a vediutu minunea schimbarei la facia, a audîtu vócea Parentelui din ceriu; s'a facutu mai mare decâtu toti apostolii si magistrulu acelor'a. In urm'a invetiaturei lui s'a suplenitu numerulu apostoliloru, s'au intorsu si au crediutu trei milie de ómeni in diu'a de rosalie. Elu a viudecatu pre claudulu, a lovitu cu móre grabnica pre Anani'a, cu umbr'a corpului seu a vindecatu morbosii si pre paraliticulu, a inviatu pre Tabita, a botezatu pre paganulu Corneliu, si usi'a credintiei a deschis-o gentililoru. S. Petru a amblatu tie-riile, a pusu credintiosiloru presbiteri si episcopi, a devinsu pre Simonu magulu, a strabatutu prin multe cetati, a pusu Romaniloru de episcopu pre Linu éra in Alecsandri'a pre Marculu evangelistulu si dupace cu multu necasu si tristétia a strabatutu prin multe provincie si cetati, intorcandu pre totu loculu pre pagani la credintia, s'a re'ntorsu a trei'a óra la Rom'a, unde terminandu-si viéti'a a primitu coron'a vietiei eterne.

Totu de aceste probe adducu si:

b) cuvantele euchologieloru produse de noi mai susu (§. III. 2.), candu dicu că s. Petru este piétr'a, pre care a fundatu Christosu beseric'a sa, si i-a datu lui nu numai chieile imperatiei ceriuriloru, ci si lege i-a datu lui, că fiendu corifeulu apostolioru prin visiune se cunósca, cumcă nemicu nu este necurat, din căte s'au datu spre nutrementulu si dulceti'a ómeniloru.

Fericitulu Petru se aseminéza cu Moise, prin care ap'a amara s'a prefacutu in dulcetia, pentruca elu este corifeulu, pre care fundandu Christosu beseric'a, i-a datu lui chieile imperatiei ceriuriloru, dandu-i lui — pre cumu dice Metodiu patriarchulu const, — potere prin gratia lui Christosu de a legá si deslegá cele ce suntu pre pamentu (§. III, 3.)

4. Cu asemenea momente e probatut sensulu credintiei cat. despre primatulu conferit u s. Petru si din cartile celoru

petram ejus, id est super fidem ejus Ecclesiam suam se aedificatum esse dixit, tradens illi claves regni coelorum. Hic Apostolus ambulavit super mare, vidi miraculum transfigurationis, vocem audivit Patris de coelo; exstitit Apostolorum omnium maximus et magister illorum. Ad doctrinam ejus suppletus est numerus Apostolorum, conversa sunt et crediderunt hominum millia tria in die pentecostis. Ille sanavit claudum, percussit subita morte Ananiam, umbra corporis sui sanavit aegrotos et paralyticum; resuscitavit Tabitham, baptizavit Cornelium ethnicum, et januam fidei aperuit gentibus. S. Petrus peragravit provincias, constituit Christi fidelibus praesbyteros et Eppos, devicit Simonem magum, multas pertransivit civitates, Romanis in Episcopum constituit Linum Alexandriae vero Marcum Evangelistam, et — postquam multas provincias et civitates multo cum moerore et tristitia petransisset, convertendo ubique ethnicos ad fidem, tertia vice rediit Romam ibique vitam finivit et coronam accepit vitae aeternae.

Idem probant etiam:

b) verba euhologiorum a nobis superius adducta (§. III, 2), quae s. Petrum petram esse dicunt, super quam Christus Ecclesiam suam aedificavit, et non solum claves regni coelorum, verum etiam legem dedit ei, ut, qua coryphaeo Apostolorum per visionem edocto, nihil contaminatum appareret, quod in nutrimentum et dulcedinem hominum datum est.

B. Petrus comparatur Moysi, per quem aqua amara in dulcedinem mutata est est enim Petrus coryphaeus super quem Christus aedificavit Ecclesiam suam et claves regni coelorum tradidit ei, dans ei, — quemadmodum Methodius Patriarcha const. dicit, — potestatem per gratiam Christi ligandi et solvendi, quae sunt supra terram (§. III. 3.)

4. Paribus rationum momentis probatus est idem sensus cath. fidei circa primatum b. Petro collatum e libris

alalti orientali, anume sirocaldei (§. IV, 1) si armeni (§. IV, 2,) de órace s. Petru facia de celi alalti apostoli si acolo se lauda si se maresce cu acele-si laude si tituli de onóre si cu acele-si prerogative, cu cari l'amu vediutu laudatu si maritu in ale nóstre. La sirocaldei inca se dice s. Petru: capulu apostolilor si principe cu auctoritate preste celi alalti apostoli, că in persóna a fostu pusu de fundamento si radímu alu besericei, că intru adeveru pre densulu a edificatu Christosu beseric'a s'a. — Petru a primitu chieile ceriului si ale pamentului, candu l'a pusu Christosu pre elu de pastoriu toturoru creditiosilor si intregei beserice. Petru este originea sacerdotiului (preotiei) tienendu loculu lui Christosu facia de celi alalti apostoli; dela credint'a lui Petru are beseric'a taría si firmitate, si atare potere primesce de la Petru, in câtu re'nfrângé tóte nesuintiele contrarie, facandu-le nestricatióse si confundandu-le; pentrucă Petru este in-dreptatoriulu celu neinfrantu alu besericei (§. IV, 1. c.)

Asemenea, ba inca si mai taríi sùntu argumentele, cu cari e probata credint'a despre primatulu datu lui Petru preste intréga beseric'a in cartile armeniloru chiaru si ale celoru schismatici, unde Petru in ritualele arménu se dice piétri'a, pre care a edificatu Christosu intréga beseric'a catolica.

In imnariulu armenu numitu *Sciaragan* se dice Petru mai marele cetei alesiloru apostoli, capulu santei creditie, fundamentulu besericei, că a meritatu grati'a cea prea ferita. Éra cu gratia a fostu daruitu Petru pentru că se nu se sfarime nici se cada, fiindu că erá se fía capulu cetei alese, tienendu loculu lui Christosu si portandu chieile ceriului; pentru ace'a prin Petru fù alesu si Jacobu apostolulu si desemnatu de episcopu alu Ierusalimului.

Mai pre urma numescu armenii pre Petru canonu, ce'a ce are sensulu magisteriului indefectibile; elu este pusu de piétra anghiularia a basericei, pre care a edificatu Pavelu pre ómeni, si fiindcă grati'a cerésca a cadiutu că si unu fulgeru in anim'a lui Simonu, elu a edificatu beseric'a in trei parti din tóta lumea, in Asi'a, Libi'a si Europ'a. Mai

ecclesiasticis reliquorum quoque orientalium, nempe syro-chaldaeorum (§. IV. et) et armenorum (§. IV. 2.), iisdem namque laudibus et honorificis titulis et praerogativis celebratur extolliturque s. Petrus prae ceteris Apostolis, quibus in nostris celebratum elatumque vidimus. Dicitur b. Apostolus Syro-chaldaeis: caput Apostolorum et princeps, auctoritate in ceteros pollens Apostolos, qui personaliter constitutus erat fundamentum et sustentaculum Ecclesiae, et Christus reapse et vere per illum aedificavit Ecclesiam suam. Petrus accepit claves coeli et terrae, dum eum Christus omnium fidelium totiusque Ecclesiae pastorem constituit. Petrus est origo sacerdotii, vices gerens Christi diverso modo in ceteros Apostolos; a fide Petri habet Ecclesia robur et firmitatem, virtutemque talem derivat a Petro, ut omnes conatus adversos frustaneos reddat et confundet; quia Petrus irrefragabilis est Ecclesiae rector. (§. IV. 1. c.)

Similibus, imo fortioribus argumentis probatam vidi-
mus fidem circa primatum b. Petro in universam traditum
Ecclesiam in libris armenorum, etiam schismaticorum, ubi
Petrus in rituali armeno petra dicitur, supra quam Christus
universam aedificavit Ecclesiam catholicam.

In hymnario autem *Sciaragan* appellato dicitur Petrus supremus electorum Apostolorum classis, caput sanctae fidei, fundamentum Ecclesiae, quia beatissimam meruit gratiam. Est vero Petrus gratia donatus ideo, ne contereretur, nec rueret, quia caput erat futurum electi coetus, vices gerens Christi et claviger coeli, quapropter Jacobus apostolus a Pe-
tro electus est et designatus in Eppum Hierosolymitanum.

Est tandem Petrus armenis canon, qui sensum habet magisterii indefectibilis; positus est in petram angularem Ecclesiae super quam Paulus aedificavit homines, et quoniam gratia colestis sicut fulgor illapsa est in animum Si-
monis, aedificavit ille templum tribus in partibus totius mundi: in Asia, Lybia et Europa. Est porro Petrus prae-

incolo Petru este presidele chorului apostoliloru, capulu turmei alese, admirabile, piétr'a credintieci si fundamentu nemisicatu (§. IV, 2. d.)

Argumente probatórie pre langa cele repetîte pana aci s'aru poté aduce si din cartile slavice, precum aretasemu mai susu (§. IV. 3.)

Amu vediu tu că credinti'a catolica despre primatulu conferit u lui Petru din dispusetiune domnedieésca preste intréga beseric'a si in insesi cartile greciloru si mai alesu in meneiu e intarita cu testimonie atâtu de firme, pre câtu numai se pote. Dar' că se nu prolongim lucrulu, nu le repetîmu acele si aci. Fia de ajunsu in câtu le-amu atinsu mai susu (§. V, 1) că de vei adauge la acele si argumentatiunile scriptoriloru nostri (acol. 2 si 3) vei aflá câtu de minunatu e probata credinti'a catolica, cumca primatulu preste intréga beseric'a s'a conferit u s. Petru, si acést'a e credinti'a universale si comune a basericei.

Déca ai voi apoi

5. se cerci mai de aprópe sî dîsele citate de noi din ss. parenti si din scriptele altoru orientali (chiaru si schismatici) (§. VI, 1,) ce ai aflá in ele? Au nu tóta multîmea loru, de la tempulu apostolitoru — predica cu unu viersu prerogativele si primatulu conferit u s. Petru in poterea dreptului divinu?

Se resumamu — observandu sîrulu chronologicu — băremi câte cu unu cuventu dîsele loru! Ci că se nu cugete ceneva cumca s'ar' poté returná tari'a argumentatiunei nóstre din causa, că din evulu apostolicu si din tempurile mai apropiate de elu amu amentitu numai pe portatoriulu de Domnedieu Ignatiu si pre Ireneu, si că acesti'a amentindu in scriptele sale beseric'a romana, pre s. Petru nu l'au numit u numele, — observam, cumca in evulu apostolicu si in tempurile mai de aprópe urmatoare, adeca in seclulu 2, si 3. atâtu de firma erá credinti'a despre primatulu conferit u s. Petru si urmatoriloru lui, incâtu neme nu a cutedat a-o pune suptu intrebare. Apoi de vei mai considerá si impregiurarea, că ide'a primatului la inceputulu besericiei nu

sidens chori Apostolorum, caput gregis electi, admirabilis petra fidei, fundamentum immobile. (§. IV. 2. d.)

Alia probationis argumenta addi possent his hucusque repetitis ex libris slavicis, sicuti jam superius (§. IV. 3.) demonstratum est.

Fidem cath. circa primatum b. Petro in universam diuinatus collatum Ecclesiam probatam jam vidimus in ipsorum graecorum ecclesiasticis librts, praesertim vero in menaeo tam firmis testimoniis, ut ultra nihil possit. Ast ne rem longius protrahamus, eadem hic non repetimus. Sufficiant, quae superius (§. V. 1) jam attigimus, quibus si nostratum quoque addideris scriptorum argumentationem (ib. 2 et 3.), mirifice probatam invenies fidem catholicam, primatum b. Petro in universam Ecclesiam fuisse collatum, equidem haec est universalis et communis Ecclesiae fides.

Et postremo

5. si ss. Patrum aliorumque orientalium (etiam schismaticorum) dicta a nobis (§. VI, 1) citata perpendere velis, — quid ibi inveneris? Nonne tota eorum series, inde ab aevo apostolico, uno ore praerogativas et primatum b. Petro divino jure traditum praedicant?

Resumamus, ordine servato chronologico, saltem singulis eorum dicta verbis! Sed ne quis argumentationis nostrae vim destrui posse credat eo, quod ex aevo apostolico et seculis illi proximis solum s. Ignatium theoforum et Iraenium nominaverimus, et quod hi de romana ecclesia in suis scriptis recordati, beatum Petrum apostolum nomine tenuis non commemoraverint, — animadvertisimus, aevo apostolico et seculis proprius succendentibus 2-o scilicet et 3-o, adeo firmam fuisse fidem circa primatum b. Petro et successoribus ejus collatum, ut de ea quaestionem, nemo movere ausus fuerit. His, si illa addideris rerum adjuncta, quod idea scilicet primatus in exordiis Ecclesiae neque dilatari, nec ante erectionem Byazntii ad patriarchatus dignitatem nutura ejus pro-

avea neci necesitatea de a se latî, neci de a i-se desvoltá natur'a lui preste totu inainte de radicarea Bisantiului la demnitatea patriarchale, nu te vei mirá că ss. parenti primatulu datu s Petru nu l'au amentitu cu cuventu mai espresu, de cătu acel'a, de care s'a folositu s. Ignatiu numindu beseric'a rom. presidea agapeloru si celu mai aprópe de densulu s. Ireneu, carele invetiá in seclulu alu doile cumcă la beseric'a romana, pentru antanietatea-i mai de frunte au de a se aduná tóte besericele. Ci se vedemu cum au crediut parentii din seculii mai târdîi despre primatulu s. Petru. Eusebiu de Cesarea numesce pre s. Petru Corifeu si preside; s. Atanasiu dîce că e pusu in culmea cetatei si lui i-s'a incredintiatu tóte besericele, că pre toti se-i ajute. S. Basiliu striga: Fericitu este Petru, carele s'a inaltiatu preste toti invetiacelii, pentrucà acest'a este, — adauge Gregoriu Nazianzenu, piétr'a, si credintiei lui s'a concrediutu fundamentalu besericiei, a carui prerogativa a trecutu la beseric'a romana, si episcopulu acesteia este presidele lumei crestine si legatur'a unitatei catolice. Gregoriu Nisenu lu-dîce pre Petru principe alu apostoliloru, care amesuratu prerogativei date lui de la Domnulu e pétr'a cea tare si preasolda, si carele, — dupa dîs'a lui Epifaniu — s'a facutu că si o piétra solida, pre care e radîmata credinti'a in Domnulu. Pentrucà lui Petru — adauge s. Chrisostomu — i-a datu Domnulu potere preste tóte, câte suntu in ceriu, că se arete că beseric'a latita preste totu pamentulu si de cătu ceriulu e mai tare. Petru este culmea cetei apostolice, capulu si pastoriulu besericiei, prefectulu a tóta lumea si capulu familiei lui Christosu; fericitulu Petru viéza si presiede in scaunulu propriu — dîce P. Chrisologu — aretandu adeverulu credintiei, celoru ce-lu cérra, si stralucesce intre celi alalti, pentrucà este capulu celoru alalti apostoli — adauge Cirilu Alecsandrinulu.

Pentru ace'a a luatu Christosu pre Petru cu sene — dîce Damascenu — că se-i arete aievea testimoniulu datu de Parentele, pentrucà avea se fia principale intregei biserice, se primésca chieile si se fia corifeulu apostoliloru —

tinus evolvi necesse fuerit, non mirum si Apostolici Patres primatus b. Petro collati magis expressa non meminerint voce, quam illa, qua s. Ignatius usus romanorum Ecclesiam agaparum praesidem nominaverat et eidem tempore proximus s. Iraeneus, qui seculo secundo ad Ecclesiam rom. propter potiorem ejusdem principalitatem omnes Ecclesias convenire necesse esse tradiderat. Sed videamus quidnam posteriorum seculorum patres de primatu b. Petri sensierint. Eusebius Caesariensis appellat s. Petrum Coryphaeum et praesidem; s. Athanasius dicit constitutum fuisse in vertice civitatis, eique curam omnium Ecclesiarum fuisse mandatam ut omnes adjuvaret. S. Basilius clamat: Beatus est Petrus, qui super omnes elatus est discipulos; hic enim, — addit Gregorius Nazians. — petra nominatur, et fundamentum Ecclesiae fidei suae concreditum habet, cuius praerogativa ad romanam translata est Ecclesiam, cuius Eppus praeses est christiani orbis et vinculum unitatis catholicae. Gregorius Nyss. dicit Petrum principem Apostolorum, qui juxta praerogativam a Domino concessam firma et solidissima est petra, et, — proti Epiphanius addit — solidae petrae instar exstitit, cui fides Domini innititur. Petro enim, subjungit s. Chrysostomus, — omnium quae in coelo sunt, potestatem tradidit Dominus, ut Ecclesiam per universum orbem amplificatam coelo etiam validiore monstraret. Petrus est vertex apostolici ordinis, pastor et caput Ecclesiae, praefectus totius orbis et caput familiae Christi; vivit et praesidet b. Petrus — ait P. Chrisologus — in propria sede praestando fidei veritatem quaerentibus, et elucet prae ceteris, quia caput est reliquorum Apostolorum, — addit Cyrillus Allexandrinus.

Ideo assumpsit Christus Petrum, — dicit Damascenus, — ut vere ostenderet ei testimonium a Patre testificatum, quia princeps erat futurus totius Ecclesiae, et claves accepturus, et coriphaeus Apostolorum, — addit Tarasius patri-

dîce Tarasiu patriarchulu const. Lui Petru i-a dîsu Domnulu — suntu cuventele lui Ignatiu (secl. IX.): — Tu esti Petru, dereptu ace'a beseric'a rom. este mai pre susu de tóte besericiele lui Domnedieu, pentrucă Petru a ocupat mai antanii scaunulu in ace'a, catra carele disese Domnulu: Tu esti Petru. — Scaunulu romanu este tronulu celu mai inaltu, scrie Teodoru studitulu in ep. la Naucratiu.

Vedi prea amate cetitoriu ce au credintu ss. parenti pana la seculul IX. despre primatulu s. Petru! Si déca cumva tî-s'ar' paré cà nu-su de ajunsu aceste dîse, cari orisicumu se bucura de autoritate in beserica, cérca si pre scriotorii besericeloru particularie; pre caldei (§. VI. 2) pre sirieni (§. VI. 3) si pre armeni (§. VI. 4) si intre acesti'a si pre schismatici (§. VI. 4 a-d.) si vei vedé cà óre altcumu au credintu acesti'a despre primatulu s. Petru, seau cà dôra si acesti'a au mersu pre urmele santiloru parenti?

Unu cutare scriotoriu caldeu din sect'a Nestorianiloru numesce pre Simonu Petru capulu apostoliloru, care tiene loculu lui Christosu; pre acelu scriotoriu urmandu-lu patriarchulu Dadishou, dice că Petru e creditiosulu vicariu alu lui Christosu, carele s'a numită Petru; éra patriarchulu Nestorianiloru Gregoriu scrie, cumcă Christosu regele marirei eterne a datu chieile imperatîei sale lui Simonu, capulu invetiacelor, pre carele lu-numise Petru, dandu-i potestate de a legă si deslegă in ceriu si pre pamantu. De acésta credintia aflam că aù fostu condusi sî sirienii din tîmpulu de mai incóce. Asia Moise Barcea renomitulu doctoru alu Iacobitolor din seculul IX aserandu cumcă cuventulu Domnului despre potestatea de a legă si deslegă este prodigiosu adauge: Petru a negatu pre Christosu si cu juramentu si-a intaritu negarea, dar' totusi pentru ace'a nu fù reieptatu dela preeminenti'a preste fratii sei, ci din contra audî pre Salvatoriulu dicandu-i: Pasce mnelii miei si c. a., ce'a ce i-a demustratu lui si cu fapt'a, dicandu: Simone éta Satan'a ve cere pre voi.... ci eu m'am rogatu pentru tene. Pentru gubernare Simonu s'a pusu de capu; Domnulu nostru numai lui Petru i-a dîsu: Re'ntórce-te si intaresce pre frati, pen-

archa const. Petro enim, — ait Ignatins, — (sec. IX) dixit Dominus: Tu es Petrus, unde Ecclesia rom. suprema est Ecclesiarum Dei, sedem namque in illa primus tenuit Petrus, ad quem Dominus dixit: Tu es Petrus. Est tandem sedes rom. supremus thronus, — scribit Theodorus studita in ep. ad Naucratium.

En dilectissime lector quid ss. Patres ad seculum usque IX-um de primatu s. Petri sensierent! Et si horum effata, quae universali pollut in Ecclesia auctoritate, Tibi sufficere non viderentur, addito particularium Ecclesiarum quoque scriptores: chaldaeos, (§. VI. 2), syros (§. VI. 3.) et armenos (§. VI. 4), et inter hos, schismaticos (§. VI. 4 a-d) et videbis utrum aliter de primatu b. Petri sensierint, an vero hi quoque sanctorum presserint vestigia patrum?

Scriptor quidam chaldaeus, sectae Nestorianorum Simonem Petrum caput Apostolorum et sedem Christi tenentem nuncupat, quem sequutus Dadishous patriarcha, dicit eum vicarium Christi fidelem, qui nuncupatus est Petrus; Gregorius vero Nestorianorum patriarcha scribit Christum, regem gloriae aeternae, claves regni sui tradidisse Simoni, capiti discipulorum, quem Petrum appellavit, et potestatem dedit illi ligandi et solvendi in coelo et in terra. Hac eadem fide ductos invenimus syros posterioris temporis. Sic Moses Barcepha ceceber Jacobitarum doctor seculi IX-i, cum assereret verbum Christi de ligandi et solvendi potestate esse prodigiosum, addit: Petrus negavit Christum et jurejurando suam negationem confirmavit, neque tamen ideo a suorum fratrum praeeminentia rejectus est sed e contrario audivit Salvatorem illi dicentem: Pasce agnos meos, etc., quod facto etiam illi demonstravit, dicens: Simon ecce Sathanos quaerit vos... sed ego oravi pro te. Regiminis causa Simon constitutus est caput; Dominus noster soli Petro dixit: Revertere et confirma fratres, quia tu es petra. Quibus ver-

truca tu esti piétr'a. Cu aceste cuvante l'a pusu pre elu de capu colegiloru sei, de si toti eráu pastori si apostoli si episcopi.

Totu de acestea se afla si la Barhebreu, canonistulu celu mai renumitu alu Sirocaldeiloru, si la Ebedieshou Sobense, care a traitu la inceputulu secolului XIV. Ér' acel'a, cui nu i-ar' ajunge neci aceste argumente, iee-si voia a repeti si cele luate (§. VI. 4) din scriotorii armeni nu numai catolici, ci si schismatici, dintre cari celu mai de pre urma Joane Orodénulu dice: Christosu are patru potestati, cari i competu lui, si acestea le-a comunicatu cu Petru, dereptu ce Petru se asémena cu sórele, elu e adeca funtele luminei si capulu apostoliloru.

E probatu asia dara atâtu din ss. scripture si din tradițiunea besericei universali conservata in cartile orientaliloru pana la noi, — cătu si din variele testimonie ale scriitoriloru si din dîsele santîloru parenti cumcă, Domnulu Christosu inainte de ce s'ar' fí suitu la ceriu a instituitu in beserica primatulu si că acest'a l'a conferit u in persóna fericitului Petru. Comprobarea acést'a nu numai că o apróba si judecat'a mentei sanetóse, ci si recere institutiunea primatului, pentru că aréta cumcă acésta institutiune este nece-saria besericei, pana candu are se remana beseric'a pre pa-mantu, si convine ei că unei societati vidibili.

Dar' fienducă adversarii — chiaru prin argumentele acestea, cu cari s'a probatu primatulu fundatu de Domnulu Christosu si conferit u s. Petru preste intréga beseric'a, se sentu astrinși a recunósce adeverulu credintiei catolice, si prin urmare voru că se destreme poterea argumentelor, seau celu pucinu s'o debilitaze si prin acést'a se faca a cadé credint'a besericei universali facandu obiectiuni diferite, — nu vomu a trece de totu cu vederea obiectiunile loru; dereptu ace'a vomu a le ecsplicá in paragrafi urmatori ai acestui articulu, de si numai indirectu si pre scurtu vomu face acést'a.

Fía asia dara.

bis caput constituit eum collegarum ejus, quamvis omnes pastores, Apostoli et Eppi essent."

Similia habet etiam Barhebraaus syrochaldaeorum canonista celeberrimus et Ebedieshous Sobensis, qui seculo ineunte XIV-o floruit. Et si nec istorum sufficienter argumenta, repetantur velis desumpta (§. VI, 4.) ex scriptoribus armenis non tantum modo catholicis, verum etiam schismatis, quorum ultimus Joannes scilicet Orodensis dicit: Christus quatuor habet potestates, quae illum decent, et has communicavit Petro, unde Petrus soli comparatur, est enim fons luminis et caput Apostolorum.

Comprobatum est itaque e sacra Scriptura, ex universalis Ecclesiae traditione in libris orientalium ad nostra usque conservata tempora, e variis scriptorum testimoniosis effatisque ss. Patrum, Christum Dominum antequam in coelum ascensurus esset, instituisse in Ecclesia primatum eumque personaliter b. Petro contulisse. Huic comprobacioni sanae mentis ratio non solum suum praebet assensum, verum primatus institutionem etiam postulat, ut pote quae hanc institutionem necessariam et Ecclesiae, tamquam societati visibili, — quoque in terris permansura fuerit Ecclesia, et convenientem esse probat.

At ubi adversarii his ipsis argumentis, quibus primum a Christo Domino fundatum et b. Petro in universam Ecclesiam traditum jam probatum est, ad veritatem fidei cath. agnoscendam adacti, vim argumentorum destruere, vel saltem minuere atque ideo fidem universalis Ecclesiae labefactare admitterentur, variaque objicere soleant, nos illorum objectiones omnino praeterire nollimus; qua propter sequentibus bujus articuli paragraphis, quamvis indirecte et breviter, explanare tamen volumus.

Sit itaque.

§. VIII. Domnulu Christosu nu a conferit primatulu preste intréga beserică nici unui flesce-carui'a singuru, nici cetei colective a tuturor apostoliloru, ci fericitului Petru apost.

Fundandu Domnulu Christosu insusi primatulu in bescrica, — nu l'a datu acel'a neci unui flesce carui'a, neci tuturor, au dora cetei apostoliloru, ci persoanei lui Petru l'a datu pre acel'a.

a) E dreptu că D. Christosu potestatea magisteriale a datu-o apostoliloru, pentru că catra eli a dîsu (Mat. XXVIII, 19) „*Mergandu invetiati pre toti . . . invetiandu-i pre eli se pazescă tôte, căte v'am demandat u vóue.*“ Inse intre apostoli si cu apostolii a fostu de odata si Petru, cui mai nainte i dîsesee Domnulu: *Tu esti Petru si pre acesta pie'ra voi edifică beserică mea.*“ Asă dara Petru a primitu potestate de a inveti si de odata cu celi alalti apostoli si si singuru, căci fiendu mai nainte desemnatu de piétra, si separatu de cét'a apostoliloru a audîtu cuventele Domnului, carele-i dîse Eu m'am rogatu pentru tene, si tu órecandu re'ntorsu intaresc pre fratii tei. (Luc'a XXI, 32.) Deci Petru a primitu in modu eceselente, ce'a ce aveau celi alalti apostoli, ci a primitu mai pre susu de celi alalti acést'a, adeca se nu scada credinti'a lui, si singuru se intarésca pre celi alalti in credinti'a si in diregatori'a de a invetiá.

Chiar'u din aceste motive se numecee Petru in locurile mai susu citate de noi: fundamentulu si temeli'a besericiei, piétr'a credintieei, celu mai mare dintre intieleptii apostoli, carele spune maririle lui Domnedieu, delatura erorii besericiei, domnedieeseculu discipulu alu adeverului, invetiatoriulu turmeloru lui Christosu, cunoscatoriu de cele ascunse, carui'a nu carnea neci sangele, ci Parentele i-a facutu descoperire despre intruparea Cuventului.

b) E constatatul că de impreuna cu Petru au primitu si apostolii toti potestatea ministeriului, pentru că catra toti a dîsu Domnulu: *Mergandu invetiati botezandu-i pre eli, si érasi: Luati spiritulu s.... de ace'a dîce si apostolulu (I. Cor. IV. 4.): Asia se ne considere pre noi omulu că pre ministrii ai lui Christosu si dispensatori misterielor.*

§. VIII. Christus Dominus primatum in universam Ecclesiam nec singulis nec omnibus aut vero coetui omnium Apostolorum collective sumpto, sed b. Petro apostolo tradidit.

Christus Dominus primatum, quem ipse in Ecclesia fundavit, nec singulis, nec omnibus Apostolis, aut vero coetui Apostolorum, sed personae b. Petri tradidit.

a) Certum est Christum Dominum potestatem magisterii tradidisse Apostolis, ad eos enim locutus est (Math. XXVIII, 19.) „*Euntes docete omnes, ... docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis.*“ Verum inter Apostolos et simul cum Apostolis fuit etiam Petrus, cui jam antea Dominus dixerat: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.* Accepit itaque Petrus potestatem docendi et simul cum ceteris Apostolis et etiam solus, quia quum esset jam antea designatus in petram, separatus a coetu Apostolorum audivit verba Domini dicentis; *Ego autem rogavi pro te, et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* (Luc. XXII, 32) Excellentiori modo accepit igitur id, quod reliqui habebant Apostoli, et supra ceteros accepit id, ut non deficeret fides ejus, et ceteros in fide docendique munere unus solus confirmaret.

Recte ideo vocatur Petrus in locis a nobis superius adductis: Ecclesiae fundamentum et basis, petra fidei, propugnator fidei fervidus, sapientium apostolorum maximus, magnalia Dei exponens, qui tollit errores Ecclesiae; divinus veritatis discipulus, docens gregum Christi, cognoscens mysteriorum, cui non caro nec sanguis sed Pater fecit revelationem de incarnatione Verbi.

b) Constat Apostolos accepisse omnes una cum Petro etiam potestatem ministerii, omnibus enim dixit Dominus: *Euntes docete baptizantes eos, et iterum: accipite Spiritum, unde etiam Apostolus ait (I. Cor. I, 1) Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei.* Ast quamvis inter Apostolos et simul cum Apostolis

lui Domned'eu. Dar' cu tóte că intre apostoli si cu apostolii a fostu si Petru, totusi singuru a meritatu a audî cuventele Domnului (Mat. XVI, 19.) *Si tîe-ti voi dâ chieile imperatiei ceriuriloru.* E evidentu asiadara cumcă potesta-te ministeriale, pre care o promise Petru de odata cu celi alalti apostoli, ace'asi potestate fù data lui Petru si separatu de cét'a celor alalti apostoli, si chiaru pentru ace'a se dîce Petru portariulu imperatiei ceriuriloru, carele a primitu chieile, că se lege si se deslege pecatele, descuiatoriulu portiloru ceresci, si portatoriu de chieile gratiei, de la care-si deduce beseric'a originea preotiei.

c) E dreptu, — s'a datu apostoliloru si potestatea regimului si a gubernarei prin cuventele Domnului (Math. XVIII 18.) *Ori ce ve-ti legâ pre pamentu, voru fi legate si in ceriu, si ori ce ve-ti deslegâ pre pamentu, deslegate voru fi si in ceriu;* de unde si apostolulu dîce (fapt. XX, 28.) *Luati aminte de voi si de tóta turm'a, intru care Spiritulu s. vâpusu pre voi că se gubernati beseric'a lui Domnedieu.* Dar' de si intre apostoli si de odata cu apostolii a fostu si Petru, totusi elu a audîtu cuventele Domnului, carele lui singuru i dîse (Ioanu XXI, 16.) *Pasce mnelusielii miei, pasce oile mele;* — de unde numai decâtuapare ce'a ce obser-vasemai susu: cumcă lui Petru si numai singuru perso-nei lui i s'a datu ceva mai mare, ce celoru alalti numai in comune li s'a fostu datu, si ace'a s'a datu lui Petru mai presusu de toti celialalti. Acestu lucru se vede cu multu mai apriatu, déca consideram:

d) cumcă apostolii toti de odata cu Petru au primitu si potestate juditiale, dicandu Domnulu (Ioanu XX, 22.) *Luati spritulu santu, caror'a ve-ti iertâ peccatele, iertate voru fi loru, si caror'a le ve-ti retiené, voru fi tienute,* si totusi dîce Domnulu catra Petru singuru separatu de chorulu apostoliloru cuventele: (Math. XVI, 18) *Si tîe-ti voi dâ chieile imperatiei ceriuriloru, si ori ce vei legâ au deslegâ pre pamentu, vâ fi legatu au deslegatu si in ceriuri.* Au nu intrevine si aci ace'a deosebire, care si mai susu? Lui Petru singuru si pre deplinu se dà ce'a ce s'a datu celoru alalti in comune, bá, lui Petru singuru pre de-asupr'a i-se dâu chieile imperatiei ceriuriloru,

erat et Petrus, audire tamen solus meruit verba Domini (Math. XVI, 19.): *Et tibi dabo claves regni coelorum.* Evidens et itaque potestatem ministerii, quam Petrus simul cum reliquis acceperat, eandem Petro etiam soli separato a coetu Apostolorum fuisse traditam; et plane ideo dicitur Petrus janitor regni coelorum, qui claves accepit ad ligandum et solvendum peccata, reserator portarum coelestium et claviger gratiac, a quo originem sacerdotii derivat Ecclesia.

c) Tradita est certe Apostolis potestas regiminis et gubernationis per verba Domini (Math, XVIII, 18): *Quaecumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo; et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo;* unde etiam Apostolus (act. XX 28) monet: *Attendite vobis et universo gregi, in quo Spiritus s. vos posuit regere Ecclesiam Dei.* At quamvis inter Apostolos et cum Apostolis simul erat etiam Petrus, tamen audivit verba Domini ipsi soli dicentis (Joau. XXI, 16.): *Passee agnos meos, pasce oves meas;* unde statim apparet id, quod jam superius animadvertisimus: attributum fuisse Petro, et quidem eidem soli et personaliter quiddam majus, quod ceteris omnibus in commune datum est et quod Petro datum est supra omnes ceteros. Hoc eo magis elucet, si perpendimus:

d) quod Apostoli omnes simul cum Petro potestatem etiam judiciale obtinuerint, dicente Domino (Joan. XX, 22): *Accipite Spiritum s. quorum remiseritis peccata remittentur eis, et quorum retinueritis retenta erunt,* — et tamen alloquitur Dominus Petrum solum, separatum a choro apostolorum his verbis — (Math. XVI, 18): *Et tibi dabo claves regni coelorum et quocumque ligaveris aut solveris super terram, erit ligatum aut solutum et in coelis.* Nonne etiam hic illud intercedit discrimen, quod superius? Petro datur soli et quidem plenissime id, quod ceteris in commune, quin

cari in modu singularu neci unui'a dintre celi alalti nu se ceteșce undev'a se se fí datu. Deci nu fara de caușa se dîce Petru: Indreptatoriulu imperației ceriuriloru, prin care ne înaltiamu la portiie ceresci, pentru că elu pôrta chieile imperației ceriuriloru și deschide cu misericordia intrarile manăstirei. Dela elu primim u iertare de peșcate, căci fiendu domnedieescu descuiaitoriu alu imperației, deschide intrarile acelei'a. Elu se dîce tari'a si poterea besericei Domnului; pastoriu, carele pasce nu numai mnelii si oile ci si alegerea lui Christosu; elu cu corpulu e mai superioru de câtu angeri, caruia i-a datu Domnulu se fia judecatoriu la venirea sa, dandu-i lui cărm'a besericei, a carui ispita cu atât'a a fostu mai mare, cu câtu erá se fia mai tare decâtul celi alalti; că Christosu a daruitu cu gratia pietr'a ace'a, că se nu se sfarime si in loculu lui Christosu elu se dee mandatele lui celoru alalti apostoli, ocupandu tronulu lui Christosu; pentru ace'a lui i-a daruitu Christosu cele patru potestati ce le are elu si lui i se cuvinu. Acestor'a nu detrage unulu seau altu locu alu santei scripture, din care adversarii primatului datu lui Petru aru poté se scóta altu intielesu.

Concedem u cumcà viersicululu (Joane XVII, 18) *Precumu m'ai tramisu tu pre mine in lume si eu i-am tramisu pre elu in lume* (XX, 21.) *Precumu m'a tramisu pre mene parentele, si io ve tramitu pre voi,* sar' vedé a dá apostoliloru intru un'a considerati potestate deplina si că si sum'a potestatei; neci nu se pôte dispută că dôra celi alalti apostoli nu ar' fí participatu in adeveru potestate deplena, fia care pentru sene, ba chiaru apriatu se spune, că si celi alalti apostoli, de si nu că si Petru, au primitu solidariu tóta si întréga potestatea, si asia au luatu parte si din dreptulu supremu, incâtu aceli'a in unire de-o data cu Petru au primitu potere dela Domnulu Christosu. Inse déca s'ar' luá loculu acest'a in acelu intielesu, in care se pretende, negresit u ar' urmá cumcà unulu si fiesce care dintre apostoli s'ar' fí tramisu de catra Domnulu asia precum fusese tramisu elu dela Parentele, si că

imo, Petro dantur insuper soli claves regni coelorum, quod ceterorum singulariter nulli uspiam datum legitur. Hinc non sine causa dicitur Petrus: Rector regni coelorum, per quem ad portas coelestes efferimur, gestat enim claves regni coelorum et aperit cum misericordia introitus salutis. Ab illo peccatorum accipimus remissionem, quia divinus regni reseror est, et aperit illius introitus. Robur et fortitudo dicitur Ecclesiae Domini; pastor, qui pascit non solummodo agnos et oves, verum etiam electionem Christi; superior corpore prae angelis, cui Dominus judicem esse futurum in adventu suo dedit — gubernacula Ecclesiae conferrens ei, cui tentatio eo major fuit, quo fortior erat futurus prae ceteris; gratia enim donavit illam petram Christus, ne conteretur, et mandata Christi vice ipsius daret ceteris Apostolis; erat namque praesidens chori, thronum tenens Christi, ideo Christus quator illas, quas ipse habet et ipsum decent, potestates, largitus est ei. Nec officit quidquam unus aliusve sacrae Scripturae locus, unde adversarii primatus b. Petro collati alium sensum eruere valeant.

Concedimus namque versiculum (Joan. XVII, 18) „*Sicut tu me misisti in mundum et ego misi eos in mundum*“ et (XX. 2T.) „*Sicut me misit Pater, et ego mitto vos*, Apostolis simul sumptis plenam et quasi summam potestatem attribuere videri, neque contendi potest ceteros Apostolos et singulos pro sua parte plenam potestatem vere non participasse; quin imo diserte traditur quod reliqui quoque apostoli, tametsi alio modo ac Petrus, totam tamen et integrum potestatem inter se in solidum obtinuerint et sic etiam summum jus participaverint, in quantum hi in unione simul cum Petro potestatem a Christo Domino accepere. Verum si hic locus eo sensu, quo contendunt, esset intelligendus, sequeretur prorsus unumquemque Apostolum missum a Christo, sicut et ipse missus fuerat a Patre; accepisse summam et supremam potestatem independentem ab illis et a Petro Apostolo. Christus namque suam potestatem solus unus et

ar' fi primitu sum'a potestatei supreme nedependentu de la celi alalti apostoli si de la Petru. Caci Christosu a primitu potestatea sa elu singuru si nu in solidariu cu cenev'a. Si din contra déca si apostolii toti ar' fi primitu sum'a potestatii supreme in solidaritate, in acestu casu neme dintre densii nu ar' fi primitu-o singuru. — Acestu motivu se vede a fi de ajunsu că se se eschida cu totulu din acestu locu alu s. scripture ace'a interpretare, pre care se radîma adversarii. Pentruca déca prin loculu acest'a ar' fi probatuce'a ce sustienu eli, atunci aru cadé toti ramii diregatoriei, cati amu vediutu că s'au incredintiatu s. Petru cu atât'a grigia.

Acestu intielesu lu atribuescu cuventelor s. scripture si scriotorii besericei apusene, intre cari s. Ciprianu (de unit. eccl. c. 4) dîce: „Pre unulu edifica beseric'a, si cu tóte că dupa inviarea sa toturorù apostoliloru le dà potestatea sa asemenea, dicandu: Precum m'a tramisu pre mene si c. a. (Joanu XX, 21—23.) totusi că se manifesteze unitatea dispune cu auctoritatea sa că originea acelei'asi unitati se se incépa de la unulu. Si celi alalti apostoli au fostu acei'asi ce erá si Petru, intru asemenea partasi din onore si din potestate, ci incepulum se face de la unitate, că se se arete beseric'a lui Christosu.¹⁾

Apoi din ace'a ce scrie apostolulu (Efes. II, 20) că credintiosii suntu edificati pre fundamentulu apostoliloru, fiendu piétr'a anghiularia insusi Is. Christosu, prerogativele lui Petru nici de cumu nu se vedu a se infirmá, ci mai bene a se intarí, pentruca, neconsiderandu cumcă cuventele s. Pavelu suntu de a se intielege despre cét'a apostoliloru colectivu luata, numerandu cu densii si pre Petru, e pusu afara de indoiéla — cumca aci se vorbesce despre fundamentulu credintiei apostoliloru, si nu despre fundamentulu potestatii besericesci. Caci fundamentulu credintiei suntu testimoniele demne de credintia, apoi si cuventele apostolului

¹⁾ Praeclare disseruit de hac re Petrus Semenenko ex congreg. a resurrectione D. N. J. Christi s. th. d. etc. in op. Quid Pa-

cum nemine in solidum tenebat. Et e contrario si Apostoli omnes in solidum accepissent illam supremam potestatem. tunc solus eorum accepisset nemo. Haec itaque ratio sufficere videatur, ut hic sacrae Scripturae locus, a tali, cui adversarii innituntur, interpretatione prorsus excludatur. Si hoc enim loco id probatum foret, quod contendunt, tunc omnia illa munera, quae b. Petro tanta cura a Christo collata vidimus, e medio tollerentur.

Hunc sensum tribuunt s. scripturae verbis etiam occidentalibus Ecclesiae scriptores, inter quos s. Cyprianns (de unit. eccl. c. 4.) sequentia habet: „Super unum aedificat Ecclesiam, et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, et dicat: Sicut me misit etc. (Joan. XX. 21—23) tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique et ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio praediti et honoris et potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christ monstraretur.¹⁾

Ex eo autem, quod Apostolus (Ephes. II, 20) scribat. *Fideles supraaedificatos esse super fundamentum Apostolorum — ipso summo angulari lapide Christo Jesu, praerogativae Petri Apostoli nequaquam minui sed potius confirmari videntur: nam praeterquam quod verbum s. Pauli de coetu Apostolorum collective sumpto computato cum iis etiam Petro sumendum sit, extra dubium positum est, hic non de fundamento potestatis Ecclesiae, sed de fundamento fidei Apostolorum verba fieri.* Fidei enim fundamenta sunt testimonia fide digna; unde verba quoque Apostoli non nisi de testimoniiis, quibus fides nostra superstructa est sumenda

pa et quid est eppatus etc? Romae et Parisiis 1870 — quem nos secuti sumus.

nu se potu intielege decâtă despre testimoniele, pre cari e supraedificata credintă nostra. Că apostolulu dîce cumcă profetii că și apostolii suntu fundamente. Dar' ale cui fundamente suntu de a se dice profetii! Ale basericei că atare, precum este ea, seau dora a potestatiei din baserica? Nici de cumu. Ci profetii suntu fundamente in câtu dau testimoniele cele mai demne de credintia. Deci in acestu intiesu fundamentulu nostru suntu și apostolii, și inca cu atâtă mai multu, cu câtu dîce apostolulu „*fiendu piétr'a ce'a din anghiu insusi Is. Christosu.*“

Deci precum se intielegu profetii baseati pre Is. Christosu pentru ca l'au predisu pre elu, asia și apostolii, pentru că l'au predicatu pre elu. Dreptu ace'a profetii predicându, éra apostolii predicandu, și acesti'a și acei'a s'au facutu credintiei nóstre fundamentu, care se baséza pre piétr'a ce'a anghiulara pre Is. Christosu.¹⁾ Si mai pre urma déca D. Christosu este piétr'a anghiulara, éra Petru apostolulu, precum aretasemu mai susu, (§. II. din meneiulu nostru) e pusu in marginea anghiului pietrei celei anghiularie, că piétr'a fundamentală a credintiosilor, cene se mai indoiesce că Petru nu este piétr'a pre care a edificatu Christosu baseric'a s'a? Déca f. Petru nu ar' fi primitu dela Domnulu primatulu că se indrepte și se guberneze baseric'a, și se tienă loculu lui Christosu, și re'ntorsu se intarésca pre frati pascându nu numai mnelusielii și oile ci și arietii; cumu s'ar' poté dice și Petru piétr'a anghiularia a basericei, pre care a fundatu domnedieesculu arhitectoru baseric'a s'a?

Deci precum Domnulu Christosu este capu basericei mai pre susu de tóte²⁾ asia pre fericitulu Petru l'a pusu de capu peste toti, și preste apostoli.

§. IX. Primatulu nu a fostu datu de Domnulu Christosu neci unui altui'a din numerulu Apostolilor ci fericitului Petru i-s'a datu intru adeveru primatulu nu numai de onore, ci și de potestate, adeca de auctoritate și juredictiune.

Au datena a opune ici-cólea cumca laudele și imnii, cu cari lauda baseric'a pre Petru, aru cuprende in sene multu

¹⁾ Vid. Petr. Semenenko op. cit. p. 28—31.

veniunt. Dicit namque Apostolus Prophetas aequae ac Apostolos esse fundamenta. At cujus fundamenta Prophetae sunt dicendi? Ecclesiae totius, qualis est, vel vero potestatis in ea? minime. Sed fundamentum sunt Prophetae, in quantum testimonia praebent fide dignissima. Eadem igitur ratione fundamentum nostrum sunt et Apostoli, et quidem eo magis, quod jam Apostolus addat „*ipso summo angulari lapide Christo Jesu.*“

Quaemadmodum itaque Prophetae Christo Jesu innixi intelliguntur, ideo quoniam eum praedixerunt, eadem ratione etiam Apostoli, quia Christum praedicaverunt. Prophetae itaque praedicendo, Apostoli praedicando facti sunt — utriusque fidei nostrae fundamentum, quod angulari illo lapide Christo Jesu fulcitur.¹⁾ Et tandem si Christus Dominus lapis est angularis, et Petrus Apostolus (sicuti superius §. II. e menaeo nostro monstravimus,) constitutus in margine anguli illius angularis lapidis, tamquam petra fundamentalis fidelium, quis dubitat Petrum esse petram, super quam Christus suam aedificavit Ecclesiam? Si b. Petrus primatum a Christo Domino non accepisset, ut Ecclesiam dirigeret et gubernaret vicesque gereret Christi et conversus fratres confirmaret, atque omnes non solummodo agnos et oves sed etiam arietes pasceret; qua ratione posset dici etiam Petrus petra angularis Ecclesiae, super quam divinus architector Ecclesiam fuudavit suam?

Quemadmodum itaque Christus Dominus caput est super omnem Ecclesiam,²⁾ ita b. Petrum caput constituit supra omnes etiam Apostolos.

§. IX. Primatus a Christo Domino nulli ex Apostolorum numero alteri, sed b. Petro collatus est vere primatus non solum honoris verum etiam potestatis id est auctoritatis et jurisdictionis.

Solent passim opponere, laudes et hymnos, quibus Ecclesia b. Petrum celebrat, multum habere in se styli poëtici,

²⁾ Ephes. I. 22—23.

din stilulu poeticu si asia, cu tóte cà s'ar' paré cà spunu ceva mai sublimu despre Petru apostolulu, totusi neci de cumu nu s'ar' poté afirmá mai multu decâtu primatulu de onóre, pentru cà vedemu cumca prin titulii dati lui Petru se lauda si cei alalti apostoli, si mai alesu s. Pavelu, carele (Galat. c. II.) in facia s'a opusu lui Petru, si se adornéza cu acei'asi tituli cá si Petru.

Noi facia cu acesti'a sustienemu, cumca primatulu datu de D. Christosu f. Petru, e intru adeveru primatulu potestatei, adeca alu auctoritatei si alu juredictiunei, pentru cà din impregiurarea, cà laudele s. Petru se espunu cu unu stilu mai sublimu, neci decum nu e iertatu a conchide ce'a ce objectiunéza de comune, cumcà dóra imnografi si alti scriatori eclesiastici nu aru fi recunoscutu seriosu in s. Petru atari laude, cá si cari a cantatu beseric'a prin rostulu loru in cartile sale; altu cumu acea'si ar' vení de a se dice si despre Domnulu Christosu si Preefericit'a Vergura María, celebrandu beseric'a si darurile acestor'a cu asemene laude de stilu poeticu.

De altumentrea laudele si donurile s. Petru (precum vediuramu mai susu §. III si IV) le predica si le celebreaza nu numai cartile chorali, cari se vedu a avea stilu poeticu, ci si cele rituali, doctrinali istorice si canonice, din cari lipsesce ori ce ornatu poeticu. Din impregiurarea asia dara, cà imnografi laudele f. Petru in cartile besericiei le conmemoreaza cu stilu in cătu-va poeticu, neci de cumu nu se poate conchide cà dîsele loru s'aru basea pre falsitate.

Ce e dreptu, nu se poate nega cumca unii dintre titulii f. Petru nu s'aru atribui si celoru alalti apostoli, dar' prin asta prerogativelor f. Petru neci decumu nu se detrage, ci cu atâtu se confirma ele mai tare. Caci atributile, cari ocuru la conmemorarea si aceloru alalti apostoli, suntu comune oficiului loru, si in cătu se producu acele, nu se pronuncia despre fiesce care apostolu luatu de sene si seperatu de Petru seau fara de a fi cu respectu la celi alalti apos-

et sic, etiamsi de Petro Apostolo sublimius quidpiam dicere videantur, tamen praeter primatum honoris plus adstrui nequaquam posse; titulis enim Petro datis reliquos quoque laudatos videmus Apostolos, praesertim vero s. Paulum, qui Petro in faciem restitit (Galat. c. II) et iisdem adornatur titulis, ac Petrus.

Nos contra hos asserimus primatum a Christo Domino b. Petro traditum, esse vere primatum potestatis, id est auctoritatis et jurisdictionis. Ex eo enim, quod b. Petri laudes sublimiori quodam stylo celebrentur- concludere nequaquam licet — id, quod vulgo objiciunt: hymnographos aliquique ecclesiasticos scriptores ejusmodi dotes, quales Ecclesia per os eorum in libris ecclesiasticis cecinit in b. Petro serio non agnovisse; alioquin idem dicendum foret etiam de Christo Domino et beatissima Maria Virgine, quorum dotes paribus poëtici styli celebrat Ecclesia laudibus.

Ceterum laudes et dotes b. Petri, (quemadmodum supra §. III et V vidimus) non solum chorales, qui styli aliquantulum poëtici sentire videntur, verum etiam rituales, doctrinales, historici et canonici libri, — omni poëseos ornatae carentes, — praedicant atque celebrant. Ex eo itaque, quod hymnographi in libris choralibus Ecclesiae laudes b. Petri stylo aliquantulum poëtico commemorent nullo modo concludere licet effata eorum fasitati niti.

Negari quidem non potest nonnullos e b. Petri titulis reliquis quoque tribui Apostolis; verum ex eo praerogativae b. Petri nequaquam minuuntur, sed eo magis confirmantur. Illa enim, quae in reliquorum quoque Apostolorum commemoratione occurunt, attributa, sunt eorum officii communia et in quantum illud fit, non pronunciantur de quocumque Apostolo seorsim sumpto et a Petro separato — vel vero sine respectu ad reliquos Apostolos, sed vel de coetu Apos-

toli, ci se dîcu seau despre cét'a apostoliloru luata colectivu, computandu-se cu dinsii si Petru apostolulu, seau despre fiesce care apostolu intru atât'a, in câtu cu celi alalti apostoli si cu Petru are parte comune, adeca in câtu si celi alalti apostoli de o data cu Petru si nemidilocitu au primitu de la D. Christosu poterea de a legă, deslegă, predică si de a administră misteriele lui Domnedieu, precumus'a aretatu. Celi alalti apostoli inca se dîcu pietre ale pietrei asiediate in capulu anghiului (ad. pietrei anghiularie), ci neci unulu dintre eli nu se dîce in acelui intielesu, in care Petru, — piéträ credintiei, pre care au edificatu celi alalti apostoli animele credintiosilor. (§, II. 3.)

Ar' fí de a se concede că unele din atributele f. Petru se atribuescu si celoru alalti apostoli, candu se celebréza seau laudele chorului apostolicu luatu colectivu, seau memori'a unui'a órecarui'a singuru dintre apostoli; inse neci de unulu dintre apostoli totusi nu vei aflá se se fíá dísu cumu că ar' fi corifeulu. principale, capulu si mai marele apostoliloru, fundamentu, temelía, piétra fundamentale, piéträ credintiei, pre care Domnulu Christosu a edificatu beseric'a. Nu aflamu se se fi datu caruiva cheile imperatiei in acelui intielesu ecscententu, in care au fostu date lui Petru.

E dreptu că si celi alalti apostoli au primitu potestatea chieiloru de odata cu Petru, si totusi neci unulu din eli nu se dîce portatoriu de chieile imperatiei si a gratiei in acelui intielesu, in care Petru, neci unulu nu se dîce descuietoriulu imperatiei, indreptatoriu si gubernatoriu, neci unulu pastoriu, caruia se i se fí incredintiatu a pasce nu numai mnelusielii si oilo, ci si arietii (prepusii), alesii si alegerea Domnului in acelui intielesu, pre cumu vediuramu că s'a incredintiatu lui Petru; neci unui dintre apostoli nu i-s'a conferit u prin speciale rogatiune a lui Christosu grati'a, cu care intorsu se intarésca pre frati, pentruca neci unui'a nu i s'a concrediutu primatulu in intréga beseric'a.

Déca primatulu datu f. Petru erá numai primatu de onore, cumu sar' fí potutu numí Petru gubernatoriu si indreptatoriu, punatoriu de lege, locu tienatoriulu lui Christosu,

tolorum collective sumpto, computato cum iis etiam Petro Apostolo, — vel vero de quocumque Aposto qua tali, qui cum ceteris et cum Petro communes habet officii partes; in quantum scilicet reliqui quoque Apostoli immediate una cum Petro a Christo Domino acceperunt potestatem ligandi, solvendi, praedicandi et mysteria Dei administrandi, prouti jam demonstratum est. Reliqui quoque Apostoli dicuntur petrae electae saxi depositi in capite auguli (i. e. saxi angularis), sed nullus tamen eorum dicitur eo sensu, quo Petrus, petra fidei, super quam reliqui Apostoli animos fidelium aedificarunt. (§. II. 3.)

Concedendum esset, nonnulla e b. Petri attributis ceteris quoque tribui Apostolis, cum laudes vel chori Apostolorum collective sumpti, vel vero singuli memoria celebratur eujusdam Apostoli; at de nullo tamen Apostolorum dictum inveneris quod sit coriphaeus, princeps, caput, maximus Apostolorum; fundamentum, basis, petra fundamentalis, petra fidei, supra quam Christus Dominus Ecclesiam aedificavit. Non invenimus datas fuisse cuidam claves regni coelorum eo sensu excellenti, quo Petro datae fuere.

Accepere utique reliqui quoque Apostoli clavum potestatem una cum Petro, sed nullus tamen eorum dicitur claviger regni et gratiae eo sensu, quo Petrus; nullus reclusor regni, rector et gubernator, nullus pastor, cui non solum agnos et oves, verum etiam arietes (praepositos), electos et electionem Domini pascendi cura sit concredita eo sensu, quo Petro concreditam fuisse vidimus; nullique Apostolorum concessa fuit per orationem Christi specialem gratia, qua conversus fratres confirmaret, quoniam nulli primatus in universam Ecclesiam fuit traditus.

Si primatus b. Petro traditus esset solius honoris, qua ratione potuisset vocari Petrus gubernator et rector, legem ponens, vices gerens Christi, pastor, docens? Quomodo po-

pastoriu, invetiatoriu? Cumu s'ar' fi potutu dîce (că e) pusul de capu alu apostoliloru, că se le dee loru mandatele sale in loculu D. Christosu insusi? Déca nu i s'ar' fi datu lui potestatea auctoritativa si juredictiunale, cumu sar' poté crede că este portatoriu de chiei si descuiatoriulu imperatîei ceriuriloru avendu chieile, pre candu e constatatul si din usulu vorbirei orientaliloru si din usulu particulariu alu nostru, că a avé chieile atât'a insémna, cătu a avé potestate cu auctorisare de a dispune? Si intru adeveru! nu ace'asi com-próba cu fapt'a sa si insusi apostosulu, candu elu indrépta lucrurile comuni ale besericei primitive, precum e alegerea lui Mathi'a in loculu lui Iud'a? Elu e celu de antanu, care si spune pararea sa in sinodulu Ierosolimitanu, si in totu loculu ià partea cea mai insemnata in deliberari si in pronunciarea sententiei (§. I.) Déca s. Petru ar' fi primitu numai primatulu de onore, cumu ar' fi fostu de lipsa atunci că in intrebarile ce se iviau se se adreseze la elu celi alalti apostoli?

Din tóte aceste se vede apriatu cumca s. Petru i-s'a datu dela D. Christosu primatulu nu uumai de onore, ci in adeveru celu de auctoritate si juredictiune: că si insusi Christosu agraisesce pre Petru că pre celu mai tare dîcandu: Celui mai tare ispit'a-i este mai mare.

Éra ace'a, că Pavelu sar' fi fostu opusu in facia lui Petru si că Pavelu dinpreuna cu Petru sar' dîce principalele Apostoliloru, nemicu nu pôte prejudecă primatului lui Petru apost. Caci, concediendu cumca Chefa, mustratu de Pavelu, ar' fi unulu si acel'asi cu Petru ap.¹⁾ totusi de aci neci de cumu nu pôte urmá că Pavelu se fi primitu primatulu in solidariu cu Petru, pre carele, că se-lu vîda Pavelu, dupa ce s'a intorsu, merge la Ierusalimu si se presenta inaintea

¹⁾ De Cepha Petro apostolo cognomini, cum quo Paulus congressus est de judaismo (Galat. C. II) conf. Nic. Nilles kalendar. man. T. I. p. 53—54, ubi, cum de LXX. Christi discipulis sit sermo (e hist. Eccl. Eusebii (I. I. c. 12), referente Clemente in l. 5. hypotyposcon) e numero discipulorum Christi fuisse dicitur etiam Cepham Petro cognominem, cui Antiochiam ingresso Paulus se

tuisset dici constitutus caput Apostolorum, ut illis sua daret mandata vice ipsius Christi Domini? Si non fuisse illi tradita potestas auctorativa et jurisdictionalis, qua ratione crederetur esse claviger et reserator regni coelorum et claves habere, cum jam ex usu orientalium nostroque particulari et quotidiano modo loquendi constet, quod claves habere idem significet ac potestatem habere cum auctoritate disponendi? Et profecto! Non id ipsum comprobat facto suo Apostolus ipse, dum negotia primae Ecclesiae communia ipse moderatur: uti electionem Mathiae in locum Judae? In synodo Hierosolymitana primus mentem suam aperit et ubique praecipuas in deliberando et pronunciando sententias partes tenet. (§, I.) Si b. Petrus solum honoris accepisset primatum, qua ratione reliqui tunc Apostoli excitatas quaestiones ad illum retulisse debuissent?

His omnibus palam efficitur, b. Petro primatum ab ipso Domino fuisse traditum non solum honoris sed vere auctoritatis et jurisdictionis; ipse namque Christus qua fortiorum alloquitur illum, dicens „Fortiori tentatio major est.“

Illud tandem quod Paulus Petro ad faciem restitisset (Gal.. c. II.) et Paulus una cum Petro princeps dicatur Apostolorum, primatui Petri Apostoli minime praejudicare potest.. Concesso namque eo quod Cephas a Paulo reprehensus idem sit cum Petro Apostolo, hinc tamen sequi nullo modo potest Paulum primatum tenuisse in solidum cum Petro, quem conversus Paulus — revisurus Hierosolymam proficiscitur, eique se sistit et quaestioonm ad eum referre

palam restitise dicit, quoniam reprehensione dignus erat. Nec extra dubium possum est Cepham a Paulo reprehensum fuisse Petrum, et non alium a Petro diversum discipulum. Conf, Harduin. Dissert. in qua Cepham a Paulo reprehensum Petrum nou esse ostenditur.
— Theol. fund. I. Schwetz l. c.

lui, si grabesce a indrumá intrebarea la dinsulu — Pavelu acel'a, carele neci nu erá apostolu pre tempulu candu Christosu numise pre Petru, piétra si-lu pusese de pastoriu, dando-i chieile imperatîei ceriurilor.

Concedemus că Petru si Pavelu se dîcu principii apostolilor si că in acel'asi locu se celebréza laudele lui Pavelu cu ale lui Petru, dar' unde vei aflá si numai odata de acelea, că si cari se predica despre Petru asia adeseori si atâtu de maretiu? Pentru ce nu se dîce despre Pavelu nemicu din acelea, cari se atribuescu lui Petru? Deci déca se dîce Pavelu dinpreuna cu Petru principe alu apostoliloru, nu se dîce pentru ace'a, că si candu potestatea amendororu ar' fi fostu egale, ci pentru preainsemnat'a ostenéla a ambiloru apostoli, si pentru special'a gratia a chiama-rei amendoror'a, adeca: pentruca Petru in speciale a fostu apostolulu judeilorn éra Pavelu alu limbeloru si pentruca amendoi au stralucit u cu inventiatur'a si cu zelulu, anume: Petru că principalele apostoliloru si capulu, éra Pavelu că atare, carele s'a truditu mai multu de câtu celialalti (§. II.) si amendoi s'a incoronatu in Rom'a cu coron'a de mar-tiriu.

Déca Pavelu ar' fi avutu primatulu de impreuna cu Petru, pentru ce s'ar' fi suitu la Ierusalimu Pavelu că se véda pre Petru? Au nu pentruca Petru erá culmea cetei apostolice? Nu pentru că se arete prin fapta că e de a aretă incredere catra cel'a, caruia, stergandu-se negatiunea, i s'a concrediutu president'a intre frati? (§. VI.) Intru ade-veru pentruca erá eminente intre apostoli, rostulu inventi-ceilor si capu alu cetei acelor'a. Pentru ace'a a venit u Pavelu că pre acest'a se lu véda mai cu séma, că Petru nu s'a pusu prin Christosu in scaunulu acest'a ori in cel'a, ci elu fù pusu de doctoru alu lumei intregi.

Cu delaturarea acestoru dificultati s'a dovedit u si probat u cu credint'a universale a besericiei cumca D. nostru Christostu, candu erá se mérga depre pamentu, a pusu dupa sene si in loculu seu pre Petru de capu vediutu alu besericiei, că se-i suplinesca loculu lui, se inventie, se indrepte base-

properat Paulus ille, qui eo tempore, quo Dominus Simonem petram vocabat pastoremque illum constituerat, traditis illi clavibus regni coelorum, nondum erat vocatus.

Concedimus Petrum et Paulum dici principes Apostolorum et eodem loco Pauli laudes cum Petri celebrari; at ubi nam vel semel tributa inveneris Paulo ea, quae de Petro tam saepe tamque praeclare praedicantur? Cur nihil ejus modi de Paulo dicitur eorum, quae Petro attribuntur? Si itaque Paulus una cum Petro princeps dicitur Apostolorum, non ideo fit, ac si utriusque potestas fuisse aequalis, verum propter insignem utriusque laborem Apostoli — et specialem utriusque vocationis gratiam; quod nempe Petrus specialiter Judaeorum, Paulus vero gentium fuerit Apostolus, et quoniam uterque doctrina et zelo inclinavit: Petrus ut pote Apostolorum princeps et caput, Paulus qua talis, qui ceteris omnibus abundantius laboravit (§. II.) et uterque martyrio Romae coronatus est.

Si Paulus una cum Petro primatum tenuisset, — ad quid Hierosolymam ascendisset Paulus — Petrum visurus? Nonne propterea, quia os erat Apostolorum Petrus, et vertex apostolici ordinis? Nonne ut ostenderet facto suo fiduciam habendam esse illi, cui, deleta negatione, praesidentia fratrum concredita fuerat (§. VI)? Vere propterea, quia eximius erat inter Apostolos, os discipulorum et coetus illorum caput; ideo Paulus p[ro]p[ter]e aliis hunc visurus venit. Petrus namque non unius alteriusve throni, sed totius orbis doctor a Christo constitutus fuit.

His solutis difficultatibus evictum et ex universali Ecclesiae fide probatum est, quod Christus Dominus noster e terra migraturus post se et sui loco collocavit b[ea]tum Petrum tamquam visibile Ecclesiae caput ut vices ejus gereret, doceret, et Ecclesiam dirigeret et gubernaret. Ast ne quis du-

ric'a si se-o gubernuze. Dar' că se nu lasamu ceva locu de indoieala, credemu că suntu de a reinfrange si dîsele acelora, cari nu incéta neci in dilele nôstre a se rescolá in contra primatului s. Petru; si dupa ce si-au storsu poterile folosindu tóte uneltirile, câte numai le ar' poté ecscugetá maiestr'a mente a omeniloru, si dusi pana la cele de pre urma nu se sfiescu a dîce cumca cartile, din cari luasemu testimoniele citate mai susu s'aru fi corruptu prin noi dupa restaurarea uniunei cu s. mama beseric'a, seau cumca noi amu fi citatu dîsele acelor scriitori, cari nu aru poté se scape cu totulu de suspitiune, déca sar' cercá — pecumu dîcu eli — ortodocsi'a loru.

Lucruri ridiculóse suntu acestea, dar' totusi nu vomu a le trece cu vederea, că cu atâtua se se vedésca mai lumi natu, de ce apucaturi desierte se folosescu contrarii.

Cartile eclesiastice in genere luate, neci nu suntu stramutate neci nu suntu corupte prin noi in locurile acele, de unde culesemu cele citate mai susu, pentru că contec stulu versiuniloru nôstre in locurile paralele si concordante este acelasi, care si in editiunile loru; inse acésta nu ar' poté se fia, déca cumva cartile folosite de noi s'aru fi stramutatu seau corruptu. Bâ ce e si mai multu, dupa cumu observasemu mai nainte (§. II, 3. i, III, a), cele mai multe testimonie produse de noi, nu s'au luatu din editiunile nôstre, ci din ale greco-orientaliloru, seau si din acele, cari fusese in usu inainte de ce s'a re'nnoitu uniunea cu s. mama beseric'a (§. II, 2, b, II, 2) si au fostu in usulu besericescu, fiendu compuse inainte de uniunea restaurata si de tempulu lui Fotiu. De aci urmëza că noi nu potem fi invinuiti neci cu stramutarea neci cu corumperea acelor'a.

Cu multu mai pre usioru s'aru poté re'nfrange acelei'a, cari nu s'aru rusiná a infige imnografiloru, compunatoriloru de carti si santiloru parenti not'a de eterodocsia, de óra ce acesti'a insisi si aru contradice. Se vedemu cene au fostu imnografii si scriotorii, ale caroru dîse se cuprendu in cartile besericesci!

bitandi remaneat locus, refellenda esse ducimus adhuc eorum dicta, qui primatui s. Petri nec nostris quidem insurgere desinunt temporibus; et cum jam in hac materia, omnia, quaecumque arguta hominum mens excogitare possit molimina adhibendo vires exhaustas habeant et ad extremum adacti asserere non vereantur libros, unde nos superius citata desumpsimus testimonia, corruptos esse per nos post restauratam cum s. matre Ecclesia unionem, vel vero eorum nos citasse effata scriptorum, qui, si de eorum — ut ajunt — orthodoxia quaereretur, suspicionem omnino effugere haud possent.

Ridicula haec sunt, sed tamen praeterire nullumus, ut eo magis eluceat quam inanibus utantur adversarii argutiis!

Libri ecclesiastici in genere sumpti in illis locis, unde nos superius citata decerpsimus, per nos neque immutati neque corrupti sunt. Est enim contextus nostrarum versionum in locis paralellis et concordantibus idem qui in eorum editionibus; quod quidem locum obtinere non posset, si libri per nos adhibiti immutati aut corrupti fuissent. Immo, quemadmodum superius (§. II, 3, i; III, a) animadversum est, plurima a nobis in medium prolati testimonia, non e nostris, sed e graeco-orientalium decerpta fuere editionibus, vel vero ex iis, qui apud nos ante renovatam cum s. matre Ecclesia unionem in usu fuerunt (§. II, 2, b) II, 2), quippe qui ante unionem restauratam, imo ante Photiana compositi tempora in ecclesiastico usu exstiterunt. Hinc sequitur nos neque immutationis neque corruptellae crimine argui posse.

Eo facilius refelli possent ii, qui hymnographis, librorum compositoribus aut vero ss. Patribus notam heterodoxiae inurere non erubescerent: hi enim sibimet ipsis ipsi contradicerent. — Videamus quinam fuerint hymnographi et scriptores, quorum effata libri continent ecclesiastici!

1. Epifaniu episcopulu constantinopolitanu a traitu in seclulu VI.
 2. Cuviosulu Andreiu Ierosolimitanulu, episcopulu Cristului a fostu de facia la conciliulu VI (680) suplenindu pre patriarchulu Ierosolimitanu. Elu a scrisu mai multe, pentru ca era aprigu aoperatoriu alu credintie, de unde si beseric'a orientale-lu lauda cu urmatóriile cuvinte „Luminandu lumea cu cuventele dogmeloru, te-ai facutu organu alu Spiritului santu.“
 3. Germanu patriarchulu constantinopolitanu, a traitu in seclulu VIII si fiendu că a scrisu cele mai multe troparie, invita beseric'a orientale pre credintiosi că de impreuna cu pre Epifaniu se-lu laude cu urmatóri'a cantare: „Se laudamu credintiosii pre Germanu si pre domnedieesculu Epifaniu, că au predicatu dogmele cele mai intielepte,“
 4. S. Ioanu Damascenu a scrisu totu in seclulu VIII.
 5. Totu pre acelu tempu a traitu si Zenonu episcopulu constantinopolitanu.
 6. In seclulu VIII s. Teodoru studitulu, carele trencandu si in seclulu IX cu Damascenu, au fostu celi mai ageri aoperatori ai ortodoxiei.
 7. S. Niceforu a traitu la inceputulu seclului IX.
 8. In acel'asi seclu a traitu si Antoniu episcopulu Constantinopolei.
 9. Cuviosulu Iosifu imnografu de pre acel'asi tempu, a compusu cele mai multe troparie de ale santiloru; prin seclulu IX a fostu si s. Metodiu.
 10. Dupa tempulu lui Fotiu in seclulu XIII a fostu Arseniu A.episcopulu constantinopolitanu si altii, pre cari pre toti i veneréza beseric'a gr. orientale adnumerandu-i in dipticele santiloru sei.
- Deci déca ceneva ar' voi se detraga din ortodoxia' acestor'a cu scopu că se micsioreze si se debilizeze poterea argumentelor despre primatu, atât'a ar' insemnă, că si candu beseric'a orientale ar' venerá si ar' tiené de santi pre ne-

1. Epiphanius Eppus constantinopolitanus, floruit seculo VI-o.
2. Pius Andreas hierosolymitanus, eppus Critensis, interfuit concilio VI-o (680) locum tenens Patriarchae hierosolymitani. Scripsit plurima, erat enim fidei propugnator fervidus, unde Ecclesia or. in tropario sequentibus illum celebrat verbis: „Dogmatum verbis mundum illuminans Spiritus sancti organum exstitisti.“
3. Germanus Patriarcha constantinopolitanus, floruit seculo VIII-o et plurima scripsit troparia, qua propter Ecclesia or. ad illum una cum Epiphanio magnificandum fideles hoc invitat elogio: Laudemus fideles Germanum et divinum Epiphanium, quia sapientissima praedicarunt dogmata.“
4. S. Joannes Damascenus scripsit eodem seculo VIII-o.
5. Zeno Eppus constantinopolitanus floruit eodem tempore.
6. S. Theodorus studita seculo VIII-o una cum Damasco, et seculo IX-o, orthodoxiae propugnatores fuerunt acerrimi.
7. S. Nicephorus vixit initio sec. IX-i.
8. Antonius Eppus constantinopolitanus eodem vixit seculo.
9. Josephus Pius hymnographus, eodem tempore plurima composuit Sanctorum Troparia, et s. Methodius seculo item IX-o.
10. Arsenius Aeppus constantinopolitanus seculo XIII-o, ergo post tempora Photiana vita functus, et alii, quorum omnium Ecclesia gr. or. memoriam veneratur et dypticis reliquorum sanctorum adnumerat.

Si quis igitur hos de orthodoxia arguere velet eo, ut vim argumentorum de primatu minuat ac destruat, idem esset,

scari eterodoci stricatori ai dogmelor si destructori ai credintiei.

Er' ce se tiene de santii parenti, pre cari i veneréza beseric'a intréga, atâtu orientale câtu si cea apuséna, — cene ar' cutezá a detrage din auctoritatea operelorloru fara de a se teme de piedépsa?

In câtu mai pre urma despre espunerea acelora, cari cuventele *πρὸς ἀκέστα πἱέτρα ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ* le esplica despre Christosu, seau de credinti'a, pre care o marturisesce apostolulu in Christosu, nu o tienemu demna de neci o atentiu, că si un'a, pre care au reieptat-o si insisi protestantii. Opunemu totusi dîsele prin cari nu numai credintiosii se dîcu intariti pre piétr'a domnedieesci marturisiri a lui Petru, ci si Piétr'a Christosu inaltia cu stralucita lauda piétr'a credintiei, adeca pre acel'a, care siede pre tronu mai antanii de toti invetiacelii, pietr'a fundamentale de mare pretiu a credintiosiloru in marginea Mantuitorilui si Domnului, anume Petru, „carele s'a pusu de piéra anghiularia a besericiei, pre care a edificatu Pavelu pre ómeni. Deci déca se pare că unii dintre santii parenti cuventele mai susu citate le aru fi intielesu despre credinti'a lui Petru, ori despre marturisirea credintiei, nemicu nu opunu adeverului catolicu, caci, ori se voru luá cuventele „*ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ* despre credinti'a lui Petru, ori despre marturisirea lui, totu un'a este, de óra ce ss. parenti credinti'a si marturisirea lui Petru, nu o considera despartita de Petru, ci intielegu pre celu ce crede insusi, pre apostolulu. Celoru ce aru voi se destreme priuatulu din negatiunea lui Petru, preclaru le respunde renumitulu doctoru alu Iacobitiloru Moise Barcfea, dîcându: Petru a negatu pre Christosu si negatiunea a intaritu-o cu juramentu, dar' totusi pentru ace'a nu fù reieptatul dela preeminenti'a intre frati, ci din contra o auditu pre Mantuitoriulu dîcându-i: Pasce mnelusielii miei, pasce oile mele; ce'a ce a demustrat si cu fapt'a dîcându: Simone éca Satan'a ve cere pre voi.... ci eu m'am rogatu pentru tene, si tu intorcandu-te óre candu, intaresce pre fratii tei, adeca precumu ecsplica Cirilu Alecs. in omil. 144.

ac si Ecclesia or. heterodoxos, dogmatum depravatores et fidei destructores, pro sanctis haberet et veneraretur.

Quod autem ad ss. Patres adtinet, quos universa tam orientalis, quam etiam occidentalis veneratur Ecclesia, quis operum eorum auctoritatem impune labefactare auderet?

Et tandem quod expositionem adtinet eorum, qui verba *super hanc petram* — *ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ* de Christo vel de fide in Christum, quam Apostolus professus fuerat, interpretantur, nulla illam attentione dignam esse credimus, utpote quam ipsi quoque protestantes jam rejecerunt. Opponimus tamen dicta, quibus non solummodo fideles super petram divinae Petri professionis firmati dicuntur, sed etiam „Petrus Christus clara effert laude petram fidei“ — illum nempe, qui prae omnibus discipulis primus est in throno sedens, in margine Salvatoris et Domini, magni pretii petra fundamentalis fidelium, scilicet Petrus; qui petra angularis Ecclesiae positus est, super quam Paulus aedificavit homines. Cum itaque nonnulli e sanctis Patribus verba superius adducta de fide Petri seu de fidei confessione accepisse videantur, contra veritatem cath. nihil efficiunt, nam sive summerentur „*ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ* de fide Petri, sive de fidei ejus confessione, ad idem rediret; ss. enim Patres fidem et confessionem Petri divisam a Petro non intelligunt, sed ipsum Apostolum credentem. Iis denique, qui e negatione Petri ejusdem primatum destruere velent, praecclare respondet celeber Jacobitarum doctor Moyses Barcepha, dicens: „Petrus negavit Christum et jurejurando negationem confirmavit, neque tamen ideo a suorum fratrum praeminentia rejectus est, sed e contrario audivit Salvatorem illi dicentem; Pasce agnos meos, pasce oves meas, quod facto etiam demonstravit dicens: Simon ecce Satanus quaerit vos... sed ego oravi pro te, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos, id est, quemadmodum s. Cyrillus Alex. in Hom. 144. interpretatur: Esto sustentator, initiator et doctor eorum, qui per fidem ad me accendent;... conversus confirma fratres tuos,

Fii aperatoriulu, initiatoriulu si doctorulu acelor'a, cari prin credintia voru vení la mine . . . intorsu fiendu intaresce pre fratii tei; erau cuventele celui ce-i dà iertare si-lu sî radica in culmea apostolica.¹⁾

§. X. Primatulu fundatu de D. Christosu si datu fericitului Petru, are se fia perpetuu.

Beseric'a lui Christosu pre Petru — pusu de insusi Domnulu — e edificata pre unu fundamentu atâtu de tare, in câtu portile iadului neci candu se nu o pôta invinge. Despre acestu adeveru a voitu se incredintieze D. Christosu nu numai pre Simonu, candu i-a dîsu (Luc. XXII, 31, 32) „Simone éta Satan'a v'a cerutu pre voi, că se ve cérna că grânulu, éra eu m'am rögatu pentru tene, că se nu scada credinti'a ta, si tu intorcandu-te óre candu intaresce pre fratii tei, dar' si pre ómenii tempuriloru venitorie i-a inventiatu despre acestu adeveru prin sant'a scripture. Pentrua Domnedieu vre, dupa cuventele apostolului (la Timot. I, II, 4), că toti ómenii se se mantuésca si se vina la cunoscinti'a adeverului. Inse acésta altucum nu se pôte templá, de cătu prin midilocirea besericei fundate de D. Christosu pre Petru, de unde netrecutu urmérază că D. Christosu avea se fundeze pre Petru beseric'a de atare, că se remana preste totu tempulu pana la consumarea secliloru, pana ce adeca voru ajunge toti ómenii la cunoscinti'a adeverului si va fi unu staulu si unu pastoriu. Acésta a trebuitu se o intie-léga Christosu Domnulu nu numai despre unitatea ci si despre perpetuitatea si indefectibilitatea besericei sale, care vă se dureze pana la capetulu seculiloru. Acésta o sustiene beseric'a orientale nu mai pucinu de câtu cea apuséna din cuvintele Domnului (Ioan X, 16) unde dîce: si alte oi am, cari nu suntu din staululu acest'a, si pre acele mi se cade a le aduce, si voru audî viersulu mieu si va fi unu staulu si unu pastoriu.

Dupa ce amu premisu aceste, sustienemu ca primatulu fundatu de Domnulu Christosu in beserica si datu f. Petru

¹⁾ Conf. etiam Gloriam ad introit 16 januar, in libr. nostr.

quod erat et dantis veniam et erigentis eum ad apostolicas facultates.“¹⁾)

§. X. Primatus a Christo Domino fundatus beatoque Petro Apostolo traditus debet esse perpetuus.

Ecclesia Christi super Petrum, quem Dominus ipse constituerat, tam firmum aedificata est fundamentum, ut portae inferi eam expugnare nunquam valeant. Hujus veritatis Christus Dominus non solum Simonem certiorem facere voluit, dum eum (Luc. XXII, 31, 22.) sequentibus allocutus est verbis: Simon ecce Satanus expetiit vos, ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos; verum etiam futurorum temporum homines de hac veritate per sacram scripturam edocuit. Vult enim Deus secundum Apostoli (I. ad Timot. II, 4.) verba „Omnes homines salvos fieri et ad agnitionem venire veritatis.“ At hoc alio modo, nisi mediante Ecclesia a Christo Domino super Petrum fundata, fieri non potest; unde necessario sequitur Christum Dominum talem constituere debuisse super Petrum Ecclesiam, quae per omne tempus — usque ad consummationem seculi — sit permansura; — donec scilicet omnes homines ad agnitionem veritatis pervenerint unumque fuerit ovilla et unus pastor. Quod quidem Christus Dominus non solum de unitate, verum etiam de perennitate et indefectibilitate Ecclesiae suae usque ad finem seculorum duratura intelligere debuit. Hoc non minus orientalis quam occidentalis Ecclesia ex ipsius Christi verbis (Joan. X, 16). adstruit, ubi dicit „Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovilli; et illas oportet me adducere, et vocem meam audient et fiet unus ovilla et unus pastor.“

His praemissis adstruimus: primatum a Christo Domino in Ecclesia fundatum et b. Petro collatum debere esse

¹⁾ Conf. etiam Gloriam ad introit. 16. januar, in libr. nostr.

are se fia perpetuu, pentruca primatulu din insusi institutiunea sa se tiene de esentia formei si a constitutiunei besericei, ce o edificase Christosu pre Petru; asia dara primatulu e fundatu nu pentru folosulu propriu lui Petru, ci pentru benele besericei, si spre a conserva unitatea in beserica. Deaci netrecutu urmeza ca primatulu datu dintru inceputu lui Petru are se fia perpetuu, se remana si se perdureze in beserica pana atunci, pana candu si beseric'a.

Er' cumca beseric'a fundata pre Petru are se remana pana la consumarea seclului e demustratu din vointia lui Domnedieu, carele vre ca toti omenii se se mantuiesca, bai si din institutiunea lui Christosu si aci se poate demustra si din scopulu besericei. Caci beseric'a e fundata spre acelu scopu, ca inventiatur'a lui Christosu se se conserve si se se propage in beserica in intregitatea sa pana la finea seculiloru spre mantuirea genului omenescu. Inse inventiatur'a lui Christosu pentru consevare sa concrediu besericei; deci pana candu are de a fi conservata acesta inventiatura a lui Christosu in beserica, pana atunci are se sustee si beseric'a, careia i sa incredintiati inventiatur'a pentru conservare si propagare. — Dar' fienduca inventiatur'a lui Christosu e necesaria toturor omenilor din tote tempurile, pentruca Domnedieu vre ca toti omenii se ajunga la adeveruln acestei inventiature si toti se fia mantuiti, — urmeza, ca acesta inventiatura are se se conserve pana la capetulu seculiloru, ce ca se pota fi, are se sustee si beseric'a, careia i este incredintiata spre conservare si spre propagare acesta inventiatura a lui Christosu.

Ci inventiatur'a lui Christosu este numai un'a, adeca acea pre care a datu-o D. Christosu besericei, ca se o conserve si se-o propage, si ca atare numai pana atunci se va poate conserva, pana candu va remane in intregitatea sa, deauptu acea si beseric'a are se conserve si se propage inventiatur'a acesta in intregitatea ei.

Precum unulu e adeverulu Domnului, carele remane in eternu, asia si inventiatur'a Domnului numai un'a este, si pana atunci va fi conservata in intregitate, pana va fi un'a,

perpetuum. Primatus namque e sua ipsius institutione pertinet ad essentiam formae et constitutionis Ecclesiae, quam Christus super Petrum aedificavit, adeoque non in proprium Petri commodum sed ad bonum Ecclesiae et ad unitatem in Ecclesia conservandam constitutus est. Hinc necessario sequitur primatum primitus b. Petro collatum debere esse perpetuum et tamdiu in Ecclesia manere et perdurare, quamdiu Ecclesia.

Jam vero Ecclesiam super Petrum fundatam permanere debere usque ad consummationem seculi demonstratum est e voluntate Dei, qui omnes homines vult salvos fieri, et e Christi institutione, et hic etiam e fine Ecclesiae demonstrari potest. Instituta enim est Ecclesia cum in finem, ut doctrina Christi pro salute generis humani ad finem usque seculorum in Ecclesia in integritate sua conservetur et propagetur. At doctrina Christi Domini conservanda tradita est Ecclesiae; quamdiu itaque haec Christi doctrina in Ecclesia, conservanda fuerit, tamdiu permanere debet etiam Ecclesia, cui doctrina ad conservandum et propagandum tradita est. Quoniam autem doctrina Christi omnibus, omniumque temporum hominibus est necessaria, quia Deus vult ut omnes ad veritatem hujus doctrinae perveniant omnesque salvi fiant. — sequitur hanc doctrinam ad finem usque seculorum conservari debere, quod ut fieri possit, permanere debet etiam Ecclesia, cui haec Christi doctrina conservanda et propaganda tradita est.

Sed doctrina Christi una tantummodo est, ea scilicet, quam Christus Dominus Ecclesiae conservandam et propagandam tradidit, et qua talis tamdiu conservari poterit, quamdiu in integritate sua permanserit; ergo et Ecclesia hanc doctrinam in integritate sua conservare atque propagare debet.

Quemadmodum una tantum est veritas Domini, quae manet in aeternum, ita etiam doctrina Domini una tantum est, et tamdiu in integritate conservari poterit, quamdiu

asia dara pana caudu vá fi conservata si unitatea in beserica, carea a voituo si Christosu se se conserve in perpetuu.

Inse cumca unitatea fara de primatu nu se póte conservá in beserica, aréta afara de natur'a lucrului si ins'asi istori'a schismei acelor'a, cari s'a separatu de beserica. Pentru conservarea asia dara si propagarea invetiaturei in intregitatea sa, pre cumu a datu-o ace'a Christosu besericei sale si Apostoliloru se-o conserve si se-o propageze in uniu-ne cu Petru, — e necesaria unitatea, pre care a constitu-itu-o Christosu de odata cu primatulu conferitu lui Petru, dereptu ace'a unitatea fara de primatu nu se póte conservá.

Deci precumu unulu este adeverulu. si acest'a nu póte fi altulu de câtu invetiatur'a Domnului, pentruca numai adeverulu Domnului remane in eternu; asia si invetiatur'a lui Christosu, carea e insusi adeverulu, afara de beserica nu se póte conservá, pentruca besericei a incredintiatu-o Christosu că se o conserve in intregitatea sa. Si érasi precumu intregitatea invrtiaturei lui Christosu fara de unitatea besericei nu se póte conservá, asia neci unitatea besericei nu se póte conservá fara de primatu, pentruca scopulu primatului e unitatea besericei.

De ací urméra netrecutu cumca primatulu este parte esentiale a besericei si beseric'a nu póte fi fara de elu; asia câtu atâtu din institutiunea si vointi'a Domnului Christosu, câtu si diu natur'a besericei si a primatului insusi, primatulu are se fia perpetuu.

Este aduse aréta asia dara prea evidentu, cumca primatulu in beserica are se fia perpetuu. Inse dupa cumu s'a aretatu, primatulu fù conferitu fericitului Petru ap. si Petru inca avea se móra, de óra ce Christosu potestatea preste tóte, câte suntu in ceriu, — precumu dîce s. Ioane Chri-
sostomu — a datu-o omului moritoriu, — éra primatulu că parte esentiale a besericei, trebuiá se remana cu beseric'a, pentruca Christosu-lu fundase că se perdureze in perpetuu că si beseric'a, ce'a ce are misiune de a sustá pana la consumarea seclului. De ací se intielege si ace'a că prima-

una fuerit, adeoque quousque conservata fuerit in Ecclesia Christi unitas, quam Christus quoque in perpetuo conservari voluit.

Sed unitatem sine primatu in Ecclesia conservari non posse testatur jam praeter naturam rei ipsa quoque historia schismatis eorum, qui ab Ecclesia se se separaverunt. Ad conservandam igitur et propagandam doctrinam in integritate sua, quemadmodum eam Christus Dominus Ecclesiae suae et Apostolis in unione cum Petro conservandam propagandamque tradidit, necessaria est unitas, quam Christus cum primatu Petro collato instituit, qua propter unitas sine primatu conservari non potest.

Quemadmodum itaque veritas una est, et haec non nisi doctrina Christi esse potest, sola enim Domini veritas manet in aeternum; ita etiam doctrina Christi, quae est ipsa veritas, extra Ecclesiam conservari non potest: Christus enim eam Ecclesiae conservandam tradidit in integritate sua. Et iterum, quemadmodum integritas doctrinae Christi sine Ecclesiae unitate conservari non potest, ita unitas Ecclesiae sine primatu conservari non potest, finis namque primatus est Ecclesiae unitas.

Hinc necessario sequitur primatum esse partem Ecclesiae essentialiem et eo Ecclesiam destitutam esse non posse; adeoque tum ex institutione et voluntate Christi Domini tum etiam ex Ecclesiae et primatus ipsis natura primatum debere esse perpetuum.

Ex his, quae adduximus, colligitur itaque evidentissime primatum debere esse in Ecclesia perpetuum. At primatus, uti evictum est, collatus fuerat b. Petro Apostolo, et Petrus jam moriturus erat, Christus namque potestatem omnium, quae in coelo sunt, sicuti s. Joan. Chrysostomus dicit, — mortali tradidit homini, — primatus vero cum Ecclesia — qua pars essentialis Ecclesiae permanere debebat, Christus enim Dominus illum perpetuo duraturum fundavit sicuti Ecclesiam, quae missionem habet permanendi usque ad consummationem seculi. Unde illud etiam colligitur, primatum ad

tulu nu a fostu restrinsu la person'a lui Petru, ci fienducă Petru avea se móra, éra primatulu se fia perpetuu, trebuiá se remana si dupace vá morí Petru, prin care fundase Christosu primatulu, pentruca dupa suirea D. Christosu la ceriu si dupa mortea lui Petru, pre care-lu lasase Christosu de capu vediu tu besericiei, nu potea se fia beseric'a fara de capu.

Credinti'a despre perpetuitatea si indefectibilitatea primatului fundatu de Domnul Christosu pre Petru, că se dureze in beserică totu de-un'a, — se probéza si prin sensulu universale alu besericiei atâtu orientali câtu apusene. Se ne re'ntórcemu dreptu ace'a la cartile besericesci ale orientalilor si se vedem, câtu de minunatu se aréta perpetuitatea si indefectibilitatea primatului mai totu cu acele cantari, cu cari vediuramu instituirea, fundarea si prerogativele lui date fericitului Petru. Acolo vediuramu că:

1. Petru se chiama fundamentalu, temeli'a si piétr'a fundamentale a besericiei, pre care fundă Christosu beseric'a sa nemiscata, neecspugnable de portile iadului, si că uu'a ce vá se sustee pana la consumarea tempului. Dar' beseric'a e cas'a lui Domnedieu, e edificiulu, ce vá se cuprinda in sene pre toti, câti vinu la dens'a si asia se remana in perpetuu. Potere-ar' óre edificiulu se stee stabile si neclatu, déca i-ar' lipsí fundamentulu perpetuu, basea si piétr'a ace'a fuudamentale pre care o donase Christosu (dupa imnulu armeniloru Aisor angiar §. IV) cu gratia conservandu-o pre ace'a că se nu se sfarime, si radicandu-o că se nu cada? Potere-ar' óre beseric'a se sustee pana la consumarea tempului, se fia neecspugnable de portile iadului, déca ar' lipsí piétr'a fundamentale, pre care dice s. Epifaniu că si pe o piéra solida e edificata beseric'a in multe moduri (§. VI)? Déca e beseric'a edificiu; déca e casa, ce vá se imbracisieze pre toti ómenii; potere-ar' subsiste cas'a acést'a, potere-ar' se sustee pana la capetulu lumei si se cuprinda in sene pre toti ómenii, déca ar' lipsí si ar' incetá se mai vieze Petru, pnsu că se supórte greutatea intregei case si se sustienă edificiulu? — déca nu ar' viá neci nu ar' presiedé — aretandu, celoru ce cérea adeverulu credintieei?!

personam Petri restrictum non fuisse, sed quoniam Petrus moriturus, primatus vero perpetuus erat futurus, etiam mortuo Petro, per quem Christus primatum fundaverat, permanere debebat, nam post Christi Domini ad coelum ascensum et post mortem Petri, quem Christus visibile caput Ecclesiae suae reliquit, Ecclesia capite destitata esse non potuit.

Fides circa perpetuitatem et indefectibilitatem primatus, quem Christus Dominus super Petrum in Ecclesia perpetuo duraturum fundaverat, probatur etiam universalis consensu tam orientalis, quam etiam occidentalis Ecclesiae. Redeamus itaque ad libros ecclesiasticos orientalium, et videamus quam mirifice adstruitur perpetuas et indefectibilis primatus iisdem fere elogiis, quibus ejusdem institutionem, foundationem et praerogativas b. Petro traditas superius videbamus. — Vidimus jam ibidem:

1. Petrum vocari *Ecclesiae fundamentum, basim et petram fundamentalem*, super quam Christus immobiliter aedificavit suam Ecclesiam, a portis inferi inexpugnabilem et usque ad consummationem seculi permansuram. Jam vero Ecclesia est domus Dei, est aedificium omnes ad se venientes amplexurum, adeoque in perpetuo permansurum. At posset ne hoc aedificium stabile et inconcussum permanere si perpetuo careret fundamento, basi et petra illa fundamentali, quam Christus (juxta hymnum arm. aisor angiar §. IV.) gratia donavit, conservando illam ne contereretur, et extollendo eam ne rueret? Esset ne Ecclesia usque ad consummationem seculi permansura, inexpugnabilis a portis inferi, si deficeret petra fundamentalis, cui solidae petrae instar Ecclesiam multis superaedificatam modis dicit s. Epiphanius (§. VI)? Si Ecclesia aedificium, si domus Dei est, omnes homines amplexura, posset ne haec domus subsistere, posset ne usque ad consummationem mundi perdurare et omnes amplecti homines, si Petrus, constitutus ut ferat pondus totius domus aedificiumque sustineat, — deficeret et vivere desineret, si non viveret nec praesideret praestando quaerentibus fidei veritatem??

2. Beseric'a orientale marturisesce in cantarea sa că Christosu Domnulu a datu intarire besericei sale tarí'a lui Petru (§. II, 2), că elu e pusu de fundamentu besericei, si a capetatu potere dela Domnulu, că se nu-lu invinga neci de cumu portile iadului (§. IV, 2). Dar' cum ar' poté se sustee beseric'a, déca morindu Petru, ar' fi remasu fara de taría si potere, si nu ar' mai avé de unde se capete potere! Beseric'a-si are tarí'a, poterea si stabilitatea dela credintí'a lui Petru si prin credintí'a acést'a capeta vîrtute; — deci cumu ar' poté asia dara se faca nestrictiose tóte nesuintiele contrariloru si se le confunde, déca Petru, doctorulu supremu si neinvinsu alu intregei beserice (§. II, 1) dupa mórtle nu ar' mai viá cu acelesi prerogative, ce le primise dela Domnulu?

3. In cartile nóstre besericesci fericitulu Petru se numesce doctoru, carele e pusu de Domnulu a pasce mnelusielii. oile, arietii, alesii si alegerea Domnului. Dar' cumu s'aru pasce acestí'a, déca morindu Petru aru fi remasu fara de pastoriu? Óre fara de pastoriu intieleptu potes'aru pasce pre livedile credintiei? Cene ar' pasce pre alesii si alegerea Domnului, déca cu mortea lui Petru ar' fi voitu Domnulu se remana acestí'a fara de pastoriu supremu, care se pórte grigi'a de a pasce pre alesi si alegerea lui pre livedile credintiei? Si fienduca Christosu Domnulu, care insusi erá pastorilu celu bunu, — avea se se suie la ceriu, éra Petru avça se móra, că erá moritoriu, potutu-a óre Christosu insusi se lase turmele sale lipsite de pastorilu, alu carui viersu se-lu asculte si elu se póta fi cunoscetu de oile sale??

4. Petru se dice *indreptatoriu principele apostoliloru si preside, capulu alesiloru si alu cetei alese*, carele tiene loculu lui Christosu, prin urmare mai tare de câtu celi alalti. Dar' unde véi aflá republica fara de indreptariu, regatu fara de principe, alesi fara de preside, societate si céta fara de capu, carele se-i presieda? Déca Petru erá mai tare de câtu celi-alalti, potutu-au remané celi alalti fara de indreptatoriu morindu Petru, fara de preside mai tare, carele presiediendu se-i indrepte, se-i guerneze si că mai tare se intarésca pre frati?

2. Ecclesia orientalis in cantico suo profitetur Christum Dominum robur Ecclesiae suae dedisse fortitudinem Petri (§. II. 2), quia Ecclesiae fundamento est positus, et virtutem accepit a Domino, ut ipsi portae inferi nequaquam praevaleant (§. IV. 2.). At quomodo posset Ecclesia permanere, si mortuo Petro, robore et firmitate destituta fuisse, et non haberet amplius unde virtutem accipiat? Ecclesia robur firmatatem et stabilitatem habet a fide Petri et per hanc fidem derivat virtutem; — quomodo posset itaque omnes adversariorum conatus frustaneos reddere confundereque, si Petrus, universae Ecclesiae supremus atque irrefragabilis doctor (§. IV. 1.) post mortem amplius non viveret praerogativis illis, quas a Domino acceperat?

3. Beatus Petrus vocatur in libris nostris eccl. Pastor, qui positus est a Domino pascere agnos, oves, arietes, electos et electionem Domini, adeoque greges Domini. Sed quomodo pascerentur hi, si mortuo Petro, sine pastore remansissent? Possent ne sine pastore sapienti pasci in pratis fidei? Quinam pasceret electos et electionem Domini, si mortuo Petro Christus Dominus hos sine alio supremo pastore remanere voluisset, qui electos et electionem suam in pratis fidei pascendi curam haberet? Et quum jam Christus Dominus, qui ipse erat pastor bonus, in coelum ascensurus, — Petrus vero qua mortalis, moriturus esset, potuit ne ipse Christus greges suos destitutos reliquisse pastore, cuius vocem audirent et ille ab ovibus suis agnosci posset??

4. Petrus dicitur *Rector, et princeps Apostolorum et praeses, caput electorum et electi coetus*, qui vices gerit Christi, ideoque fortior quam ceteri Apostoli. At ubinam terrarum invenire poteris rempublicam sine rectore, regnum sine principe, electos sine praeside, societatem et coetum sine capite, quod illi praesideat? Si Petrus fortior erat ceteris potuerant ne reliqui mortuo Petro, manere sine alio rectore, sine praeside fortiori, qui illis praesidendo, regeret, gubernaret et qua fortior fratres confirmaret? Si Ecclesia corpus

Déca beseric'a e corpulu lui Christosu, precum o dice si apostolulu, si Christosu este capulu besericei, potutu-a óre corpulu acest'a alu lui Christosu dupa suirea lui la ceriu se remana fara de capu vediutu, — fiendu si ea societate vidibile?

Lui Petru cá celui mai tare in vîrtutea rogatiunei lui Christosu, i-s'a datu potere cá reintorcandu-se se intarésca pre frati, — dar' cene ar' fi intaritu pre acesti'a, déca morindu Petru, celu mai tare, nu ar' fi urmatu altulu indiestratu cu ace'asi potere de a intarí pre frati?

5. Petru este si originea sacerdotiului si in modu diversu tiene loculu lui Christosu preste celi alalti apostoli; elu este funtele, de unde-si deriva beseric'a poterea sa, inse de unde si ar' fi derivatu baseric'a poterea sa, déca era se desece cu mortea lui Petru funtele acest'a? De unde sar' fi derivatu sacerdotiulu, déca morindu Petru nu ar' fi mai isvoritu funtele? Si mai pre urma:

6. Petru este column'a besericei (§. V.) care, precum column'a cea prodigiosa, ce precediendu popôrului lui Israele, i aretâ calea preste dî in forma de noru ér' preste nópte in tipu de focu si-i era conducatoriu in amendoue tempurile — (Esir. XIII), — asia si Petru, fiendu column'a besericei, sustiene si pôrta greutatea intregei case a lui Domnedieu, luminandu pre celi'a ce ratecescu prin intunerecu si dandu recore in contra ardórei pofteloru toturoru celoru ce cu credintia-lu veneréza pre elu. Dar' de unde aru cere credintiosii ajutoriu in acestu desiertu alu lumei, déca beseric'i ar' lipsí column'a acest'a? Nu cumva de multu s'ar' fi ruinatu baseric'a prin nevalirile si atacurile contrariloru, déca cu mortea lui Petru ar' fi incetatu column'a acest'a de a mai sustiené beseric'a?

Din dîsele asia dara si din cantarile cartiloru bes. cari aréta că primatulu a fostu datu de Christosu Domnulu s. ap. Petru, si din cari-si aréta beseric'a credinti'a neclatita despre primatul, — s'a aretatu invederatu cumca primatulu fundatul de Domnulu si datu dela incepetu lui Petru, este perpetuu.

est Christi, sicuti Apostolus eam esse dicit, et Christus caput Ecclesiae — potuerat ne hoc corpus Christi post Domini ad coelum ascensum manere destitutum capite visibili, cum Ecclesia sit societas visibilis?

Petro qua fortiori vi orationis Christi potestas fuerat concredita, ut conversus confirmaret fratres, — at quinam confirmasset hos, dum mortuo Petro fortiore alius non successisset eadem fratres confirmandi potestate praeditus?

5. Petrus est etiam *origo sacerdotii* et diverso modo gerit vices Christi in ceteros Apostolos; ille est origo, unde virtutem suam derivat Ecclesia. At undenam derivasset virtutem suam Ecclesia, si mors b Petri hunc fontem siccatura fuisset? Undenam sacerdotium, si fons, mortuo Petro non amplius scatuisset? Et tandem

6. Petrus est Ecclesiae columna (§. V.), quae, quemadmodum illa prodigiosa; quae ad ostendendam viam per diem in forma nubis, per noctem vero in imagine ignis praecebat populum Israëlis, et dux erat itineris utroque tempore (Exod. XIII), ita etiam Petrus, qui est columna Ecclesiae, supportat et fert pondus totius domus Dei illuminans eos, qui per tenebras errant, et refrigerium praebens contra ardorem pravarum cupiditatum omnibus, qui fide venerantur eum. Ast undenam peterent fideles auxilium in hujus mundi deserto, si hac columna careret Ecclesia? Nonne jam prudem diruta esset Ecclesia per inumeros adversariorum impetus et aggressiones, si mortuo Petro haec columna Ecclesiam sustinere desiisset?

E dictis itaque et elogiis librorum eccl., quae b. Petro Apostolo primatum a Christo Domino traditum fuissc ostendunt, et suam inconcussam fidem circa institutionem primatus Ecclesia adstruit, evictum est, primatum hunc a Domino fundatum et primitus Petro traditum, esse perpetuum.

Asia dara in desiertu s'aru opintí unii a aretá cumca fericitului Petru i s'ar' fi datu numai singuru primatulu de onore cá si unu premiu alu creditiei, alu zelului si alu amorei catra Christosu, si cà prin urmare acel'a ar' fi fostu restrinsu singularu la person'a lui, si cà fiendu Christosu Domnulu insusi capulu nevediutu alu besericei, carea este corpulu lui, — beseric'a neci de cumu nu ar' avé lipsa de altu capu — vidibile.¹⁾ Beseric'a legei vechie, precumu vediumu (§. V.) dupa invetiatur'a ss. parenti erá imaginea si tipulu besericei lui Christosu, si capulu ei celu nevediutu si pre tempulu teocratiei erá Domnedieu insusi, si totusi nu a fostu neci unu tempu, candu poporulu lui Israele ori in desiertu, ori si dupa intrare in pamentulu promisiunei, se fia fostu fara de capu vidibile, care se-lu conduca pre elu in loculu lui Domnedieu. Bă chiar' si Domnedieu insusi, carele erá capulu celu nevediutu alu poporului alesu, in totu tempulu teocratiei conducea pre poporulu alesu in caresi-va modu vediutu prin semne vidibile, pre cumu erá flacar'a cea de focu in midiloculu rugului (Esir. III, 2) column'a de focu si norulu, care stá de asupra tabernaclului in vedere intregului poporu alu lui Israele (Esir. XL), si totusi nu voi se fia poporulu fara de capu vidibile, precum a fostu Moise. Iosue, apoi judecatorii si regii — cari se conduca pre poporu in loculu lui Domnedieu — capului nevediutu.

Deci déca Domnedieu a voitu se conduca sortea poporului lui Israele prin atâti'a seculi prin midilocirea capului vediutu chiaru si in legea vechia, de unde nu au lipsit semnele ecsterne, pote-s'ar' face acést'a fara de capu vediutu in legea noua, in tempnlu, candu nu mai lucra in noi semnele ecsterne ci gratia lui Domnedieu in modu nevediutu.

Dar' perpetuitatea primatului conferit u Petru aretata de noi prin cele citate, se probéza si prin testimonie nu mai pucinu valide din sensulu besericei sirochaldaiice²⁾ cu argumente luate din dísele sirocaldeiloru³⁾ cu fapte, cari

¹⁾ Compendiu de dreptulu canonico alu unei sante seb. si apost. beserice de Andr. Bar. Siaguna. Sabiniu 1868 p. 12. et al.

²⁾ Conf. Antiqu. ecclesiae Syrochald. tradit. circa Petri ap.

Frustra itaque contendarent quidam b. Petro velut praemium fidei, zeli et amoris erga Christum traditum fuisse primatum solum honoris, adeoque hunc ad solam ejus personam fuisse restrictum, et cum jam Christus Dominus ipse sit caput invisibile Ecclesiae, quae est corpus ejus, — alio capite visibili Ecclesiam nequaquam opus habere.¹⁾ Ecclesia namque veteris legis, sicuti (§. V.) vidimus, erat juxta ss. Patrum doctrinam imago et typus Ecclesiae Christi, illius caput autem invisibile etiam in theocratia fuerat ipse Deus, et tamen nullum fuit tempus, quo populus Israël tum in deserto, tum etiam post introductionem in terram promissionis capite visibili, quod Dei loco illum regeret, destitutus fuisse. Imo! Deus ipse, qui erat caput invisibile populi electi, per totum theocratiae tempus modo quodam sensibili, per signa visibilia, uti erat flamma ignis de medio rubi (Exod. III. 2), columna nubis et ignis, quae incubabat tabernaculo videntibus cunctis popolis Israël (Exod XL), regebat populum electum, et tamen nolluit esse populum sine alio capite visibili sicuti erat Moyses, Josue, dein judices et reges, qui loco Dei, capitibus invisibilis, gubernarent populum.

Si itaque Deus sortem populi Israël per tot secula medio capitibus visibilis voluit dirigere etiam in veteri lege, ubi signa externa non defuerunt, posset ne hoc fieri sine capite visibili in nova lege, tempore, quo non amplius signa externa, sed gratia Dei modo invisibili operatur in nobis?

Verum perpetuitas primatus b. Petro collati, quam nos hucusque adductis adstruebamus, non minus validis probatur testimoniosis e consensu Ecclesiae Syrochaldaicae,²⁾ argumentis desumptis e dictis Syrochaldaeorum,³⁾ factis, quae aperte

ejusq. success. rom. pontific. div. primat. auct. Ios. David p. 29 – 30.

³⁾ Ibid. p. 31 – 33.

aréta apriatu credinti'a seriósa a Sirocaldeiloru, cumca baseric'a nu pote se consiste fara de capu vediutu;¹⁾ apoi cu unitatea auctoritatei supreme, ce au marturisitu-o Caldeii si Sirii atâtu prin dîsele cătu si prin faptele loru, si care dupa credinti'a loru e statorita de Domnulu Christosu in poterea dreptului divinu in f. Petru.²⁾

Perpetuitatea primatului urmăza si din inecspugnabilitatea si indefectibilitatea besericei, ce'a ce beseric'a orientale radîmata pre promisele lui Christosu nu numai crede si profeséza, ci a si edîsu in decisiunile concilieielor si ale sinodeloru, si o si deduce din universalitatea primatului pontifilor romani că urmatori ai fericitului Petru.

Inse din cele ce le scrisemu pana aci despre primatulu datu f. Petru nu e doveditu numai cumca Domnulu Christosu a instituitu in beseric'a sa primatulu si l'a datu pre acest'a f. Petru, si cumca acest'a e primatulu auctoritati si alu juredictiunei si că trebuie se fia perpetuu, — ci apriatu se pote vedé si ace'a, cumca acestu primatu că perpetuu e inecspugnable, indefectibile, si prin urmare in invetiatur'a despre credintia si morale infalibile si precum beseric'a insasi, universale. Adeverulu acest'a alu credintie catolice — fienduca nu se pote intórce, invertí si restorná, ci e proptitu chiaru si prin invetiatur'a besericei orientali, si se intaresce din monumentele orientaliloru, de ecplicatiune mai chiara are cu atâtu mai pucina lipsa, cu cătu e mai deplenu constatatu, că dupace e recunoscutu odata primatulu insusi, neaperatua de a fi recunoscute si crediute si insusirile si proprietatile acelui.

Asia dara nu ni se pare că ar' mai restá altu ceva, de cătu se tractamu in specie despre subjectulu acestui primat si despre universalitatea lui, ce'a ce vomu face in urmatoriulu articlu II.

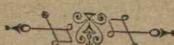

¹⁾ Ibid. p. 34—38.

ostendunt Syrochaldaeos serio credidisse non posse Ecclesiam absque visibili capite consistere;¹⁾ dein illa supremae auctoritatis unitate, cuius necessitatem Chaldae et Syri tum dictis, tum etiam factis professi sunt, quaeque e mente ipsorum de jure divino per b. Petrum a Christo est instituta.¹⁾ Perpetuitas primatus sequitur ex Ecclesiae ipsius inexpugnabilitate et indefectibilitate, quam, innixa promissis Domini non tantum credit et profitetur Ecclesia orientalis, verum etiam in conciliorum et synodorum decisionibus edicit et ex universalis rom. Pontificum primatu, ut b. Petri successorum, — etiam a posteriori deducit.

Sed ex illis, quae hucusque de primatu b. Petro Apostolo tradito scripsimus evictum est non solummodo Christum Dominum instituisse in Ecclesia sua primatum eundemque b. Petro Apostolo contulisse et hunc primatum esse vere auctoritatis et jurisdictionis debereque esse perpetuum, — verum etiam id aperte colligi potest, quod hic primatus, qua perpetuus, sit inexpugnabilis, indefectibilis adeoque in doctrina fidei et morum infallibilis atque, sicuti Ecclesia ipsa, universalis. Haec veritas fidei catholicae, quoniam everti, inverti subvertique non potest, sed vel ipsius orientalis Ecclesiae doctrina fulcitur et ex orientalium monumentis adstruitur, clariori explanatione eo minus indiget, quo certius constat, quod agnito jam semel primatu ipso, hujus quoque dotes et proprietates necessario agnosci credique debeant.

Nihil igitur restare videtur nisi de subjecto hujus primatus et de ejus universalitate speciatim agere, quod sequenti articulo II-o facturi sumus.

²⁾ Ibid., p. 38—40

Articululu II.

Primatulu datu fericitului Petru, fiendu că este perpetuu, a trecutu la pontificii romani că adeverati si legitimi urmatori ai f. Petru; acesti'a au asia dara acel'asi primat universale, care l'a avutu fericitulu Petru.

Din ins'asi perpetuitate a primatului (§. X.) urmăza neaperatu cumca auctoritatea suprema, care a pus-o Christosu Domnulu chiaru cu instituirea primatului, si care s'a si inceputu prin Petru, are se remana in beserică pentru totu de-un'a si inca intru atât'a, in câtu la urmatorii s. Petru se ecisste pana la consumarea seclului — că si beserică insasi. Candu dîcemu acesta, sustienem totu de-odata *cumca: Episcopii besericei Romei, Pontificii romani numai eli suntu adeveratii urmatori ai fericitului Petru apostolulu, si preste intréga beserică au primatulu auctoritatii si alu juredictiunei, adeca acel'asi, pre care-lu primisera f. Petru dela Domnulu.*

Ci că se potemu aretă acést'a, mai antaniu avemu de a demistră cumca f. Petru a fostu in Rom'a si că a gubernat beserică romana pana la mórte, ce'a ce crede si profeséza nu numai singuru beserică occidentale ci si cea orientale intréga.

Dar' fienduca nu voimu a eruá si a intarí cu respectu la acestu adeveru traditiunea si credinti'a besericei apusene ci a celei resaritene, vomu cere si aci ajutoriulu besericei orientali.

§. XI. Fericitulu Petru apostolulu a fostu in Rom'a si pana la mórte a gubernat beserică romana

Monumentele istorice, cari atestéza cumca f. Petru ap. a fostu in Roma (vechia), a gubernat beserică rom. si că coronatu cu martiriu si-a finitu viati'a aicia — suntu proprietate de argumente asia de firme, in câtu adeverulu loru ne-

Articulus II.

Primatus beato Petro collatus, quoniam perpetuus est, transiit ad Pontifices romanos ut veros et legitimos b. Petri successores; habent itaque hi eundem, quem b. Petrus habuit primatum universalem.

Ex ipsa primatus perpetuitate (§. X.) necessario sequitur auctoritatem supremam, quam Christus Dominus cum primatus ipsius institutione posuit, et quae jam per Petrum incepta fuit, debere in Ecclesia perdurare perpetuo, adeoque apud s. Petri successores, — sicuti Ecclesia ipsa, — usque ad consummationem existere seculi; quod quum contendimus simul adstruimus: *Episcopos Romae Ecclesiae, — Pontifices Romanos esse solos et veros b. Petri Apostoli successores, et hos primatum auctoritatis et jurisdictionis, eundem scilicet, quem b. Petrus a Domino acceperat, habere in universam Ecclesiam.*

Ut autem hoc ostendere valeamus, prius demonstrandum nobis est, b. Petrum Romae fuisse romanamque usqne ad mortem rexisse Ecclesiam, quod non sola occidentalis, verum etiam orientalis universa credit et profitetur Ecclesia.

Quoniam autem non occidentalis sed orientalis Ecclesiae traditionem et fidem circa hanc veritatem eruere adstruereque volumus, hoc quoque loco non nisi orientalem consulemus Ecclesiam.

§. XI. *Beatus Petrus Apostolus fuit Romae romanamque usque ad mortem rexit Ecclesiam.*

Monumenta historica quae testantur b. Petrum Apostolum Romae (veteris) fuisse, romanam Ecclesiam rexisse, ibique martyrio coronatum vitam finisse, tam firmis suffulta sunt argumentis, ut eorumdem veritatem in dubium nemo

me nu ar' poté se-lu aduca la indoieá. Noi aducemu pentru intarirea acestui adeveru numai singura tradițiunea besericiei orientali conservata in monumentele eclesiastice pana in dílele nóstre, si inca — cá se purcedemu in ordenele observatu mai susu — vomu produce in loculu primu testimoniile nóstre si dupa ace'a ale celor alalti orientali.

Cumca fericitulu Petru a fostu in Rom'a, a gubernatu beseric'a romana si si-a finitu viati'a aci spune:

1. Icosulu in commemorarea Pontificelui romanu s. Silvestru, unde despre acestu s. Pontifice se díce: „Scaunulu mai marelui apostoliloru inavutîndu-lu, sierbitoriu alu lui Domnedieu te-ai aretatu.“ Ci scaunulu romanu, scaunu alu mai marelui apostoliloru nu s'ar' poté díce, déca fericitulu Petru, care e corifeulu apostoliloru, nu ar' fi ocupatu scaunulu acest'a (§. II, 1.)

2. In tropariulu din 16 januariu la adoratiunea venerandei catene a s. Petru apost. cantamu urmatóriile: „Rom'a neparasindu la noi ai venit (Petre) celu ce ai fostu de cătu apostolii mai antanii pre scaunu siediatoriu“ (Acol.) Prin aceste se spune cumca f. Petru nu numai a fostu in Rom'a ci si cà nu a parasit u scaunulu romanu; bá si ace'a inca se vede cà, de si Petru nu a parasit Rom'a, totusi a avutu prerogative in intréga beseric'a, căci altu cumu nu ar' cantá beseric'a cumca Petru a venit la noi.

3. In cantarea a 7. de la manecatulu acelei díle se díce: „Din Palestin'a ... cá dintru o privelisce esindu apostolulu lui Christosu Petru, si lumei predicandu in Rom'a cea mai de inainte a reposatu.“ (Acol.) Atâtu de chiare suntu cuvantele aceste, in cătu nu au lipsa de neci o comentare.

4. Cele ce le produsemu pana aci din cantarile besericiei, le intarescu-si sinacsariele din meneiele nostre adause la oficiulu apostoliloru Petru si Pavelu din 29 si 30 juniu, unde se espune nu in ornatu de stilu poeticu, ci prin cuvinte prosaice prea netede că Petru, dupa ce ar' fi predicatu in diferite locuri, a descinsu pana la Rom'a, si fiendu

vocare possit. Nos huic veritati adstruendae solam orientalis Ecclesiae traditionem in ecclesiasticis monumentis ad nostra usque tempora conservatam addimus, et quidem, — ut superius observato procedamus ordine, primo loco nostra, dein aliorum afferemus orientalium testimonia.

Beatum Petrum Romae fuisse, Ecclesiam romanam rexisse et vitam ibi finisse tradit:

1. Icos (*οἶξος*) in oemmemoratione s. Silvestri Papae romani, ubi de hoc s. Pontifice dicitur: „Sedem coryphaei Apostolorum ditando, servum Dei te exhibuisti.“ At sedes romana sedes coryphaei Apostolorum dici non posset, nisi beatus Petrus, qui coryphaeus est Apostolorum, hanc sedem tenuisset. (§. II, 1.).

2. In tropario autem 16-ae januarii in adoratione venerandae catenae s. Petri Ap. canimus de b. Petro sequentia: „Romam non deserens ad nos venisti (Petre), qui prae ceteris Apostolis primam sedem tenuisti (Ibid:) His traditur b. Petrum non solummodo Romae fuisse verum etiam Romam non deseruisse; quin imo id quoque colligitur: Petrum, etiam si Romam non deseruit, praerogativas tamen in universam habuisse Ecclesiam; alioquin Petrum ad nos venisse non caneret Ecclesia

3. In cantico dein 7-o ejusdem diei matutini offici de b. Petro dicuntur sequentia: „E Palaestina tamquam e scena prodiens Christi Apostolus Petrus, mundo praedicans, Romae antiquioris mortuus est.“ (Ibid,) Tam clara sunt haec verba, ut commentarye indigeant nulla.

4. Id, quod hucusque adtulimus e canticis Ecclssiae, confirmant e menaeis nostris etiam synaxaria adnexa officio Apostolorum Petri et Pauli die 29-a et 30-a junii, ubi non poëtici styli ornatu, sed planissimo prosaicae orationis sermone exponitur Petrum, postquam variis in locis praedicasset, Romam usque descendisse, et quoniam Simonem Magum

ca pre Simonu magulu l'a invinsu cu minunile, si-a terminat viati'a crucefipu sub imperatulu Nerone. (§. II, 2.)

5. Poterea acestoru argumente nu o micsioréza neci ace'a impregiurare, că se spune cumca Petru esîndu mai de multe ori din Rom'a, a amblatu prin diverse provincie; pentrucă cetimur că de câte ori a esîtu din Rom'a, totu de atâtea ori s'a re'ntorsu érasi acolo. Spre intarirea acestui adeveru se consulamu kiriakodromiulu nostru (§. III, 2) in intielesulu caruia: Remanendu Petru cátuva tempu in Rom'a, le-a pusu loru de episcopu pre Linu . . . apoi am blandu dupa ace'a prin multe cetati s'a re'ntorsu la Rom'a; de unde esîndu a dou'a óra, dupa ce a dispusu tóte cari-lu privia pre dinsulu cá primate, s'a intorsu a trei'a óra la Rom'a si aci si a terminat viati'a si a primitu corona vie tiei eterne."

Nu e mirare asia dara, ca pre langa cele produse din cartile nóstre besericesci, mai totu asemenea spunu si cartile bes. ale celor alalti orientali, Se vedemu:

6. Beseric'a arména in carteau Dagharan (§. IV, 2) in diu'a candu se celebréza memor'a apostoliloru eschiama: Petre si Pavele . . . mare este astadi serbatóri'a vóstra in cetatea Rom'a! Éra cea caldaica canta la oficiulu apostoliloru in nopturnulu alu doile: „Se ne infrumsetiamu frati loru pre noi insine cu laudele . . . lui Petru, capului celui alesu alu apostoliloru, care si-a complenit ministeriulu seu in Rom'a.“ Acésta traditiune a pestratu-o si beseric'a siriaca, carea in oficiulu acelor'asi apostoli din nopturnulu primu, canta: „Se marimu pre Domnedieu plenu de maiestate, carele a tramsu la Rom'a cea prea tare . . . pre Petru si pre Pavelu . . . Romanii, la cari au fostu magnatii apostoliloru Petru si Pavelu, si intre cari s'aui coronat (cu martiriu), insisi folosescu panea azima“ (nedospita). Era la Siri in oficiulu rosalielor in alu doile *kalo* de la óra 1-a se dice; „Spiritulu s'a coboritu din ceriu la cenaculu (loculu cenei) si a tramsu pre Simonu la Rom'a,“ apoi in nopturnulu alu doile alu aceluiasi oficiu adauge „Apostoli fura tramsi a spune evangeli'a la tóte poporele, dar' loculu fia carui'a din

miraculis devicerat, sub Nerone imperatore cruci affixum vitam finisse. (§. II, 2.)

5. Vim horum argumentorum nec illud minuit, quod tradatur Petrum Roma pluries egresum, diversas peragrasse provincias; quotiescumque enim Roma egresum, tantoties tamen illum reversum legimus, Hujus veritatis adstruendae causa audiatur nostrum kyriakodromium (§, III. 2). juxta cuius tenorem Petrus per aliquot tempus Romae commoratus, constituit eis in eppum Linum... et peragratiss postea multis civitatibus Romam est reversus, ut christianos confirmaret; unde altera vice excessit et dispositis omnibus, quae illum qua primatem decebant, tertia vice rediit Romam, ibidemque vitam finivit et coronam accepit vitae aeternae.“

Non mirum itaque, quod his, quae e nostris ecclesiasticis adtulimus libris, — similia fere addant reliquorum quoque orientalium libri ecclesiastici. Videamus.

6. Ecclesia armena in libro Dagharan (§. IV, 2.) die, qua celebratur commemoratio Apostolorum, sic exclamat „Petre et Paule... magna est hodie vestra festivitas in urbe Roma! Et chaldaica in officio ss. Apostolorum, in secundo nocturno, canit „Exornemus fratres nosmet ipsos laudibus... Petri, electi Apostolorum capititis, qui Romae complevit suum ministerium.“ Hanc traditionem conservavit etiam syriaca Ecclesia, quae in officio eorumdem Apostolorum in primo nocturno canit; „Glorificemus Deum majestate plenum, qui ad fortissimam Romam missit... Petrum et Paulum.... Romani ipsi, apud quos Apostolorum magnates Petrus et Paulus fuerunt, et apud quos (martyrio) coronati sunt,... azymo utuntur pane.“ In officio tandem pentecostis Syrorum in secundo kalo 1-ae horae dicitur: „Spiritus descendit de coelo ad coenaculum... et Simonem misit Romam,“ et in secundo nocturno ejusdem officii additur „Missi sunt Apos-

dinsii l'a desemnatu Filiulu lui Domnedieu, lui Simonu anume Rom'a.¹⁾

7. Celebrandu apoi si beseric'a or. greca memor'i a Pontificelui rom. S. Gregoriu la 12 martiu (§. V, 1), numesce pre acest'a nu numai „pastoriulu ci si urmatoriulu corifeului si principelui Apostoliloru, pentru ca cea de antanu dintre beserici l'a imbracisiatu pre elu la pieptulu seu, si recorese totu pamentulu, cátu este sub sóre.“ Din acestea inca se aréta cumca Petru a fostu in beceric'a romana, care are primatulu universale pentru totu de-un'a; altu cumu neci s. Gregoriu nu s'ar' poté dîce urmatoriu alu lui Petru, neci beseric'a romana ce'a de antanu dintre tote besericele — recorindu totu pamentulu, cátu este sub sóre.

Dar' adeverulu credintieei conservatu in cartile besericcesci despre ace'a cumca Petru a ocupatu scaunulu romanu, lu comproba si sanctii Parenti si alti scrietori, ale caroru citate le produseramu mai susu (§. VI.)

8. S. Ignatiu, dupa tempu celu mai aprope de Petru, numesce beseric'a romana *presidea agapeloru* pentru prerogativele lui Petru; că acést'a are principalitatea mai de frunte, la care au necesitate de a convení tóte besericele — dupa cumu dîce Ireneu, si ea este beseric'a principale, de la care s'a inceputu unitatea sacerdotale, — dîce Ciprianiu; si dupa cumu predica apostolulu e laudata credint'a Romanilor, de cari nu se póté apropiá perfidi'a. Optatu millevitanulu dîce că nu se póté negá cumca in cetatea Rom'a este asiediata catedr'a episcopală, iu care a siediutu capulu toturoru apostoliloru, Petru, a carui prerogativa, column'a besericei, a trecutu la beseric'a romana — adauge s. Gregoriu Nazianzenu, carele in viersulu despre viati'a sa aceste le canta despre beseric'a romana:

„Credint'a Romei (vechie) erá drépta din vechime, — Si si acumu stà totu asia de drépta prin legatura santa, Iuvingandu tóte, cátu le vede sórele in cursulu seu,

¹⁾ Op. sup. cit p. 41—43.

toli ad evangelizandos omnes populos; unicuique autem eorum locum designavit Filius Dei, Simoni quidem Romani.^{“¹})

7. Ecclesia din orientalis graeca 12-a martii celebrans memoriam S. Gregorii Papae rom. (§. V. 1) hunc non solummodo pastorem, verum etiam successorem coryphaei et principis Apostolorum nominat, quoniam Ecclesiarum prima eum ad pectus amplexa erat, et irrigat omnem terram quae sub sole est. Quibus pariter efficitur: Petrum tenuisse romanam Ecclesiam, quae in perpetuo et universalem habet primatum; secus enim nec s. Gregorius Petri successor, neque Ecclesia romana Ecclesiarum prima, quae irrigat omnem terram quae sub sole est, dici posset.

Verum veritatem fidei in libris conservatam ecclesiasticis, Petrum rom. tenuisse sedem, comprobant etiam ss. Patres, aliique scriptores, quorum effata superius (§. VI.) adduximus.

8. S. Ignatius, Petro tempore proximus, nominat Ecclesiam rom. propter praerogativas Petri *agaparum praesidem*; habet enim haec potiorem principalitatem, ad quam necesse est omnem convenire Ecclesiam juxta s. Irenaeum, estque principalis Eccllesia, — sicuti s. Cyprianus dicit, — unde unitas sacerdotalis exorta est, et fides Romanorum apostolo praedicante laudata est, ad quos perfidia habere non potest accessum. Optatus milevitanus ait: negari non posse in urbe Roma cathedram eppalem collocatam esse, in qua sederat omnium Apostolorum caput, Petrus, cuius praerogativa, columna Ecclesiae, ad romanam translata est Ecclesiam, addit s. Gregorius Nazianzenus. In carmine autem de vita sua haec de Ecclesia romana canit:

„Fides vetustae (Romae) recta erat jam antiquitus, —
Et recta perstat nunc item nexu pio,
Quodcumque labens sol videt devinciens, —

¹⁾ Op. sup. cit. p. 41—43.

Precumu i se cade ei (Romei) că la presidea lumei intregi,
Care veneréza in acordu de plenu Domnedieirea.

S. Tarasiu patriarchulu constantinopolitanu din secl. VIII. dîce că in scaunulu romanu siede corifeulu apostoliloru, éra Teodoru Studitulu numesce beseric'a romana beserica suprema, in care Petru a ocupatu mai antanii scaunulu, de ace'a o numesce tronu prea inaltu, caci man'a lui Petru a pusu temelifele besericiei in alm'a cetate Roma, adage scriotoriulu armenu spendomagistrulu Sergiu.

S'a demustratutu asiadara si s'a doveditutu atâtu din tradițiunea besericiei orientali conservata in cartile bes. câtu si din ss. parenti si din alti scriotori ai besericiei or. cumca beseric'a resaritena de atunci de la tempulu apostolicu pana in dîlele nostre tiene tare si crede cumca:

α) Christosu Domnulu a fundatutu in beserica primatulu si acest'a l'a datu fericitului apostolu Petru.

β) Cumca primatulu intemeliatutu de Domnulu Christosu si datu in persóna lui Petru are se fia perpetuu, neecspugnabile si universale,

γ) cumca f. Petru apostolulu a fostu in Rom'a, a gubernatutu beseric'a romana pana la mórti si cumca aici si-a finitutu viati'a coronatutu cu (curona de) martiriu.

Acumu mai restéza că cercandu se scotemu la lumina acele argumente ale credintiei, din cari se se arete apriatu, cene au potutu si cene trebue se fia urmatorii f. Petru legitimi in primatu atâtu dupa dreptulu Domnedieescu, câtu si umanu; pre cene a tienutu de atari beseric'a universale si care este credint'a si tradițiunea besericiei universali despre primatulu besericiei?

Tóte aceste le vomu espune in paragrafi urmatori. Inse fienduca credint'a besericiei universali despre perpetuitatea primatului f. Petru in Pontificii romani e conservata si ecsprimata prin atâtu de multe si nenumerate monumete, in câtu déca ar' vré ceneva se adune intru un'a baremi partea cea mai mare a loru, aru face volume mai multe si ar' trebuí se se consume tempu si labore mai multa intru redactarea loru, spre ce neci de cumu nu aru ajunge pote-

Ut universi praesidem mundi decet,
Totam colit, quae Numinis concordiam. "

S. Tharasius Patriarcha constantinopolitanus sec^o VIII dicit in sede romana sedere coryphaeum Apostolorum; Theodorus Studita nominat Ecclesiam rom. supremam Ecclesiam, in qua Petrus sedem primus tenuit, unde etiam supremum thronum dicit eam, quoniam, subdit Sergius Pseudomagister scriptor arm. Petri manus Ecclesiae fundamenta jecit in alma urbe Roma.

Demonstratum et evictum est itaque, tum e traditione orientalis Ecclesiae in libris ecclesiasticis conservata, tum e ss. Patribus aliisque orientalis Ecclesiae scriptoribus, Ecclesiam orientalem inde ab aevo apostolico firmiter ad nostra usque tempora tenere et credere:

α) Christum Dominum instituisse in Ecclesia primatum huncque b. Petro Apostolo tradidisse,

β) Primatum a Christo Domino fundatum Petroque personaliter collatum debere esse perpetuum, inexpugnabilem et universalem,

γ) B. Petrum Apostolum fuisse Romae romanamque Ecclesiam usque ad mortem rexisse ibidemque martyrio coronatum vitam finisse.

Restat adhuc ut indagando, ea traditionis et fidei eramus argumenta, quibus palam efficiatur, quinam jure tum divino, tum etiam humano veri et legitimi b. Petri in primatu successores esse potuerint atque debeant, quosnam pro talibus Ecclesia universalis tenuerit et qualisnam sit Ecclesiae universalis fides et traditio circa primatum Ecclesiae.

Quae omnia sequentibus explanare sat agimus paragaphis. Quoniam autem fides universalis Ecclesiae circa b. Petri primatus in romanis Pontificibus perpetuitatem tam multis et innumeris conservata et expressa est monumentis, ut si quis horum majorem saltem partem in unum colligere veleret, plura volumina efficerent, longiusque tempus et labores in iis redigendis consummi deberet, cui rei vires nostrae

rile nóstre; nu vomu produce de câtu pucine din ele, si sî acele din depositulu besericei orientali, — cá nu cumva departandu-ne de la propusu, se indelungamu lucrulu prea de parte. Deci fia de ajunsu déca, producandu câteva argumente pentru proba:ea adeverului, lectorelui, care ar' pofti se scia mai multe, i vomu fi indicatu acele isvóre de si numai derivate, — din cari amu tiesutu si noi sîrulu argumentelor in opuscululu nostru. Dar' vomu atinge totusi nu numai cele, ce le a conservatua traditiunea besericei nóstre particolare, ci chiamandu in ajutoriu si monumentele besericei grecesci, armene si sirocaldaice, — cá se nu fimu obscuri ne-suindu-ne a vorbí pre scurtu — vomu investigá si celea prin cari s'a indatenatu a se condecorá Pontificii rom. adeveratii si legitimii succesorii ai f. Petru, sî si beseric'a rom; apoi vomu spune si modalitatea, in care Pontificii rom. sub diverse impregiurari au ecsercitatu auctoritatea si potesta-tea sa.

§ XII. Episcopulu Romei vechie este adeveratulu si legitimulu urmatoriu in primatu alu fericitului Petru apostolulu.

Cumca episcopulu Romei vechie singuru este adeveratulu si legitimulu urmatoriu alu f. Petru probéza numirile cele onorifice si titulii, cu cari s'a indatenatu beseric'a orientale a-lu decorá pre elu in cartile sale besericesci si in alte scisorii. Dar' cá se se statorésca succesiunea adeverata si legitima a Episcopului Romei vechie in primatulu f. apostolu Petru, inainte de tóte e de a se premite adeverulu invenitaturei besericei universali, dupa care episcopii suntu de a se considerá de adeveratii si legitimii urmatori ai apostoliloru. Ér' adeverulu acestei doctrine este atâtu de claru si universale, in câtu, fienduca este de dreptulu positivu divinu baseatul pre santele scripture, neci cá are lipsa aci de caresiva probatiune.¹⁾ Deci fienduca episcopii suntu adeveratii si legitimii urmatori ai apostoliloru si potestatea ordenaria a apostoliloru a trecutu la episcopi, cá la urmatorii loru, pentru

¹⁾ Confr. N. Nilles Kalend. man. I. p. 460. De episcopis. Apo-

nequaquam sufficerent; non nisi pauca illorum, eaque ex orientalis Ecclesiae deposito afferemus in medium, ne a proposito nostro recedentes, — prolixiores simus. Sufficiat itaque si uno alterove pro probanda rei veritate prolato argumendo, — lectori, plurima sciendi cupido, fontes etiamsi derivatos solos indicaverimus eos, e quibus nos seriem in nostro opusculo contexuimus argumentorum. Attingemus attamen non solum illa, quae nostrae particularis conservavit Ecclesiae traditio, sed arcessendo Ecclesiae graecae, armene et syrochaldaicae monumenta ne, — dum breves esse laboramus, obscuri fiamus, etiam ea investigabimus, quibus Pontifices rom. tamquam b. Petri veri et legitimi successores, et Ecclesia rom. decorari solita fuerat; dein auctoritatis et potestatis modalitatem in variis diversisque rerum adjunctis per pontifices exercitam exponemus.

§. XII. *Episcopus Romae veteris est verus et legitimus beati Petri Apostoli in primatu successor,*

Episcopum Romae veteris esse solum verum atque legitimum b. Petri Apostoli successorem probant honorifica illa nomina et tituli, quibus Ecclesia orientalis in libris suis ecclesiasticis aliisque scriptis illum decorare consuevit. Ut autem Episcopi veteris Romae vera et legitima in b. Petri Apostoli primatu successio statuatur, praemittenda est ante omnia veritas doctrinae universalis Ecclesiae, juxta quam Episcopi veri et legitimi Apostolorum successores dicendi sunt. Huius vero doctrinae veritas tam clara et universalis est, ut cum sit juris positivi et sacris superstructa scripturis, probatione hic indigeat nulla.¹⁾ Quodsi itaque Episcopi veri et legitimi Apostolorum sunt successores et ordinaria Apostolorum potestas in episcopos tamquam eorum successores translata est, quare non sint Episcopi Romae veteris veri et legitimi b. Petri in romana cathedra successores?

stolorum successoribus.

ce se nu fia episcopii Romei vechie adeveratii si legitimii urmatori ai f. Petru in catedr'a romana? Cà si Christosu Domnulu instituindu primatulu perpetuu, si dandulu acel'a moritoriului Petru, prea bene a sciutu că f. Petru nu va se vieze pana la capetulu lumei, si primatulu f. Petru nu erá privilegiu personale, neci restrinsu la person'a lui Petru, ci intemeliatu pentru de a se conservá unitatea besericei. (§. X). Si déca potestatea ordenaria a apostoliloru a trecutu la episcopi, că la adeveratii si legitimii urmatori ai acelor'a, potutu-s'a óre templá, că singura potestatea lui Petru se nu tréca la adeveratii si legitimii lui succesorii, — la episcopii besericei romane, si inca chiaru cu voi'a Domnului Christosu, carele in specie s'a rogatu pentru Petru, că se nu scada credinti'a lui, si dupa ce se va re'ntorce, se intarésca pre frati, si a promisu că pre Petru va se edifice beseric'a sa, pre care portile iadului nu o voru inyinge?

Fiendu ca e universale asia dara traditiunea, doctrin'a si credinti'a besericei, cumca episcopii suntu adeveratii si legitimii urmatori ai apostoliloru, si cumca potestatea ordinaria a apostoliloru a trecutu la episcopi, adeca la urmatorii acelor'a in episcopatu; ne trecutu urmeza că si episcopulu Romei se fia adeveratulu si legitimulu urmasoriu alu f. Petru, si că potestatea lui Petru din institutiune domnedie-éscă a trecutu la Episcopulu romanu, că la adeveratulu si legitimulu urmatoriu in primatulu f. Petru, si elu trebue se aiba acele prerogative că si Petru.

Episcopulu romanu e asia dara singurulu, adeveratulu si legitimulu urmatoriu alu f. Petru, si are primatulu jure-dictiunei si auctoritatei in intréga beseric'a: si adeverulu probatu indirectu prin argumentele pana aci aduse, se probéza si de adreptulu cu traditiunea besericei atâtu apusene, cătu si orientali, si inca nu numai prin testimoniele, ce le adusemu pana aci despre beseric'a romana, ci si prin nenumeratele monumente, căte se afla.

De acésta credintia fiendu condusa si beseric'a nostra lauda in poem'a lui Iosefu la siesesprediecee januariu in cantarea 5. pre s. Petru si se róga totu de-oata că se inta-

Christus namque Dominus, qui primatum instituit perpetuum huncque mortali tradidit Petro, optime sciebat b. Petrum haud victorum usque ad finem mundi, et primatus b. Petri non personale nec ad personam Petri restrictum fuerat privilegium, sed institutus ad unitatem Ecclesiae conservandam (§. X.) Et si ordinaria Apostolorum potestas in Episcopos, tamquam illorum veros et legitimos successores translata est, potuitne hoc fieri ut sola potestas Petri non transiret ad veros legitimosque ejusdem successores, — Romanae Ecclesiae Episcopos, et quidem volente ipso Christo Domino, qui specialiter oravit pro Petro, ut non deficiat fides ejus et conversus confirmet fratres, et promisit se super Petrum aedificaturum Ecclesiam suam, adversus quam portae inferi non praevalebunt?

Dum universalis sit itaque Ecclesiae traditio, doctrina et fides, Episcopos esse veros et legitimos Apostolorum successores et ordinariam potestatem Apostolorum translatam in Episcopos, utpote illorum in episcopatu successores, necessario sequitur etiam Episcopum Romae esse verum legitimumque b. Petri successorem, Petrique potestatem ex institutione divina translatam fuisse in romanum Episcopum, tamquam verum et legitimum in b. Petri primatu successorem; illumque easdem habere debere praerogativas ac Petrus

Est igitur Episcopus Romae veteris solus, verus et legitimus b. Petri successor tenetque jurisdictionis et auctoritatis primatum in universa Ecclesia; et haec veritas hucusque adductis indirecte probata argumentis, directe quoque probatur traditione tum occidentalis, tum etiam orientalis Ecclesiae, et quidem, non solum modo per ea, quae jam superius de romana Ecclesia adtulimus testimonia, verum etiam per innumera, quae exstant monumenta.

Hac fide ducta ecclesia nostra die decima sexta januarii in poemate Josephi cantico 5-o laudans s. Petrum apostolum simul orat, ut b. Petrus confirmet illos, qui interces-

résca s. Petru pre aceli'a, cari cu intrepunerea lui suntu pusi cá se imperatiésca preste noi ortodocsii, dîcandu: Pre cari i-ai indreptatu cu midilocirea ta cea infricosiata Petre apostole, cá unu invetiatoriu cá se imperatiésca preste noi dreptu creditiosii, pazesce-i cu potente drept'a ta.“

Cene nu vede că prin cuvantele acestea beseric'a vá se-si aduca a mente si de grati'a speciale, care o dede Christosu lui Petru, candu se rogase pentru elu, cá intorsu (fiendu) se intarésca pre frati? Atâtu de apriatu este acestu testimoniu alu creditintiei despre perpetuitatea primatului in succesorii f. Petru, in câtu, si déca nu ar' ecsiste altu argumentu, acest'a unulu sar' paré a fi de ajunsu, cumca beseric'a orientale a crediutu totu de-un'a, că pontificii romani suntu adeveratii si legitimii urmatori in primatulu fericitului Petru. Inse in versiunile cartiloru nóstre se afla si alte urme apriate, in cari vedem ca e conservata in modu minunat credinti'a despre perpetuitatea primatului lui Petru in pontificii romani. Asia la 2 januariu, candu se celebréza memor'i'a pontificelui romauu s. Silvestru. Inse meneiulu nostru nu cuprende multe de acelea, cari s'aru vedé că se potu referi la oficiulu propriu alu acestui s. pontifice, pentruca conmemorarea lui este impreunata cu inainte-serbarea aretarei Domnului — προεόρτια τῆς Θεοφανίας, — care cu prea insemnat'a sa solemnitate intrece pre cele alalte serbari festive, ce concureaza cu dins'a, si ocupa mai mare parte cu oficiulu seu propriu.

1. Editiunea meneiului nostru de Blasiu, cea mai depre urma, are numai urmatóriele testimonie, cari se referu la primatulu pontificelui rom. Celu de antanu e condaculu santului, unde in canonulu poemei s. Ioane Damascenu dupa cantarea 3. santulu Silvestru se dice *pastoriu*. Alu doile se afla in sedelu'a santului — totu acolo, care despre s. Silvestru dice: „Riu alu bunei creditie,“ care „cu curgerile inveniturelor tale totu pamentulu ai luminatu, Silvestre! — Alu treile testimoniu se afla in altu condacu alu santului dupa cantarea a 6. „De intieleptiunea lui Domnedieu implendu-ti gur'a ta, cunoscinti'a Treimei luminatu ne-ai are-

sione sua constituti sunt ut regant nos, his verbis: „*Quos terribili intercessione tua direxisti tanquam docens Petre apostole, ut regerent nos orthodoxos; custodi eos potente dextra tua.*“

Quis non videt Ecclesiam his verbis illius specialis gratiae meminisse velle, quam Christus orando pro b. Petro, dedit ei, ut couversus fratres confirmaret? Adeo patens est hoc fidei testimonium circa primatus in b. Petri successorum perpetuitatem, quod si nullum exstaret aliud argumentum, hoc unum jam sufficiens esse videretur, Ecclesiam orientalem credidisse semper romanos Pontifices esse veros et legitimos b. Petri in primatu successores. Verum tamen non desunt in versionibus librorum nostrorum alia quoque patentia vestigia, quibus fidem circa primatus Petri in romanis Pontificibus perpetuitatem mire conservatam invenimus. Sic die 2-a januarii, dum memoria celebratur s. *Silvestri* Pontificis romani. Sed haud multa complectitur menaeum nostrum talia, quae ad proprium hujus s. Pontificis officium referi posse videantur, conjuncta enim est ejus commemoratio cum προσόρια τῆς Θεογανίας — utpote quae insigni solemnitate sua praecellit inter alias festivas concurrentes commemorationes et majorem sibi vindicat propriae officii partem.

1. Editio menaei nostri Blasiensis novissima sequentia tantum exhibit testimonia, quae ad romani Pontificis primatum referuntur: Primum est kontakion sancti, quo in canone poëmatis s. Joannis Damasceni post canticum 3-um s. Silvestrum *pastorem* nominat. Secundum addit sedelna sancti ibidem, quae sequentia habet de s. Silvestro: „*Rectae fidei fluens... qui torrentibus doctrinarum tuarum omnem terram illuminasti, Silvester.* Tertium testimonium invenitur in altero kontakio sancti, pot canticum 6-um: „*Sapientia Dei repleto ore tuo, cognitionem Trinitatis clare nobis revelasti, et impietatem tyrannorum destruxisti verbo-*

tatu, si nedomnedieirea tiraniloru o-ai imprasciatu Silvestre cu prascia cuventelor tale, pentru acésta rógate pentru noi Domnului: „Alu patrule testimoniu-lu supeditéza icosulu, care lauda pre s. Silvestru cu urmatoriele: Scaunulu corifeului apostoliloru inavutindulu, sierbitoriu lui Domnedieu te-ai aretatu prea luminatu, infrumosetiandu, intarindu cu domnedieesci dogme beseric'a, . . . si eresurile contrariloru alungandu, Silestre preaintielepte!“

Dar' cu atâtu cu mai multe si mai stralucite laude se celebréza memori'a s. Silvestru la alti orientali, unde se afla testimoniele cele mai maretie ale orientaliloru despre magisteriulu infalibile alu pontificelui rom., pentruca la acelea, ce le ecstrasemu din meneiulu nostru la oficinlu s. Silvestru — carele presiediuse la conciliulu ecum. I de la Nicea. — mai adauge beseric'a orientale greca la commemorarea lui inca si urmatoriele: „Parente Silvestre cá o columnă de focu te-ai aretatu conducandu sant'a céta cu legea santa, si cá unu noru adumbrindu ai scosu pre creditiosi din eroarea egipténa, trecandu-i cu inventiaturele pururea neinsielatòrie la lumin'a domnedieésca.“ „Cá unu corifeu domnedieescu alu santiloru parenti, ai statoritu preasant'a dogma, astupandu gurele cele spurcate ale ereticilor.“ „Ostile inimiciloru, cari se contrariau inventiaturei date de apostoli, le-ai invinsu, Silvestre!“ Limbele, cari consentiau in eroare, s'au confundat prin poterea domnedieescului Spiritu, carele lucrá in tene, si s'au adunatu cetele creditiosiloru cá se marésca pre Domnedieu.“ ¹⁾

2. La 18 februarie celebrandu beseric'a nostra greco-catolica memori'a s. Leone Papa rom. lauda pre s. pontifice cu urmatoriulu condacu: „In scaunulu Arichieriei marite sie diendu, si gurele leiloru celoru cuventatori astupandu cu dogme de Domnedieu insuflate, lumin'a cunoscintiei de Domnedieu a venerandei Treimi o-ai aretatu turmei tale,“ éra icosulu spune cumca s. Leone, pentruca a alinatu seditiu-

¹⁾ N. Niles Kalendar. man. I. p. 51.

rum tuorum funda, Silvester, idcirco ora Dominum pro nobis.“ Quartum denique testimonium exhibet icos, qui s. Silvestrum sequentibus accumulat laudibus: „Thronum coryphaei apostolorum dum ditares, servum te exhibuisti Deo praeclarum, divinis exornans dogmatibus et confirmans ecclesiam... et haereses adversariorum depellens, Silvester sapientissime!“

Ast eo pluribus clarioribusque celebratur s. Silvestri commemoratio apud alios orientales laudibus, in quibus egregia exstant orientalium testimonia de infallibili romani Pontificis magisterio: illis namque, quae ex nostro decerpsimus menaeo, in officio sancti Silvestri, qui concilio oec. I-o prae-sidebat Nicaeae, Ecclesia orientalis graeca in commemoratione ejus addit adhuc sequentia: „Silvester pater, visus es veluti columna ignis, sacro more ducem agens sacri conventus, et veluti nubes obumbrans, eripiens fideles ab Aegyptio errore, et semper infallibilibus doctrinis transferens ad divinam lucem.“ „Ut divinus coryphaeus sacrorum Patrum, sacratissimum dogma statuisti, obstruens impia haereticorum ora.“ Prostravisti Silvester, aciem hostium, qui doctrinae ab Apostolis traditae adversabantur,“ Lingvae, quae in errore consentiebant, confusae sunt per virtutem divini spiritus, qui in te operabatur; et fidelium chori congregati sunt ad glorificandum Deum.“¹⁾)

2. Die 18. februarii, quo memoria celebratur s. Leonis Papae rom. Ecclesia nostra graeco-catholica sequenti kontakio laudat s. Pontificem: „In sede episcopatus sedens perlaudate, et dogmatibus divinitus efflatis obstruens ora leonum rationabilium, lumen cognitionis Dei venerandae Trinitatis ostendisti gregi tuo;“ icos autem tradit S. Leo-

¹⁾ N. Nilles Kalendar, man. I. p. 51.

nile in lume si in Rom'a, fù cunoscutu de unu domnedieescu tainuiorii alu gratiei lui Domnedieu.¹⁾

Ce e dreptu suntu pucine, cele ce se afla in editiunea meneiului nostru pentru laudele santului Leone, ci cu atâtu e lucru mai demnu de mirare, cu câtu că editiunea de la Sabiniu — cea mai noua a romanilor greco-orientali conține mai multe cantari de lauda in onorea acestui pontifice la diu'a acést'a, si acele concordéza in cea mai mare parte cu contecstulu menologiului grecilor, de si in editiunea nostra nu se afla. — Asia anume la introitu in canonulu santului (poema 1. Teofane) se afla urmatoriele, prin cari se celebréza memor'a s. Leone: „Erede te-ai facutu in scaunulu Corifeului Petru, ... cu stralucirea dogmeloru tale ai imprasciatu norulu celu negurosu“ „columna dreptei credintiei“ carele „te ai implutu de cerésca si domnedieésca gratia.“ Éra dupa ce adauge in sedelna aceste „Stralucindu cu domnedieesci dogme, ai luminatu lumin'a dreptei credintie, si ai micsioratu negurele eresurilor,“ — trece la mărire si asia canta beseric'a grecésca: „Lumina de diori ai resaritut de la apusu, — tramițiendu cartea santelor dogme ale bunei credintie, că si nesce radie besericei,“ apoi in cantarea 6. adauge: „Celu de acumu urmatoriu alu onoratului Petru, inavutîtu cu scaunulu celu de susu alu aceluia, si avendu zelu fierbente, din indemnu domnedieescu a scrisu cartea, care a nemicitu fremêntatiunea in amestecarea eresurilor turburatórie“²⁾ La acestea se afla adausu si unu sinacsariu, care asemenea lipsesce din editiunea nostra.

3. Cu de asemenea corone de lauda se infrumsetiéza in beseric'a greca la 12 martiu si santulu m. Gregoriu, pre care impreunandu-lu Grecii cu s. Teofane, intarescu si profeséza nu numai primatulu f. Petru, ci chiaru si perpetuitatea lui in pontificii romani, cu cuvantele: „Pastoriule preasantite, urmatoriu te-ai facutu in scaunulu corifeului curatîndu poporele si educandu-le la Domnedieu. Urmatoriu in

¹⁾ Edit. menaei Blasiens. P. II

²⁾ Confr. etiam synaxarium in menol. Graec. et reliqua ex

nem, quoniam seditiones lenivit, in mundo et Romae pro gratiae Dei divino reconditore fuisse agnatum.¹⁾

Pauca sunt quidem haec, quae in versione menaei nostri quoad laudem s. Leonis inveniri possunt, sed eo magis mirum est, quod editio romenorum graeco-orientalium cibiniensis novissima in laudem hujus s. Pontificis ad hunc diem plura complectatur elogia, et haec maxima parte menologii graecorum contextui optime cohereant, quamvis in nostra desiderentur editione. Ad introitum enim in canone sancti (poëmat. Theophanis) exstant sequentia, quibus s. Leonis celebratur memoria: „Haeres factus es in sede coryphaei Petri „.... Splendore dogmatum tuorum nubem tenebrosam dispersisti“ „columna orthodoxae fidei“ qui „coelesti et divina repletus es gratia.“ Quum autem in sedelna adderet „Divinis fulgens dogmatibus, lumen orthodoxae fidei exoriri fecisti et tenebras haeresium extenuisti,“ ad gloriam transiens canit ecclesia graeca „Lux matutina ab occidente ortus es, — quum sanctorum dogmatum tomum bonae fidei veluti radios misisti ecclesiae:“ cantico dein 6-o additur: „Petri honorabilis hoc tempore successor, cum obtinuisset supremam sedem ejus, et fervidum zelum haberet, divino impulsu tomum conscripsit, qui fermentationem et intermixtionem haeresium turbulentarum diruit.“²⁾ His subjunctum invenies synaxarium quod in editione nostra pariter desideratur.

3. Similibus Iaudum coronis exornatur in ecclesia graeca s. Gregorius m. die 12 martii, quo Graeci hunc Pontificem Theophani adjungunt et non solum primum b. Petro collatum verum etiam ejusdem in romanis Pontificibus perpetuitatem adstruunt et profitentur, his verbis: „Sacratisime Pastor, factus es successor in sede et zelo coryphaei, populos purificans et ad Deum adducens, Successor in sede

scaunulu principelui chorului invetiaciilor, de unde rostindu cuventele, că și nesce fulgere, o Gregorie, cu faclă luminezi pre creditiosi. Imbracosiandu-te la pieptulu seu cea de antanii dintre beserici, uia totu pamentulu, carele este sub sóre, — cu riurile domnedieesci ale invetiaturei pîe. Bucurate faclă religiunei, care luminezi totu pamentulu cu stralucirile cuventelor tale, farulu (turnulu luminatoriu), carele chiemi la malu pre celi sventurati în fîrtun'a erorei și liberezi dela mîrte, organu pusu în misicare de insuflările Spiritului. ¹⁾

Credem cu acestea au valore cu atât'a mai mare, cu câtu că pre candu astruendu nu numai primatulu ci și perpetuitatea lui, în editiunea nostra Blasiana se vedu a lipsi, totusi în menologiul Grecilor se potu apriatu ceti!

4. Dar' de celu mai mare momentu suntu celea, prin cari se predica s. Martinu Pontificele rom. de magistru în falibile alu creditiei atâtă în cantarile, câtu și în sinacsariele de la 13 aprile; pentru formulele de laude, cu cari s'a indatenat beserică or. greca a celebră memoră acestui pontifice în meneie și în sinacsariele adause la diu'a acéstă, exprimă apriatu și ace'a dogma catolică, cumca episcopulu romanu are prerogativele magisteriului infalibile, pentru ca este urmatorul alu f. Petru în scaunulu romanu; și acésta merita atențione cu atâtă mai mare, cu câtu că, deși nu se celebrează memoră lui la toate popoarele orientali în ace'asi dî, totusi toate anunță prerogativă magisteriului infalibile. ²⁾ Editiunea meneiului nostru cea de Blasius afară de indicarea numelui de împreună cu indrumatiunea la oficiul comun alu santilor de ace'asi clase, — nu cuprinde chiaru nemică ce s-ar' potă referi la oficiul propriu, înse cu atâtă mai multe se potu află în editiunea de Sabiniu a meneiului românilor greco-orientali, și acestea în unele locuri concordăza de plenu cu conținutul menologiului Grecilor. Anume:

Cu stichiră 1-a, care e totu una cu cea din menologiul grecu, acestea le canta beserică spre laudă santului

¹⁾ Nic. Nilles Kal. manual. I. p. 121.

principis chori discipulorum, unde verba veluti fulgores, o Gregori proferens, face illuminas fideles. Ecclesiarum prima cum te ad pectus complexa esset, irrigat omnem terram, quae sub sole est, piae doctrinae divinis fluentis. Salve o fax religionis, quae splendoribus verborum tuorum universum orbem illuminas, pharus in procella erroris jactatos ad litus revocans et a morte liberans, organum actum afflatibus Spiritus.^{“1”})

Haec majoris valoris esse vel ideo ducimus, quia quum non solum primatum verum etiam perpetuitatem adstruant et in nostra editione Blasiensi desiderari videantur, in menologio Graecorum tamen aperte legi possunt.

4. Sed maximi momenti sunt ea, quibus s. Martinus Pontifex rom. tamquam infallibilis fidei magiseter predicatur tum in hymnis, tum in synaxariis diei 13-ae aprilis. Laudum namque formulae, quibus ecclesia or. graeca memoriam hujus Pontificis in menaeis et syraxariis huic diei annexis celebrare consuevit, etiam illud dogma catholicum clare exprimunt: Episcopum romanum ideo infallibilis magisterii praerogativas obtinere, quod b. Petri sit in romana cathedra successor; atque hoc eo majorem meretur attentionem, quod, cum non apud omnes orientales populos eodem celebretur memoria ejus die, omnes tamen infallibilis magisterii praerogativam praedicent.²⁾ Editio menaei nostri Blasiensis ad hunc diem, praeter nominis indicationem una cum invitatione ad officium ejusdem classis sanctorum commune nihil omnimo habet, quod ad officium proprium referri possit; sed eo p'ura reperiri possunt in editione menaei romeiorum graeco-orientalium cibiniensi, — quae nonnullis in locis contextui menologii Graecorum cohaerenter concordant. Etenim.

Stichira 1-a, quae eadem est etiam in menologio gr. canit ecclesia in laudem s. Martini: „Quo te nomine com-

²⁾ N. Nilles Kal. Manual. I. p. 136—137. et edit menaei gr. or. cibiniens.

Martinu: „Cum te voiu numí pre tene Martine? Dîce-te-voiu stralucit indreptatoriu toturor alu invetiaturei ortodacse? Dîce-te-oiu santitu corifeu fara neci o insielatiune alu domnedieesciloru dogme? Dîce-te-voiu prea adeveratu re'nfrangatoriu alu erorei? Aoperatoriulu celu prea tare alu cuventului!

Apoi in stichir'a 2 punendu totu ace'a intrebare-lu numesce „rîu pururea plenu de ape spirituali, care adapa sufletele spre fructu bunu intielegatoriu, luminariu, care luminea drept'a credintia.“ Trecandu apoi la stichir'a a trei'a lu-saluta că pre midilocitoriu domnedieescu intre Domnedieu si intre ómeni si-lu numesce pocalu isvoritoriu de beutura santa si luminatoriu, carele avendu cuventulu vietiei se trage de la apusu si se aréta la resaritu. Purcediendu apoi la mărire de la introitu asia se adreséza catra elu: „Pre scaunul inaltu te-a pusu Domnulu toturor, că si unu luminariu stralucit, că se luminezi pre celi ce dormiau in nöpteia insielatiunei si se-i conduci la lumin'a credintiei adeverate; pentru ace'a luminezi pre toti cu dogmele tale.“ Revocandu apoi in memoria unele referitorie la condamnarea ereticiloru adauge acestea: „In midiloculu sinodului condamnandu pre Pirhu, Sergiu (Teodoru si Chiru) defaimatorii, cu prea sante cuvantele tale ai statoritu apriatu venerand'a dogma si ai alungatu multimea ereticiloru. Infrange-se diavolulu celu reutatiosu inaintea santeloru tale petiore; prin cuvantele tale se astupa si gurile cele deschise ale ómeniloru reutatiosi, si mai stralucita de catu sórele se aréta domnedieesc'a dogma. Pre tene te cunóscemu de temeliulu episcopiloru, column'a credintiei ortodocse si magistrulu religiunei.¹⁾ De aci trecandu la alta marire, adauge: „Că si unu sóre luminosu stralucindu in sinodu, ai intunecatu că si o negura insielatiunea ereticiloru, éra multimile credintiosiloru le-ai luminatu cu radiele invetiaturei tale ortodocse.“

Ci aru fi prea multe, déca neamu nesuf se producemu tóte, câte se spunu in meneiele orientaliloru despre ponti-

¹⁾ N. Nilles Kal. man. I. p. 138.

pellabo Martine? Dicam te omnibus illustrem orthodoxae doctrinae rectorem? Dicam divinorum dogmatum absque ullo errore sacrum coryphaeum? Dicam erroris veracissimum reprehensorem? propugnatorem verbi fortissimum?

In stich. dein 2, posita eadem interrogatione compellat illum „fluentem aquis spiritualibus semper plenum, qui animas in bonum fructum rationalem adaquat; candelabrum, quod bonam fidem illustrat.“ Ad tertiam postea transiens stichiram eum tamquam mediatorem divinum Deum inter et homines salutat et poculum divinum potum emittens illuminatoremque dicit illum, qui verbum vitae cum haberet, ab occidente provenit et ad orientem appetet. Inde ad gloriam introitus prosequens, his verbis illum alloquitur: „Super altam sedem posuit te Dominus omnium tamquam fulgens candelabrum, ut dormientes in nocte fallaciee illuminares et ad lumen verae fidei adducas illos, idcirco omnes tuis illuminas dogmatibus.“ Cum autem in memoriam revocare vellet ea, quae damnationem haereticorum indicant, addit: „In medio synodi damnasti Pyrrhum, Sergium, (Teodorum et Chyrum), qui blasphemabant, sacratissimis verbis tuis aperte stabilisti dogma venerandum et acies haereticorum profligasti. Malignus diabolus disrumpitur ante sacropedes tuos: verbis tuis et malignantium hominum aperta ora obstruuntur, et splendens super solem ostenditur dogma divinum. Te episcoporum novimus basim, orthodoxae fidei columnam et religionis magistrum,¹⁾“ Inde ad sequentem gloriam transiens, addit: „Tanquam illustris sol fulgens in synodo errorem haereticorum veluti nebulam obscurasti, multitudines vero fidelium radiis orthodoxae doctrinae tuae illustrasti.“

Sed permulta essent si omnia in medium affere admitteremur, quae in menaeis orientalium de romanis praedican-

¹⁾ N. Nilles kal. man. I. p. 138.

ficii romani; dereptu ace'a omitemu cele alalte, câte s'aru mai poté cetí la diu'a acést'a in laudele santului Martinu, si facia de celi alalti pontifici fía de ajunsu déca vomu fi indicatu numai dílele si sinacsariele adause la acele díle, in cari se celebréza memorí'a altor'a dintre pontificii romani.

La 20 februarui se celebréza in beseric'a greca memori'a santului Agatone, carele in editiunea Sabiana a meneiului romaniloru greco-orientali are nu numai sinacsariu distinsu, ci si ace'a se dice despre s. Agatone cumca a infrumosetiatu fórte demnitatea episcopale. Asemenea dedica beseric'a greca la 8 aprile sinacsariu separatu pontificelui Celestinu, si rechiamă in memoria epistol'a lui, cu care a ecomunicatu pre Nestoriu si. a.

De acelesi vîrtuti si miracule aflamu că stralucesce in sinacsariele greciloru si s. Agapetu, carele folosindu-si protestea suprema preste intréga beserica si mergandu la Constantinopole a depusu pre Antimu ereticulu si a ordinat de patriarchu in locul lui pre s. Memă.¹⁾

Acestu sensu universale alu besericei nóstre si alu celei grecesci despre succesiunea pontificiloru rom. in primatulu f. Petru manifestatul prin traditiune in cartile besericesci, lu-probéza cu testimonie totu asia de valoróse si beseric'a armena prin numirile cele onorifice, cari indatenata fiendu a le atribuí pontificelui rom, i atribue si auctoritatea prea inalta de a guberná si a invetiá.) Pentruca la armeni episcopulu Romei vechie se dice: Pontifice macsimu si episcopulu episcopiloru, parentele parentiloru si inaltiatu in culmea apostolica; pontificele celu prea inaltu alu toturoru presidiloru, conductoriulu casei lui Domnedieu, preafericitulu episcopu alu urbei Rom'a, caruia i-a conferit u anticitatea principatulu preotiei preste toti; fericitulu, preafericitulu Pa'p'a, capulu besericei universali, Archiiepiscopulu universale si patriarchulu Romei mari, prefectulu lumei intregi si capulu familiei lui Christosu, preastralucitul cu demnitatea principatului pastorale, isvoru alu creditiei intru adeveru nein-

¹⁾ Nic. Nilles. Kal. manual. I p. 140—141.

tur Pontificibus; quam obrem omissis allis,... quae in laudem s. Martini ad hunc diem legi possent, sufficiat quoad alios Pontifices dies tantummodo indicasse et synaxaria illis diebus apposita, quibus memoria aliorum quoque celebratur romanorum Pontificum.

Die 20-a februarii celebratur in ecclesia graeca memoria s. Agathonis, qui in versione menaei romenorum gr. orientalium cibiniensi non solum synaxarium habet distinctum verum etiam haec legi possunt: s. Agathonem dignitatem episcopalem optime adornasse. Item 8-a aprilis, quo Coelestino Pontifici ecclesia graeca non solum synaxarium separatum dedicat, verum etiam epistolam ejus, qua Nestorium excomunicavit, in memoriam revocat etc

Nec minus clarum virtutibus et miraculis invenies in sinaxariis Graecorum s. Agapetum, qui suprema sua potestate in universam ecclesiam usus, Constantinopolim profectus Anthimum haereticum deposuit et in locum ejus s. Memam patriarcham ordinavit.¹⁾

Hunc universalem tum nostrae, tum etiam graecae ecclesiae sensum de rom. Pontificio in b. Petri primatu successione per traditionem in libris ecclesiasticis manifestatum, ejusdem valoris probat testimonii Ecclesia armena per honorifica illa nomina, quae rom. Pontifici attribuere consuet illi summam quoque in regendo docendoque attribuit auctoritatem.²⁾ Dicitur namque apud Armenos Episcopus Romae veteris: Pontifex maximus et episcopus episcoporum, pater patrum et apostolico culmine sublimatus, — summus omnium praesidum Pontifex, rector domus Dei, beatissimus romanae urbis Episcopus, cui principatum sacerdotii super omnes antiquitas contulit; s. beatus, beatissimus Papa, caput universalis Ecclesiae, universalis A·episcopus et patriarcha magnae Romae, praefectus totius orbis, — et caput familiae Christi, pastoralis principatus dignitate illustris, vere illimis fons ac sincerus jam inde a principio verae fidei; profa-

²⁾ Eccles. armen, trad. p. 2—5.

tinut si sinceru de la inceputu, derimatoriulu eresurilor profane, principale si doctorulu credintieci ortodocse si nemaculate si alt.

Asemenea se aréta si din traditiunea besericei sirocaldeiloru, care inca atribue varie numiri si acumnuléza pre pontificii rom.¹⁾ cu varii tituli scosi din versiunile arabice ale canonelorou conciliului ec. nicenu si ale sinodului sardicenu, ce se afla la dinsii, precum si din testimoniele cele de insemnatul momentu ale actelorou conciliarie de la Calcedone, Efesu si altele. La Siri episcopulu romanu se dice: capulu celoru patru patriarchi, intre cari principale este acel'a, care ocupa Rom'a, pentru ca este capulu acelor'a avendu juredictiune preste toti patriarchi, ca si f. Petru preste intréga republic'a.

Că canonulu besericei prescrie că celu mai micu se se supuna celui mai mare, ér' supunerea toturoru se o termine Patriarchulu rom. pentru ca elu ocupa loculu lui Simonu Petru; dereptu ce scaunulu romanu este celu de antanu intre tóte, si celu ce siede in elu, este capulu patriarchiloru si alu besericelor. Mai incolo Episcopulu rom. este parentele celu mai mare intre toti, carele pórta grigia de beserica si de intregu adeverulu credintiei, care la tóte se estende. Pentru ace'a a adusu Celestinu sententia asupra lui Nestoru pre tempulu conciliului efesinu; inainte de conciliulu calcedonense au apelatu la Leone, celi ce au fostu loviti cu censura diu partea lui Dioscuru Alecsandrinulu; Simachu Patriarchulu Romei a ecscunicatul pre Severu.

Asia standu lucrulu, urmatoriu alu f. Petru in primatu este pontificele rom. caruia i-s'a datu primatulu, dar' nu prin dreptu eclesiasticu, neci prin dreptu civile, pentru ca elu este mai pre susu de toti episcopii si patriarchii; autoritatea lui se extinde la toti, toti au se se supuna lui, elu primește apelatiunile toturoru, judeca tóte causele mai mari, lui suntu supuse conciliele ecumenice, pre cari are dreptu a le convoca si cari au lipsa de intarirea iui; elu

¹⁾ Antiqu. Eccles. Syrochald. tradit. Ios. David. p. 43—68

narum haereseon depositor, princeps et doctor orthodoxae et immaculatae fidei etc.

Idem eruitur etiam e traditione ecclesiae Syrochaldaeorum, quae ex oecum. nicaeni concilii et serdicensis synodi, quae apud eos exstant, canonum arabicis versionibus, ex actis concilii chalced. ephes. et aliis maximi momenti testimoniis.¹⁾ varia rom. Pontificibns attribuit nomina, variisque accumulat titulis. Syrochaldaeis episcopus romanus est caput quatuor patriarcharum, quorum princeps ille, qui Romam tenet, est enim caput illorum, habens jurisdictionem super omnes Patriarchas, sicut b. Petrus super totam rempublicam.

Precipit enim canon Ecclesiae ut inferior superiori obediatur omniumque obedientiam concludat Patriarcha rom. ipse enim locum tenet Simonis Petri; unde sedes rom. omnium prima est, et qui in ea sedet Patriarcharum et Ecclesiastiarum caput est. Est porro Episcopus rom. pater maximus inter omnes, qui curam gerit Ecclesiae et totius veritatis fidei, quae ad omnia se se extendit. Idcirco Coelestinus tulit sententiam in Nestorium tempore concilii ephesini et ante concilium chalcedonense appellarunt ad s. Leonem illi, qui a Dioscoro Alexandrino censura erant percussi; Symmachus Patriarcha Romae excommunicavit Severum.

His ita stantibus romanus Pontifex est b. Petri in d. primatu successor, cui primatus non jure ecclesiastico neque civili concessus est, quia ille superior est omnibus Episcopis et Patriarchis; auctoritas illius extenditur ad omnes; omnes debent illi obedire, ille recipit appellaciones omnium, cognoscit omnes causas majores, subjecta sunt illi concilia oecumenica, quae jus habet convocandi, quaeque ejus ratificatione indigent; etiam Patriarchas excommunicat,

¹⁾ Antiqu. Eccles. Syrochald. tradit. Jos. David, p. 43—68.

ecscomunica si pre patriarchi; de la elu depinde pacea bisericei, avendu dreptu de a prescrie si pentru patriarchi regula credintiei si a invetiaturei.

§. XIII. Succesiunea Pontificilor rom. in primatulu f. Petru si perpetuitatea primatului in Pontificii rom. o intarescu si cartile canonice ale orientalilor din istoria tienerei concilielor.

Traditiunea universale a bisericei or. conservata in cartile eclesiastice si in alte monumente istorice facia de perpetuitatea primatului in Pontificii romani si facia de urmarea acestor'a in primatulu fericitului Petru — o intaresce si dreptulu bisericei orientali, si in specie cu referintia la noi, indreptarea legei, numita de comune *Pravila*. Acésta in partea I. (nomocanonu) capu CCCXCI, carele aréta seri'a scaunelor patriarcali, statorita prin vechiele canóne ale concilielor si intarita prin imperatulu imperiului orientale Andronicu Paleologulu II (1282—1328), loculu primu-lu atribue Pontificelui romanu cu cuvantele: „*Rom'a Constantinoplea, Alecsandri'a, Antiochi'a si Ierusalimu . . .* In capulu CCCXCV tractandu despre titulii, cari se dîcu a compete fiacarui patriarchu (punendu in loculu 6. pre Ochridénulu), Pontificelui rom., pre care si aci-lu pune in loculu primu, i-atribue titululu urmatoriu: „*Prea fericitulu prea santitulu intocma cu angerii in Christosu Parentele Parentiloru si despunatoriulu toturoru bisericelor apostolice.*“

Opulu acest'a e scrisu in limb'a romana de la diumetatea seclului XVII. si tiparit in Tergoviste la anulu 1652, inse pre cătu e de cunoscutu cumca partea prima, care cuprunde in sene nomocanonulu lui Manuele Malacese, compusu in seclulu precedent (XVI) e ectscepta din operele mai vechie a lé lui (Fotiu secl. IX) Balsamone, Blastare si Zonara (secl. XII), si că Adronicu Paleologulu a traitu in seclulu XIII, si la inceputulu seclului alu XIV, pre atâtu se pare a avé mai mare auctoritate. Caci acésta impregiurare aréta cumea credint'a cat. despre primatulu Pontificilor rom. inca si prin seclulu XIII erá conservata in Beseric'a orientale, pre cumu si că ce a fostu depusu in elu in inainte de

pax Ecclesiae ab eo pendet, jus habens ipsis Patriarchis regulam credendi et docendi exhibere etc.

s. XIII. Successionem rom. Pontificum in b. Petri primatu, hujusque in rom. Pontificibus perpetuitatem adstruunt libri orientalium canonici ex historia celebrationis conciliorum.

Universalem Ecclesiae or. traditionem in libris ecclesiasticis aliisque historicis monumentis conservatam de perpetuate primatus in Pontificibus rom. horumque in b. Petri primatu successione evincit etiam jus Ecclesiae or. et specialiter quoad nos directorum legis — vulgo *Pravila* dictum. Hoc in parte I-a (nomocanone) capite CCCXCI-o, quod ordinem sedium Patriarcharum veteribus conciliorum statutum canonibus et per imperatorem orientalis imperii Andronicum Palaeologum II. (1282—1328) confirmatum exhibit, primum locum romano tribuit Pontifici his verbis:... *Roma, Constantinopolis, Alexandria, Antiochia, Jerusalem...* Capite vero CCCXCV-o agens de titulis, qui singulis competere dicuntur Patriarchis (adposito loco 6-o ochridensi) Pontifici rom. quem pariter primo loco ponit, sequentem praescribit titulum „*Beatissimus, sanctissimus ad instar angelorum in Christo Pater Patrum et Dominator omnium apostolicarum Ecclesiarum.*“

Exstat hoc opus vernacula lingva conscriptum inde a dimidio seculi XVII typis editum in Tergoviste anno 1652-o, sed quo magis compertum est primam ejus partem, complectentem Manuelis Malaxi nomocanonem, praecedenti (XVI-o) seculo conscriptum, — excerptam esse e vetustioribus (Photii sec. IX.) Balsamonis, Blastaris et Zonarae (s. XII.) operibus et Andronicum Palaeologum secolo XIII-o et ineunte XIV-o vixisse, eo majori pollere videtur auctoritate. Evincit enim hoc, fidem cath. circa rom. Pontificium primatum seculo XIII-o adhuc in orientali Ecclesia conservatam exstitisse, et id, quod jam ante restauratam cum sancta matre Ecclesia unionem in illo depositum, a nobis, restaurata s. unione im-

restaurarea uniuniei cu s. mam'a beteric'a, cu restaurarea uniuniei nu s'a stramutat prin noi, prin urmare credintia a despre primatulu Pontificiloru, si dupa ce a supravenit schism'a, — dupa conciliulu florentinu, a remas conservata in cartile nóstre canonice.

Adeverulu acestei traditiuni si mai luminatu-lu aréta corpulu dreptului canonico atâtu alu nostru, cătu si alu altoru orientali, ér' mai alesu alu Sirocaldeiloru si Armeniloru, a caroru tenore, in cătu pentru cele 7 concilie ecumenice de mai inainte si cu referintia la primatulu Pontificiloru romani, prea bene congruéza cu corpulu dreptului canonico alu nostru, — caci pre candu corpulu dreptului can. alu nostru descrieudu pre scurtu tienerea unui fia carni din concilie, aréta cumca Pontificele rom. a fostu mai mare la tóte conciliile aceste si a tienutu acolo presidiulu compunendu cu auctoritatea sa neintiegerile sternite, si a pusu capetu desbinariloru (p. 393—399), pre atunci corpulu dreptului can. alu Sirocaldeiloru, — producandu mai pre largu actele concilieeloru acestor'a, — compróba mai ecspresu, ce'a ce spune corpulu dreptului canonico alu nostru despre Pontificii romani.

a) Capu CCCLXXXVIII din indreptarea legei, carele descrie pre scurtu celebrarea concilieloru ecumenice, câte s'au tienutu in oriente, cu referintia la celebrareea conciliului nicenu I. ecumenicu, intre altele dice: „*Si erá mai mare la acestu conciliu Silvestru si Iuliu de la Rom'a vechia*“ Aceste, ce se atingu in nomocanonulu nostru numai cu pucine cuvante, le spune mai pre largu nomocanonulu caldeiloru in canonulu 2, cu cuventele: „In lumea intréga (au) se fia patru patriarchi, alu caroru capu este celu romanu.“ Cuprinsulu acestor cuvante Elia Damascenulu asia-lu spune arabisce: „Patriarchi in tóta lumea se fia numai patru, pre cumu patru suntu elementele lumei si scriotorii evangeliului, éra principe — dupa decretulu apostoliloru, se fia celu ce occupa Rom'a.“ Barhebreu le ecsplica aceste si mai ecspresu in nomocanonulu Siriloru, dícandu: patriarchi se fia patru dupa numerulu partiloru lumei, dintre cari toti capulu celu mai inaltu, este celu romanu.“ Canonulu 8 din cele niceno-ara-

mutatum non fuisse, adeoque primatus rom. Pontificum fidem, etiam supravente schismate, post concilium florentinum in libris nostris canonicis conservatam remansisse.

Veritatem traditionis hujus magis in apricum profert corpus juris canonici tum nostrum tum etiam aliorum orientalium, praesertim vero Syrochaldaeorum et Armenorum, quorum tenor quoad 7 priora concilia oecumenica et respectu ad primatum Pontificum romanorum, corpori juris can. nostri optime congruit. Cum enim corpus juris canonici nostri breviter celebrationem unius eujusque conciliorum describens, rom. Pontificem unicuique horum conciliorum prae fuisse ibidemque praesidium tenuisse auctoritateque sua exortas dissensiones composuisse et scisiones rescidisse exponeret (p. 393—399), nomocanon syrochaldaeorum acta horum conciliorum uberius profert, et id, quod nostrum corpus juris de romanis Pontificibus asserit, expressius comprobatur.

a) Caput CCCLXXXVIII e directorio legis, quod breviter celebrationem describit conciliorum oecumenicorum, quae in oriente servata fuerunt, quoad celebrationem conc. nic. oecumenici I-i inter alia dicit:.... *Erat autem maximus (praeses) apud hoc concilium Silvester et Julius Romae veteris.*“ Id, quod in nostro nomocanone paucis tantummodo attingitur verbis, fusius exponit nomocanon chaldaeorum in canone 2-o his verbis: „Quatuor Patriarchae sint in universo mundo, quorum caput sit romanus.“ Horum verborum tenorem Elias Damascenus arabice sic reddit: „Patriarchae sint tantummodo quatuor in universo mundo, quemadmodum quatuor sunt mundi elementa et Evangelii scriptores; sit autem princeps ille, qui Romam tenet juxta Apostolorum decretum.“ Barhebraeus hoc in nomocanone syrorum expressius explicat dicens: „Quatuor sint Patriarchae juxta numerum tractuum mundi, quorum omnium summum caput est Romanus.“ Octavus denique canonum nicaeno-arabicorum

bice ecsplica apoi lucrulu intru atâta, in câtu neci unu dubiu nu pote se aiba locu, pentru ca dice: Patriarchulu romanu are juredictiune preste toti patriarchii, precum avu si f. Petru preste intréga republic'a.¹⁾

Standu acestea asia, nemicu nu detrage din lucru că in nomocanonulu nostru can. 6. nicen., numai in modu neecsplitu se ecspune primatulu Pontificelui rom. cu cuventele: „Alecsandrinulu se aiba potere preste Egiptu, Libi'a si Pentalpole, si Romanulu preste celia, cari suntu sub elu, apoi Antiochi'a si altii, fiesce care preste ai sei, că acesta, pre cumu vediuramu (proleg.) nu s'a potutu dice din alta causa, de câtu pentru particul'a de potestate derivata in patriarchii vechi din primatulu lui Petru. — Lucrulu-lu deslukesce și mai bene canonulu sardicénu 3., cu tóte că in codicele nostru neci canonulu acest'a nu se vede a spune lucrulu destulu de chiaru; caci in codicele nostru in contecstulu canonului se dice: „Neci unu episcopu se nu se mute in vre-o cetate ne chiamatu, si episcopulu eparchiei, de vă avé vre-o judecata, se nu chiame alti episcopi straini, er' de nu, se judece Rom'a si se fia și straini.“

Cene nu vede cumca prin acestu canonu a fostu recunoscetu si se confirma primatulu Pontificilor romani?

Dar' se vedemu ce intielesu are canonulu acest'a la Siri! In colectiunea loru can. 3, se dice: „Hosiu episcopulu a dîsu Se onoramu memori'a apostolului Petru, că de catra celi ce au adusu judecata, se se scria lui Iuliu Episcopului Romei — epistola, că (de nou) se se re'nnoeșca judecat'a, déca vă fi de lipsa, — prin episcopii, cari suntu mai aprópe de provincia, si judecatori se puna elu insusi.“²⁾

b) Facia de istori'a celebrarei conciliului ecumenicu II. codicele nostru in capulu citatu intre altele dice: „De cia preste pucinu sosì (?) si Damasu dela Rom'a cea vechia, si de aci, ce demandà acestu conciliu, acelu s. Damasu le termina“ (ispravì, adeca intarì si duse in ecsecutiune³⁾) Au

¹⁾ Conf. Joseph. David o. c. p. 46—47.

²⁾ Conf. etiam. paefat. in concil. oec. II. Constant. I.

ita rem explicat, ut dubio locus nulli maneat; dicit enim: „Patriarcha romanus jurisdictionem habet super omnes Patriarchas, sicut b. Petrus super totam rem publicam habebat.¹⁾

His ita stantibus rei nihil officit id, quod in nomen canone nostro can. nic. 6-o implicite tantummodo exponatur primatus Pontificis romani verbis „Alexandrinus habeat potestatem super Aegyptum Lybiam et Pentapolim et Roma super eos, qui sunt sub illo, Antiochia vero et alii, quisque super suos;“ hoc enim uti jam vidimus (in prolegom.) non ob aliam rem dici potuit, nisi ob potestatis particulam e primatu Petri in veteres Patriarchas derivatam. — Rem melius dilucidat canon 3. sardicensis, quamquam hic quoque canon in codice nostro rem non sat clare exponere videatur. Dicitur namque in codice nostro in contextu canonis: „Nullus episcoporum non vocatus in aliam civitatem sedem suam transponat, et Episcopus eparchiae judicium habens non arcessat alienos Episcopos, si autem non (ita,) judicet Roma et adsint etiam alieni.“

Agnitum fuisse confirmarique per hunc canonem primatum rom. Pontificum quis non videt? Sed videamus qualis nam sit hujus canonis sensus apud Syros! In horum collectione can. 3. dicitur „Hosius Episcopus dixit... Honoremus memoriam Petri Apostoli, ut scribatur ab iis, qui judicium tulerint, epistola de hoc negotio Julio Romae Episcopo, ut per Episcopos, qui provinciae viciniores sunt, si opus fuerit, denuo renovetur judicium, judicesque ipse det.²⁾

b) Quoad historiam celebrationis II-i oec. concilii codex noster cap. jam citato inter alia dicit „Non post multum temporis advenerat (?) etiam Damasus a Roma vetere, et ab hoc tempore, quodcumque concilium hoc praeceperat (constituerat) s. ille Damasus terminavit (confirmavit.)³⁾ Nonne

ibid. pag. 502.

³⁾ Loc. cit. p. 48.

nu si prin aceste e pusu la lumin'a dîlei, cumca si conciliulu alu doile s'a celebrat u invoirea sumului Pontifice rom., si ca tóte, cáté s'a statoritu in elu s'a confirmatu cu auctoritatea santului Damasu, cá si a unuia, carele intre toti antistii erá sumulu Pontifice, pre carele episcopulu carthaginénu Stefanu — in epistol'a scrisa lui in numele celoru trei sinode Africane lu-numesce „Prefericitulu Domnu si Parentele Parentiloru, Pap'a sublimatu in culmea apostolica¹⁾?

c) *La alu treile conciliu (Efesinu) „mai marele conciliului erá Cirilu Alecsandrinulu (si) administratoru alu lui Celestinu, alu Papei de la Rom'a vechia.“*

Chiaru ecsplica cuventele acestea testimoniele, cari s'a pestratu despre acestu conciliu la Siri. Acolo se aréta epistol'a lui Celestinu tramisa la Constantinopolitani, in care a adusu Pontificele nu numai judecata asupra lui Nestoriu, restornandu decisiunile facute de acest'a, si judecandu cu auctoritate apostolica in contra loru, cí a facutu cá se se puna in epistol'a acést'a si scrisóri'a tramisa la Nestoriu cu urmatoriulu cuprinsu: „Déca innoirea acést'a care e in contr'a credintiei, nu o vei lapedá prin scrisória conforma religiunei nóstre, si nu o vei reprobá in terminu de diece dile, de la diu'a, candu vá ajunge admonitiunea acést'a la tene, si ti-se vá aretá apriatu; si déca nu vei condemná prin scrisória eresi'a acést'a condemnabile; vei fí eschis u de la tóta comuniunea cu beseric'a catolica.“ Ce mirare dara, déca audindu aceste Parentii conciliului si radîmati pre acést'a auctoritate suprema a Pontificelui si *indemnati*, — precum insisi dechiara, — de script'a preasantitului Parente si coministru Celestinu, a Episcopului besericei romane, — *devinu la sententia de trista condemnare scriendu pontificelui urmatóriile*: „Iudeca Santetatea ta preste cele intemperate. Caci de se vá dâ locu celor'a cari cércă a incarcá cu injuria scaunele mai inalte de cătu scaunele loru, si sî aducu . . . nedreptate, . . . lucrurile besericei voru vení in confuзиune perfecta; ér' déca celi, ce au cutezatu de acestea....

¹⁾ Steph. Azar. o. c. p. 3—4.

his in apricum prolatum est etiam secundum nutu summi Pontificis rom. celebratum fuisse concilium omniaque, quaecumque in illo statuta fuerint, confirmata fuisse auctoritate s. Damasi tamquam summi omnium praesidum Pontificis, quem Stephanus Episcopus carthaginensis in epistola ad illum scripta trium Africae conciliorum nomine „beatissimum Dominum et apostolico culmine sublimatum sanctum Patrem patrum Papam appellat.“¹⁾

c) *Tertii dein concilii (Ephesini) maximus erat Cyrius Alexandrinus administrator Coelestini Papae veteris Romae.*

Clare explicant haec verba, quae de concilio ephesino apud Syros supersunt testimonia. Exhibitetur namque ibi epistola Coelestini ad constantinopolitanos scripta, in qua Pontifex non solummodo sententiam in Nestorium tulit rescindens decisiones ab illo factas, et decernens auctoritate apostolica contra eas, verum etiam sequentis tenoris litteras ad Nestorium missas in hac epistola inseri fecit „Si novitatem hanc, quae extra fidem est, per scriptum religioni nostrae congruum non rejeceris, et reprobaveris intra decem dies a die quo haec animadversio ad te pervenerit, et manifeste tibi ostensa fuerit, ac per scriptum non condemnaveris hanc damnabilem haeresim, alienus es ab omni Ecclesiae catholicae communione.“ His auditis quid mirum si patres concilii, innixi huic Pontificis summae auctoritati et compulsi a litteris — sicuti ipsi declarant — sanctissimi patris et comministri Coelestini, Episcopi Ecclesiae Romanorum, ad lugubrem condemnationis sententiam devenerint et ad pontificem sequentia scripserint: „Sanctitas tua decernat circa haec, quae acta sunt.“ Si enim locus datur illis, qui etiam sedes suis sedibus maiores injuria afficere quaerunt, et injuriam... ferunt... in perfectam confusionem cedunt Ecclesiae negotia; si autem talia ausi... modo convenienti

¹⁾ Steph. Azar. o. c. p. 3—4.

se voru reprobá in modu cuvenentiosu, vă incetá tóta machinatiunea, si toti voru aretá reverinti'a cuvenita canbne-loru.“ . . .

Pote-s'ar' óre auctoritatea suprema preste episcopi si patriarchi declará prin ceva potere mai mare, că si cumu vedi auctoritatea Pontificelui declarata prin cuventele acestea?

De epistol'a Pontificelui Celestinu tramisa la conciliulu Efesinu face amentire beseric'a constantinopolitana in sinacsariu cu urmatoriele cuvante: „Prin epistol'a dogmatica, care a tramsu-o de la Rom'a la conciliulu adunatu la Efesu, a depusu pre impíulu Nestoriu si l'a eeschisu din beseric'a ortodocsiloru pre acel'a, carele dicea blasfemie in contra Filiului lui Domnedieu si in contra santei Nascatórie de Domnedieu,

d) „Se vedemu acum'a ce cuprende codicele nostru facia de celebrarea conciliului ecumenicu calcedonéu! „Erá mai marele conciliului Anatoliu constantinopolitanulu si Paschasiu si Lucentiu episcopii cu Bonifaciu preotulu, in loculu santului Leone Pap'a Romei celei betrane, carele tramsise si epistola admirabile si confirmà cele facute in conciliu, si numira domnedieescii parenti ai conciliului epistol'a acést'a column'a ortodocsiei, si dedere anatemei pre Eutiche archimandritulu constantinopolitanu si pre Dioscoru Alecsandrinulu.“ Ce'a, ce numai pre scurtu spune codicelle nostru prin cuventele citate, mai espresu le spune sinac-sariulu din meneiulu greciloru de la 18 februarui (§. XII, 6), cu urmatoriele cuvante. „Acestu admirabile parente alu nostru Leone, ordinatu de episcopu alu Romei celei mari, pentru multele lui vîrtuti si pentru curati'a anemei, a facutu altele demne de vîrtutile lui, dar' mai alesu in cele ce se tienu de drépt'a credintia. Că dupa ce s'a adunatu sinodulu calcedonéu din 630 de parenti in contra eresuriloru acelora, cari diceau că in Christosu ar' fi un'a natura, éra acel'a (630) predicandu adeverulu si nevoindu a se plecă ereticii, s'a invoitu cu totii, că ori ce vă fi disu preasan-

¹⁾ Nic. Nilles o. c. p. 106—107 Conf. et. vers. Menaei cibi-

increpati fuerint, tota machinatio cessabit, et reverentia canonicibus debita ab omnibus praestabitur.“

Posset ne quadam majori vi auctoritas summa in ipsos Episcopos et Patriarchas declarari, quaemadmodum his verbis Pontificis auctoritatem declaratam vides?

Memoriam epistolae pontificis Coelestini ad concilium Ephesinum missae Ecclesia constantinopolitana in synaxario his verbis celebrat: Per epistolam dogmaticam, quam Roma misit ad synodum Ephesi congregatam, impium Nestorium depositum et ab orthodoxorum Ecclesia expulit blasphemantem contra Filium Dei et contra sanctam Dei matrem.

d) Videamus nunc quidnam codex noster de chalcedonensis celebratione contineat oecumenici concilii? „*Et erat maximus concilii Anatholius constantinopolitanus et Maximus Antiochenus et Juvenalis Hierosolymitanus et Paschasius et Lucentius Episcopi cum Bonifatio praesbytero, loco s. Leonis Papae Romae veteris, qui etiam epistolam (tomum) admirabilem misit et in concilio peracta confirmavit, appellaruntque divi patres concilii epistolam hanc columnam orthodoxiae et anathemati dederunt (excommunicarunt) Eutychen archimandritam constantinopolitanum et Dioscorum Alerandrinum.*“ Id quod noster codex verbis supra citatis breviter exponit, expressius tradit synaxarium in menologio Graecorum ad diem 18 februarii (§ XII. b.)¹⁾ his verbis: Admirabilis iste pater noster Leo ob multas virtutes suas et continentiam atque puritatem Episcopus Magnae Romae ordinatus, multa quidem alia virtutibus suis digna gessit, sed praecipue in iis, quae ad rectam fidem pertinent. Coacta enim chalcedonensi synodo 630 patrum adversus eorum haeresim, qui unam in Christo naturam dicebant, quum illi veritatem pradicarent. nec tamen haeretici illis acquiscere vellent, placuit omnibus, ut quidquid Leo sanctis-

niens ad h. diem.

títulu Leone Pap'a Romei, se fia lasatu pre locu si intarită (*πάσιν ἡρεσεν ὑπαὶ ἐὰν ἔτη λέων ὁ ἀγιοτάτος πάπας Ρώμης, θελήσωσι*). Rogatu asia dara de parenti, dupa ce s'a rogatu lui Domnedieu, a scrisu epistola, in care spunendu adeverulu, a predicatu in Christosu dóue nature, care (epistola) o numira column'a ortodoxiei (*Ἐν ὁρθοσοξίᾳ στήλῃ τονόμασαν*).

Ce ar' poté spune óre auctoritatea primatului Pontificelui rom. mai chiaru de cătu sinacsariulu acest'a alu bisericei grecesci? Dereptu ace'a nu fara de cuventu dísece conciliulu acest'a despre scaunulu rom. in epistol'a tramisa la Leone că: „Beseric'a rom. are prin s. Petru principale apostolilor primatulu preste tóte bisericele din lume.“ Despre s. Leone, care tramise epistol'a la conciliu, beseric'a or. in od'a 5 canta: „Scrisóri'a tramisa de la Rom'a că si unu donu domnedieescu, au statoritu-o de turnu alu religiunei intieleptii doctori, crediendu in dins'a.“ Asia si in od'a a 4-a. „Lumina de demanétia, care scíe cele domnedieesci, ai resaritu de la apusu, prea fericite, candu că si unu radin ai tramisu bisericei tomulu santelor dogme.“ ¹⁾

Referitórie la partea dogmatica a conciliului calcedonénu se mai afla afara de aceste inca si la Nestoriani si Iacobiti monumente cu atâtu mai demne de insemnatu, cu cătu acesti'a, desi au reiciatu conciliulu calcedonénu, — totusi probéza drepturile Pontificilor rom. cu argumentele cele mai tari. ²⁾ Dupa ce se spune adeca in istoria celor ce precesera celebrarea conciliului acestuia ec. apelarea celoru, ce fura loviti cu censura de Dioscoru, si că caus'a loru a ajunsu la Leone, asia contineau istoriografulu Iacobitiloru Severu Mucafa: „Tóte le au spusu lui Leone. Dioscoru a lucratu dupa placulu seu“ dícu celi loviti cu censura de catra Dioscoru — „fara că se céra consiliulu teu. Tu esti Parente, Domnulu, Patriarchulu celu mai mare; Tu esti urmatoriulu apostolului Petru, alu principelui invetiaceilor. Cu ce dreptu e iertatu lui Dioscoru a face aceste, pana ce traesci Tu?“

¹⁾ Steph. Azar. op. c. p. 6. et 155. Confer. etiam praefat. in conc. chalcedons. in Directorio legis pag. 514.

simus Romae Papa dixisset, id ratum firmumquae haberetur
(πάσιν ἡρεσιν, ἵνα δὲ εἴτη λέον δὲ ἀγώνατος πάπας Ρόμης θελήσωσι) Rogatus itaque a patribus Deumque precatus conscripsit epistolam, in qua veritatem exponens, duas in Christo naturas praedicat quam orthodoxiae columnam appellant
(ἢν ὁρθοδοξίας στήλην φρουρασσειν.)¹⁾

Num quid posset auctoritatem primatus Pontificis rom. clarius exponere hoc Ecclesiae graecae synaxario? Unde non immerito hoc concilium in epistola ad s. Leonem dicebat de rom. sede „Per b. Petrum Apostolorum principem sacro-santa Ecclesia rom. tenet supra omnes totius mundi Ecclesiastis principatum.“ De s. Leone, qui epistolam ad concilium misit, sic concinit ecclesia or. od 5-a „Scriptum illud Roma missum veluti divinum donum credentes in eo sapientes doctores turrim religionis stabiliverunt.“ Item od. 4-a „Lux matutina ab occidente, o beatissime divina sapiens ortus es, quem sanctorum dogmatum tomum veluti radium misisti Ecclesiae.¹⁾

Extant praeterea monumenta Nestorianorum et Jacobitarum quoad partem concilii chalced. dogmaticam majoris momenti ideo, quia hi, quamvis rejecto concilio chalcedonense, invictissimis tamen probant rom. Pontificum jura argumentis.²⁾ In historia namque eorum, quae hujus oec. concilii celebrationem praecesserunt, postquam appellationem a Dioscoro censura percussorum causamque eorum ad Leонem delatam narrasset, historiographus Jacobitarum Severus Mucaffa sic prosequitur: „Omnia dicebant Leoni. Dioscorus fecit juxta placitum suum,“ — ajunt a Dioscoro censura percussi, — „quin consilium tuum peteret. Tu es Pater, Dominus, Patriarcha maximus; Tu es successor Petri Apostoli principis discipulorum Qua ratione haec Dioscoro facere licet, te vivente?“ Similia, fere narrat historicus Nestorianorum Amrus Mattheai et Barhebraeus historicus Jacobitarum nec non Nestorianorum corpus juris ecclesiastici, quae

²⁾ Joseph, David. op. c. p. 50—53.

Mai totu asemenea naréza si istoriculu Nestorianilor Amru Mateiu si Barhebreu, istoricu alu Iacobitiloru, precum si corpulu dreptului eclesiasticu alu Nestorianilor, cari tóte supeditéza testimoniu celu mai eclatantu despre auctoritatea suprema a pontificilor romani in beserica si despre perpetuitatea primatului lui Petru. Dar nu vá fi superfluu a adauge si dechiaratiunea directa a santiloru parenti, unde dupa ce infira in relatiunea sa catra Leone — escesele lui Dioscoru, cu aceste cuvinte se adreséza catra Leone:¹⁾ „Pre langa acestea si-ecstende nebun'a chiaru si in contra acelua, carui'a i-s'a datu de la Mantuitoriulu că se pazésca vinea, adeca si in contra santitatei tale Apostolice,“ si apoi „Preste cari, (parenti ai conciliului) Tu ai fostu că unu capu preste acelia, cari primira mandatulu teu — aretandu bunavointia.“

e) Dar' se mergemu mai de parte, la contecestulu nomenon canonului nostru cu referintia la tienerea conciliului ecumenicu V, „.... Éra Vigiliu Pap'a Romei erá si elu in Constantiopolie, si ori ce demandà acestu s. conciliu, elu intarì.“

f) La celebrarea conciliului alu VI ecumenicu se afla urmatoriele: „Si erá incepatorii conciliului acestuia: Georgiu Constantinopolitanulu, Teodoru si Georgiu presbiterii cu Ierodiaconulu Ioane; acesti'a erau in loculu santului Agatone Acestu conciliu s'a adunatu pentru reii etereodocsi, cari invetiau dogmele rele ... si erau aceli eretici Pirhu si Pavelu, reii patriarchi ai Constantinopolei.“

Cumca primatulu santului Agatone preste intréga biserica a fostu recunoscutu de catra parentii acestui conciliu, se vede din relatiunea, care subscrisa fiindu de toti, a transis-o conciliulu intarita cu definitiunea creditiei in contra monotelitilor la s Agatone, si au poftit intarirea ei cu urmatóriile cuvinte: „Noi amu predicatu cu voi lumin'a cea chiara a creditiei ortodoxe, pre care că se-o intariti de

¹⁾ Steph. Azar. o. c. p. 11.

omnia paeclarum suppeditant testimonium de rom. Pontificum supra in Ecclesiam auctoritate primatusque Petri perpetuate. Non erit tamen superfluum addere directam quoque ss. Patrum declarationem, ubi in relatione ad Leonem, recensitis Dioscori excessibus, his sanctum Leonem alloquuntur verbis:¹⁾ Insuper et contra ipsum, cui vineae custodia a Salvatore concessa est, extendit insaniam, idest contra tuam quoque Apostolicam Sanctitatem, et postea „Quibus (patribus concilii) Tu sicut membris caput paeeras his, qui tuum tenebant ordinem benevolentiam paeferens.“

e) Sed procedamus ulterius ad contextum nemocanonis nostri quoad celebrationem V-i oecum. concilii. „Vigilius autem Papa Romae etiam ille erat Constantinopoli, et quodcumque hoc s. concilium paecepisset, confirmavit.“

f) In celebratione VI-i oecum. concilii exstant sequentia: „Erant autem incipientes (principes) concilii hujus Georgius constantinopolitanus, Teodorus et Georgius praesbyteri cum hierodiacono Joanne; hi tenebant locum sancti Agathonis.... Coactum est autem hoc s. concilium propter malos heterodoxos, qui prava docebant, hi autem haeretici fuerant Pyrrhus et Paullus pravi Constantinopoleos patriarchae.“

Fuisse s. Agathonis primatum in universam agnatum Ecclesiam ab hujus concilii patribus patet ex ea relatione, quam subscriptam ab omnibus, fidei definitione contra monothelitas munitam ad s. Agathonem per legatos transmisit confirmationemque postulavit concilium, his verbis:²⁾ Orthodoxae autem fidei splendidam lucem vobiscum clare praedicavimus; quam ut iterum per honorabilia vestra rescripta confirmetis, vestram oramus paternam Sanctitatem. Maximi

²⁾ Steph. Azar. o. c. p. 18.

nou prin venerabilele vóstre rescripte, rogamu pre Santetaea Ta paterna. Morbii celi mai mari receru si ajutórie mai mari, pentru ace'a a pusu Christosu adeveratulu Domnedieulu nostru unu medicu intieleptu, pre Santetatea Vóstra onorata de Domnedieu . . . Dereptu ace'a amu lasatu Tíe cá anti-stelui scaunului celu de antanii a besericiei universali (se judeci) ce ar' fi de facutu; dupa ce amu cetitu cu bucuría scrisorile marturisirei tale, cá aceluia, ce stai pre piéträ cea firma a credintiei, tramise de Tene Preafericite la prea cuviosulu imperatu, pre cari cá nesce prescripte de catra capulu celu prea inaltu alu apostoliloru din dispusetiune domnedieésca le si recunoscemu, si prin cari amu alungatu sect'a eretica, ce se nascuse nu de multu cu multime de erori . . . si pre eli (pre eretici) . . . i-amu sugrumatu prin sententi'a adusa asupra-le mai nainte, prin sacrele tale scriitori.^{" 1)}

In relatiunea acésta se aréta cumea conciliulu a primitu scrisorile santului Agatone cele dogmatice, si de impreuna cu Georgiu patriarchulu constantinopolitanu, condamnandu eresulu opusu, au recunoscutu si au marturisit uacitoritatea suprema de a invetiá a Pontificelui romanu.

g) Ci nu te mirá benevoitoriale lectoriu déca vei aflá recunoscutu primatulu Pontificelui rom. si in conciliulu Trulanu, cu tóte că se spune că acest'a in parte s'ar' reiciá de catra beseric'a rom.! Codicele nostru in loculu mai susu citatul dice: „*Basiliu din metropoli'a Gorteniloru a insulei Cretá, si erá administratoru a intregu conciliulu alu s. besericie romane.*“

h) Totu aceste se paru a se poté scóte si din istori'a conciliului ec. VII, unde intre altele se dice: *Mai marele acestui conciliu era renumitulu Tarasiu constantinopolitanul, Petru protopesbiterulu si altu Petru presbiteru si*

¹⁾ Confr. essent. responsum pp Honorii ad Sergium patriarch, const., Joann. IV ad Heraclium imper., script. Constantini III. imperat. ad Joann. IV cum litter dogmatic. S. Agathon. pp. ad Constant. (IV) Pogonatum, de qua ultima videri posset Steph. Azar o.

morbi, majoribus indigent auxiliis, idcirco Christus verus Deus noster sapientem dedit medicum vestram a Deo honoratam Sanctitatem.... Itaque Tibi ut primae sedis antistiti universalis Ecclesiae, quid gerendum sit relinquimus, stantis supra firmam fidei petram libenter perlectis vestrae confessionis litteris a vestra paterna Beatitudine ad piissimum imperatorem missis, quas ut a summo Apostolorum vertice divine praescriptas agnoscimus; per quas exortam nuper multiplicis erroris sectam haereticam depulimus... ac ipsos (haereticos)... anathematibus interfecimus e sententia per sacras vestras litteras de iis prius lata.“¹⁾

Monstratur enim in hac relatione hocce concilium amplexum esse s. Agathonis litteras dogmaticas et una cum Georgio Patriarcha constantinopolitano oppositam haeresim condemnasse supremamque Pontificis rom. docendi auctoritatem agnovisse et professum esse.

g) Ast noli mirari benevole lector cum primatum Pontificis rom. etiam in Trullano agnitum inveneris concilio, quamvis hoc a romana in parte rejici dicatur Ecclesia! Dicit enim codex noster loco jam superius citato „*Basilius metropolis Gortensium insulae Cretae, et erat administrator totius concilii s. Ecclesiae romanae.*“

h) Hoc idem colligi posse videtur tandem ex historia concilii oec. VII, ubi inter alia dicitur „*Maximus hujus concilii erat celeber Tarasius constantinopolitanus, Petrus protopraesbyter et alter Petrus praesbyter et hegumenus*

c. p. 16. Collat. et Joseph. David op. c. p. 53—55. Vid. eticam Pitra. Jus Graecor. II p. 85 et ss. aliosq. scriptor ap. Hergenröther. Handbuch der allgem. Kirchen Geschicht. Tom. praesertim. III. suplement. p. 136. et ss. coll. T. I. p. 356.

egumenu alu monastirei Sabei, cari erau administratori, tienendu loculu s. Adrianu Papei de la Rom'a.^{“ 1)}

Amu vediutu acumu, ce e de a crede despre primatulu Pontificiloru rom. din istori'a celebrarei celor 7. concilie orientali ecum. Din contectulu nomocanonului acestuia citatu de noi cu pucine cuvante se aréta chiaru, cumca primatulu Pontificiloru rom. a fostu recunoscutu de orientali intocma că si de occidentali. Neci nu sar' poté deduce de aci că, dupace Pontificele romanu in conciliulu efesinu, calcedonénu, constantinopolitanu II, Trulanu si nicenu II. a fostu reprezentatu in conciliu numai prin legati (numiti dupa tecstu administratori), nu s'ar' poté sustiene primatulu Pontificice-lui, — pentru că vedem ca si despre celi alalti patriarchi se dice ici si colea asemenea, fara că pentru ace'a se se pótă vindicá prerogativ'a caruiva.

Nu negamu că se spune in unele locuri cumca si unii din patriarchi si episcopi aru fi fostu de facia la concilie prin legatii sei; — dar' neci de unulu din celi alalti nu se dice că ar' fi fostu mai marele conciliului, si că ar' fi intaritu statutele parintiloru pertractate in conciliu, afara de Pontificele rom., carele, precum vediuramu, in canonulu nicenu 2 — dupa versiunea Sirocaldeiloru — se dice: Capulu patriarchiloru, principele si capulu celu prea inaltu alu toturoru si santulu Parentele parentiloru, inaltiatu in culmea Apostolica.[“] Că acest'a are juredictiune preste toti patriarchii, pre cumu avea Petru preste tota republic'a bisericei, si dupa canonulu sardicénu judeca pre episcopi, pune judecatori si confirma cu auctoritatea s'a tóte, câte se voru fi statoritu, dechiara de eschisi de la tota comuniunea bisericei catolice pre celi aflati in erese, confirma cele ce s'a facutu, decide si repróba in modu cuvenintiosu. Neci unulu nu se dice se fi tramsu la conciliu atare scrisória au epistola, pre care conciliulu seau parentii adunati la elu se-o fi lasatu pre locu, si se fi confirmatu ce'a ce s'a disu

¹⁾ Iisdem fere verbis repetitur res in praefatione ad hocce concilium: „Administrator autem loco s. Hadriani Papae Romae erat hu-

*monasterii Sabiae, qui erant administratores locumtenentes
s. Hadriani Papae rom.^{“1”})*

Vidimus jam quid de primatu rom. Pontificum sit tendum ex historia celebrationis 7. orientalium oecum. conciliorum. E contextu hujus nomocanonis a nobis paucis citato verbis clare efficitur: primatum Pontificum romanorum agnatum fuisse ab orientalibus aequa ac occidentalibus. Nec inde deduci posset primatum Pontificis rom., cum hic in concilio ephesino, chalcedonensi, constantinopolitano II-o, Trullano et Nicaeno II-o per legatos (juxta textum administratores) tantummodo interfuerit concilio, adstrui non posse, quoniam de reliquis quoque passim idem dici videmus Patriarchis, quin idcirco alicujus praerogativa inde vindicari possit.

Non negamus exponi alicubi reliquos quoque Patriarchas et Episcopos quosdam per legatos suos interfuisse conciliis, sed de nullo aliorum dicitur quod „*maximus fuisse concilii*“ et in concilio peracta patrumque statuta confirmasset, praeter rom. Pontificem, qui prouti jam vidimus, in canone nic. 2-o juxta versionem syrochaldaeorum *caput Patriarcharum, princeps et omnium summum caput et apostolico culmine sublimatus sanctus pater patrum* dicitur. Habet enim hic super omnes Patriarchas jurisdictionem, sicut Petrus super totam rempublicam Ecclesiae habebat, et juxta canonem sardicensem Episcopos judicat, judices dat et quidquid statutum fuerit, sua auctoritate confirmat, hereseon convictos ab omni Ecclesiae cath. communione alienos declarat, quae acta fuere, confirmat, decernit et convenienti modo increpat. Nullus aliorum dicitur tale ad concilium scriptum aut epistolam misisse, quam concilium patresque ibidem coadunati columnam orthodoxiae appellassent et ratum firmumque habuissent id, quod a reliquis dictum fuerat. Non

milis Petrus protopraesbyter s. Romanae Ecclesiae et alias Petrus praesbyter et hegumenus sanctae Laurae Sabiae Romani.“

de catra celi alalti. Că nu s'a cerutu canduva consiliu de la altulu, nici nu a fostu recunoscuta auctoritatea de a invetiá a altui'a, de cătu a Pontificelui rom.

Din documentele aceste, ce se afla in codicele nostru si in cele ale altoru orientali se vede, cumca orientalii pre tempulu celor 7 concilie ecumenice, cari s'au tienutu in oriente, au crediuta tare că Pontificele romanu are primatulu preste intréga beseric'a, si acésta creditia firma nu a potutu-o ascunde cu totulu neci chiaru codicele nostru, de si că compusu dupa tempurile conciliului Florentinu si prin urmare in unele locuri contrariu creditiei catolice.

Credinti'a despre primatulu Pontificelui rom. neci chiaru din istori'a celebrarei conciliului florentinu nu-o aru poté micusiorá orientalii.¹⁾

Că de si de catra orientalii, cari perseveréza in schisma, se rejiciéza acestu conciliu, totusi in codicele nostru se afla pusu in loculu conciliului alu optule, si tienerea lui se escpune cu urmatóriile cuvente: „*Alu optulea conciliu s'a tienutu la Florenti'a, domnindu Ioane Paleologulu, pre candu erá in scaunulu patriarchale Iosefu, care a morit la Florenti'a, si cu voia imperatului s'a ordinat de patriarchul Constantinopole Marcu Efesinulu — alesu ecsarchu alu conciliului, cari dupa ce s'au dusu cu imperatulu, in doi ani nu au efectuitu nemic'a, caci facandu-se uniunea, Marcu Efesinulu erá in contra, si nu a voit u se subscris, éra afara de elu toti s'au invoit u si au subscrisu. Éra celi ce se aflau in Constantinopolea, clerici, monachi si egumeni nu au voit u se celebreze cu aceli'a, neci a-i conmemorá pre celia, cari s'au re'ntorsu de acolo, si-i considerau de pagani, pentru ca s'au mestecatu cu latinii, si asia uniunea nu s'a facutu impreunare ci desbinare.*“

§. XIV. Deducere si conclusiune din cele precedenti.

Se reluamu acumu pentru intarirea lucrului, ce si altu cumu-lu credemu a fi probatu, istori'a celebrarei concilielor!

¹⁾ Coufr. Nic. Nilles, Kalendar. manual. T. II p. 518 - 524.

enim ab alio quondam consilium petitum, neque alterius — nisi rom. Pontificis agnita fuit docendi auctoritas.

Ex his, quae in nostro aliorumque orientalium codicibus exstant, documentis, patet orientales tempore 7 oec. conciliorum, quae in oriente servata fuere, firmiter tenuisse Pontificem rom. habere in universam Ecclesiam primatum et hanc fidem firmam nec nostrum quidem codicem, quamvis post concilii florentini exaratum tempora — adeoque non-nullis in locis fidei cath. infensum omnino celare potuisse.

Fidem circa primatum Pontificis rom. nec ex ipsa historia celebrationis concilii florentini labefactare possent orientales.¹⁾

Hoc enim-quamvis ab orientalibus in schismate perseverantibus rejiciatur concilium — in codice tamen nostro loco octavi oec. concilii positum est, et celebratio ejus sequentibus exponitur verbis „*Celebratum est octavum concilium Florentiae.... regnante Joanne Palaeologo, dum esset in sede patriarchali Josephus, qui Florentiae mortuus erat... et consecratus est annuente imperatore — constantinopoli — Patriarcha Marcus Ephesius, electus concilii exarcha, qui postquam cum imperatore profecti fuissent, per duos annos nihil effecerunt; unionem enim cum iniissent, Marcus Ephesius adversabatur et noluit subscribere, excepto autem eo, omnes voluerunt subscipseruntque. Qui autem Constantinopoli erant clerici, monahi et hegumeni noluerunt celebrare cum iis, neque commemorare eos, qui inde reversi sunt, et pro paganis (infidelibus) habebant eos, quod cum latinis commixti essent... et sic unio non conjunctio, sed separatio facta est.*“

§. XIV. Deductio et conclusio ex praecedentibus.

Resumamus nunc ad corroborandum id, quod de cetero jam probatnm credimus, historiam celebrationis conciliorum !

¹⁾ Conf. Nic. Nilles. Kalendar. manual. T. II. p. 516—524.

1. Déca in conciliulu nic. I, celu mai mare (presidele) conciliului erá Silvestru, carele că Patriarchu rom. de catra Caldei se díce capulu si principale patriarhilor, si are juridictiune preste toti patriarchii, — ce se poate deduce de aci altu ceva, de cătu că primatulu Pontificelui rom. a fostu recunoscutu in acestu conciliu? Neci nu ar' poté derogá ceva primatului canonulu 6-lea alu acestui conciliu, carele díce: „*Alecsandrinulu se aiba potestate preste Egiptu si Libi'a si Pentapole, ... fiesce care preste ai sei,*“ pentru că acésta nu se potea díce de cătu pentru particul'a potestatei derivata in vechii patriarchi din primatulu lui Petru Afara de ace'a e de insemnatu că in contecstulu acestui canonu nu se face neci o amentire despre episcopulu constantinopolitanu. — Apoi in canonulu sardicénu vediumu că s'a fostu decretatu si decisu, că la judecarea causei episcopiloru se fia, — ce e dreptu, — episcopi straini, ci lucrulu se-lu judece Rom'a, si Iuliu Episcopulu rom. se puna judecatori. Acésta neci de cumu nu s'ar' fi potutu decide, déca nu ar' fi recunoscutu conciliulu I. si sinodulu sardicénu primatulu Pontificelui romanu preste intréga beseric'a.

2. Se díce apoi mai incolo că dupa sosirea lui Damasu la conciliulu II, totu, ce a statoritu acestu conciliu, s'a confirmatu prin s. Damasu. Déca ce'a, ce a statorita conciliulu, s'a confirmatu numai singuru cu venirea lui Damasu la conciliulu, cu ce dreptu aru fi potutu se fia confirmate cele statorite de conciliu fara de auctoritatea santului Damasu, „(*despre care istoricii dícu că nu a fostu de facia, éra codicile nostru, — spre a probá ecumenicitatea conciliului alu doile — díce că nu dupa multu tempu ar' fi venit la Constantinopole, — si*) pre carele sinódele africane prin epistol'a episcopului cartaginénu Stefanu lu numescu inaltiatu in culmea apostolica si parentele parentiloru?

3. Déca parentii conciliului Efesinu nu aru fi crediutu cumca Pontificele rom. are primatulu in intréga beseric'a, de si numai prin legati a presiediutu la conciliu, de ce credintia condusi aru fi potutu declará, cumca eli de scrisóri'a preasantítului Episcopu alu besericei Romaniloru au fostu

1. Si in concilio nic. I-o maximus (praeses) concilii fuerat Silvester, qui, tamquam rom. Patriarcha, a chaldaeis caput et princeps dicitur Patriarcharum, et super omnes habet jurisdictionem, quid aliud inde deduci posset, nisi quod primatus Pontificis rom. in hocce concilio agnitus fu-erit? Nec derogare quidquam posset primatu canon 6-us ejusdem concilii qui dicit: *Alexandrinus habeat potestatem super Aegyptum et Lybiam et Pentapolim.. quisque super suos.* Hoc enim ob solam potestatis particulam e primatu Petri in veteres patriarchas derivatam dici potuit. Notandum est praeterea in contextu hujus canonis de constantinopolitano Episcopo mentionem ocurrere nullam. Jam vero in canone sardicensi decretum decisumque fuisse vidimus, ut in diju-dicanda causa Episcoporum adsint alieni quidem Episcopi, — sed rem Roma judicet et Ju:ius rom Eppus judices det. Hoc autem decidi nequaquam potuisset, nisi I. oec. concili-um et synodus sardicensis rom. Pontificis primatum in uni-versam agnovisset Ecclesiam.

2. Dicitur porro, quod post s. Damasi ad II-um concilium adventum, quodcumque hoc concilium constituisset, a s. Damaso confirmatum fuerit. Si id, quod concilium sta-tuit solo Damasi ad concilium adventu fuerit confirmatum, quo jure potuissent statuta concilii confirmata esse sine auctoritate s. Damasi, quem (*— historici absentem, codex tamen noster — ad probandam oecumenicitatem secundi concili — eum non post multum temporis Constantinopolim ad-venisse dicit et*) synodi Africae per epistolam Stephani Episcopi Carthaginensis apostolico culmine sublimatum pa-tremque patrum appellant?

3. Si patres concilii Ephesini non credidissent habere Pontificem rom., quamvis per legatos preeerat concilio — primatum in universam Ecclesiam, qua fide ducti potuissent patres declarare se se sanctissimi Episcopi Ecclesiae Rom-anorum scripto fuisse compulsos ad sententiam damnationis

indemnati a edîce sententi'a de condemnare asupr'a ereticiiloru — si a scrie: „Judece santitatea Ta despre cele ce s'au intemplatu?“

3. La conciliulu calcedonénu mai mari au fostu celi alalti cu Bonifatiu presbiterulu romanu, ci eli au suplenit loculu santului Leone, alu carui primatu in intréga beseric'a l'au recunoscutu in modu solemnu si l'au marturisitu parentii conciliului, altu cumu nu aru fi potutu numí epistol'a lui Leone column'a ortodoxiei, neci nu s'aru fi invoitu cu totii că se fia lasatu pre locu si intaritu, ce'a ce dîsese s. Leone, alu carui primatu lu marturisescu parentii s. conciliu cu aceste cuvinte: „Tu erai că si preste membre, capu preste celi ce primiau mandatulu teu.“

Se vedemu acumu ce e de a se tiené despre conciliu V. si VI?

5. In aceste canóne nu s'au facutu, si totusi se dîce că preste conciliulu V. a fostu mai mare Vigiliu si a intaritn töte cele dispuse de conciliu. La conciliu alu VI. au fostu legatii, cari au tienutu loculu santului Agatone, la carele tramitu relatione subscrisa de toti si poftescu confirmare din partea lui — cu increderea că, ce ar' fi de facutu, — se judece elu insusi, pre carele l'a datu Domnulu de doctoru intieleptu.

6. Dar' si mai demnu de insemnatu de câtu acestea, se vede a fi ce ocure in prefatiunea de la conciliulu trulanu, carele se dîce alu *cinci-sieselea*. Pentru că ce'a ce se spune in istori'a celebrarei prin cuvintele: „*alu metropoliei Gortense din insul'a Cret'a, si eră administratoriulu intregului conciliu alu santei beserice romane*,“ si mai chiaru se escpune in prefatiune cu cuvintele: „*Basiliu alu metropoliei Gortensiloru din insul'a Cret'a, si a fostu administratoru a totu conciliulu in loculu santei beserice romane*. Asia se afla scrisu in vechiele carti imperatesci, cu subscrierea fia carui patriarchu, cari au fostu de facia in acel tempu, si numele si deregatori'a, de si latinii si papistii dicu cumca nu s'ar' cuvení se fia si se se dîca conciliulu acest'a alu sieselea, a töta lumea, (adeca universale), pentru ca la acestu con-

in haereticos edicendam — scribereque „Sanctitas Tua decernat circa haec, quae acta sunt.“?

4. Concilio chalcedonensi praefuerunt reliqui cum Bonifatio rom. praesbytero, sed locum tenebant s. Leonis, cuius in universam Ecclesiam primatum patres concilii solemniter fuerunt professi et agnoverunt, alioquin epistolam Leonis columnam orthodoxiae haud appellare potuissent, nec placuisse omnibus, ut ratum firmumque haberetur id, quod s. Leo dixerat, cuius primatum s. concilii patres his profitentur verbis: „Tu sicut membris caput preeeras his, qui tuum tenebant ordinem.“

Videamus nunc quid de V-o et VI-o sit sentiendum concilio!

5. In his canones lati non fuere et tamen dicitur concilio V-o praefuisse Vigilium omniaquae a concilio praecepta confirmasse. Concilio VI-o interfuerunt legati; qui locum tenebant s. Agathonis, ad quem relationem ab omnibus subscriptam transmittunt ejusque confirmationem postulant — relinquendo ut, quid gerendum sit, ipse judicet, quem Dominus sapientem dedit medicum.

6. Sed his magis notatu dignum esse videtur id, quod occurrit in praefatione ad concilium Trullanum, quod *quini-sextum* dicitur. Illud enim, quod in historia celebrationis per verba „*metropolis Gortensis insulae Cretae et erat administrator totius concilii sanctae Ecclesiae rom.*“ dicitur, clarius expositum est in praefatione verbis: „*Basilius metropoleos Gortensium insulae Cretae, et administrator fuit totius sanctae Ecclesiae romanae.*“ Sic scriptum invenitur in libris veteribus caesareis cum subscriptione cujusque Patriarcharum, qui illo tempore adfuerunt, et nomine et officio, quamvis latini et papistae dicant non debere esse et vocari hocce concilium sextum totius mundi (id est universale,) quia non interfuerunt.

ciliu nu au fostu de facia *administratorii* Papei, pre cumu au fostu la cele alalte siese concilie." . . .

Nu vomu a cercá aci ce tiene s. beseric'a romana despre universalitatea au despre caracterulu ecumenicu alu acestui conciliu, ci intrebamu numai: déca au cugetatu Grecii pre tempulu conciliului trulanu cumca beseric'a lui Christosu ar' poté se ecsiste fara de primatu, si conciliulu ecum. ar' avé caracteru universale celebratu fara auctoritatea primatului, de ce motivu indemnati dícu: „*Administratoru a intregu conciliulu alu s. beserice romane?*“ Pentru ca se dice cumca Basiliu a fostu administratoru *a intregu conciliulu* alu s. beserice Romane.

E recunoscutu asia dara si prin acestu conciliu primatulu Pontifichelui rom., altcumu fara neci unu temeliu s'ar' dice *Administratoru a intregu conciliu alu s. beserice romane.*

Neci chiaru ace'a nu póte fi in contr'a primatului, ca *ispravnicu* (cuventu de origine slavica) l'amú tradusu prin administratoru, si de aci se se para a se poté deduce, cumca *ispravnicu* ar' insemná procuratorulu, ori altu órecare barbatu tramisu la conciliu de catra episcopu, au patriarchu in loculu seu. Caci ori si in ce locu ocure in codicele nostru, desi se traduce prin administratoru, e totu uu'a cu *legatulu*.

Acést'a o intaresce chiaru si codicele nostru in ace'asi prefatiune la Trulanulu, unde cu pucinu mai in diosu se díce: *Dreptu ace'a . . . sanctii parenti n'au potutu rabdá atâtea mintiuni ale loru „carile au bagatu atunci in pravile acelui conciliu, candu au fostu legatii, adeca ispravnicii si solii Papei in loculu lui.“* Asia dara in codicele nostru ace'asi e admiuistratoru (*ispravnicu*), ce sî legatu (*legatus*) si solu (*nuncius*).

Din tóte cele díse mai susu se aréta cumca in conciliile ecumenice, câte s'au tienutu in oriente, Pontificele rom. a tienutu presiediulu seau insusi in persóna, seau prin legati, si au ecsercitatu auctoritate si juredictiune.

Bá ce e si mai multu, neci chiaru istoria conciliului florentinu nu póte detrage din auctoritatea si juredictiunea pontificia si a debilitá primatulu, — ci mai vîrtozu-lu-in-

erunt huic concilio *administratores Papae*, quemadmodum reliquis sex interfuerent conciliis...“

Nolumus inquirere hic, quid s. rom. Ecclesia de hujus concilii universalitate aut oecumenico ejus caractere teneat, sed quaerimus: si Graeci tempore concilii Trullani Ecclesiam Christi sine rom. Pontificis primatu existere posse conciliumque oec. sine primatis auctoritate celebratum characterem oecumenicum habere posse arbitrati fuerint, quare ducti dicunt: *administrator totius concilii s. Ecclesiae romanae*? Dicitur namque Basilius administratorem fuisse *totius concilii sanctae Ecclesiae romanae*.

Agnitus est itaque etiam per hoc concilium primatus Pontificis rom., secus nulla ratione diceretur: *administrator totius concilii s. Ecclesiae romanae*.

Nec illud quidquam officere potest primatui, quod *ispravnicu* (slavicae originis vocem) per administratorem transstulerimus et inde deduci posse videatur, *ispravnicu* esse idem ac procuratorem vel alium quemquam ab Episcopo aut Patriarcha ad concilium sui loco missum. Quocumque enim loco in codice nostro *ispravnicu* occurrit, quamvis per administratorem vertatur, idem est ac *legatus*.

Testatur hoc etiam codex noster ipse in praefatione eadem ad Trullanum ubi paulo inferius dicitur: „*Quapropter... haud tulerunt patres tanta mendacia illorum, quae tunc temporis in codices hujus concilii inmissa sunt, quum legati, idest administratores (ispravnicii) et nuncii Papae loco illius adfuerunt.*“ Idem est igitur in codice nostro administrator (*ispravnicu*) quod *legatus* (*legatu*) et *nuncius* (*solu*).

Omnibus supra dictis conficitur in conciliis oecumenicis, quae in oriente celebrata fuere, Pontificem rom. tenuisse praesidium sive per se ipsum, sive per legatos et auctoritatem atque jurisdictionem exercuisse.

Imo nec ipsa florentini concilii historia auctoritati et jurisdictioni pontificiae detrahere primatumque labefactare potest, sed potius adstruit. Cum autem historiographum agere

taresce. Inse dupace nu vomu a face pre istoriografulu, — lasandu la o parte conciliulu lugdunénu II. si cele ce s'au pertractatu si intemplatu la Ferara in tempu de unu anu, si la Florenti'a in patru luni mai intregi, — vomu se statorimu adeverulu numai singuru din cele, ce le citasemu mai susu.

In codicele nostru se spune adeveru, ce dupa marturisirea istoriei universali e de plenu aretat si probat, — că subscriendu toti uniunea facuta, numai singuru Marcu metropolitulu Efesului — uniculu dintre toti episcopii Grecilor, desbinandu-se si standu cu cerbicosă in opiniunea sa, in care era insbeutu, — neci a voitu a subscrise definitiunea conciliara, nici nu s'a retienutu de la scornirea difertelor mintiuni cu re'ntórcerea in patria. Acest'a scriendu varie epistole usioru a potutu se revóce animele orientaliloru insbeute de schism'a cea vechia si reu aficiale — mai alesu de pre tempulu lui Fotiu, — că se nu imbraciseze pacea uniunei facute.

E constatatu asia dara prin marturfa istoriei, — ce'a ce nu intentiunéza a negá neci chiaru codicele nostru, — cumca dupa ecsaminarea lucrului cu diligentia la Ferara si la Florenti'a, — Grecii s'au unitu cu Latinii; si nu fara de mare bucuria a toturoru s'au impreunatu cu beseric'a romana, si prin impreunarea acést'a au marturisit primatulu Pontificelui romanu; caci — luandu-se afara Marcu Efesinu — cu unu cugetu si cu o anima toti s'au convoitu in definitiunea creditiei cuprinsa in decretulu santei uniuni, si au subscrisu-o definindu: că *Santulu scaunu apostolicu si Pontificele rom. tiene primatulu in tóta himea si că insusi Pontificele romanu este urmatoriulu fericitului Petru principale apostoliloru si adeveratulu vicariu alu lui Christosu, si capu a tóta beseric'a, si parentele si inventiatoriulu toturoru crestiniloru, si lui in person'a fericitului Petru i-s'a datu de la Domnulu nostru Isusu Christosu deplena potere de a pasce, indreptá si guberná beseric'a universale, dupa cumu se afla si in actele sinodelor ecumenice si in santele canone.*"

nolimus, — praetermisso II-o lugdunensi concilio et iis, quae Ferrarae per annum et Florentiae per quatuor fere menses disputata atque peracta fuere, veritatem ex iis tantummodo, quae superius citata sunt, statuere volumus.

Dicitur in codice nostro, quod universalis historia teste jam evictum et probatum est, — omnibus unioni initiae subscriventibus solum Marcum Ephesi metropolitam, — qui unus ex omnium Graecorum Episcoporum numero, cum se se segregasset et pertinax in sua opinione, qua semel imbutus erat, perstitisset, neque definitioni concilii subscribere voluisse, neque in patriam reversum a configendis variis commentis se se abstинuisse Is cum varias epistolas scriberet, orientalium animos antiquo shismate imbutos, praesertim vero a Photii tempore male affectos, facile revocare potuit, quominus initiae unionis pacem amplecterentur.

Constat itaque historia teste, quod nec codex quidem noster negare intendit, re diligentissime Ferrarae Florientiaeque examinata, Graecos in Latinorum sententiam venisse et non sine maxima omnium laetitia cum Ecclesia rom. conjunctos — et per hanc conjunctionem romani Pontificis primatum professos fuisse, omnes enim excepto Marco Ephes. una mente concordique animo in hanc fidei definitionem in decreto sanctae unionis comprehensam convenerunt eique subscriperunt definientes: „*Sanctam apostolicam sedem et rom. Pontificem in universum orbem tenere primatum, et ipsum Pontificem rom. successorem esse b. Petri principis Apostolorum, et verum Christi vicarium totiusque Ecclesiae caput et omnium christianorum patrem et doctorem existere; et ipsi in b. Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum conciliorum et in sacris canonibus continetur.*“

Intrebamu acuma, déca afara de nedumeritulu acel'a Marcu toti, câti au fostu de facia la conciliu, condusi de ace'asi credinti'a s'au unitu in definitiunea credintiei si au subscrisu decretulu uniuniei recunoscandu primatulu Pontificalui romanu; ce e de a deduce de aci? Au nu de a tiené de adeveratu si certu lucrulu acel'a, despre care consentiescu celi mai multi bá chiaru toti!?

Din istori'a tienerei concilielor vechie e constatatul mai pre susu de indoieá, cumca: ce'a ce s'a statoritu, definitu si s'a confirmatu cu auctoritatea Pontificalui romanu in concilele aceste, ace'a — dicemu — s'a recunoscutu si s'a primiu de beseric'a universale, — de-sí unulu seau altulu, si mai alesu ereticii se opuneau si nu voiau se consenta. Déca dara acelu lucru, in care si despre care consentíra toti parentii conciliului florentinu, definiendu primira si fù intaritul cu auctoritatea Pontificalui rom. se dice a nu fi fostu altu ceva, de cătu ce se cuprinde in actele concilielor ecumenice si in santele canóne; potutu-a óre fi acestu lucru contrariu seau strainu de credinti'a besericei universalii numai pentru ca Marcu Efes. singuru se contraria si stete cu cerbicosia neindoita in opiniunea sa, — mai alesu dupa ce si istori'a inca aréta, cà se afla facia de calumniele lui reprehenisuni de ale Grecilor maretie si indubitare, pre cumu e a lui Iosifu episcopulu metonense, reprehensiunea ieromonachului Gregoriu la epistol'a lui (Marcu), si oratiunea dogmatica a lui Besarione A.episcopulu nicenu? ¹⁾

S. XV. Credinti'a universale a besericei despre primatulu Pontificiloru romani si despre perpetuitatea acestuia in pontificii rom. o aréta si canónele concilielor orientali.

Cá se se pótá aretá si probá mai evidentu ce'a ce scóseram din istori'a celebrarei concilielor, mai inainte de tóte aflamu a fi de lipsa se insemnamu, ce s'a decisu si decretatu in fiacare din canónele celoru de antanii concilie

¹⁾ Appositae extant post Scholarii orat. Synod. flor. a monach. Benedictio ed. Rom. 1865. p. 358–490 Confr. etiam Schrip-

Quaerimus nunc si omnes, qui in concilio adfuerunt, praeter Marcum illum indomitum una eademque fide ducti in fidei definitionem convenerunt decretoque unionis subscripserunt et rom. Pontificis primatum agnoverunt, quid inde deducendum? Non ne hoc pro vero ac certo haberi necesse est, de quo plures imo omnes inter se consentiunt?

Jam vero ex historia celebrationis antiquorum conciliorum indubitate constat: id, quod in his conciliis statutum et definitum romanique Pontificis auctoritate confirmatum fuerat — id inquam — ab universali Ecclesia agnatum receptumque fuisse, quamquam unus alterve et praesertim haeretici ei adversarentur et consentire nolent. Si hoc igitur, in quod et de quo omnes florentini concilii patres consenserant, definientes receperant et summa rom. Pontificis auctoritate confirmatum fuit, nihil aliud fuisse fertur, nisi quod in gestis oecumenicorum conciliorum et in sacris canonibus contineter; potuit ne hoc fidei universalis Ecclesiae esse contrarium aut alienum ideo, quia Marcus Ephes. solus eidem adversabatur et pertinax in sua opinione perstiterat, — praesertim cum ipsa jam historia testetur extare ad illius calumnias indubitas et egregias ipsorum Graecorum reprehensiones, prouti est Jesephi Methonensis Episcopi, Gregorii hieromonachi ad ejusdem (Marci) epistolam reprehensio, et Bessarionis archi-episcopi nicaeni dogmatica oratio?¹⁾

§. XV. Universalem Ecclesiae fidem circa romanorum Pontificum primatum hujusque in romanis Pontificibus perpetuitatem adstruunt orientalium conciliorum canones.

Ut evidentius astrui evincique possit id, quod e historia celebrationis conciliorum jam eruimus, ante omnia necesse esse ducimus animadvertere quid in singulis priorum or. oec. conciliorum canonibus quoad rom. Pontificis prima-

ecumenice orientali facia cu primatulu Pontifelui rom. in ce sensu aru fi de a se luá decisiunile si decretele, si cumu saru poté concordá acele cu conciliele mai tardîe.

Vomu citá asia dara tecstulu canónelor dupa versiunea codicelui nostru, la care adaugandu apoi interpretarea, care facuta fiendu prin comentatorii tempului de mai incóce, s'a alaturatu la singuritele canone, — si ne vomu nesuí a face că se se arete, că óre comentariele acestea consuna si congruéra cu contecstulu canónelor, caror'a fura alaturate in tempulu mai tardîu.

Canonulu nic. 6. lu-vediuramu mai in susu, neci nu detrage cev'a că in variele editiunai ale canonelor dieresce numerulu. Cu tóte aceste vá fi bene a insemná totusi cumca in contecstulu acestui canonu despre scaunulu constantinopolitanu nu ocure neci o amentire (XVI).

Tecstulu canonului 3. alu conciliului constantinopolitanu dice: *Constantinopolitanulu se se onoreze dupa celu romanu.* Caus'a o adauge esplicarea canonului insasi cu aceste cuvinte: . . . „pentru că este acésta Constantinopolea (acumu de se chiama) nou'a Roma, si s'a onoratu de imperati si de ómeni; éra cumu dîce pravil'a“ (asia se chiama de comune indreptarea legei), „Constantinopolitanulu se fia onoratu dupa Rom'a, nu că cumu ar' fi onórea Romei mai mare si a Constantinopolei mai mica, ci este arelarea tempului, că cumu ar' dîce nescene, că pre multe locuri si ani si pre multe tempuri a tienutu si tiene Constantinopolitanulu onóre intocm'a că si Rom'a.“ Cene nu vede din acestea interpretarea intortocata a canonului, care pentru ace'a se opintesce a atribuí Constantinopolei onóre intocm'a, că acést'a ar' fi nou'a Roma si ar' fi fostu onorata de imperati si de ómeni?

Dar' se mergemu mai departe la interpretarea canonului 28 Calcedonéu:

Contecstulu lui este: „*Episcopulu Romei celei noue (Constantinopolei) se fia intocm'a onoratu că alu celei vechie pentru schimbarea vecsilului (stégului), si Pontulu si*

tum decisum et decretum; quo sensu decisiones et decreta accipienda sint et quomodo posterioribus conciliari possint conciliis.

Citabimus itaque textum canonum juxta versionem codicis nostri, cui subjuncta dein interpretatione, quae per sequioris temporis commentatores facta — singulis adjecta fuit canonibus, illud efficere conabimur, utrum videatur an commentationes contextui cohaereant et congruant canonum, quibus sequiori subjunctae fuerunt tempore.

Canonem 6-um nicaenum vidimus jam superius, nec officit quidquam, quod in variis canonum editionibus differat numerus. Hoc tamen adnotasse juvabit, quod in contextu hujus canonis de constantinopolitana sede nulla occurrat mentio (§. XVI.)

Textus canonis 3-i concilii constantinopolitani dicit „Constantinopolitanus honoretur post romanum.“ Causam apponit explicatio canonis ipsius his verbis „*Est enim haec Constantinopolis (quae modo) nova Roma (vocatur) honorata ab imperatoribus et hominibus; verum, uti pravila dicit.*“ (ita vocatur vulgo directorium legis.) „*ut constantinopolitanus honoretur post Romam, non ac si Romae major esset honos, et constantinopolitani minor, sed temporis est indicatio; ac si diceret quidam quod multis in locis, annis et temporibus constantinopolitanus honorem aequa ac Roma haberet et habeat.*“ Quis non videt ex his contortam canonis interpretationem, quae Constantinopoli parem honorem attribuere ideo admittitur, quod haec nova Roma sit ab imperatoribus hominibusque honorata?

Sed procedamus ulterius ad interpretationem canonis 28-i concilii chalcedonensis:

Contextus hujus canonis est: „*Episcopus Romae novae (Constantinopoleos) honoretur aequa ac veteris (Romae), propter transmutationem vexilli; et Pontus. et Asia et Thra-*

Asi'a si Traci'a si barbarii“ (vá se dica episcopiei acestor'a) se se chirotonésca de Constantinopolitanulu.“

Omitendu partea prima a interpretatiunei, pentru ca are acel'asi sensu tendentiousu că si cea adusa la canonulu 3. constantinopolitanu, — vá fi de ajunsu, déca vomu notá numai partea ultima, care explica canonulu cu aceste cuvente: . . . „asisderea si negotiele episcopiloru barbari se fia éra suptu man'a lui, pentru că mai inainte ale Mace-doniei ale Iliricului si ale Atenei ei ale Amoreei si a totu uscatulu, adeca lumei si negotiele acestor'a din limbi erá atuncia sub man'a Romei.“

Aci inainte de ce amu purcede mai de parte, vomu produce si canonulu trulanu 36, carele dice: „Constantino-politanului cu Rom'a se le fia onorile amendororu intocma, dupa dinsii Alecsandrinulu, dupa acest'a Antiochenulu, de acia Ierosolimitanulu.“

Comentarea acestui canonu e urmatóri'a: „Constantino-politanulu se se onoreze intocma (de o potriva) cu Rom'a, că asia s'a dísu la alu 3. canonu alu conciliului II. si la canonu 28 alu conciliului IV., că se nu se socotésca alu doile dupa Rom'a, ci dupa tempu (cu respectu la tempu) asia se cade a se socotí, si de acia se fia adeveratu dupa punerea inainte a tempului, éra nu a onórei. Că dupa multu tempu alu onórei besericei Romaniloru dobenditu-a onóbre intocm'a si acestu scaunu alu Constantinopolei ono-randu-se cetatea acést'a, si luandu maría intocma că si Rom'a cea betrana de conciliu si de imperati pentru mutarea scaunului.“

Din contecstulu canónelorui acestor'a si alu alaturatelorui comentarii, neme nu vá poté scôte mai multu „de câtu că in canónele acestea e vorb'a despre proedri'a scaunelorui patriarchali, remanendu neatinsa auctoritatea primatului be-sericei romane; — dar' neci de cumu in acelu intielesu, pre carele-lu intentiunau interpretarile si comentarile canónelorui acestor'a din tempulu de mai incóce adause in secl. IX prin aditamentele lui Fotiu si in seculul XII si XIII prin J. Zonara, Alecsiu Aristenu si prin T. Balsamone, cari se apu-

cia et Barbari (horum scilicet episcopi) ... consecrentur per Constantinopolitanum.“

Omissa parte prima interpretationis, cum ejusdem tendentiosi sit sensus ac illa, quam ad canonem 3-um constantinop. attulimus, — ultimam tantum modo notasse sufficiat, quae his verbis canonem explicat: „... et negotia Episcoporum barbarorum curae ejus sint concredita, antea enim (episcopi) Macedoniae, Illyrici et Thessaliae et Athenarum et Ammoreae et totius continentis, id est mundi, et horum negotia e gentibus Romae erant concredita.“

Sed antequam ulterius procedamus, proferemus trullatum quoque canonem 36-um, qui dicit: „Constantinopolitano aequa ac Romae fiant honores, — utrique pares, post eos Alexandrino, post hunc Antiocheno dein Hierosolymitano.“

Hujus canonis commentatio est sequens: *Constantinopolitanus aequa ac Roma honoretur, sic enim dictum est in canone 3-o concilii II-i, in can. 28-o concilii IV-i, ut non consideretur secundus post Romanum, sed secundum tempus (tempore) ita considerari debet, et hoc verum sit antecessione temporis, non autem honoris. Post multum enim tempus honoris Ecclesiae Romanorum, honorem aequalem adepta est et am haec sedes constantinopolitana, cum a concilio et imperatoribus honorata esset haec civitas et honorem acciperet a concilio ab imperatoribus aequa ac Roma vetus propter sedis mutationem.*

E contextu horum canonum et adjectarum commentationum nemo poterit plus colligere eo, quod in his canonibus intacta auctoritate primatus Ecclesiae romanae, de propria sedium patriarchalium sermo sit; at nequaquam eo sensu, quem horum canonum temporis posterioris interpretationes et commentationes — seculo IX-o per additamenta Photii et sec. XII-o et XIII-o per J. Zonaram. Alexium Aristenum et Th. Balsamonem, qui codicem canonum commentandum interpretandumque suscepérunt, — auctae intendebant, et

cara de a comentá si interpretá codicele canónelor, la cari alaturanduse dupa ace'a sinopsea lui Aristenu si sintagm'a alfabetica a lui Blastare, — tóte — constituiescu codicele de dreptu alu besericei orieutali.

In canonulu nic. 6. aflamn că dupa scaunulu romanu e preferitul (celoru alalte) celu Alecsandrinu, dupa acest'a in ordene urmăza celu Antiochenu, fara că pentru acésta Alecsandri'a, care dintre tóte cetatile imperiului rom. cu auctoritatea urmă dupa Rom'a in loculu primu, si fara că Antiochi'a, care eră scaunulu lui Petru, — se fi tinsu canda duva la primatu. Dupace asia dara scaunulu alecsandrinu si antiochenu, a caroru proedri'a o statoresce espresu canonulu acest'a, neci candu nu s'au nesuitu a-si vindecă mai multu, de cătu loculu siederei, — pre ce motivu s'ar' fi potutu templă că numai scaunulu constantinopolitanu, — in unu tempu, pre candu in canonulu nic. neci nu ocure amentirea lui, — déca nu pentru prioritate celu pucinu pentru paritate — se emuleze cu beseric'a romana, — a carei principalitate si insusi canonulu conciliului o produce că pre o *datena vechia* — *τὰ ἀρχαῖα εθη* — si s. Ireneu — scrietoriu din secl. II, asia dara cu multu mai nainte de tienerea conciliului, o dîce a avé principalitate mai de frunte,¹⁾ adaugandu si s. Ciprianu că este catedr'a lui Petru, pre care e fundata beseric'a lui Christosu?

In contecstulu canonului e vorba asia dara despre ordenea siederei, — lasandu ne atinsa principalitatea besericei romane, — nu că si candu s'ar dîce că cele alalte scaune ale patriarchilor aru fi avutu auctoritate egale cu Rom'a, alu carei primatu — pusu din vechime in sîrulu proedriei, — déca s'ar' fi statoritu ori si ce ordene de siedere, — lu aflamu nevetematu in canonulu acest'a.

Dar' se vedemu insasi interpretarea canonului. Óre ocure in dins'a ceva amentire despre scaunulu constantinopolitanu? Neci un'a nu ocure, inse totusi se pôte observâ tendenția vîrîta pre ascunsu a comentatorilor de mai in cîce, — in

¹⁾ Advers. haer. III, 3. 1.

accidente postea synopsi Aristeni Blastarisque syntagmate alphabeticō, codicem constituant juris Ecclesiae orientalis.

In canone enim 6-o nic. post romanam alexandrinam sedem praelatam invenimus, hanc autem in ordine excipit antiochena, quin tamen propterea Alexandria, quae inter omnes romani imperii urbes post Romanam auctoritate secunda fuerat, et Antiochia, quae Petri sedes erat, de primatu quondam contenderent. Quod si itaque alexandrina et antiochena, quarum sedium ordinem canon iste expresse statuit, praeter ordinem sedendi nusquam sibi plus vindicare admissae fuerint, qua ratione hoc fieri potuisse, ut sedes constantinopolitana sola, hoc tempore, quo in canone nic. nec mentio quidem occurrit illius — si non de prioritate saltem de paritate cum romana contuleret Ecclesia, — cuius principalitatem ipse concilii canon tamquam *veterem consuetudinem* — τὰ ἀρχαῖα ἐθη — adducit et s. Irenaeus, seculi scriptor secundi, longe itaque ante concilii celebrationem eam potiorem habere dicit *principalitatem*,¹⁾ subjungente s. Cypriano: cathedralm Petri, supra quam fundata est Christi Ecclesia?

Est itaque in contextu canonis sermo de ordine sedendi, integre relicta romanae Ecclesiae principalitate, — non ac si reliquae Patriarcharum sedes dicerentur aequali convaluisse in auctoritate cum rom. Ecclesia, cuius primatum ab antiquitus proedriae insertum, in hoc canone quocumque sedendi statuto ordine, intactum invenimus.

Sed videamus interpretationem canonis ipsam. Occurrit ne in ea aliqua constantinopolitanae sedis mentio? Nulla. Animadvertere licet attamen subreptam posteriorum commentatorum intentionem, quatenus additur:.... „Roma habeat

¹⁾ Advers. haer. III. 3. 1.)

câtu se adauge:.... Rom'a se aiba potere preste aceli'a, cari suntu sub ea, éra Antiochi'a si celi alalti, fiesce care, preste ai sei.“ Mai multu de atât'a neci nu s'ar' fi potutu dîce pre tempulu conciliului nic. neci nu ar' fi fostu oportunu de a dîce, pentru ca inca nu venise tempulu, neci nu erá ocasiune, pre care se cugete Grecii că si-aru poté sus-tiené pretecstulu seu. Caci scaunulu imperatescu inca nu erá stramutatu la cetatea Constantinopolei la anulu, candu se celebrase conciliulu nic. bá pre acelu tempu scaunulu constantinopolitanu nu avea neci demnitatea archiepiscopale. Că de sí denumirea de archiepiscopu e din seclulu IV, ace'a nu fù atribuita neci unuia a fara de episcopului Alecsandrinu inainte de tempulu lui Iustinianu. Cu atâtu mai pucinu ar' fi potutu se aiba pre tempulu acel'a episcopulu constantinopolitanu denumirea de patriarchu — (principele parentilor *ἀρχόντος πατέρων*) pentru ca fara de a cautá, cumca codicele greciloru — Pedalionulu — in ecsplicarea canonului 6 cu-ventulu *patriarchu* lu-dîce a ecsiste de pre tempulu lui Teodosiu celui mai teneru, — prerogativ'a acestei denumiri episcopulu const. neci de cumu nu si-a potutu-o arogá, fiendu constatatatu prin istoria că pana la tempulu conciliului constantinopolitanu preste episcopulu bizantinu a fostu celu de Eraclea, carele, — dísu ecsarchu pre tempulu acel'a, — consacrá sî pre episcopulu constantinopolitanu, éra in canonulu 7. se adnumera la scaunele mai de frunte si scaunulu Ierosolimitanu, fara că se se amentésca celu constantinopolitanu.

E evidentu asia dara, pentru ce nu ocure mentiune cu cuventu ecspresu in contecstulu canonului nic. despre prerogativ'a de onóre a scaunului constantinopolitanu, si pentru ce in canonu nu poti aflá de câtu nesunti'a de egemonía vêrita dupa ace'a prin interpretatorii mai tardii, la care s'au opintit u intru atâta a ajunge Grecii in decursulu tempuriloru.

b) Dar' ce'a, la ce tindeau comentatorii din tempulu mai tardiu cu interpretarea canonului nic. in modu implicitu, indirectu si pre nesentite prin cuventele: *si celi alalti fiesce care se aiba potestate preste ai sei*“ afiamu ecspresu in tec-

potestatem super eos, qui sunt sub ea, Antiochia vero et alii quisque super suos." His tempore concilii nic. plus dici non potuisset, nec fuisse oportunitas dicendi, nondum enim advenerat tempus, nec adfuerat occasio cui graeci suum superstrui posse arbitrarentur praetextum. Sedes namque caesarea ad byzantynam nondum erat translata urbem anno, quo nic. celebratum est concilium, quin imo sedes constantinopolitana nec archiepiscopali tunc temporis gaudebat dignitate. Quamvis enim Archiepiscopi denominatio sit seculi IV-i, haec excepto Alexandrino Episcopo, ante tempora Justiniani tributa fuit nulli. Eo minus potuisset illo tempore Patriarchae — (*ἀρχόντος πατέρων* — principis patrum) — nomenclationem habere Episcopus constantinopolitanus; — nam praeterea quod codex graecorum Pedalion in explicatione canonis 6-i vocem *Patriarcha* a tempore Thedosii minoris existere dicat, hanc sibi denominationis praerogativam const. Episcopus minime arrogare potuit, quum jam historia teste constet, ad constant. usque concilii tempora byzantino Episcopo praefuisse Heracleam, cuius Episcopus, hunc temporis Exarcha dictus, etiam constantinopolitanum consecrabat Episcopum, et canone 7-o numero medium principalium adjungitur etiam hierosolymitana, quin de constantinopolitana mentio facta sit.

Evidens est igitur, quam ob rem in concilli nic. canonis contextu de constantinopolitanae sedis honoris praerogativa nulla occurrat expressa voce mentio, et in canone nonnisi a posteriori irreptum posteriorum commentatorum inveneris hegemoniae nisum, ad quam successu temporum assequendam tantopere Graeci adnitebantur.

b) At id, cui sequioris temporis commentatores in interpretando canone nicaeno implicite tantummodo, indirecte et subrepticie per verba „*et alii, quisque super suos habeat potestatem*“ intendebant, in canonis III constant. textu ex-

stulu canonului 3. Constantinopolitanu, caci aci se punu in modu ecplicatu cuventele: „Constantinopolitanulu se se onoreze dupa romanulu.“ Caus'a o alatura scholiulu: *caci Constantinopolea e Rom'a noua, onorata de imperati si de bmeni“ pentru ca se cuvine* — urmeza mai in diosu — „se se onoreze dupa romanulu, nu pentru ace'a. cā si candu Romei i-ar' fi mai mare onorea si Constantinopolitanului mai mica, ci este aretarea tempului“ si a.

Cumca e falsa argumentarea acésta, cene nu vă vedé cautandu la cele ce adusesemu mai susu, si considerandu că Episcopulu romanu are principalitate si primatu in intréga beseric'a, nu din respectu la tempu, neci pentru că Rom'a fusese scaunulu imperatiloru, ci pentru că e scaunulu lui Petru corifeulu apostoliloru, carele fundase aci beseric'a si o gubernase pana la mórt? acésta o marturisira santii parenti solemnu inainte de tempurile conciliului constantinopolitanu si o statorira si actele, ce au fostu precesu conciliului constantinopolitanu. Cī neci cu canonulu acest'a neci cu comentarea lui nu se duse lucrulu pana la ecstreme. Caci se afla, ce de altu cumu e bene de insemuatu, — particul'a dupa care ori vă avé aretare de tempu, ori de ordene, preferesce beseric'a romana toturoru celoru alalte asia, in câtu prerogativ'a primatului ei neci de câtu se nu se pótă micsiorá; neci se permita că Grecii se se avente la paritate cu beseric'a romana, mai alesu déca se voru considerá si cele ce s'au edisu si confirmatu in conciliele tempului de mai încóce cu referintia la primatulu Pontificelui rom.

Éra dupa ce decurse tempu mai indelungatu, si se tie-nuse conciliulu Efesinu, se parea că ar' fi sositu momentulu, candu se desvolte Grecii mai ecpresu ce'a ce erá ascunsu sub particul'a dupa dela tienerea conciliului constantinopolitanu încóce, si scaunulu constantinopolitanu se nu se puna mai multu dupa celu romanu, ci se i-se atribue lui ace'a prerogativa de onore si de prioritate, care si bescricei romane si — pre cumu se dice in canonu „Episcopulu Romei noue se se onoreze intocma cu cel'a alu Romei

pressum invenimus; explicite enim exstant verba: *Constantinopolitanus honoretur post romanum.*“ Causam subjungit scholium: „*Est enim haec Constantinopolis nova Roma honorata ab imperatoribus et hominibus*“ decere enim, — adiit inferior — „*ut honoretur post romanum non ideo, ac si Romae major esset honos, et constantinopolitano minor, sed temporis est indicatio.* etc.

Falsam esse hanc argumeutationem, quis non videt perpensis iis, quae superius adduximus et considerato, quod romanus Episcopus non ratione temporis, nec ideo, quia Roma imperatorum fuerat sedes, sed quoniam sedes s. Petri coryphaei Apostolorum est, qui ibidem Ecclesiam fundavit eamque usque ad mortem rexit, teneat principalitatem et primatum in universam Ecclesiam? quod quidem ss. patres ante constantinopolitani tempora concilii solemniter professi et ea, quae concilio constantinopolitano jam praecesserant, gesta statuerunt. Sed nec hoc canone necque illius commentatione res ad extremum erat adducta. Exstat enim, — quod bene notandum est — particula *post*, quae sive temporis sive ordinis habeat indicationem, romanam Ecclesiam ceteris praefert omnibus ita, ut primatus ejus praerogativa labefactari nullo modo possit, neque Graecos ad paritatem cum romana Ecclesia eniti admittat, praesertim si ea considerentur, quae in subsequentis temporis conciliis quoad primatum Pontificis rom. dicta et confirmata fuere.

Defluxo vero longioris spatio temporis et celebrato Ephesino concilio adesse visum est tempus, quo id, quod a celebratione constantinopolitani concilii sub particula *post* latitabat, Graeci expressius evolant, et sedes constantinopolitana non *post* Romanam collocareter amplius, sed eadem ei tribuatur praerogativa honoris et prioritatis, quae romanae Ecclesiae et prout in canone dicitur, — „*Episcopus novae Romae aequae honoretur ac veteris Romae*

vechie pentru stramutarea vecsilului si Pontulu... (episcopii acelor'a) se se consacreze prin constantinopolitanulu.“

Amu vediutu că in canonulu nic. nu e neci o amentire despre prioritatea urbei Constantinopolea, bă chiaru neci de paritatea ei, si totusi in canonulu constantinopolitanu se afla particul'a *dupa*, apoi in sholiu aflamu nesaint'a Grecilor proptita cu cuvinte mai aperte; éra aci in canonulu calcedonénu vedemu in locu de *dupa* alta particula de o intensiune si mai evidenta dicandu canonulu: „*Episcopulu Romei noue se se onoreze intocma cu alu Romei vechie si anume pentru transmutarea vecsilului.*“ Fia că prin stramutarea flamurei scaunulu cetatei Constantinopolea a devenitu scaunulu imperatului, dar' cu ce dreptu s'a potutu dice pentru ace'a, că Constantinopolitanulu se se onoreze *intocma* cu Episcopulu rom. pentru stramutarea flamurei? Că alta cauza nu se spune.

Ci si acestui motivu se opune novel'a imperatului Iustinianu 131. declarandu in capu I. că *regulele besericesci ecspuse in cele patru concilie, se aiba potere de lege*, éra in cap. II adauge decretarea, dicandu „*dupa definitiunile acelorasi sinode Preasantitulu Pap'a Romei celei betrane este celu de antanuu intre toti preoti.*“¹⁾

Recunoscemus cumca novel'a lui Iustinianu e mai de incohé de tempu conciliului calced., dar' ce s'a definitu in cele trei concilie de mai 'nainte si in cele ce s'a tienutu dupa celu calcedonénu? Au nu că episcopulu rom. se aiba principalitatea si primatulu in intréga beseric'a fara neci unu respectu la aretarea templului si fara neci o privintia la stramutarea flamurei, — precum s'a si aretatu? Acésta stă si pentru că: in ins'asi interpretarea canonului despre provinciele dechiarate aci de supuse episcopului constantinopolitanu se dice apriatu: „*Pentru ca mai 'nainte (episcopii)... Macedoniai si a totu contienutulu, adeca lumei si tocmelele acestor'a dintre genti erau in grigi'a Romei.*“

¹⁾ Conf. etiam id, quod de sedibus patriarcharum per impera-

propter transmutationem vexili, et Pontus.... (horum episcopi) consecrentur per constantinopolitanum.“

Vidimus jam in canone nic. nullam fuisse de constantinopolitanae urbis prioritate, imo nec de paritate ejus mentionem, et tamen in canone constantinopolitano exstat particula **post** et in scholio apertioribus suffultum invenimus verbis graecorum nisum; hic vero in canone chalcedonensi pro eadem particula **post** aliam evidentioris intentionis videmus particulam dicente canone: „*Episcopos novae Romae aequae (intocma) honoretur ac veteris Romae, et quidem propter transmutationem vexilli.*“ Esto, quod per transmutationem vexilli urbis Constantinopoleos sedes facta sit imperatoris, at quo jure dici potuit propterea, ut consantinopolitanus **aequae** ac romanus honoretur Episcopus propter translationem vexilli? Alia enim nulla indicatur causa.

Sed vel huic refragatur causae novella Justiniani imperatoris 131. declarans capite I-o „*Ut vices legum obtineant ecclesiasticae regulae, quae a quatuor conciliis exposita sunt,*“ et capite II-o addit decretationem, quae dicit: „*Secundum earumdem synodorum definitiones, sanctissimum senioris Romae Papam primum esse omnium sacerdotum.*“¹⁾

Non ignoramus novellam Justiniani esse concilio chalcedonensi tempore posteriorem; num quid autem definitum fuit in tribus anterioribus et in iis, quae post chalcedonense celebrata sunt, conciliis? Nonne ut romanus Episcopus — nullo ad temporis indicationem respectu nullaque ratione habita ad transmutationem vexilli — habeat principalitatem et primatum in universam Ecclesiam, quemadmodum jam evictum est? Constat hoc etiam ideo, quia in interpretatione canonis hujus ipsa, de provinciis quae ibidem constantinopolitano subditae declarantur Episcopo, aperte dicitur: „*Antea enim (episcopi) Macedoniae.... et totius continentis, id est mundi, et horum negotia e gentibus Romae erant concredita.*“

Bă inca ace'a e de a se deduce si din canonulu 36 trulanu, cu tóte că se díce: „*Constantinopolitanului si Romei se le fia onorile amendororu intocma.*“ Caci provocarea la canónele concilielor de mai 'nainte numai atât'a aréta, cumea in acelea s'a statoritu si definitu că adeca Episcopulu rom. are in intréga beseric'a primatulu, care primatul lui Petru, cumca l'au recunoscutu si conciliulu VII. in Pontificele Adrianu si si conciliulu florentinu, aretasemu mai susu (§. XIV) din istoria celebrarei aceloru concilie.

Din cele ce le produsemu cu pucine cuvante din codicele nostru, se aréta chiaru cumca scaunulu constantinopolitan — de si preferitul celui Alecsandrinu, antiochenu si ierosolimitanu — neci candu nu a cutezatu a-si vindică prioritatea sa si a luá si-esi prerogative egali cu ale Episcopului Romei vechie, de cătu numai prin midilocirea singuraticelor cuvante si particule vîrte pre ascunsu in diversele versiuni ale canonelor, ér' mai alesu pre calea scholiilor si interpretarilor alaturate la canóne de comentatorii greci din tempulu mai tardîu, dar' nu in poterea canónelor cu atari, pre cumu s'a facutu acestea dintru inceputu.

Adeverulu probatul prin cele produse pana aci lu-intarscru si dísele patriarchilor constant. scrisórile celoru alalti presuli or. si nenumeratele monumente ale besericei or. pre cumu si diferitele edicte ale imperatilor, cari cumca au recunoscutu primatulu Pontificelui rom., vomu arétá cu §. urmatoriu.

§. XVI. Primatulu fericitului Petru in Pontificii rom. comprobatul prin ss. Parenti si prin canónele concilielor, l'au recunoscutu si marturisit u si patriarchii besericei constantinopolitane si alti archierei si doctori ai besericelor orientali pre cumu si imperatii.

Primatulu Pontificelui romanu l'au recunoscutu si marturisit u patriarchii constantinopolitani insîsi, celi alalti presuli orientali si imperatii.

a) Dintre patriarchii besericei constantinopolitane intre altii demni de însemnatu suntu:

1. S.Gregoriu Nazianzenu, ale carui cuvante le veduri mu mai susu §. XI. 8.

Quin imo, idem deducendum est vel ex canone 36-o Trull. quamvis dicatur „*Constantinopolitano aequa ac Romae, tribuantur honores utriusque pares.*“ Provocatio enim ad superiorum conciliorum canones nihil aliud efficit nisi in iisdem statutum ac definitum fuisse Romanum nempe Episcopum habere primatum in universam Ecclesiam, quem primatum Petri in Hadriano Pontifice VII. quoque concilium prout et florentinum agnoverisse jam superius (§. XIV.) demonstratum est ex historia celebrationis conciliorum.

Ex his itaque, quae e codice nostro in medium paucis attulimus verbis, clare efficitur, quod sedes constantinopolitana, quamvis alexandrinae, antiochenae et hierosolymitanae praelata, vi canonum ipsa, qua talium — quemadmodum hi primitus lati fuere — nunquam, et non nisi medio singularum in diversas canonum versiones occulte irreptarum vocum et particularum — praesertim vero via scholiorum interpretationumque, quae canonibus tempore posteriori per commentatores graecos adjectae sunt, — suam prioritatem vindicare et aequales cum antiquae Romae Episcopo praerogativas sibimet ipsi assumere praesumserit.

Veritati hucusque in medium adductis comprobatae suffragantur etiam Patriarcharum constant. effata, scripta reliquorum or. praesulum et innumera orient. Ecclesiae monumenta, nec non imperantium varia edicta, quos rom. Pontificis primatum agnoverisse sequenti demonstrabimus §-o.

§. XVI. B. Petri in rom, Pontificibus primatum per ss. patres et canones conciliorum comprobatum agnoverunt professique sunt etiam constantinopolitanae Ecclesiae patriarchae aliisque orientalium Ecclesiarum praesules et doctores, nec non imperatores.

Primatum Pontificis romani, agnoverunt et professi sunt etiam Patriarchae constantinopolitani ipsi, reliqui orientalis Ecclesiae praesules et imperantes.

a) E constantinopolitanae Ecclesiae Patriarchis notatu digni sunt inter alios:

1. S. Gregorius Nazianzenus, cuius verba superius §. XI. 8 vidimus.

2. S. Ioane Chrisostomu din acelasi seculu asia graesce in scrisorile sale catra Pont. Innocentiu I. „Fienduca cele, ce se facu reu, suntu nu numai de deplansu ci si de coresu, rogu pre Charitatea vóstra, că se se misice. Aretati tarí'a, care ve compete . . . scrie rogute că cele . . . template se nu aiba neci o potere, éra celi ce au cutezatu a face unele că acestea, se fia supusi censurei besericesci, dupa ce voru fi convinsi.“¹⁾ Éra in epistolele sinacsiuriului din 13 noiembrie, pre cari unii le referu la memori'a ecsiliului s. Chrisostomu, se repetiesce plansóri'a si cererea s. Chrisostomu trimisa la Pontifice: „Cá acest'a se foloséscă silinti'a sa si marea diligentia, prin care se se retunda reputatea, care e erupta in besericu, si se scria că cele facute cu atâta reputata se nu aiba tarí'a.“ „Că cu cătu se inaltia valurile mai susu, si ascundu (in sene) mai multi scopuli, si tempestatile suntu mai vehemente, cu atâtu se maresce mai multu si vigilanti'a vóstra.“²⁾

3. Anatoliu patriarchulu constantinopolitanu din secl. V. asia graesce catra s. Leone: „Scaunulu constant. are unu Parente, tronulu vostru celu apostolicu alaturandu-se vóue intru unu modu mai alesu si eceselentu (*κατεξαιρετον εαυτον συνάψας διμην*)“

4. S. Mena asemenea patriarchu constantinop. din secl. VI. profeséza in sinodulu constantinopolitanu. „Noi, — precum ve este cunoscutu Charitatei vóstre, — urmamu scaunulu apostolicu, si ne supunem si comunicam cu celi'a, cari comunica cu dinsulu; si condemnamu pre celi condamnati de elu, urmandu in tóte scaunulu apostolicu; predicam cele statorite de dinsulu.“

5. Asia scriá si s. Niceforu patriarchulu constantinop. in seculul VIII. la Pontificele Leone: Pre voi ve urmez, Parentele miei celu apostolicu luminat de la Domnedieu... „Persistam in invetiaturile vóstre si in legelatiunea vóstra fara de a scadé in credinti'a acést'a si fara de macula.“³⁾

¹⁾ Conf. Steph. Azar. o. c. p. 153.

²⁾ Nic. Nilles. o. c. I. p. 327—328.

2. S. Joannes Chrysostomus, qui eodem seculo in suis litteris ad Innocentium I. sic Pontificem alloquitur: „Quoniam vero ea, quae perperam fiunt, non solum deploranda, sed et corrigenda sunt: ideo rogo Charitatem vestram ut excitetur, Ostendite fortitudinem, quae vos decet... scribe, quaeso, ut quae... gesta sunt nullius sint roboris; eos vero, qui ejusmodi scelera ausi sunt perpetrare, ubi convicti fuerint, ecclesiasticae censurae subdi.“¹⁾ In epistolis vero, quas e synaxario 13. Novembribus ad memoriam exilii s. Chrysostomi nonnulli referunt his verbis repetitur imploratio et obsecratio Chrysostomi ad Pontificem missa: „ut is studium suum et magnam diligentiam adhibeat, quo retundatur haec, quae in Ecclesiis irruptit, iniquitas..., utque scribat, quod tam inique facta... non habeant robur.“ Quanto „enim“ fluctus extolluntur sublimius, et plures latent scopuli vehementioresque sunt tempestates, tanto magis vigilancia vestra augetur“ etc.²⁾

3. Anatolius Patriarcha constantinopolitanus sec. V. sic s. Leonem alloquebatur: „Sedes constantinopolitana habet patrem thronum apostolicum vestrum, praecipuo atque excellenti modo se ipsam vobis adjungens (*κατεξαιρεστον εάντον συνάψας ὑμῖν*).“

4. s. Mennas Patriarcha constantinopolitanus sec VI-o sic in synodo constant. profitebatur: „Nos, ut vobis charissimis notum est, apostolicam sedem sequimur et obedimus et communicamus cum iis, qui cum illa communicant et condemnatos ab illa condemnamus,... sequentes in omnibus sedem apostolicam; quae ab ea statuta sunt praedicamus.“

5. Item Nicephorus Patriarcha const. ad Leonem Pontif. sec. VIII. scribebat: „Vos sequor apastolicos Patres meos a Deo eductos... In verstris doctrinis et in vestra legislatione persistimus in hac fide haud deficientes et sine macula.“³⁾

¹⁾ Steph. Azar. o. c. p. 153—154.

6) Pre presulii constantinopolitani i-au urmatu cu ace-lasi bá si cu mai mare zelu si presulii si doctorii beser-
celor particularie. Inse pentru toti, ale caroru scripte aréta
prerogativele si auctoritatea Pontificelui rom., fia de ajunsu
a adnotá numai pre unulu, pre celu mai stralucitu, pre san-
tulu marele Basiliu, carele scriendu la Pontificele Damasu
despre primatulu scaunului romanu, — dupa ce depinge cu
colorile cele mai vîe realele orientelui, róga cu totu de adin-
sulu pre Pontifice, ca se aduca dupa daten'a si asiediamen-
tulu decesorilor sei ajutoriu celoru, ce erau in periclu, —
dîcandu: „Cá unic'a consolare in acestea, amu asteptatu vi-
sitarea miseratiunei vóstre; pre cumu ne a consolatu totu de
un'a charitatea vóstra admirabile in tempulu trecutu . . .
Er' dupa ce amu cadiutu de la sperare, — ne mai potendu
sufurí, — amu ajunsu pana acolo, că se ve indemnati a ne
aduce ajutoriu . . . Cà ni e cuuoscutu din sîrulu evenemen-
teloru de la parentii nostri, pre cari i-am intrebatu, si sun-
temu informati si din scrisórile ecsarate la noi, cumca Dion-
nisiu prea fericitulu Episcopulu acel'a, care a ecselatu la
voi (in caus'a lui Paulu Samozatenu) si cu creditia adeve-
rata si cu alte vîrtuti, că a cercetatu beseric'a nôstra ce-
sareana si a consolatu cu scrisori pre parentii nostri. Totu
asia de luminatu referesce in caus'a acést'a si santului Ata-
nasiu: Amu crediutu că e lucru demnu de a scrie, la Epi-
scopulu Romei, că se cerceteze lucrurile nôstre si se adune
conciliu, că, — fiendu cu anevoia de a se tramite cariva
de acolo cu o decretare sinodale comune, se iee a mana in-
susu cu auctoritatea sa lucrulu acest'a, alegandu ómeni apti
spre a corege pre celi perversi dela noi.“)

c) Apoi cu referintia speciala la beseric'a arména, in-
cependum de la seclulu IX. pana la anulu 1870, ecsistu ne-
numerate documente istorice, parte din scrisorile prelatilor
besericiei armene indreptate catra sumii pontifici, parte din
scrisorile responsive ale pontificilor, din cari se pôte scôte
argumentulu celu mai momentosu despre credinti'a constante
a besericiei armene facia de primatulu, drepterile si prerogati-

¹⁾ N. Nill. o. c. p. 49. T. I.

b) Praesules constantinopolitanos eadem imo majori aemulatione secuti sunt etiam particularium Ecclesiarum praesules et doctores. Pro omnibus autem, quorum scripta romani Pontificis praerogativas et auctoritatem indicant, sufficiat unum tantum modo adnotasse, eumdemque clarissimum, sanctum Basilium magnum, qui de primatu romanae sedis scribens ad Damasum pontificem, ubi cum orientis mala vividis depinxisset coloribus, Pontificem enixe rogat ut more et instituto decessorum suorum in periculum versantibus auxilium ferat, dicens: „Horum unicam solutionem expectavimus miserationis vestrae visitationem: ac nos semper consolata est mirabilis vestra charitas praeterito tempore... Postquam autem spe excidimus, non jam amplius ferentes, eo devenimus, ut ad opem nobis ferendam excitemini. ... Novimus enim ex serie memoriae a patribus nostris interrogatis et litteris etiam num apud nos exaratis edocti, Dionysium beatissimum illum Episcopum, qui apud vos et recta fide et reliquis virtutibus enituit (in causa Pauli Samosateni) „invisisse Ecclesiam nostram Caesariensem et patres nostros per litteras consolatum esse.“ Nec minus dilucide in eandem rem s. Athanasio refert: „Nobis autem operae pretium visum est ad Episcopum Romae scribere, ut res nostras invisat, et concilium dare, ut, quum illinc communi ac synodico decreto aliquos mitti difficile sit ipse hoc negotium propria auctoritate aggrediatur eligens homines idoneos ad eos, qui apud nos perversi sunt, corrigendos.¹⁾

c) Specialiter dein quoad Ecclesiam Armenorum existant inde a seculo IX-o ad annum usque 1870-um innumerata documenta historica — partim ex Ecclesiae armenae praelatorum ad summos pontifices scriptis, partim vero e sumorum pontificum responsivis litteris, unde de firma et con-

¹⁾ N. Nilles o. c. pag. 49. T. I.

vele Pontificelui romanu. Din tóte acestea se aréta principalitatea besericei romane dar' mai alesu prin ace'a că : Pontificii facu canóne, silescu pre altii că se le observeze, si confirma conciliele. Pontificii au dreptulu de a aperá credintia', a deslegá cuestiunile dogmatice, a propune profesiunea de credintia, a rechiamá la credintia pre celi rateciti, a eschide pre celi cerbi-cozi de la comuniunea credintieei, a ordiná si a moderá disciplin'a universale. La Pontificele rom., că la capulu besericei se indrepta recursurile celoru asuprati, de la elu cere svatu in cele dubiose beseric'a intréga, causele cele mai grave suntu conservate judecatei lui ; elu constitue in diverse regiuni pre vicarii si delegatii sei, pentru că are auctoritatea suprema preste beseric'a intréga, si magisteriulu lui celu prea inaltu este inerabile, si ecsercita drepturi primatiali nu numai in negoziile credintiei ci si in ale disciplinei, si alt. Er' dupa ce se citéza din nomocanonulu armenu cuventele referitórie la beseric'a rom. despre Pontificele romanu se mai adangu acestea : „Celu ce ocupa scaunulu Romei, este capulu toturorul patriarchilor“ despre carele Meditaru Kosciu, — dupa ce numera ierarchi'a cerésca a angeriloru compusa in nòue cete si o comparéza cu ierarchi'a besericésca, trecandu la ordulu alu nòuele dice : „Corulu celu mai inaltu de câtu toti (e) Papa, avendu asemenare cu cherubimii, de elu se tiene a instituí ordinii regiloru.

E preaclara in adevern disertatiunea despre acestu obiectu a scrietoriului arménu citatu mai susu, carèle dupa ce produce spre demustrarea adeverului 16 documente din si-nódele armeniloru si 22 din epistol'a legaturei numita „*Tasianz-kir*,“ aducandu apoi 58 de documente din parentii armeni, 6 chiaru si din schismatici, face unu minunatu corolariu primatului Pontificelui rom.

d) Cu documentele aceste ale besericei armene minunatu concordéza si beseric'a particulara a Siriloru si Caldeiloru orientali,¹⁾ care recunoscandu primatulu din monumentele proprie, comproba drepturile capului celui preainaltu

¹⁾ Ios. David o. c. p. 69 — 92.

stanti Ecclesiae arm. circa rom. Pontificis primatum jura et praerogativas gravissimum erui potest argumentum. His omnibus efficitur principalitas Ecclesiae romanae praesertim vero eo, quod pontifices canones condunt, alios ad eorum observantiam cogunt et concilia confirmant. Pontifices habent jus fidem tuendi, quaestiones dogmaticas dirimendi, professionem fidei proponendi, devios ad fidem revocandi, pertinaces a fidei communione segregandi disciplinamque universam ordinandi et moderandi. Ad Pontificem rom. tamquam caput Ecclesiae diriguntur oppressorum recursus, illum consult in dubiis Ecclesia universa; graviores causae judicio illius sunt conservatae; ille constituit in varias regiones vicarios suos et delegatos; habet enim supremam auctoritatem in universam Ecclesiam et supremum ejus magisterium est inerrabile, et exercet jura primatus non solum in fidei, verum etiam in disciplinae negotiis etc. Citatis dein e nomocanone armeno verbis ad rom. Ecclesiam respicientibus de rom. Pontifice haec adduntur: „Qui tenet sedem Romae, caput est omnium Patriarcharum,“ de quo Mechitar Koscius in nomocanone suo, enumerata coelesti hierarchia angelorum ad novem ordines composita, et collata cum ecclesiastica hierarchia, quum octavum ordinem patriarchis Ecclesiae assignaret, ad nonum transiens ordinem dicit: „Chorus omnium supremus Papius (Papa) cherubim habens similitudinem, cuius est regum ordines instituere.“

Praeclara sane est scriptoris armeni superius citati de hac re dissertatio, qui ubi ad demonstrandam veritatem 16 in medium adtulerit documenta ex synodis Armenorum et 22 ex epistola foederis „Tasianz-kir“ nominata, prolatis dein ex patribus armenis documentis 58, sex etiam ex schismatis, mirificum efficit rom. Pontificis primatus corollarium.

d) His Armenae Ecclesiae documentis mire consentit particularis orient. syrorum et chaldaeorum Ecclesia,¹⁾ quae e monumentis propriis, agnito rom. Pontificis primatu, com-

¹⁾ Jos. David o. c. p. 69—92.

J. Papu Oriens Cath.

alu besericiei prin testimoniele siro-caldeiloru si mai alesu prin ace'a, că :

1. Toti episcopii, fia de ori ce demnitate, suntu detori a fi supusi antistelui celui preainaltu alu besericiei si a ascultá de elu in tóte, visitandu-lu in anumite tempuri si dandu-i séma despre statulu dieceselor sale.

2. Sumulu Pontifice pote oprí pre episcopi că se numérga la principii pamentesci fara voia lui, are dreptu de a convocá pre toti episcopii la conciliu, si episcopii suntu detori a se supune fara amenare, cu tóte că pote dispune cele urgente si afara de sinodu; elu are dreptu de a ecsaminá cartile, a recomandá cele bune si a oprí cele rele, pote demargini auctoritatea antistiloru dupa cumu afla de folosu si de oportunu; sententi'a lui are atare potere, in cátu nu este iertatu a apelá dela judecat'a lui; de Pontifice se tiene a edá statute referitorie la credintia, a delatur'a controversiele escate si a confirmá alegerea episcopiloru din lume.

e) Principalitatea besericiei romane si primatulu Pontificiloru romani preste intréga beseric'a l'au recunoscutu si insisi imperatii. Asia intre altii:

α) Aurelianu imperatulu-paganu (270—275) carele aducandu judecata in contra lui Paulu Samozatenu, dupa ce acest'a depusu din episcopatulu Antiochenu prin decretu sinodale nu voiá se cedeze resiedinti'a episcopale lui Domnu, alesu in loculu lui dupa canone, a decretatul că resiedinti'a e de a se adjudecă aceluia, cui voru prescrie a se stradá prin scrisoria episcopii crestini ai Italiei si ai cetatei Rom'a. Inse acést'a neci de cumu nu ar' fi potutu-o dice imperatulu paganu, déca nu ar' fi ecsistat opiniunea si in secolu III. că Pontificele rom. are primatulu si auctoritate.

β) Imperatulu Valentinianu in novel'a alaturata la calcaniulu codicelui Teodosianu T. 24. despre Pontificele rom. dice: „Se nu fia iertatu episcopiloru atâtu galicani cátu si celoru din alta provintie a incercá ceva fara auctoritatea venerabilelui barbatu alu urbei eterne Rom'a in contra date-nei vechie, ci pentru aceli'a si pentru toti se fia că lege, totu ce sanctiunéza seau va fi sanctiunat auctoritatea scaun-

probat jura summi Ecclesiae capitis per syrochaldeaorum testimonia; presertim vero ex eo quod:

1-o Omnes episcopi, cujuscumque tandem dignitatis sint, summo ecclesiae antistiti subjecti esse ipsique in omnibus obedire teneantur, statis temporibus illum visitantes illique de statu suarum dioecesum rationem reddentes.

2. Summus Pontifex Episcopis vetare potest, ut sine ejus venia ad principes terrae accedere possint; habet jus convocandi omnes Episcopos ad concilium et Episcopi sine mora obedire tenentur quamvis urgentia possit negotia extra synodum peragere; ille hahet jus libros examinandi, bonos commendandi et malos prohibendi, potest antistitum auctoritatem, prout utile et opertunum judicat, limitare; sententia illius tali virtute praedita est, ut nefas sit ab ejus iudicio appellare, proprium est summi Pontificis statuta fidem respicientia edere, controversias exortas dirimere et omnium Episcoporum orbis terrarum electionem confirmare.

e) Principalitatem Ecclesiae rom. romanorumque in universam Ecclesiam Pontificum primatum agnoverunt ipsi quoque imperantes. Inter alios:

a) Aurelianus imperator ethnicus (270—275) qui sententiam ferens adversus Paulum Samozatenum, hic, ubi Paulus eppatu Antiocheno synodali depositus decreto Domno in ejus locum canonice electo eppalem domum tradere renueret, decrevit domum illi adjudicandam, cui christiani Italie et urbis Romanae Episcopi per litteras tribuendam praescriberent. Hoc autem imperator ethnicus nequaquam dicere potuisset, nisi jam seculo III-o exstitisset opinio romanum Pontificem habere primatum et auctoritatem.

β) Valentinianus imperator novella ad calcem codicis Theodos. T. 24. de rom. Pontifice tradit: „Ne quid tam Episcopis gallicanis quam aliarum provinciarum contra consuetudinem veterem liceat sine viri venerabilis urbis Romae aeternae auctoritate tentare, sed illis omnibusque pro lege sit, quidquid sanxit vel sanxerit sedis apostolicae auctoritas.“ In epistola vero ad Theodosium in collect. concil.

nului apostolicu. „Er' in epistol'a catra Teodosiu, ce e prepusa a cotelor conciliului in colect. concil. Calcedonénu adaugé: „Preafericitulu Episcopu alu cetatei Rom'a, caruia vechimea i-a conferitu principatulu sacerdotale preste toti.“

7) Imp. Marcianu (450—457) se adreséza catra s. Leone despre adunarea sinodului cu urmatóriile: Amu judecatu mai cu séma a fi dreptu că Santitatea Ta, care ai episcopatulu si principatulu credintiei domnedieesci, se vorbesci mai antanii prin scrisori sacre, că delaturandu-se ori ce eróre prin sinodulu ce e de a se aduná exercitandu tu autoritatea ta, se urmeze pacea adunca pentru toti episcopii credintiei catolice.

8) Iustinianu celu betranu (527—565) scrie in episoul'a catra Ioane II. „Se fia cunoscutu Santetatei Vóstre, carele esti capulu toturoru santelor beserice.“ Si in altu locu: „Prestandu onórea scaunului apostolicu si Santitatei Vóstre, pre cumu se cuvinte unui parente . . . tóte, câte se tienu de statulu besericelor amu grabitu a le aduce la cunoscinta Santetatei Vóstre. Dreptu ace'a ne amu silitu a supune si a uní cu scaunulu Santetatei Vóstre pre toti preotii din intregulu orinente; pentru ca neci nu lasamu — contineau iperatulu (Ioan. II. ep. III. nr. 3) — că ce'a ce se tiene de starea besericelor, de ar' fi ori câtu de manifestu si afara de indoiéla, se nu ajunga la cunoscinta Santetatei Vóstre, care esti capulu toturoru besericelor sante.“ La episcopulu cetatei regesci scrie: Neci nu intrelasamu că cevasi din cele ce privescu statulu eclesiasticu, se nu se refereze si Preafericirei sale, fiindu elu capulu toturoru preasantitilor preotii ai lui Domnedieu; si acésta cu atâtu mai tare, că de câte ori s'a ivitu eretici in locurile acelea, totu de-un'a fura restrinsi prin sententia si judecat'a drepta a acelui scaunu prea venerabile.¹⁾

Cugetamu că e demn de a se insemná, de si nu in ordenele chronologicu, in care s'ar' cuvení, — si edictulu confesiunei marelui Constantinu, carele de si fictu, (celu pu-

¹⁾ Confr. Nov. Constant. 42. (Collect. 4. tit. 21) cit. ap. Nilles.

Chalcedon. concilii actis praeposita dicit eum „Beatissimum Romanae urbis Episcopum, cui principatum sacerdotii super omnes antiquitas contulit.“

7) Imp. Marcianus (450—457) sic s. Leonem alloquebatur de synodo cogenda; „Imprimis justum esse judicavimus, ut sanctitas tua, quae episcopatum et principatum divinae fidei gerit, sacris epistolis primo loquatur, ut omni errore depulso per synodum cogendam, te auctoritatem tuam exercente, summa pax omnibus Episcopis catholicae fidei sequatur“

8) Justinianus senior (527—565) in epistola ad Joannem II-um scribit: „Vestrae innotescat Sanctitati, quae caput est omnium sacrarum Ecclesiarum.“ Et alio loco: „Redentes honorem apostolieae sedi et Sanctitati Vestrae ut decet patrem... omnia quae ad Ecclesiarum statum pertinebant, festinavimus deferre ad notitiam Vestrae Sanctitatis. Itaque omnes sacerdotes universi orientis et subjecere et unire sedi Sanctitatis vestrae properavimus. Nec enim patimur quidquam“ — addit imperator — (Joan. II. epist. III. nr. 3) „quod ad Ecclesiarum statum pertinet, quamvis manifestum et indubitatum sit, ut non Vestrae innotescat Sanctitati, quia caput est omnium sanctarum Ecclesiarum.“ Ad Episcopum vero regiae civitatis scribit: „Nec enim patimur, ut quidpiam eorum, quae ad ecclesiasticum spectant statum, non etiam ad ejusdem, referatur Beatitudinem, cum ea sit caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum; vel eo maxime, quod qnoties in eis locis haeretici pullularunt et sententia et recto judicio illius venerabilis sedis coerciti sint.⁴¹⁾“

Notandum adhuc esse duximus etsi non ordine, quo deceret chronologico, edictum confessionis Constantini M. quod quamvis suppositum (saltem ita prout in graecis exstat co-

o. c. p. 140. et epist. patriarch. Const. Epiphan. an. 533. l. c. p. 216 et 561.—462.

ciu in form'a in care se afla in codicii grecesci), totusi e demnu de insemnatu din cauca că Grecii l'au acceptatu.¹⁾ Dar' că se nu prolungimu lucrulu, fia de ajunsu a-lu cită numai in sinopse, pre cumu se conmemoréza in sinodiculu lui Beveregiu c. XI (la litera ε la Blastare) T. II. unde se dice: „Decretamu cu toti satrapii regatului nostru si cu senatulu, cumca Episcopulu romanu si urmatoriulu primului principie alu apostoliloru are potestate mai mare de câtu cea regésca preste totu pamentulu si că de toti se onoréza si se preainaltia cu multu mai pre susu, că si candu ar' fi rege, si că e capulu celoru patru scaune ale patriarchiloru, si prin elu se judeca si se decretéza, cele ce privescu la credinti'a ortodoxa, si alt.

Pre imperatii bizantini i-au urmatu si alti domnitorí. Asia regele Armeniloru Leone in epistol'a scrisa la sumulu Pontifice (Innocent. III) dice „Marire, lauda si onore atotu-potentelui Domnedieu, carele a voitu că (voi) tu unu pastoriu atâtu de mare si atare, se fii preste beseric'a sa. Pof-tindu meritele vóstre cele bune, s'a induratu a compune si fabric'a cea fructuósa si tare pre fundamentulu apostoliloru, si a versá preste totu pamentulu pentru mantuirea intregei crestinatati lumin'a cea atâtu de mare pusa de asupra lu-minariului.“ Totu acelu rege si-aréta-prin episol'a sa a dou'a devotiunea sa intréga catra scaunulu apostolicu cu urmato-riele cuvante: „Martoru este efeptulu lucruriloru apelandu noi in tóte causele la scaunulu apostolicu.“²⁾

Ci primatulu celu preainaltu alu Pontificelui rom. l'au recunoscutu si cu cuventu chiaru l'au marturisit u multi si din principii natiunei romanesci, in numerulu caror'a vá fi de ajunsu, déca vomu conmemorá intre altii pre Petru si Arone principii Moldaviei si Valachiei, pre cari Pontificele le an. 1592 si 1593 i numesce fili iubiti in Christosu, éra unu cutarele Varsevic dintre Iesuiti adnotéza veneratiunea si adhesiunea loru filiale catra s. scaunu rom. cu urmatória

¹⁾ Enchiridion juris. etc. Joseph. Papp Szilagyi M. Varadini. 1862. p. 136. et ss.

dicibus) notatu tamen dignum est eo, quod graeci illud acceperint.¹⁾ Ut autem rem non protrahamus, sufficiat hoc editum synoptice tantum, prouti apud Beveregium in Synodico T. II. (Blastaris cap. XI ad litteram E) commemoratur, citare, ubi dicitur: „Decernimus cum omnibus regni nostri satrapis et senatu Episcopum romanum et successorem primi et principis Apostolorum regia majorem in universam terram habere potestatem, et ab omnibus multo magis, quam si rex esset honorari et extoli, et esse quatuor Patriarcharum sedium caput et judicari et decerni ab eo, quae ad fidem orthodoxam pertinent.“ etc.

Imperatores byzantinos secuti sunt etiam alii regnantes. Ita Leo rex Armenorum in epistola ad Summum Pontificem (Innoc, III.) scripta dicit: „Gloria, laus et honor omnipotenti Deo, qui vos tautum et talem pastorem Ecclesiae suae praeesse voluit. Vestris bonis meritis exigentibus et tam fructuosam et firmam fabricam super fundamentum apostolorum componere, et tantum lumen super candelabrum positum toti orbi terrarum ad salutem totius christianitatis effundere dignatus est.“ Idem rex altera epistola sua omnimodam suam devotionem erga apostolicam sedem exhibit his verbis: „Testis est rerum effectus, dum de omnibus negotiis nos ad apostolicam sedem appellamus.“²⁾

Verum summum rom. Pontificis primatum multi etiam e romanicae nationis principibus agnoverunt apertoque verbo professi sunt, e quorum numero sufficiat memorasse inter alios Petrum et Aaronem Moldaviae et Valachiae principes, quos Pontifex anno 1592 et 1593 dilectos in Christo filios, appellat, et eorum erga s. rom. Sedem venerationem filialemque adhaesionem quidam e societate Jesu nomine Varsecvic sequenti relatione adnotat:... „Quin etiam nullum hae-

²⁾ In epistol. Innocent. III l. et V.

relatiune: Bă neci nu voiesce a suferi vre unu ereticu în
tiér'a sa, e fórte aplicatu spre a se supune Santetatei sa-
le, si apera fórte tare primatulu santului Petru, alu ur-
matorilor lui. — Nu numai singuru este aplecatu, ci si
metropolitulu si episcopii. Metropolitulu neci este, dar' neci
nu voiesce a fi supusu patriarchului constantinopolitanu. “...

„Si din alte multe argumente inca e de a sperá că se
và intórce la ascultare nu numai Moldavi'a, déca sar' lasá
gentei ritulu grecu cu emendare acolo, unde ar' fi de lipsa
in intielesulu conciliului florentinu, ci si Valachi'a si Mol-
davi'a inferióra, alu carei principe este nepotu de frate alu
lui Petru acestui principe Moldovénu, nascutu din mama ca-
tolica, si care de altu cumu e mai avutu si de câtu Petru.
Mai multu se lauda inse atâtu pentru alte vertuti câtu si
pentru pietatea si propensiunea catra apostoliculu scaunu
rom.“¹⁾ Ci mai eclatantu au recunoscutu primatulu s. Petru
si alu Pontificilor rom., urmatori s. Petru, — Anastasiu
metropolitulu, episcopulu Gregoriu si principele Moldaviei
Stefanu la an. 1589, cari tramtientu la Pontificele epistóla
i atribuescu urmatoriulu titulu: „Marelui si Ilustrisimului
Papa Romei intru tóte alesu de Domnedieu, si indiestratu
de Domnedieu cu mare darnu, laudabile, asemenea apostoli-
loru, vorbitoriu cu angerii, si care pune lege dupa voi'a lui
Domnedieu si primulu cuventu, asedia canóne dupa calea
cea adeverata a lui Domnedieu, carele este preste tóte ge-
neratiunile crestiniloru, câte suntu in Christosu in tóte re-
giunile pamantului de catra apusu... Dereptu ce amu in-
trebatu de intregu svatulu regiunei si ne amu adusu amente
de Santetatea Ta, pentru ca tu esti doctoru si reformatoriu
alu legiloru dupa vointia lui Domnedieu.“²⁾ Urmandu pre
urmele acestor'a si Gregoriu Habesescu generalulu intregei
ostii Moldovene, numesce pre Pontificele rom. „Prafericitulu
Parente si Pastorii universale alu toturorou besericelor“,³⁾
éra mai pre urma Stefanu principele Moldaviei numesce pre

¹⁾ Istori'a diecesei rom. gr. catol. a Oradei mari de Dr. Ioane Ardeleanu profes. et. P. I. Gherl'a 1883. p. 60 si 109—111.

reticum vult pati in ditione sua, ad obedientiam Suae Sanctitatis valde propensus est et egregie defendit et confirmat Primatum s. Petri, successorum ejus. Nec solum ipse propensus est, sed etiam Metropolita et Episcopi. Metropolita nec est, nec vult esse subjectus Patriarchae constantinopolitano.“ ...

„Speranda est item ex multis argumentis non solum Moldaviae conversio ad obedientiam, relictis genti ritibus graecis cum emendatione ubi opus fuerit secundum concilium florentinum, sed etiam Valachiae et Moldaviae inferioris, cuius princeps est nepos ex fratre Petri hujus principis Moldaviae catholica matre natus, qui quidem ditior est ipso Petro. A potentiori laudatur autem tum ab aliis virtutibus, tum a pietate et propensione erga sedem apost. romanam.“¹⁾ Ast primatum s. Petri apostoli romanorumque Pontificum, b. Petri successorum, splendidius agnoverunt Anastasius Metropolita, Gregorius Episcopus et Stephanus Moldaviae princeps anno 1589, qui dum ad Pontificem epistolam mittunt sequentem huic titulum adtribuunt: „In omnibus Illustrissimo et a Deo electo atque a Deo laudabili et magno dono praedito, aequali Apostolis et cum Angelis colloquenti, et secundum Deum legem danti, ac primum verbum ponenti, canones constituenti juxta rectam viam Dei, qui est super omnes, quae in Christo sunt generationes Christianorum occidentem versus terrarum et regionum Magno et Illmo Papae Magnae Romae.“ „Propter quod consuluimus omne consilium regionis et recordati sumus magnae tuae Sanctitatis, quoniam tu es secundum Deum legum doctor et reformator.“²⁾ Horum vestigia premens Gregorius Habasesco totius Moldaviae exercitus generalis appellat Pontificem rom. „Beatissimum Patrem et Pastorem universalem omnium Ecclesiarum.“³⁾ Stephanus tandem Moldaviae princeps Pontificem rom. non solum „Oecumenicum orbis et urbis Romanorum Patriarcham Sanctissimum“ appellat, verum etiam summam supremamque

²⁾ Dr. J. Ardeleanu o. c. p. 57 et 114.

³⁾ Ibid. p. 65 et 122.

Pontificele rom nu numai prea santu patriarchu ecumenicu alu lumei si alu cetatei romaniloru, ci i-atribue si auctoritatea si juredictiunea suprema si preainalta dicandu: „De tene se tiene Preasantite Patriarchu a aduná poporulu, a recreá besericele si inainte de a se preface tóte in ruina, a le restaurá si reinnoí si a animá spre acest'a si pre celi alalti principi, că ai chieile si pastoralulu datu de la Domnedieu spre scopulu acest'a.¹⁾ Pre acest'a principe urmandulu si metropolitulu aceleiasi provincie cu numele Georgiu la anulu 1729 recunósce ecpresu auctoritatea suprema a Pontificelui rom. in beseric'a lui Christosu, si cerendu bencuventarea lui, din devotiune singulara catra s. scaunu oféza a se adnumerá intre sierbii credintiosi ai aceluia.²⁾

Dupa ce amu produsv acestea, nu restéza altu ceva, de câtu se vedemu, ce au folositu Grecii in lupt'a in contra primatului besericei romane si intru vénarea scopului loru in tempulu de inainte si de dupa conciliulu florentinu?

§. XVII. Credinti'a despre primatulu Pontificelui rom. la poporulu natiunei romanesci a remasu conservata in intregitatea sa de la conversiunea ei la Christosu, pre tempulu celoru 7 concilie ecum. si pana la tempulu lui Fotiu.

Ce'a, la ce tîntean Grecii prin singuraticele cuvinte vîrite pre ascunsu in tecstulu canonului nicenu 6. constantinopolitanu 3, si calcedonenu 28, si contenuara a propti si prin interpretarea alaturata in scholiele din tempulu mai de in cōcē, manifestara si prin fapte. — Caci in seclulu VI., candu se vedea a fi in câtuva securi cu ajungerea propulsului seu, urmandu-si scopulu mai de parte, Ioane cu conumele de Ajunatoriu, fù celu de antanii, carele se incu-

¹⁾ Ibid. p. 67 et 131.

²⁾ Santissimo Padre! La buon' armonia sempre coltivata da questo Padre... Francesco Bossi, e passata con ogn' uno di questa Chiesa Orientale, come pure l' edificazione data del medemo, con sui subordinati a tutto l popolo di Moldavia, sono stati due motivi esenziali che m' hanno obbligato a coltivare divozione singolare verso

ei auctoritatem et jurisdictionem tribuit verbis: „Tuum est Sanctissime Patriarcha, populum coadunare, ecclesias reficere et antequam in totum ruat, restaurare ac renovare, caeterosque Principes in id ipsum animare, claves habes a Deo ad hunc finem et Pastorale.“¹⁾ Hunc principem sequutus metropolita ejusdem provinciae nomine Georgius anno 1729-o expresse agnoscit supremam Pontificis rom. auctoritatem in Ecclesia Christi benedictionemque ejus inplorans e singulari devotione erga s. sedem servis ejusdem fidelibus se se adnumeratum iri optat.²⁾

His prolati nihil aliud restat quam ut videatur quid Graeci in certamine contra primatum Ecclesiae rom. et ad finem suum assequendum tempore ante et post concilium florentinum profecerint?

§. XVII. Fides circa rom. Pontificis primatum apud romanicae nationis populum a tempore conversionis suae ad Christum, tempore oecum. conciliorum et usque ad tempora Photii integre conservata exstitit.

Id, quod Graeci singulis in textum canonis nic. 6-i, constantinopolitani 3-i et chalcedonensis 28-i subdole irreptis facere intendebant voculis et scholiorum sequioris temporis addita interpretatione suffulcire pergebant, factis quoque suis prodiderunt. Seculo enim VI-o, quum de suo proposito assequendo jam-jam securi — scopum suum ulterius prosequerentur, Joannes cognomine Jejunator primus fuit, qui sibi Patriarchae oecumenici (*οἰκουμενικὸν*) titulum

cotesta alta sede, e sagrosanta, onde a piedi della santità vostra, per mezzo della presente mi voglio in riconoscimento della suprema autorità, che riconosco in vostra santità.... Imploro dalla Sanctità V. Benedizione e desiando d'esser numerato tra li servi fedeli del Signore del suo Vicario in terra. Ibid. p. 132.

metă a-si luă săiesi titulu de patriarchu ecumenicu, din care causa fù reprobatu de multi dupa ace'a.¹⁾

De aci a urmatu că de-si canonulu 36 trulanu resuscită in câtva lucrulu, totusi pana in dîlele lui Fotiu desbinarea nu erupse in flacari atât de odióse, pre cari se nule pôta potolí neci conciliulu Lugdun. alu II, neci celu florentinu, si de aci urmara acele lacrème ale lui Ioane Vecu. Dar' Grecii nu ajunsera la altu ceva de câtu la statulu celu deplorabile alu besericei constantinopolitane, despre care atinsemu pre scurtu in prolegomene.

Caci, că se omitemu cele ce le amu poté dîce despre singuraticele popore adicte besericei orientali, cari cu tempulu se desfacura de dins'a si primindu primatulu besericei rom. lu si marturisira pre acest'a, — vomu produce evenimentele natiunei nôstre celei romanesci cu referintia la primatul, pre câtu se vă poté pre scurtu, dar' vomu nesuí totusi a deduce lucrulu de la conversiunea la Christosu a natiunei acestei'a.

„Cumca conversiunea natiunei rom., care locuesce in partile provincielor Europei orientali, e ce'a mai vechia, se aréta si de acolo, că analele istoriei nu potu produce neci tempu, neci auctoru anumitu despre intréga ei converziune la Christosu. E inse totusi afara de indoieala cumca strabunii nostri in seclulu IV au cunoscutu pre Christosu, mai alesu candu imperatulu Constantiu celu mare, caruia erau supuse si poporele din provinciele aceste — dupa ce la an 312 se altură in modu prodigiosu la flamur'a lui Christosu, dede legi si mandate prin tôte provinciele imperiului seu, pre cumu si prin Daci'a, despre stergerea simularelor si despre introducerea religiunei crestine, si anume la anulu 316 jun. 7 scriendu episcopului din Daci'a, — Protogene, aduse doue legi, cu cari introduce modalitatî noué despre manumiterea crestiniloru.“²⁾)

¹⁾ Nic. Nilles o. c. p. 269 et Zeitschrift für Kath. Theolog. IV. Jahrgng III. Heft. 1880. Oec. Patriarh. etc. p. 468 etc.

²⁾ Acta et fragmenta historicoco-ecclesiastica. Timot. Cipariu

assumere non vereretur, quapropter a multis deinceps increpatus fuit.¹⁾

His factum est ut, quamvis Trullanus canon 36. rem aliquantulum resuscitaret, ad tempora tamen usque Photii dissidium non erumperet tantis odii fluctibus, quos nec concilium Lugdun. II-um nec florentinum sedare posset — et hinc illae Joannis Vecci lacrymae. Ast Graeci, praeterquam quod constant. Ecclesia ad illum deplorabilem redacta fuerit statum, quem in prolegom. breviter jam attigimus, nihil aliud assecuti sunt.

Et enim, ut omittamus, quae de singulis or. Ecclesiae addictis dicenda forent populis, — qui successu temporum ab ea desciverunt et primatum Ecclesiae rom. recipientes etiam professi sunt, — nostrae romanicae nationis res gestas quoad primatum in medium afferemus, — brevitate quam maxima quidem — sed a conversione tamen hujus nationis ad Christum rei deducendae adoperabimur.

„Romanicae nationis orientalis Europae provinciarum partes incolentis „ad Christum conversio antiquissima esse vel ex eo arguitur, quod nec tempus nec auctorem certum totius conversionis ejus anales memoriae prodant. Indubitatum tamen est proavos nostros IV-o seculo Christum cognovisse. Imprimis enim Constantinus M. imperator, cuius imperio et harum provinciarum populi parebant,.... ubi sub Christi vexillo circa annum 312. prodigiose militare coepisset — per universas imperii sui provincias uti et per Daciam... de abolendis simulacris et inducenda religione christiana leges tulit et mandata dedit et quidem anno 316. 7. jun. ad Protagenem in Dacia Episcopum scribens duas leges tulit, quibus novos manumittendi modos pro christianis inducebat.“²⁾

canonicu gr. cath. etc. Blasiu 1855. T. I. p. 3 et ss. Confr. Istori'a diecesei rom. gr. cat. a Oradei mari de Dr. J. Ardeleanu prof. P. I. Gherla 1883. p. 74. et ss.

Protogene acest'a, episcopu in Daci'a, a fostu de facia la conciliulu ecum. I. din an. 328, éra mai tardiú la an. 347. in sinodulu sardicénu cu acel'asi episcopu Protogene au fostu de facia mai multi episcopi din Daci'a." Cu numele se numera patru.

"Din titululu epistolei sinodali a sinodului sardicénu, scrise la episcopii intregei beserici cat. e constatatu că episcopii ambelor Dacie au fostu de facia." Bă si ace'a e luminatul (din ist. ecles. a lui Fleuri lit. XIV. §. 43) că cám pre la an. 374. mai multi dintre dinsii au suferit martiriu pentru Christosu, a le caroru religie s. Basiliu in epist. 241. le cere de la prefectulu Daciei Juniu Soranu Capadochianulu că se-i se trănuita lui in Capadochia, éra s. Nechita episcopulu Daciei, pre la an. 397 si urmatorii, coadună multimi de cete de crestini dintre Daci, Gheti si Besi, cari inca nu s'au fostu intorsu, si pentru ace'a merită a se dice apostolul acelor'a."

"Din aceste prea usioru se intielege, cumca in Daci'a vechia in mai multe locuri au trebuitu se ecsista episcopi, fara de a caroru gubernare pastorale republic'a crestina neci de cumu nu pote se stee; pre aceli'a, afara de celi ce au fostu de facia la conciliulu nicenu si sardicénu, i aréta si actele subscrise de eli ale concilielor tienute in alte locuri. Caci in subscríerile acelor'a, cari au fostu de facia in concilie, ocure si Teofilu Bosforitanulu, carele (la Socrat. I. II. c. XLI) se subscrise Θεόφιλος τῶν Γόττων ἐπίσκοπος (in edit. Sabeana) Teofilu alu metropoliei Gotiei. In manuscrisulu Colberit. si la Iustelu se afla: „alu Europei: Peodoru alu Eracleei, Marcu comense, si apoi Protogene alu Sardicei," carele la Atanas. orat. I. in contr. Arian. p. 291 se dice πρωτογένης απὸ Ιακώς si κυριακός ἀπὸ Μυρίας¹⁾ In actele conciliului constantinop. se memoréza afara de Teofilu alu metropoliei Gotiei si Amantiu aln cetatei Nicopolea in Mesia.²⁾ Din aceste se pote eruá si ace'a cumca beseric'a natiunei nóstre celei ro-

¹⁾ Confr. Edit. conc. nic. Tyrnav. 1750. et Beseric'a orthodox, rom. an. 1877; act. et fragm. T. Cipariu p. 3—4.

Idem Progenes Episcopus Daciae anno 328. concilio nic I-o oecum. interfuit, postea anno 347-o in synodo Sardicensi cum dicto Episcopo Protogene plures e Dacia adfudere Episcopi.“ Nomine numerantur quatuor.

„Constat ex ipso etiam epistolae synodalis concilii sardicensis ad totius Ecclesiae cath. Episcopos scriptae titulo Daciae utriusque Episcopos praesentes fuisse.“ Sed et martyrium plures... circa annum 374 pro Christo passos clarum est (ex Fleuri histor. eccl. lib. XIV-o §. 43. loco cit.), quorum reliquias s. Basilius a praefecto Daciae Junio Sorano Cappadoce sibi in Cappadociam transmitti petit epistola 241-a... Sanctus Nicetas vero Daciae Episcopus circa annum 397 et subsequentes Dacorum, Getarum et Bessorum, qui nondum conversi fuerant, multitudinem composuit, exindeque eorum apostolus dici meruit.“

„Ex his consentaneum est Episcopos, sine quorum pastorale regimine christiana respublica neutiquam stare potest, pluribus in locis per antiquam exstisset Daciam, e quibus praeter eos, qui nicaeno et sardicensi interfuerunt conciliis, alios aliis in locis celebratis conciliis adfuisse acta conciliorum per eos pariter subscripta indicant.“ In subscriptionibus eorum, qui conciliis interfuerere, occurit Theophilus Bosphoritanus, qui (ap. Socrat. I. II. c. XLI) Θεόφιλος τῶν Γόττων ἐπίσκοπος, in edit. Sabeana Theophilus Gothiae metropolis subscriptus invenitur. In mns. Colb. et apud Jussell. extant: Europeos: Peodorus Heracleae, Marcus Comensis, et postea Progenes Sardicae, qui ap. Athan. orat. I. contra Arian. p. 291. Πρωτογένης ἀπὸ Δασίας et κνοιανος ἀπὸ Μνσίας dicitur.¹⁾ In actibus concil. constant. praeter Theophilum Gothiae metropolis memoratur etiam Amantius civitatis Nicopoliensis in Moesia.²⁾ Verum ex his id etiam erui posse videtur, nostram romanicae nationis Ecclesiam inde a

²⁾ G. Sincai Chronic rom. I. p. 42 et ss.

Mersol co
stat mult

manesci de la inceputulu religiunei crestine prin unu decursu lungu de seculi a statu in uniune cu s. m. beseric'a romana, de si si-a conservatu ritulu orientale, si cu decursulu tempului a devenitu supusa episcopului constantinopolitanu.

Caci de si prin desemnarea confinielor patriarchali in urm'a canonului nicenu 6. s'a confirmatu — pre cumu se dice, — vechi'a si fericita datena, cu care spunu ca s'ar' fi statoritu ca *fia care din patriarchi se aiba potestate preste ai sei*; acest'a, fara de a remane neatinsu primatulu Pontificelui rom. nu s'a potutu statorit; pentru ca nu a potutu fi vorba aci despre alta juredictiune, de catu despre cea patriarchale, care-o veduriaramu derivata in vechii patriarchi pentru particul'a potestatei din primatulu fericitului Petru. Inse despre episcopulu constantinopolitanu nu ocure neci o amentire, neci nu a potutu se ocura, pentru ca inca nu era radicatu la demnitatea de patriarchu, ba neci chiaru la cea archiepiscopale, si in ierarchia era supusu Eracleei. Dereptu ace'a provinciele Daciei pre tempulu conciliului nicenu neci de cumu nu erau supuse episcopului constantinopolitanu, ci celui romanu.

Dupa ace'a pre tempulu, candu Eraclea era resedintia prefecturei tracice, si episcopulu constantinopolitanu supusu celui de Eracle'a, Dacia Traiana¹⁾ facea parte din prefectura tracica. Era cumca Traci'a pana la conciliulu calcedonenu s'a tienutu de episcopulu romanu se poate vedea chiaru din canonulu conciliului, ca de si in poterea canonului constantinopolitanu 3., dupa episcopulu romanu constantinopolitanulu era preferit celu Alecsandrinu si celu Antiochenu, in canonulu acest'a despre defigerea terminilor nu se face neci-o mentiune, neci chiaru in celu efesinu, in care cele doue sute de parenti ai conciliului cu totii consentiescu cu presbiterulu romanu Filipu, marturisindu cumca s. Petru viéza in succesorii sei.

Ce e dreptu, in scholiulu canonului 28. calcedonenu regiunile Daciei se dechiara de supuse episcopului constan-

¹⁾ Teodoru Aron. notitia. din istor. beseric. p. 19.

primordiis christianaee religionis per longum seculorum decursum in unione cum s. m. rom. Ecclesia stetisse, quamvis orientalem ritum conservaverit, et labente tempore constantinopolitano Episcopo subdita fuerit.

Nam etiamsi facta designatione finium patriarchalium per canonem 6-um nicaenum confirmata fuerit vetus et beata illa consuetudo, — sicuti ajunt, — qua statutum fuisse fertur, *ut quisque e Patriarchis potestatem habeat super suos*; hoc non nisi intacte conservato rom. Pontificis primatu statui potuit; non enim de alia in hoc canone sermo fieri potuit, si non de illa patriarchali jurisdictione, quam ob potestatis particulam e primatu b. Petri in veteres Patriarchas derivatam jam vidimus. Sed de constantinopolitano Episcopatu tunc temporis mentio occurrit nulla, neque occurrere potuit, nondum enim ad patriarchatus, quin imo nec ad archiepiscopatus elevatus fuit dignitatem, hierarchice namque Heracleae erat subjectus. Antiquae itaque Daciea provinciae tempore concilii nic. nullo modo Constantinopolitano sed Romano obedibant Episcopo.

Tempore dein, quo Heraclea thracicae praefecturae facta est residentia, et constantinopolitanus Heracleae Episcopo subditus, Dacia Trajana¹⁾ thracicae praefecturae constituebat partem. Pertinuisse vero Thraciam usque ad concilium chalcedonense ad rom. Episcopum ex ipso concilii canone colligitur; nam etiamsi vi canonis 3-i constant. praelatus fuerit post romanum Alexandrino et antiocheno Episcopo — constantinopolitanus, in hoc canone finium defigendorum mentio occurrit nulla, nec in ephesino concilio, in quo ducenti concilii patres omnes consentiunt Philipo praesbytero romano profitenti quod s. Petrus vivit in successoribus suis.

In scholio canonis 28. chalcedonensis regiones Dacieae constantinopolitano quidem declarantur subdite Episcopo,

¹⁾ Teodoru Aron notitia din istor. beseric. p. 19.

tinopolitanu, dar' contrariulu (pana la acestu conciliu) se pote supune totusi si chiaru din comentarea lui, unde se dice:
.... si episcopii barbari (barbariloru) se fia sub man'a lui,
de ora ce mai nainte si ai Macedoniei si Iliricului si Te-
saliei si atotu contienutulu adeca ai lumei si ne-
gotiele acelora, erau sub man'a Romei. In poterea declara-
tiunei scholiului acestuia poporele natiuniei romanesci neci
pre tempulu, care a urmatu dupa conciliu, nu s'au potutu
induce la supunere episcopului constantinopolitanu, pentru ca
dupa impartirea prefecturei Ilirice Daciele se tineau de
metropolitulu Sirmiului, era beseric'a Sirmiului erá supusa
Episcopului rom.¹⁾ Din epistol'a lui Inocentiu I. si Leone
I. scrisa lui Rufu si Atanasiu Tesalonicénulu, se pare ca
provinciele Daciei de la an. 417 pana la an. 461 se fi fostu
supuse episcopului Tesalonicénu. Cu acestea consuna si epis-
tol'a lui Sicstu, care dice apriatu (IV n. 10.) „Că nemenui
se nu-i fia iertatu fara consensulu aceluia (a Tesalonicé-
nului) a ordiná episcopi in Iliricu; causele mai mari se
se defereze la antistele Tesalonicénu.“ Prin dispusetiunea lui
Iustinianu provinciele Daciei s'au cedatu episcopului Iusti-
niane prime, carui'a Pap'a Gregoriu i tramise paliu, de unde
e invederatu că provinciele Daciei pre acelu tempu au fostu
supuse Episcopului rom., carele in epistol'a lui Iustinianu
scrisa la Ioane II. episcopulu cetatei regie „este capulu to-
tutororu preasantítilorу preoti ai lui Domnedieu“ ²⁾.

Dar' nu numai din acestea se aréta cumca provinciele
Daciei in seclulu V, erau supuse Episcopului rom., ci si din
contecstulu epistolei preatinsului Pontifice Innocentiu I, carea
cuprinde urmatóriele: „Cu voi'a Domnului Christosu am
cugetatu se concredu inteleptiunei si gravitatei tale grigi'a
si causele, ce saru poté nasce prin besericele Achaiei, Te-
saliei, Epirului vechiu si Ep. nou si Cretei, Daciei medi-
terane, Daciei ripense, Mesiei, Dardaniei si Prevalei.“

¹⁾ Teod. Aron, o. c. p. 60—70.

²⁾ Ibid. p. 70—71; Andr. Br. de Siaguna ist. bes. II. p. 62,

contrarium tamen (usque ad hoc saltem concilium) colligi potest vel ex ipsa commentatione, ubi dicitur... „et etiam Episcopi barbari (barbarorum) sint sub manu ejus, antea enim et Macedoniae et Illyrici et Thessaliae... et totius continentis, id es mundi... et horum negotia... Romae erant subjecta. Vi declarationis scholii hujus populi romanicae nationis nec tempore quod concilio successerat ad obedientiam Constantinopolitano praestandam induci potuerant; post Illyricae enim praefecturae divisionem Daciae pertinebant ad Metropolitam Sirmii, sirmensis vero Ecclesia romano obediebat Episcopo.¹⁾ Ex epistola Innocentii I. et Leonis I. Rufo et Athanasio Thessalonicensi scripta Daciae provincias ab anno 417 ad annum 461 Thessalonicensi Episcopo subditas fuisse videtur. His accedit etiam epistola Sixti, qui aperte dicit (IV n. 10 „*Ut nulli licentia esset sine consensu illius (Thessalonicensis) in Illyrico ordinare Episcopos; ad Thessalonicensem majores causae deferantur antistitem.*“)

Per dispositionem dein Justiniani Daciae provinciae Justinianae primae sunt cessae Episcopo cui PP. Gregorius pallium misit, unde clarum est eo tempore provincias Daciae romano fuisse subditas Episcopo, qui in Justiniani ad Joannem II. regiae civitatis Episcopum scripta epistola „caput est omnium sanctissimorum Dei sacerdotum.“²⁾)

Vernum non solum ex his efficitur Daciae provincias seculo V-o subditas fuisse rom. Episcopo, sed etiam e contextu epistolae praefati Innocentii. I. Pontificis, quae sequentia habet: „*Prudentiae gravitatique tuae commitendam curam causasque, si quae orinentur per Achaiae, Thessaliae, Epyri veteris, Epyri novae et Cretae, Daciae mediterraneae, Daciae ripensis, Moesiae, Dardaniae ac Praevalis Ecclesias Christo Domino annuente censem.*“

71 Steph. Azar p. 32—29; confr. Beser. ort. rom. a. 1878 nr. 2. p. 103. cum syn. rom a 531. in causa Illyr.

Cu acestea prea bene concordéza novel'a 131 a lui Iustinianu (la Bevereg, Blastar. lit. ε) cap. 11. p. 120) unde se dîce: . . . „*Dupa definitiunile sănteloru sinode decretamu cumca preasantitulu Papa alu Romei vechie este celu de antaniu dintre toti preotii, éra preafericitulu episcopu alu Constantinopolei, Romei nôue, ocupa loculu alu doile dupa tronulu apostolicu alu Romei vechie, inse se prepune toturoru altor'a, éra preafericitulu Archiepiscopu alu Iustinianei prime, patriei nostre, are sub juredictiunea sa pentru totu de un'a pre episcopii provincieloru; Dacia mediterana, si Dacia Ripense, Prevalea si Dardania si Misia superioara si de catra acel'a se voru ordiná; éra elu se ordinéza de catra sinodu si in provinciele supuse lui ocupa loculu scaunului apostolicu dupa cele ce le-a statoritu santulu Papa Vigiliu.*“

Deci cu tóte ca in scholiulu canonului calcedonénu intre altele se declara supuse episcopului constantinopolitanu si provinciele Daciei, catra capetulu seclului VI in fapta celu pucinu cele de preste Dunare erau supuse Pontificelui rom. pentru ca Gregoriu M. (590—604) in epistol'a sa circularia scrisa la episcopii de sub juredictiunea sa, intre altii commemoreaza si pre episcopii, cari se aflau preste Dunare.¹⁾ Bâ chiaru neci in secl. VII si VIII nu sar' poté dîce cumca comuniunea cu s. m. beseric'a rom. ar' fi fostu intreupta cu totulu, pentru ca istoria marturiscesc cumca conversiunea Bulgarilor la religiunea crestina s'a facutu in tempulu acel'a prin misiunari romani, éra aceli'a locuiau prin regiuni mestecati cu ai nostri.

Din cele aduse se vedé a se poté usioru deduce, cumca credinti'a despre primatulu Pontificelui rom. intre popórele natiunei romanesci incependum de la conversiunea loru la Christosu, pre tempulu cele 7 concilie ecumenice si pana la schism'a lui Fotiu a sustatu neclatita, de si popórele acele si-au conservatu ritulu orientale, si cà ierarchi'a besericesca

¹⁾ Teod. Aaron. o. c. p. 88.

His optime concordat novella 131 Justiniani (ap. Bevereg. Blastar. lit. E cap. 11 p. 120) ubi dicitur: „*Decernimus secundum sanctarum synodorum definitiones Sanc-tissimum veteris Romae Papam primum omnium sacerdotum esse; Beatissimum vero Constantinopolis novae Romae episcopum secundum post apostolicum thronum veteris Ro-mae locum obtinere, omnibus autem aliis praeponi; Beatissimum vero primae Justinianae patriae nostrae Archiepisco-pum semper sub sua jurisdictione habere episcopos provin-ciarum Dacie mediterraneae, et Dacie Ripensis, Praevalis et Dardaniae et Mysiae superioris et ab eo illos ordinari; ipsum autem a synodo ordinari et in subjectis sibi pro-vinciis apostolicae sedis locum obtinere juxta ea, quae sanctus Papa Vigilius constituit.*“

Quamvis itaque in scholio canonis chalcedonensis inter alias Daciae quoque provinciae constantinopolitano declaren-tur subditae Episcopo, facto tamen ad finem vergente se-culo VI-o saltem transdanubianaे romano obediebant Ponti-fici. Gregorius namque M. (590—604) circulari sua epi-stola ad Episcopos suae jurisdictionis scripta inter alios etiam illos, qui penes Danubium erant, commemorat Epi-scopos.¹⁾ Imo, nec seculo VII-o et VIII-o communionem cum s. m. rom Ecclesia penitus interruptam fuisse dici pos-set; Bulgarorum namque tunc temporis ad religionem chris-tianam conversionem per romanos missionarios factam tes-tatur historia, illi vero promiscue una cum nostris inhabita-bant regions.

Ex allatis facile deduci posse videtur fidem circa rom. Pontificis primatum inter romanicae nationis populos a tempore conversionis suae ad Christum, tempore 7. oec. conciliorum et usque ad Photii schisma, quamvis illi populi orientalem conservaverint ritum, inconcussam exstisset et ejusdem pro-

¹⁾ Teod. Aaron. o. c. p. 88.

a acestei sementie nu era supusa episcopului constantinopolitanu, ci celui romanu.

§. XVIII. Poporele natiunei romaneschi, cari credint'a despre primatulu f. Petru pre tempulu celor 7 concilie ecumenice si pana la tempurile lui Fotiu au conservatu-o neclatita, au tienutu uniunea cu s. m. beseric'a rom. si in seculii urmatori, caci nesuintiele Greciloru neci in tempulu posterioru, dupa desbinarea intrevenita la Florenti'a nu au potutu desface cu totulu de la uniune pre stramosii nostri, ci strabunii nostri prin unu siru lungu de seculi cu fidelitate filiale au remasau alipiti de catedr'a fiericitului Petru.

Dupa ce erupse schism'a Fotiana, Grecii, — ce e dreptu, — nu intrelasau a induce pre ai nostri prin diferite incercari la defectiune si a face se scapeteze credint'a cat., inse stramosii nostri neci in tempulu celu mai de aprópe dupa schism'a lui Fotiu — neci dupa desbinarea templata la Florenti'a nu s'a potutu aduce acolo prin aseclii lui Marcu Efesinulu, ca — uitandusi de Rom'a eterna, ai careia filii erau si dupa sange, — se nu pestreze comuniunea cu s. m. beseric'a romana. — Dar' totusi s'ar' poté dice ca episcopulu constantinopolitanu si-a castigatu insemnata prerogativa de juredictiune preste aceste tienuturi ale Daciei vechie dupa Fotiu, mai cu séma in secululu X, pre tempulu lui Iuliu principelui ungaru alu Transilvaniei, carele educandu dela Constantinopolea pre iero-monachulu Ieroteu, desemnatu prin patriarchulu constantinopolitanu, l'a pusu de episcopu preste principatu.¹⁾ Inse neci in tempulu urmatoriu nu au fostu desfacute cu totulu poporele acestea de la ascultarea de beseric'a romana. Caci cumca pre la inceputulu seculului alu XIII beserici de ale Greciloru asiediate in regatulu Ungariei erau in comuniune cu s. m. beseric'a rom. se vede din epistol'a lui Innocentiu III, care la an. 1204 scrie episcopului Oradanu se cerce, firear' de intemeliatu in besericele grecesci unu episcopatu . . . care episcopatu se fia sub supunerea lui nemidilocita, pentru ca ne spuse noue" — dice Pontificele — „regele Ungariei cumca unele beserici de ale

¹⁾ Conf. Ist. bes. B. Ratiu p. 174, Ist. bes. Andr. Bar. Siaguna

paginis ecclesiast. hierarchiam non constantinopolitano sed romano obediisse Episcopo.

§. XVIII. Romanicae nationis populi, qui fidem circa b. Petri primatum tempore 7 oecum. conciliorum et usque ad tempora Photii inconcussam conservaverant, unionem cum s. matre rom. Ecclesia etiam subsequis colebant seculis, conamina namque Graecorum nec tempora posteriori — post scisionem Fiorentiae factam maiores nostros ab hac unione omnino divellere potuerant, sed antenati nostri cathedralae b. Petri apostoli per longam seculorum seriem filiali adhaerebant fidelitate.

Irrupto schismate Photiano non intermittebant quidem Graeci variis moliminibus nostros ad defectionem inducere et fidem cath. labefactare, sed maiores nostri nec tempore schismati Photiano proximo, nec post scisionem Fiorentiae factam per Marci Ephes. asseclas eo adduci potuere, ut obliiti aeternae Romae, cuius et secundum sanguinem fuere filii, communionem cum sancta matre Ecclesia rom. amplius non foverent. Notabilem attamen sibi acquisivisse jurisdictionis praerogativam in has antiquae Dacie ditiones Constantinopolitanus Episcopus dicendus foret post Photium, seculo praesertim X-o, tempore Julii hungarici Transylvaniae principis, qui adducto Constantinopoli Hierotheo Hieromonacho a constantinopolitano patriarcha in Episcopum designato, principatui praefecit.¹⁾ Sed nec subequo abhinc tempore hi populi ab obedientia rom. Ecclesiae omnino avulsi fuerunt. Initio namque seculi XIII-i ecclesias Graecorum in regno Hungariae constitutas in communione cum. s. m. rom. Ecclesia exstisset patet ex epistola Innocentii III, qui Episcopo Varadiensi scribit anno 1204 ut inquirat „an episcopatus in quibusdam ecclesiis graecis sit instituendus... qui episcopatus, ipsi sit immediate subjectus“ nam significavit nobis“ — ait Pontifex — Rex Hungariae, quod quae-dam ecclesiae monachorum graecorum in regno Hungariae constitutae per incuriam dioecesanorum episcoporum et per ipsos Graecos, qui valde sunt, sicut asserit, dissoluti, peni-

monachiloru grecesci, asiediate in regatulu Ungariei, prin negrigi'a episcopiloru diecesani si chiaru prin Greci, cari si altu cumu — pre cumu aseréza, — suntu fórté destremati — se derima cu totulu, si din asta causa cere, cà se se faca unulu episcopatu din dinsele.“¹⁾ Er'cumca Pontificele prin besericile Greciloru a intielesu besericile nóstre e evidentu din epistola lui Gregoriu IX, carele la an. 1234 scrie lui Bela regelui Ungariei „cà se astringa pre Valachi a primí pre episcopulu Cumaniloru.“ „In episcopatulu Cumaniloru ecisitu, — pre cumu amu intielesu, nesce popóre, cari se dícu Valachii, cari tienu ritulu grecu si primescu sacramentele de la nescari spendo-episcopi, ce tienu ritulu grecescu.“²⁾ Dar cu tóte cà se dice cumca acesti'a aru fi primitu sacramentele de la episcopii grecesci, totusi tieneau uniunca cu s. m. beseric'a rom., caci Ioane XXII scriendu prelatiloru Ungariei dice, cà aceli'a suntu intorsi la credinti'a cat. „Ne-a inscinitiatu pre noi,“ — scrie Pontificele — „Carolu regele Ungariei, cumca voi, de se intembla că cariva dintre Olachi se se intórca la credinti'a cat., — de la celi intorsi in acestu modu, scóteti tóte diecimele cu prea mare rigorositate, si le si storceti, din care causa . . . multi, cari bucurosi s'aru intorce la credinti'a acést'a, prin ace'a se retieu de la conversiune. . . .

Éra Clemente VI. tramițiendu regelui Ungariei scrisori despre conversiunea Valachiloru dice: cà Olachii Romani, cari locuescu in partile Ungariei, Transilvaniei, Ultralpiniei si ale Sirmiului, unii dintre dinsii au recunoscutu calea adeverului aruncandu la o parte plamadél'a schismei.“

Audîndu apoi Gregoriu alu XI. „cumca anumita parte din multímea națiunei Olachiloru s'a intorsu la adeverulu credintie catolice“ si „ca celi alalti din Olachi . . . prea usioru s'aru intorce la acésta credintia . . . déca scaunulu apostolicu sar' ingrigí despre episcopu propriu pre séma loru,“ scrie (la an. 1374) Archiepiscopului de Strigoniu si de Cloci'a că se se informeze, cà óre fire-ar' de folosu a radicá

¹⁾ Dr. J. Ardeleanu o. c. p. 95.

tus destruuntur ideoque petit ut unus fieret episcopatus ex ipsis.¹⁾ Intellexisse autem Pontificem per ecclesias Graecorum nostras ecclesias, evidens est ex epistola Gregorii IX, qui anno 1234 Belae regi Hungariae scribit „ut Valachos ad recipiendum Episcopum Cummanorum compellat“ „In Cummanorum episcopatu, sicut accepimus, quidam populi, qui Walatthi vocantur, existunt, qui ritum graecum habent et sacramenta a quibusdam speudoepiscopis Graecorum ritum tenentibus recipiunt.²⁾ Ast quamquam hi sacramenta a Graecis accepisse dicantur Episcopis, unionem tamen cum s. matre rom. Ecclesia fovebant; Joannes namque XXII scribens Praelatis Hungariae eos ad fidem cath. conversos esse dicit: „Significavit nobis,“ — scribit Pontifex — „Carolus rex Hungariae, quod vos, cum contigerit aliquos ex.... Olachis... ad fidem cath... converti, ab hujus modi taliter conversis ... decimas integras nimis rigorose exigitis, et etiam extorquetis. propter quod... multi qui ad fidem ipsam libenter converterentur, a conversione hujusmodi retrahuntur.“ ...

Clemens vero VI scribens regi Hungariae litteras de conversione Valachorum dicit „quod Olachi Romani commorantes in partibus Hungariae, Transilvanis, Ultralpinis et Sirmiis — quod — ipsorum aliqui jam viam veritatis agnoverunt, excusso formento schismatis.“

Gregorius dein XI. cum audiret „quod certa pars multitudinis nationis Wlachonum“ ad cath. fidei veritatem fuerat conversa et „quod alii de ipsis Wlachonibus... ad fidem ipsam satis faciliter converterentur... si de proprio antistite per sedem apostolicam provideretur eisdem,“ scribit (anno 1374) Archiepiscopo Strigoniensi et Colocensi ut se se informent, an utile sit cathedralem Wlachorum conversorum

²⁾ Ibid p. 94.

beserică catedrale Valachiloru si a dă episcopu, care se scia limbă acelei natiuni! ¹⁾ Apoi cumuca a fostu mare numerulu celora intorsi la unire spune Pontificele insusi in epistolă data din acel anu provincialelui ordului minoritiloru, scriendu: „Schismaticii acestiă s'au intorsu la credintă cat. si la unire cu beserică romana nu pre de multu tempu, seau pre cumu aseréza ministrulu provinciale alu ordului minoriloru, „de dōue dieci de ani mai cám la cincidieci de milie de ómeni fara de prunci si fara de muieri s'au inrorsu la ace'asi credintia cat. si la unitatea besericei romane.“ ²⁾ Cumca aceste beserici grecesci au persistatu in uniune cu s. scaunu si in tempulu urmatoriu de aci in colo, monumentele aréta destulu de luminatu. Neci nu detrage cevasi că patronii monastirei marmatiane au recursu dupa scrisori privilegiali pre la an. 1391 la Antoniu patriarchulu constant. caci disulu patriarchu eră in uniune cu s. beserică romana, si locuitorii provincieloru dacice si ilirice erau uniti cu beserică rom., cu tóte că provinciele aceste dupa dreptulu patriarchale derivatu in patriarchi din catedră lui Petru, — se tieneau de scaunulu constantinopolitan; si credintia greca, care ocure in privilegialile acele confirmate de regele Ungariei Uladislau, nu insémna schismă, ci insusi ritulu si disciplină grecescă; ³⁾ altu cumu Uladislau — că rege catolicu alu Ungariei, nu le ar' fi potutu confirmá. In partile Ungariei si speciale in comitatulu marmatianu si in teritoriulu muncacianu si in seclulu XV eră mare numerulu unitiloru. La acestia se adnumera in partile transilvane pre tempulu lui Ioane Corvinu mai multu de 30 milie de uniti.

Cu atâtu mai pre usioru se pote demustră uniunea romaniloru seau Valachiloru cu s. m. beserică romana in cele alalte provincie ale anticei Dacie. Caci in provinciele din colo de Danubiu, in seclulu XIII, pre candu grasă mai tare schismă Greciloru, Ioanitiu regele romaniloru (s. rom. — bulgariloru) stă in unire asia de strinsa cu beserică rom., in

¹⁾ L. c. p. 98. Confr. et. ep. ejusd. Pont. a. 1377. Aeppo Coloc. script. p. 101.

Ecclesiam erigere et Episcopum, ... qui lingvam dictae nationis sciret," dare¹⁾) Magnum fuisse autem numerum horum, qui ad unionem fuere conversi, exponit ipse Pontifex in epistola data eodem anno Provinciali ord. minorum, scribens: Hi schismatici a paucis citra temporibus ad veram fidem cath. et rom. Ecclesiae unitatem sunt conversi, seu ut asserit minister prov. ord. minorum a viginti annis citra fere quinquaginta milia hominum parvulis et mulieribus exceptis, ad eandem fidem cath. ac ejusdem romanae Ecclesiae unitatem fuerunt conversi.²⁾...

Perstisset autem has graecas Ecclesias in unione cum s. Sede etiam posteriori ab hinc tempore monumenta sat clare demonstrant. Nec officit quidquam quod Marmatiensis monasterii patroni pro privilegialibus litteris anno 1391-o ad Antonium Patriarcham Constantinopolitanum recurrerint, dictus enim Antonius cum s. rom. Ecclesia unionem fovebat et incolae provinciarum Daciae et Illyricii, quamvis hae provinciae jure patriarchali e cathedra Petri in Patriarchas derivato ad sedem spectarent constantinopolitanam, cum rom. Ecclesia erant uniti, et graeca fides, quae in illis privilegialibus per regem Hungariae Uladislaum confirmatis occurrit, non schisma, sed ipsum ritum et disciplinam graecam significat;³⁾ alioquin Uladisiaus, qua catholicus Hungariae rex confirmare non potuisset. In partibus Hungariae, et specialiter in comitatu Marmatiensi et in territorio Muncaciensi seculo jam XV-o magnus numerus exstiterat unitorum. His adnumerantur tempore Joannis Corvini in partibus Transylvaniensibus plusquam 30 unitorum millia..

Eo facilius demonstrari potest romenorum sive valachorum cum s. matre rom. Ecclesia unio in reliquis antiquae Daciae provinciis. In transdanubianis enim seculo XIII, quo schisma Graecorum maximae grassabatur Joannitus rex romenorum (vel Romano-bulgarorum) adeo arctam cum rom. Ecclesia fovebat unionem, ut nullis Graecorum promissis eo

²⁾ Ibid. p. 102.

³⁾ Timoth. Cipariu l. c. p. 6. ex hist. Fleuri l. 97. §. 14.

câtu prin neci o promisiune a Greciloru nu s'a potutu aduce acolo, că se scada de la credint'ia catolica, ce'a ce se pôte cunóisce din epistol'a aceluiasi Ioanitiu scrisa la Innocentiu III (1198—1218), că dîce adeca Ioanitiu: „Déca a ajunsu la orechiele Greciloru că asi fi tramisu nuncii la voi, au venit soli de la imperatulu si de la patriarchu cu mandatulu de a-mi dîce: „*Intârcete la noi, că te vomu coronă de imperatu si-ti vomu dă patriarchu, fara de cari demnitati nu pôte stă domni'a ta.* „*Dar eu am respinsu ofertulu, pentru ca dorescu a fi sierbulu s. Petru si alu santidadei Tale;* pentru ace'a am tramisu la tene pre Archiepiscopulu mieu cu bani sigilati, am tramisu si vase, vestimente de metasa, céra, cali si muli, că se aretu in câtu te venerezu.“

La epistol'a acést'a sumulu Pontifice Innocentiu III respusne urmatóriele: „*Audîndu noi cumca strabunii tei si-au trasu originea de la sement'ia vitiei celei nobile a Romei, st tu generositatea sangelui si afectulu sincerei devotioni, cu care te porti facia de scaunulu apostolicu, că si cu dreptu eredatoriu le tragi de la acel'i'a, ne amu propusu de multu a te cercá prin scrisori si prin nuncii . . . Deci că se ajutamu popöreloru Valachilor, atâtu in cele susfetesci, câtu si in cele tempurale, cu auctoritatea aceluia, carele a unsu pre Davidu prin man'a lui Samuele, te constituimu pre tene de rege prin legatulu nostru Cardinalulu Leone, transmitemu sceptru si corona, cari-ti-le vá dă tîe in numele nostru si vá primí juramentulu teu, că tu si supusii tei veti remané sub ascultarea besericei romane.*“ Ci si alti trei predecesori ai lui Ioanitiu au fostu unsi de regi prin Pontificele romanu¹⁾

Considerandu dreptu ace'a dupa cuvenintia cele produse pana aci, se aréta preste indoïela, cumca strabunii nostri de la tempulu, de candu imbracisia seră religiunea crestina, pana

¹⁾ Tim. Cipariu l. c, p. 7. Confr. etiam animadvers. in Dissertat. Hallens. tit. Erweis dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind. Damasc. Bozinka. Edit. Pestin. 1827. p. 27. Beser.

adduci posset, quo minus a cath. fide descisceret; quod ex ejusdem Joanniti ad Innocentium III (1198—1218) scripta epistola colligitur; dicit namque Joannitus: „Ubi ad Graecorum aures pervenit me ad vos nuncios misisse, adfuerunt ab imperatore et patriarcha legati mihi dicere jussi: „*Ad nos convertere, imperatorem te coronabimus et patriarcham dabimus, sine quibus dignitatibus regnum tuum stare nequit*“ *Ego vero oblata respui, quia servus. s. Petri et sanctitatis tuae esse cupio; hinc misi ad te Archiepiscopum meum cum pecunia signata, misi etiam vasa, vestes sericas, ceram, equos et mulos, ut quantum te verear, probarem.*“

Ad hanc epistolam summus Pontifex Innocentius III. sequentia respondit: „*Nos auditio quod de nobilis stirpis Romae prosapia progenitores tui originem traxerint, et tu ab eis sanguinis generositatem traxeris, et sincerae devotionis affectum, quem ad apostolicam sedem geris, quasi haereditario jure, jam pridem te proposuimus litteris et nunciis visitare...* Ut populis Valachorum tam in spiritualibus quam et temporalibus consulamus, illius auctoritate, qui Davidem unxit per manum Samuelis, te regem eorum opera Cardinalis Leonis legati nostri constituimus, mittimus sceptrum et coronam, quae nostro nomine tibi dabit, ac iuramentum tuum accipiet, te subditosque tuos in obsequio romenae Ecclesiae perseveraturos.“ Sed etiam alii tres Joannitii praedecessores per Romanum Pontificem in reges uncti sunt.¹⁾

Rite perpensis itaque his, quae hucusque in medium adtulimus, extra dubium ponitur proavos nostros a tempore, quo christianam amplexi fuere religionem ad tempora us-

orthodox rom. l. c. an. 1877. fasc. 1—5 e gestis Joannit. III. profert sequentia: „Petisti vero humiliter ut coronam tibi Ecclesia rom. concederet sicut illusris. Dr. J. Ardeleanu o. c. p. 160,

la tempulu lui Fotiu, si prin urmare pana la seclulu X au remasu in uniune cu s. m. beseric'a, si neci cu supravenirea schismei lui Fotiu nu s'au substrasu cu totulu de la supunerea besericei romane, ci pre cumu in partile Panoniei asia si in cele transdanubiane au pestratu uniunea cu beseric'a romana, de si provinciele Daciei vechie, in cari locuia natiunea romanésca din impreuna cu altele, in scholiulu alaturat la canonulu calcedonénu se declara supuse episcopului constantinopolitanu.

Cu atâtu mai usioru se pote demustrá dependenti'a besericei natiunali romanesci de la s. m. beseric'a in partile de incóce de Dunare, adeca in Valachi'a si Moldavi'a sau in regatulu de adi alu Romaniei, unde in tempulu urmatoriu, in seclulu XIV, XV si XVI au remasu prea multe monumeante despre legatur'a gentei acesteia cu s. m. beseric'a rom. Caci de si din seclulu XI si XII nu au remasu asia multe urme positive, totusi adeverulu stă cu taria; pentru că suntu alte documente neindoióse, din cari se vede că sar' poté deduce invederatu, cumca uniunea cu s. m. beseric'a rom. neci in tempulu, din care se paru a lipsi documentele, nu a fostu intrerupta cu totulu. Asia intre altele ecsiste epistol'a lui Ioane XXII scrisa lui Basarabu principelui transalpinu la an. 1327, care conține urmatoriele: „Avemu incredere ne indoita despre nobilitatea ta, că tu, că principe *catolicu* si erbindu lui Domnedieu, si cu succesu fiindu intru ajutoriu scaunului apostolicu te areti, pre cumu cu bucuria amu intielesu din marturie demne de tóta credinti'a, columna inmobile, turnu alu tariei si devotiunei intru aperarea credintiei, si cu zelu speciale muru alu neobositei promptitudini.“¹⁾

Mai totu de ace'asi valore e si episol'a lui Urbanu V (1362—1370) si Gregoriu XI (1370—1378) scrisa la principii Moldaviei, in cari celu de antanin lauda pre principes'a Clara pentru uniunea cu beseric'a rom. In acést'a uniune erá si principele Ladislau, caruia i-gratuléza Gregoriu XI

¹⁾ Dr. J. Ardeleanu o. c. p. 43 et. 96.

que Photii adeoque ad seculum usque X-um in unione cum s. m. rom. Ecclesia permansisse et nec superveniente schismate Photii ab obedientia rom. Ecclesiae omni e parte avulsos fuisse, sed prouti in partibus Pannoniae sic etiam transdanubianis unionem cum s. m. Ecclesia fuisse, quamvis provinciae Daciae antiquae, quas romanica una cum aliis inhabitabat natio, in scholio canoni chalcedonensi adjecto constantinopolitano subditae declarentur Episcopo.

Eo facilius demonstrari potest romanicae nationalis Ecclesiae a s. m. Ecclesia dependentia in partibus cisdanubianis, Valaciha nempe et Moldavia sive hodierno Romaniae regato, ubi tempore subsequo, seculo nempe XIV-o, XV-o et XVI-o permulta supersunt monumenta de hujus gentis cum s. m. rom. Ecclesia conjunctione. Nam etiamsi seculi XI-i et XII-i positiva haud multa remanserint vestigia, veritas tamen infirmari non potest; exstant namque alia indubitata documenta, e quibus sat clare deduci posse videtur, unionem cum s. m. r. Ecclesia nec illo tempore, quo documenta deesse videntur, prorsus interruptam fuisse. Sic inter alia exstat epistola Joannis XXII. anno 1327 Basarabae Transalpino Vojvodae scripta, quae habet sequentia: „Indubitatum gerimus de tua nobilitate fiduciam, quod tamquam princeps devotus *catholicus* Deo et apostolicae sedi favorabiliter assistens, te redditis, prout fidei testimonio laetanter perceperimus, ad sustentationem orthodoxae fidei velut columnam immobilem, turim fortitudinis et devotionis propugnaculum studio promptitudinis indefessae.¹⁾

Ejusdam fere valoris et etiam epistola Urbani V-i (1362—1370) et Gregorii XI-i (1370—1378) ad Moldovachiae principes scripta, in qua primus Claram principissam laudat propter unionem cum s. r. Ecclesia. In hac unione erat etiam Ladislaus princeps, cui Gregorius XI gra-

¹⁾ Dr. J. Ardeleanu o. c. p. 43 et 96.

pentru uniunea facuta cu beseric'a romana.¹⁾ Despre uniunea acestui'a cu s. beseric'a rom. cu doi ani mai nainte asia scrie Urbanu V in epistol'a catra Archiepiscopulu de Praga : „Nobilele barbatu Laczko ducele Moldaviei, alu partiloru seau alu natiunei valachice ne-a facutu cunoscutu . . . cumca elu si poporulu lui, alu ducatului seau alu pamentului Moldaviei, de si se lauda cu numele de crestinu, totusi eli si stramosii loru au fostu si suntu pana acumu schismatici, ci indemnati de predicationile si invetiaturele unor'a dintre fratii minoriti voescu a abnegá tota schism'a, si a marturisi sant'a credintia catolica, care o tiene beseric'a catolica.“²⁾ Éra cuprinsulu epistolei gratulatòrie a lui Gregoriu XI este urmatoriu : „Iubitului filiu, nobilelui barbatu Laczko, Duceiui Moldovénu, mantuire si c. a. Amu primitu cu bucuria scrisori'a nobilitatei tale, la cuprinsulu careia respundemus prin cele de facia, că : pre cumu-ti gratulamu in Domnulu pentru intorcerea ta la credint'a catolica si pentru supunerea s. m. besericei romane, magistrei toturor credintiosilor, si pentru perseverant'a ta cea buna, asia sentim dorere pentru impietritrea muierei tale, care remane in erorii de mai'nante, si sperandu că tu cu admonitiunile tale cele salutarie si contenue si cu ecsemplele fidelitatei preastralucite si sincere, o vei intorce pre ea la credint'a si supunerea preatinsa, nu avemu intentiune a te face se o dimitti pre ace'a ori si candu, ci se ffi cu grigia, nu cumva pentru conlocuirea imprumutata cu dins'a, se ffi oresicumu sedusu de ea si se te retragi de la propusurile tale cele sante, si de la marturisirea, care ai facutu-o besericei atinse (ce de parte se fia), ci se sporesci totu de un'a in acelea spre mantuirea sufletului teu si spre ecsemplulu indemnatoriu altor'a.“³⁾

Cerendu dupa ace'a in seculu XV (1476) Stefanu Voivodulu Moldaviei si Petru Episcopulu iubileu, Sicstu IV (in an. urm. 1477) concede nu mumai iubileu, ci si numesce pre

¹⁾ Beiträge zu einer statistisch historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau. — Andr. Wolf. Hermanstadt. 1805. p. 165. T. I. et p. 7--8, T. II ex annal. eccles. Raynaldi XVI, n. 7.

tulatur propter initam cum r. Ecclesia unionem.¹⁾ De hujus enim cum s. m. Ecclesia unione duobus jam antea annis Urbanus V. in epistola Archiepiscopo Pragensi scribit: „Nobilis vir Laczko dux Moldaviensis, partium seu nationis Walachiae nobis... notificare curavit, quod ipse et suus populus ducatus seu terrae Moldaviensis, licet christianitatis nomine gloriantur, tamen ipsi et eorum progenitores schismatici fuerunt hactenus et existunt, sed quorundam fratribus minorum praedicationibus et doctrinis inducti abnegare volunt omne schisma profiterique sanctam fidem quam cath. tenet Ecclesia.“²⁾ Gratulatoriae vero Gregorii XI epistolae tenor est sequens: „Dilecto filio nobili viro Laczkonii Duci Moldaviensi salutem etc...: Litteras tuae nobilitatis grataanter accepimus, ad quarum contenta praesentibus respondemus, quod sicut de tua conversione ad cath. fidem et obedientiam sacrosanctae rom. Ecclesiae matris et magistrae cunctorum fidelium et tua bona perseverantia in Domino gratulamur, ita de tuae uxoris, quae in prioribus erroribus permanet, pertinacia condolemus: Sperantesque quod tu salutaribus et sedulis monitis tuaeque praeclarae ac sincerae fidelitatis exemplis ad praefatam fidem et obedientiam convertas eandem, te non intendimus cogere ad eam quocumque tempore dimittendam; sed caute caveas, ne propter mutuam cohabitationem ipsius uxoris ab ea quomodolibet seducaris et a tuis sanctis proposito et professione, quam fecisti dictae Ecclesiae retraharis (quod absit,) sed in eis semper proficias ad tuae salutem animae et exemplum invitabile aliorum.“³⁾

Seculo dein XV-o (1476) potentibus Stephano Woyvoda Moldaviae et Petro Episcopo jubilaeum, Sixtus IV (anno sequenti 1477) non solum jubilaeum concedit, sed Stephanum

p. 485 et 512 nr. 22.

²⁾ Dr. J. Ardeleanu o. c. p. 99.

³⁾ Andr. Wolf. o. c. T. II. p. 8.

Stefanu filiu iubitu alu seu, barbatu nobile si adeveratu atletu alu credintiei crestine.¹⁾ Totu acestu Stefanu tramise din spoliele luate dela Turci o parte sumului Pontifice, éra o parte regilor Ungariei si Poloniei. Cumca la inceputul secolului XVI nu numai Stefanu alu Moldaviei, ci si Basarabu Voivodulu Cisalpiniei si alti magnati si principi impreuna cu supusii sei au fostu uniti pentru totu de un'a cu s. scaunu si cu beseric'a rom. se vede apriatu din epistol'a lui Leone X. tramisa la acesti principi la an. 1519, unde Pontificale scrie urmatoriele: „Ne-a referatu noue Antoniu Paicalas nunțiulu si oratoriulu vostru că voi fórte doriti si poftiti, adeca tu filiile Basarabu si filii tei iubiti Teodosiu si Petru, si descendantii tei, si tu filiile Stefane si filii tei, că, déca sar' intemplá se te casatoresci si se aibi fili si sî descendantii de impreuna cu supusii vostri, se fiti pururea uniti cu noi si cu santu scaunulu acest'a cu beseric'a romana, apromíténdu că voi si filii si supusii vostri veti ecspune tóte aveurile vóstre si sangele si chiaru viati'a pentru credinti'a in Chrístosu. Unírea acést'a facuta cu beseric'a romana dupa diumetatea acestui seclu o pestrara si succesorii lui Stefanu; caci Iuliu II la anulu 1509 iu epistola tramisa regelui Poloniei pre Ioane Bogdaninu principele Moldaviei lu numesce filiu iubitu, érâ Piu IV la an. 1561 nu numai indémna pre Alecsandru principele Moldaviei că se tramita oratori la conciliulu tridentinu, ci-i inparte si mantuirea si benecuventarea apostolica, ce'a ce nu s'au indatenatu a im-partí Pontificii rom. omului necatolicu.²⁾ Istory'a aréta că si mai nainte, in secolul XV, poporele natiunei romane erau intarite in unire, caci la conciliulu florentin oratorii principiloru loru si Archiepiscopulu Damianu ... cu presbiterulu Constantinu au fostu de facia si au subscrisu in numele intregei natiuni romanesci.³⁾

Apoi Sicstu V. la an. 1586 recomendandu regelui Poloniei pre Petru principele Valachiei lu-numesce filiu iubitu,

¹⁾ Dr. I. Ardeleanu o. c. p. 104.

²⁾ L. c. p. 105.

etiam dilectum filium suum, nobilem virum et verum christiane fidei athletam vocat.¹⁾ Idem Stephanus Moldaviae princeps spoliorum de Turcis reportatorum partem summo Pontifici, partem vero regibus Hungariae et Poloniae submisit. Fuisse vero initio seculi XVI non solum Stephanum Moldaviae sed etiam Basarabam Cisalpinae Woyvodam et alios magnates et princeps una cum subditis suis cum s. sede et rom. Ecclesia perpetuo conjunctos, clare patet ex epistola Leonis X anno 1519 ad eosdem principes missa, ubi Pontifex sequentia scribit: „Antonius Paicalas nuntius et orator vester nobis exposuit, summopere vos appetere et desiderare et vos videlicet te, fili Bassaraba, et dilectos filios Theodosium et Petrum filios et descendentes tuos, ac te fili Stephane, et filios tuos, si contingat, te matrimonium contrahere et filios suscipere, ac etiam descendentes tuos una cum subditis vestris nobiscum et hac sancta sede Rom. Ecclesia perpetuo foedere conjuncti sitis, policentes vos ac filios et subditos vestros pro fide Christi facultates omnes ac sanguinem et vitam quoque ipsam exposituros....“ Hanc initam cum s. m. Ecclesia unionem post dimidium hujus seculi Stephani successores quoque fovebant; Julius namque II anno jam 1509 in epistola regi Poloniae missa Joannem Bogdaninum Moldaviae principem dilectum filium vocat, Pius vero IV anno 1561. Alexandrum Moldaviae principem non solum hortatur ut ad concilium tridentinum oratores mittat, verum etiam salutem et apostolicam impertit benedictionem, quam Pontifices rom. homini acatholico imperire non solent.²⁾ Sed etiam antea, seculo XIV-o romanicae nationis populos in unione confirmatos fuisse constat ex historia concilii florentini, in quo principum eorum oratores et Archiepiscopus Daminnus... cum uno archipraesbytero Constantino totius gentis romanicae nomine adfuerunt et subscriperunt.³⁾

Sixtus dein V a. 1586 Petrum Valachiae principem regi Poloniae commendans, „dilectum filium, virum catholi-

³⁾ Tim. Cipariu l. c. p. 6. et Bas. Ratiu ist. bes. p. 230—231 conf. et conc. provinc. I. T. I. c. I.

barbatu catolicu, legatu forte strinsu cu s. scaunu. Éra la an. 1588 principale Moldaviei Petru aretandu supunere Pontificelui rom. si multiamindu-i pentru scrisóriile tramise, aréta côte a facutu in tier'a sa pentru inaintarea credintie catolice, si Gregoriu metropolitulu Sucevei si a tóta Moldavi'a, dovedindu supunere si devotiune sumului Pontifice, spune côte a facutu si vá se mai faca principale pentru de a reduce popórele sale la credint'a strabuna.¹⁾ Cu ace'asi emulatiune desudara in intarirea uniunei si in anulu urmatoriu 1589, si atâtu principale insusi, câtu si metropolitulu si celu alaltu clerus aretara supunere sumului Pontifice suplicandu că se fia intru ajutoriu starei celei asuprute a provinciei inundate de turci.²⁾ Acestor'a respundiendu-le Sicstu V. gratuléza episcopiloru Moldaviei pentru propusulu loru celu santu de a reduce pre popórele loru concrediute la uniune, éra Urbanu VII intaresce in propusulu de a merge la Rom'a pre principale Moldaviei, pre care-lu numesce filiu iubitu in Christosu.³⁾

Din cele produse pana aci e aretatu asia dara apriatu, cumca beseric'a particulara a romaniloru si pre tempulu de dupa Fotiu nu numai au recunoscutu primatulu Pontificiloru romani, ci au si conservatu neclintita credint'a despre acel'a in cele mai multe parti ale Daciei vechie, si cu tóte că sementi'a acést'a a suferit u nenumerate injurie de ale tempuriloru, agitata adeseori, adamanita si solicitata spre defecțiune de Greci, Rasciani, Rusi si de altii — totusi nu a cadiutu neci o data cu totulu de la credint'a catolica si de la uniune cu s. m. beseric'a romana; nici nu s'ar' poté asemná tempulu, candu se se póta díce că uniunea a fostu intrerupta cu totulu. Că, de si dupa marturirea istoriei, Grecii reintorsi dela Florenti'a — trasi érasi la cadere prin Marculu Efes. de la uniunea subscrisa la Florenti'a, — cu techne diferite semenau ura catra beserica prin misiunarii sei veniti neintreruptu de la Fanaru, si pervaiganu prin tie-

¹⁾ Dr. I. Ardeleanu o. c. p. 106 Confess. Orthodox. proefat, V. §. 11.

cum cum s. Sede conjunctissimum[“] dicit. Anno vero 1588 Petrus Moldaviae princeps exhibita summo Pontifici obedientia gratiasque reddens de litteris ad se datis significat, quae ad provehendam fidem cath. in sua ditione egerit et Gregorius Mohila Soczaviensis totiusque Moldaviae metropolita summo Pontifici devotionem et obedientiam exhibens pariter significat, quae princeps ad reducendas gentes suas ad *avitam* fidem magnifice praestiterit et praestiturus sit.¹⁾ Pari aemulatione desudarunt in fovenda unione anno sequenti 1589, et tam princeps ipse, quam etiam metropolita et reliquus clerus summo Pontifici obedientiam exhibuerunt supplicantes ut attritis ipsorum provinciae a Turcis invasae rebus praesto esse velit.²⁾ Quibus cum responderet Sixtus V gratulatur Episcopis Moldaviae de sancto ipsorum consilio populos eis concreditos ad unionem reducendi, Urbanus vero VII principem Moldaviae, quem dilectum in Christo filium appellat, in pio Romam veniendi consilio confirmat.³⁾

Palam conficitur itaque his, quae hucusque in medium prolata sunt, romenorum particularem Ecclesiam etiam tempore post Photium rom. Pontificum primatum non solum agnoscisse verum etiam fidem circa illum in pluribus antiquae Dacie partibus inconcussam conservasse, et, quamvis innumeras temporum perpessa injurias, et a Graecis Rascianis, Russis et aliis persaepe agitata, electa et ad defectionem solicitata propago haec fuerit, nunquam tamen a fide catolica et ab unione cum. s. matre romana Ecclesia omnino descivisse; nec assignari posset tempus quo unio omni e parte interrupta dicenda esset. Quamvis enim historia teste Graeci a Florentia reversi et per Marcum Ephes. ab unione Florentiae subscripta iterum ad defectionem ducti per missionarios suos, — qui indesinenter a Phanaro adventantes nostras regiones pervagabant, et variis technis odium erga rom. Ecclesiam disseminabant, — ad fovendum schisma

²⁾ Ibid p. 107.

³⁾ Ibid. p. 108.

nuturele nóstre nu incetau a intarí totu mai tare schism'a intre ai nostri, totusi nu au potutu duce lucrulu neci o data acolo, că popórele natiunei romaneschi se-si uite cu totulu in tóte provinciele locuite de ele de adeverat'a credintia catolica, pre care a tienutu-o totu de-un'a beseric'a Romana, si de originea sa, care dupa cumu dîce si Pontificele Innocentiu III in epistol'a catra Ioanitiu — si-o tragu de la sementi'a Urbei Rom'a.

Dar cu tóte aceste are de a deplange totusi natiunea acést'a multe urmari triste pana in díilele nóstre atâtu in respectu eu puritatea limbei, cătu si facia cu alte lucruri omenesci — casiunate din nesuintiele Greciloru si ale Slaviloru, cari pre intrecute se incercau a-o adamani la schisma. Caci in acele provincie si regiuni, cari suntu invecinate de Greci si de Slavi, seau in cari poporulu natiunei romaneschi, de si imprastiatu, locui'a totusi mestecatu cu eli, au remasu aduncu infipte urmele suprematiei Greciloru, Rascianiloru si Rusiloru¹⁾ inca si din tempulu, carele precese conciliului florentinu. Ca de la tempulu, de candu schism'a fotiana si-a aflatu in oriente sectatori, alu caroru numera cu resuscitarea desbinarei prin Leone Isaurulu si mai alesu prin Michaele Cerulariu — crescea totu mai tare, — nu intrelasau neci-o insielatiune, cu care se instraineze atâtu pre principi, cătu si pre poporulu natiunei romaneschi de la s. m. beseric'a romana, infectandu-i cu veninulu schismei prin misiunari si preoti greci si slavi tramisi la eli.

De aci urmà cà inca la a. 1401. Iuga principale Mol-daviei fundandu archiepiscopatu a primitu nu numai preoti de natiunea slavica ci si carti scrise in limb'a slavica de la metropolitulu ocridénu; éra patriarchulu constantinopolitanu i-tramisese si profesori, cari se propuna scientiele teologice slavonesce si grecesce²⁾)

¹⁾ Petr. Maior. ist. p. incep. rom. p. 330. G. Sincai Chronic. an. 1202. Bas. Maniu hist. crit. lit. p. 586—587. Foi'a Gazet. Trans. 1844 nr. 24. Tim. Cipariu analect. et Aaron Pumnulu. Lept. 22, 26 etc.

nostros magis magisque inducere non desinerent, rem tamen nunquam eo adducere potuerunt, ut romanicae nationis populi in omnibus, quas inhabitabant provinciis verae catholicae fidei, quam Romana semper tenuit Ecclesia, et originis suae quam, — quemadmodum etiam Innocentius III. Pontifex in epistola ad Joannitium dicit — ab urbis Romae prosapia trahunt, omni ex parte oblivia sicerentur.

Multa attamen conaminum Graecorum et Slavorum, qui pari aemulatione ad schisma alliciebant, nostris adhuc diebus tristia tum respectu puritatis linguae, tum alia ad humanas res habita ratione redolet haec propago vestigia. In illis namque provinciis et regionibus, quae Graecis et Slavis sunt viciniores, vel vero quas romanicae nationis populus, quamvis sparsim, promiscuae tamen cum illis inhabitat, alte infixa remanserunt vestigia¹⁾ suprematiae Graecorum Rascianorum et Russorum vel ex eo tempore, quod florentino jam praecesserat concilio. A tempore namque quo Photianum schisma sectatores nactum est in oriente, quorum numerus dissidio per Leonem Isaurum praesertim vero per Michaelem Caerularium resuscitato magis magisque augebatur, nullum intermisserunt dolum, quo romanicae nationis tam principes quam populum per missionarios sacerdotesque graecos et slavos illis datos a s. matre alienarent Ecclesia schismatisque veneno imbuerent.

Hinc factum est, ut anno jam 1041 Juga Moldaviae princeps, quum archiepiscopatum fundaret a metropolita achridensi non solum sacerdotes slavicae nationis verum etiam libros veteri slavica exaratos lingua acciperet; sed et Constantinopolis patriarcha ei professores, qui theologicas scienitas slavice et grecce traderent, mitteret.²⁾

²⁾ C. Revist. rom. p. 406, 408, 420. Andreas Wolf o. c. I p 141—142. Elemanta lingv. dacorum. Sam. Klain de Sád, edit Vindob. 1780 praeaf.

Deci déca inainte de conciliulu florentinu pana la atât'a ajunsese lucrulu, că popórele natiunei romanesci se fia silite a folosí carti grecesci si slavonesci in besericel sale si sortea loru a si-o concrede preotiloru greci si slavi, ce era de a tiené despre sortea loru dupa conciliulu florentinu, in templu, candu principii si primorii cu diferite artificie la atât'a s'au adusu prin schismatici, că lapedandu cartile scrise cu litere latine, cu cari se folosisera pana la conciliulu florentinu,¹⁾ se primésca in totu loculu carti tiparite in limb'a slavica? Ce? Candu, prin schismatici, cari avendu de premergatoriu pre Teoctistu Archiepiscopulu Bulgariloru si invetiacelu alu lui Marcu Efes, nu incetau prin diferite silintie si pr.n midilócele cele mai aspre a-i spariá si a-i instrainá dela s. m. beserica, — si popórele se insielau cu atât'a perfidia, in câtu se cugete că voru aduce sacrificiu lui Domnedien, déca voru arde cartile scrise cu litere latine? Că dupa marturisirea lui Petru Maioru celebrului istoricu alu nostru, — pre cumu la Judei credeau că vá fi ajunsu de anatema celu care aru tiené pre langa sene pane dospita in dílele azimelor, asia si poporulu acest'a, credea că vá fi ec-scomunicatu, déca vá conservá la sene carti scrise cu litere latine.²⁾

Dar' Domnulu Christosu, carele a fundatu pre Petru un'a bezerica, — nu a lasatu se precumpanésca silintiele aceste in contra credintiei catolice, si aseclii lui Marcu efesinu nu au potutu neci cu aceste se induca pre poporulu natiunei romanesci la ura catra s. m. beserica si se-lu instraineze de la uniune in tóte provinciele. Că de si la incercarile acestea ale Greciloru, cari inundara cu negure dese

¹⁾ Balugyánski hist. p. 329 n. d) „Kantemir szerint a florentiai zsinattól kezdve többnyire illyr papjaik voltak az oláhoknak, kik oláhul nem tudván, a népnek sikeres oktatását nem adhatták. etc. Auctor adnotat. ad statistic. Schwartneri, p. 6. „Régentén 1439. esztendő előtt az oláhok római betükkel éltek. Midón ezen tájban a görögök a florentiai zsinatnak végzéseit be nem fogadnák, tartván attól, hogy az oláhok eredetükre nézve a rómaiakkal való atyafiság tekintetéből könnyen azokhoz vallhatnak magokat, Markus Eph-

Si itaque ante concilium florentinum eo adducta est res, ut romanicae nationis populi libros graecos et slavicos in Ecclesiis suis adhibere sortemque suam graecis slavicisque committere sacerdotibus cogerentur, quid de sorte eorum tenendum erat post concilium florentinum, tempore, quo principes et primores per schismaticos variis artibus eo adducti sunt, ut rejectis latino charactere scriptis libris, quibus ad florentinum usque concilium usi fuere,¹⁾ slavici idiomatis et slavicis characteribus impressos libros ubique reciperent? Quid? Dum per schismaticos, — qui duce Theoc-tisto Bulgarorum A.-episcopo et Marci Ephes. discipulo, variis conaminibus severioribusque mediis deterrere et ab unione cum s. matre Ecclesia abalienare non desinebant — tanta perfidia fallerentur populi, ut in comburendis latino charactere exaratis libris Deo se sacrificium oblataros arbitrarentur? Teste enim Petro Maior celeberrimo historico nostro — quemadmodum inter Hebraeos anathemate percutsum credebant quemque, qui in diebus azymorum fermentatum panem penes se haberet, ita etiam hic populus se se excommunicatum iri credebat si latino charactere exaratos libros apud se conservaverit.²⁾

At Christus Dominus, qui unam super Petrum fundaverat Ecclesiam, non sivit ista conamina adversus fidem cath. praevalere et Marci Ephes. asseclae nec his populum rom. nationis in odium s. matris Ecclesiae inducere et ab unione in omnibus provinciis abalienare potuerant. Quamvis enim his Graecorum conaminibus, quae densis ignorantiae tenebris obruere rom. nationis populum, alia quoque innu-

zusi érsek és Theoktistus bolgár, arra birták az oláh fejedelmeket, hogy római betűk helyett cyrillus betűk. az anyja nyelv helyett pedig a templomban az orosz nyelvet vennék be.“ Confr. etiam Ignat. de Luca Geograph. Bukov. T. I. p. 325. et Revist. rom. I. c. p. 420. Tim. Cipariu Act. et fragm. p. 2.

²⁾ Confr. Traducat. memor. dac. in magazin. istor. p. 364. et Toma Floriton. Starea de acumu a principat. Romania si Moldov. p. 46 88.

ale ignorantiei pre poporulu natiunei romanesci, se mai alaturara si alte nenumerate rele,¹⁾ pre cari a le amintí aci neci nu ar' fi oportunu, neci nu le amu poté atinge fara caresi-va afectu de dorere²⁾ voindu a spune adeverulu istoricu, — totusi unele parti ale poporului acestui'a nu au cadiutu de la credintia, ci si pre langa acele au perseverat u in uniune cu s. mam'a beserica si conservandusi alipirea si credinti'a neclatita, indata ce au potutu, s'au si apucatu a-o re'nnoi si solemnu a-o marturisí in sinode provinciali si a-o apromite santei mame beserici.

Coadunandu-se spre scopulu acest'a Teofilu Episcopulu besericei romanesci din partile transilvane si in comitatele tienatorie de acésta beserica de impreuna cu totu clerulu acestei beserici in sinodu generale la 21 martiu an. 1697 in Alb'a-Iuli'a, se declara cu unu consensu unanimu de re-uniti cu beseric'a romano-catolica, „*admitendu, marturisindu si crediendu tóte, căte le admite, profeséza si crede ace'a,*“ — dar' mai cu séma cele patru puncte, dintre cari celu de antanu este: „*Recunoscemu cumca Pontificele romanu este capulu vediutu alu intregei beserici a lui Christosu.*³⁾

Credinti'a acést'a marturisita solemnu prin Teofilu si prin clerus, o vedem re'nnoita in sinodulu generale din 5 sieptembrie 1700 la Alba-Iulia — unde urmatoriulu lui Teofilu, metropolitulu Atanasiu si intregu clerus (54 de archidiaconi cu 1563 de preoti) adunati in sinodu, au datu manifestulu besericei de ritulu grecescu din Transilvani'a si partile impreunate cu dins'a unite cu beseric'a romano-catolica, care manifestu intre altele cuprinde si urmatóriele: „*Considerandu . . . nemorírea . . . susfetului, amu legatu unire cu beseric'a romano-catolica si prin tenorea presen-teloru ne dechiaramu de membri ai aceleia admitendu tóte, marturisindu si crediendu, cari le admite, le marturisesce si le crede dins'a, mai alesu inse cele patru puncte*“ . . . *In a carui mai mare credintia si taría amu intaritu ma-*

^{1) 2)} Conf. Nic. Nilles S. J. Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani. Tom. I. oe-nipont. 1884. p. 141. et ss.

mera accesserint mala¹⁾ quorum hic meminisse nec opportunum, nec historicam veritatem exposituri sine quodam doloris affectu ea depromere possemus,²⁾ nonnullae tamen hujus populi partes a fide non defecerunt, sed in unione cum s. matre Ecclesia — his non obstantibus — perseverarunt et adhaesionem inconcussamque fidem suam conservantes, quam primum potuere, illam renovare atque solemniter in synodis provincialibus profiteri sanctaeque matri Ecclesiae spondere adorti sunt.

Hoc propositum exsecuturi Theophilus Ecclesiae romanae in partibus transylvaniensibus et eidem Ecclesiae adnexis comitatibus Episcopus et universus ejusdem Ecclesiae clerus in synodo generali coadunati Alba-Juliae 21 martii an. 1697. unanimi consensu se se Ecclesiae rom. cath. reunitos declarant „ea omnia admittentes profitentes ac credentes, quae illa admittit, profitetur ac credit“ imprimis autem illa quatuor puncta, quorum primum est. „Agnoscamus romanum Pontificem totius Ecclesiae Christi per orbem difussae caput esse visibile.“³⁾

Hanc fidem per Theophilum et clerum solemniter editam renovatam invenimus in synodo generali anni 1700 die 5 sept. Alba-Juliae, ubi Theophili successor Athanasius metropolita et universus cleris (54 archidiaconi cum 1563 sacerdotibus) in synodo congregati „manifestum“ ediderunt „Ecclesiae graeci ritus per Transylvaniam partesque eidem annexas cum Ecclesia romano-catholica“ unitae quod inter alia sequentia quoque habet: „Considerata... animae... inmortalitate cum Ecclesia rom. cat. unionem inivimus ejusdemque... commembra nos tenore praesentium declaramus omnia admittentes, profitentes ac credentes, quae illa admittit, profitetur et credit, praesertim vero illa quatuor puncta“... „In cuius majorem fidem ac robur praesens manifestum nostrum propriae manus syngrapha... communivi-

³⁾ Act et fragm. p. 81—82 in act syn. J. M. Moldovanu II. p. 115—119.

nifestulu presente alu nostru cu subscríerea manei proprie.¹⁾ Aceste'a a fostu celu mai mare sinodu a lu națiunie românesci. Afara de archidiaconi si de preoti au fostu chiamati din fiacare satu câte trei deputati laici, afara de acesti'a s'a fostu adunatu multîme de ómeni din tóte partile. Istoricii spunu cumca in un'a si ace'asi dî aru fí primitu uniunea cám la 200 000.²⁾

Restauranduse mai pre urma demnitatea metropolitana a acestei provincie de Alba-Iulia si Fagarasiu si mai radicanduse cu bul'a pontificala a scaunului apostolicu (despre restaurarea metropoliei Alba-Iuliane din 6. calende diecemvre 1853) si din gratia Maiestatei Sale, a gloriosului Domnitoru Imperatulu Austriei si Regele Ungariei Franciscu Iosefu I. pre langa cele dóue episcopate existenii inca dóue episcopate, adeca celu Gherlanu si celu Lugosianu, Archierei acestei provincie metropolitane intr'uniti cu clerulu in sinodulu celebratul la Blasius la an. 1872 declară că credint'a reprimita de mai marii loru este si credint'a loru insisi, si cumca voru perseveră in ace'a cu taria si, — urmandu in urmele sinodeloru prov. de mai nainte si ale conciliului ecum. florentinu, — in Tit. II. cap. I. recunoscu³⁾ si marturisescu: „că beserică este societatea omenilor intru-uniti prin marturisirea unei si aceleiasi credintie crestine si prin impartisirea acelor'asi s. sacamente — sub gubernarea Pontificelui romanu, urmatorulu santului Petru in primatu si a legitimitilor pastori, cari suntu episcopii uniti cu dinsulu că urmatorii Apostoliloru; si pre urm'a conciliului Vaticanu, Tit. II, cap. II — invétia si declara: că beserică Romana din dispusetiunea Domnului tiene principatulu preste tóte cele alalte beserici de potere ordenaria, si că acésta potere juredictiunale a Pontificelui romanu, care in adeveru este episcopale, este inmediata, facia de care pastorii si credintiosii de ori ce ritu si demnitate, suntu detori cu subordinatiune ierarchica si cu adeverata ascultare, atâtu fia-carele in deosebi, cătu si cu totii la olalta, nu numai in lucrurile tienă-

¹⁾ Op. supr. cit. p. 77—78, 85—87. Concil. prov. I. Tit. I. c. II.

²⁾ J. M. Moldovanu act. synod. II, p. 118—119.

*mus*¹⁾) Fuit autem haec synodus romanicae nationis maxima. Praeter archidiaconos et sacerdotes, convocati fuere e quocumque pago trini deputati laici, convenerat praeterea ex omnibus partibus multitudo hominum. Historici referunt una eademque die circa 200.000 recepisse unionem²⁾)

Restaurata tandem hujus Alba Juliensis et Fogarasiensis provinciae metropolina dignitate, erectisque penes duos jam existentes episcopatus sedis apostolicae bulla pontific. (de restauratione Metropoliae Alba Juliensis VI kalend. dec. 1853) Majestatisque Suae gloriose regnantis Austriae Imperatoris Hungariaeque Regis Francisci Josephi I. gratia duobus adhuc episcopatibus, Szamosujvariense nempe et Lugosiense, provinciae hujus metropolitanae praesules una cum clero in concilio an. 1872. Blasii celebrato fidem ab antenatis receptam suam quoque fidem esse, seque in eadem firmiter perseveraturos declarant,³⁾ et pressis priorum prov. synodorum et florentini oec. concilii vestigiis, Tit. II. cap. I. agnoscant et profitentur: „Ecclesiam esse societatem hominum unius ejusdemque fidei christiana professione eorumdemque sanctorum sacramentorum participatione conjunctorum — sub gubernio Pontificis romani s. Petri in primatu successoris, legitimorumque pastorum nempe Episcoporum cum eodem unitorum, qui successores Apostolorum sunt“ et praeeunte concilio vaticano oec. Tit. II-o cap. II-o docent et declarant: „Ecclesiam romanam disponente Domino super omnes alias ordinariae potestatis obtinere principatum et hanc rom. Pontificis jurisdictionis potestatem, quae vere episcopal is est, immediatam esse: erga qnam cujuscumque ritus et dignitatis pastores atque fideles, tam seorsum singuli, quam simul omnes, officio hierarchicae subordinationis veraeque obedientiae obstringuntur, non solum in rebus, quae ad fidem et mores, sed etiam in iis, quae ad disciplinam et

³⁾ Concil. provinc. prim. eccles. gr. rit. Alb. Juliens. et Fogarasiens. celebrat au. 1872. Tit I. cap. II in f.

tórie de credintia si de morale, ci si in acelea, cari se tienu de disciplin'a si gubernarea besericei latite in tota lumea; asia catu pazindu-se cu Pontificele romanu unitatea atatua a comuniuniei, catu si a marturisirei unei si aceleasi credintie, beseric'a lui Christosu se fia un'a turma sub unu supremu pastoriu. . . .

Si deorace Pontificele romanu dupa dreptulu divinu alu primatului apostolicu presiede besericei universali, invetiamu inca si dechiaramu ca elu este judecatorulu supremu alu credintiosiloru si ca in tote causele tienatorie de cercetare besericasca se poate recurge la judecat'a lui. Era judecat'a scaunului apostolicu, a carui auctoritate este cea mai mare, nemene nu o poate retracta neci este ciuva iertatu a judeca asupra judecatei aceleia.

Totu acest'a au repetitu-o conciliulu provinciale si sinodele diecesane tienute la anulu 1882.¹⁾)

Din cele aduse se vedese asia dara apriatu cumca beseric'a nostra particularia a conservatu credintia despre primatulu Pontificelui romanu si ca tiene si marturisesce acesta credintia pana in dilele nostre.

§. XIX. Primatulu Pontificiloru rom. cu cuventele si cu inveriatur'a Grecii nu-lu admitu si nu voiescu a-lu recunoscere, dar' totusi cu faptele se vedu a-lu comprobă si in modulu acesta eli insisi — si contradicu

Primatulu sum. Pontific. rom. pre care l-amu scosu din documentele pana aci aduse si credem ca, de-si aducandu numai pucine din nenumeratele argumente, cate se afla, pre scurtu totusi l-amu probatu de ajunsu, ce e dreptu, cu cuventulu si cu inveriatur'a proptita de diferite comentatiuni lu-nega Grecii si cele alalte popore orientali, cari de impreuna cu eli remanu alipiti de schisma, inse prin modulu de procedere in lucrurile besericesci se vedu totusi a fi necesitatii nu numai se-lu admitta, ci si prin fapta se-lu comprobe, si in modulu acesta si inveriaturei, ce se opintescu a-o marturisi si loru insisi si-contradicu.

¹⁾ Confr. conc. prov. I. T. I. c. III. in fin.

regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent; ita ut custodita cum romano Pontifice tam communionis, quam ejusdem fidei professionis unitate, Ecclesia Christi sit unus grex sub uno summo Pastore.“...

„Et quoniam divino apostolici primatus jure Rom. Pontifex universae Ecclesiae praeest, docemus et declaramus, eum esse judicem supremum fidelium, et in omnibus causis ad examen eccl. spectantibus ad ipsius posse judicium recurri. Sedis vero ap., cuius auctoritate major non est, judicium a nemine fore retractandum, neque cuiquam de ejus licere judicare judicio.“

Idem repetierunt concilium provinciale et synodi dioecesanae anno 1882 celebratae.¹⁾

Ex allatis in apricum prodit itaque Ecclesiam nostram particularem inconcussam servasse fidem circa rom. Pontificis primatum et ad nostra usque tempora hanc fidem tenere et profiteri.

§ XIX. Primatum Pontificum romanorum verbis et doctrina non admittunt et agnoscere renuunt Graeci, factis tamen illum comprobare videntur atque hac ratione sibimet ipsis ipsi contradicunt.

Primatum summorum rom. Pontificum, quem ex hucusque allatis documentis eruimus, statuimus, et ex innumeris quae exstant, paucis tantum modo argumentis currentique calamo jam probatum credimus, verbis et doctrina variis suffulta commentationibus negant quidem Graeci et illi, qui una cum iis schismati adhaerent orientales populi, at ratione tamen in ecclesiasticis procedendi rebus illum non solum admittere, verum etiam facto comprobare necessitari videntur, atque sic doctrinae, quam profiteri adnituntur et sibimet ipsis ipsi contradicunt.

¹⁾ Confr. conc. prov. I. T. I. c. III in fin.

Pentru ca déca nu ar' ecsiste neci unu primatu in beserica si nu ar' fi neci unu capu vediutu alu besericei afara de capulu celu nevediu Christosu, pre cumu dícu Grecii,¹⁾ cumu s'ar poté templá cà in definitiunea cuestiuniloru dogmatice si in deslucirea loru, pre cumu si in complanarea celoru ce se referu la disciplina, se se provóce Grecii la atare procedura, care nu e a Greciloru, ci concordéza si consuna cu credinti'a catolica? Déca Domnulu nu ar' fi intemeliat primatulu in beserica si nu ar' fi pusu capu vediutu besericei sale, de unde s'ar' fí potutu templá cá totusi se ecsiste capu vediutu in besericile schismatice, pre cumu in Rusi'a, insusi imperatulu Rusiloru si in Greci'a regele, carele seau in persóna, seau prin procuratoriulu seu supremu — nestandu-i in cale sínodulu dirigente, carele decide lucrurile eclesiastice in instanti'a suprema — ecsercita nu numai primatulu, pre cumu ecsiste acest'a in beseric'a catolica, ci atare specie de suprematia iperbolica si de supresiune preste beserica, carea intrece si prestrece tóte margirile primatului Pontificelui romanu?

Déca prepusii, cari presiedu in beserici si se dícu capetele acelor'a, (si acesti'a) aru fi de a se luá asia, pre cumu ecsplica confesiunea ortodoxa in partea I. cuest. 85, cà adeca episcopii insisi aru fi vicarii lui Christosu, si fia cari in provinci'a sa cá capete particularie, — cumu ar' fi potutu díce apostolulu cumca beseric'a este unu corpu, dícandu-se cà are mai multe capete? Cumu s'aru fi potutu templá cá in beseric'a Rusiei si a Greciei preste capetele aceste particularie se se inaltie capulu domniei civili, — imperatulu si regele?

Au dóra in beseric'a greca si in cele alalte beserici particolare din oriente institutiunea metropolitiloru, ecsarciloru, primatiloru si patriarchiloru, — de si este institutiune de origine umana, — nu are neci o specie de primatu? An nu se vede cà tîntesce la care-si-va culme, ce ecsiste in constitutiunea besericésca?

Cu acestea nu vomu a negá cà dóra in beserica nu aru ecsiste diferite graduri ierarchice de institutiune umana,

¹⁾ Orthodox. confess. P. I. qu. 85. et Andr. B. Siaguna. Com-

Si enim primatus in Ecclesia existeret nullus nullumque esset caput Ecclesiae visible praeter caput invisible Christum, prout Graeci dicunt,¹⁾ qua ratione fieri posset ut in quaestionibus dogmaticis definiendis aut dilucidandis, et in iis, quae ad disciplinam spectant complanandis ad talem proceduram provocent Graeci, quae non Graecorum, sed cath. fidei compar consonaque est dicenda? Si primatum Dominus in Ecclesia fundasset nullum, et visible caput Ecclesiae suae non constituisset, undenam factum esset, ut in Ecclesiis schismaticis caput existat tamen visible, uti in Russia imperator ipse Russorum et in Graecia rex, qui vel ipse, vel vero per suum supremum procuratorem, non obstante synodo dirigente, quae loco patriarchae negotia eccl. in suprema decidit instantia, — non solum primatum, quemadmodum in cath. existit Ecclesia, sed etiam talem hyperbolicae suprematiae et oppressionis exercet in Ecclesiam speciem, quae omnes rom. Pontificis primatus fines excedit suprascandit et transgreditur?

Si antistites, qui Ecclesiis praesunt et capita dicuntur earum (et hi) sic accipiendi essent prouti confessio orthodoxa in parte I. qu. 95 explicat, quod ipsi nempe Episcopi vicarii sint Christi, et in sua quique provincia particularia quaedam capita, quomodo dicere potuisset Apostolus Ecclesiam esse unum corpus, dum plura habere diceretur capita? Qua ratione potuisset fieri, ut in Ecclesia Russiae et Graeciae super haec particularia capita emineret caput civilis imperil — imperator et rex?

An vero in Ecclesia graeca reliquisque particularibus Ecclesiis orientalibus institutio Metropolitarum, Exarcharum, Primatum et Patriarcharum, quamvis humanae sit originis, nullam pree se fert primatus speciem? Nonne ad apicem quemdam in ecclesiastica existentem constitutione videtur tendere?

His negare nollimus existere in Ecclesia gradus hie-rarchios humanae institutionis varios, quatenus Episcopis

pendiu de dreptulu canonico. Edit. Cibin. 1868. p. 31. §. 35 et alib.
J. Papin Oriens Cath.

în câtu preste episcopi stau metropolitii, preste acést'a altii si mai pre urma in culme vedemu pusi pre patriarchi: neci nu negamu că dóra episcopiei, — fiacare in provintia sa, — nu aru fí nescarí capete particularie, in câtu adeca unulu fiacare că celu mai inaltu gubernatoriu in dieces'a sa, are plenitudenea potestatei sacre, si că atare si dreptulu de a guberná o parte anumita din beserica, adeca dieces'a sa. — Inse cene nu vede că episcopiei suntu capete nu in acelu intielesu, prin care Grecii, candu asereza acést'a, despóia beseric'a de unitate si de centrulu uuitatei, de-si marturisescu cumca beseric'a este un'a ? ¹⁾

Ci se ne apropiamu mai tare de lucru, se vedemu, câtu de evidentu-si contradicu eli insisi! Că de-si cu cuventulu nu voru se admitta primatulu, totusi, candu-i silesce necesitatea cu fapt'a alérga la dinsulu. Lasandu altele la o parte, fia de ajunsu, déca vomu fí adnotatu numai pucine, cari se dee la ivéla inconsecuenti'a Greciloru.

In limb'a nostra cea romanésca ecsiste instructiunea patriarchului Ierosolimitanu Dositeu data la anulu 1698 ²⁾ in lun'a lui januariu Archiepiscopului transilvanu Atanasius — proovediuta cu subscierea „Dositeiu din gratia lui Domnedieu patriarchu a tota Palestina“ si compusa in 22 de puncte; dintre care alu 20-le are urmatoriulu cuprinsu in limb'a rom.: „De ore ce dara, dupa fericitulu Petru intre profeti cu fostu profeti mintiunosi si intre aestoli au fostu apostoli mintiunosi, si de nevóia urméza candu certa si candu indoiri, candu la dogme si candu la neravuri, cu totu de a-dinsulu trebuie Archier'a ta dupa canónele santiloru apostoli si ale santeloru a tota lumea sinode, se stringi intr'unu anu de doue ori sinodu de alesi si intielepti, si onorati preoti, seau baremi in unu anu o data, la care sinodu, dupa inveniatur'a santei scripture si dupa canónele santeloru sinode, si dupa intocmirea santiloru parenti, se cercetezi, se iscodesci că se resipesci mechnirile si zetignirile, si se tai indoirile, si asia se aduci pacea besericiei. Èr' de se va templá

¹⁾ Confes. Orthodox. P. I. qu. 83.

praesse metropolitas, his alios et tandem in apice positos videmus patriarchas; nec inficiamur episcopos — quemque in sua provincia — particularia quaedam existere capita, quatenus unusquisque scilicet, qua supremis in sua dioecesi rector plenitudinem potestatis sacrae, et qua talis jus etiam habet regendi partem determinatam Ecclesiae id est dioecesis suam. Sed quis non videt Episcopos capita esse non eo sensu, quo Graeci id asserendo Ecclesiam unitate centroque unitatis spoliant, quamvis doceantur Ecclesiam esse unam?¹⁾

Ast accedamus propius visuri quam evidenter Graeci sibimet ipsis ipsi contradicunt? Quamquam enim verbo primatum admittere nollunt, dum necessitas urget, facto ad illum tamen confugiunt. Omissis aliis sufficiat adnotasse pauca tantummodo, quae Graecorum inconsequentiam produnt.

Exstat lingua vernacula nostra instructio Dosithaei Patriarchae hierosolymitani anno 1698 mense januario Archiepiscopo transylvaniensi Athanasio data²⁾ sequenti subscriptione: „Δοσιθεος ἐλέω Θεου πατροίσαρχης πάσῃς Παλαιστίνης“ et exarata punctis 22, quorum 20-um (in versione latina) sequentis est tenoris: „Quoniam autem secundum beatum Petrum inter Prophaetas mendaces quoque fuerunt Prophetae, et inter Apostolos mendaces extiterunt Apostoli, et necessario sequuntur tum dissidia tum dubia et quoad dogmata et quoad mores ideo, necesse est archiereiae tuae secundum ss. Apostolorum et ss. universalium synodorum canones, bis vel saltem semel per annum sedulo convocare synodus electorum et doctorum, et venerabilium praesbyterorum, in qua synodo secundum doctrinam s. scripturae et juxta canones ss. synodorum et juxta constitutionem ss. patrum, inquirendum et investigandum erit in dissipandis maestitiis et offendiculis et in dubiis rescindendis, et sic pacem adferas Ecclesiae. Si vero aliquid tale evenerit nempe grave aliquid

²⁾ Tim. Cipariu Act. si fragment. p. 240—241.

vre unu lucru, adeca-te vre o indoire cu nevoia, care vă fi preste potenția' Archieriei tale si a sinodului a-o deslegă, atuncia, au un'a de vă fi indoirea, seau mai multe, se le scrii curatu si se le dai in scire aicia la celu dupa tempuri preasantitulu metropolitu alu Ungrovlachiei; si santi'a sa cu sinodulu seu si cu celi ce se voru află aicii santi Archierei si dascali si intielepti se aiba a cercetă si a iscodă, si dupa santele pravile se aiba a deslegă indoirile, si a tramite respunsurile curatu la Archieri'a ta. Er de se voru vedé indoirile mai pre de asupra si preste alegerea parentelui Ungrovlachiei si a sinodului seu, se aibi a le tremite Archieri'a ta la Constantinopole la prea s. patriarchu, si santi'a sa cu celu mare si santu sinodu alu santiei sale, cu adeverat si fara de intardiare vă deslegă indoirile si vă tramite respunsurile cu graba la Archieri'a ta prin midiloculu parentelui Ungrovlachiei. Si ocasiunea acést'a a invetiaturei a deslegă indoirile besericiloru dintr'acóce este decisiunea aléssa a santului a tóta lumea sinodu de la Calcedon'a la canonele lui, adeca-te la alu noulea si la sieptespradiecelea, intru cari canóne facisiatu santulu sinodu graiesce: Candu se vă intemplă vre-o indoire, se se caute la sinodulu eparchiei; éra de nu se vă face deslegare indoirei la sinodulu eparchiei, se se caute la ecsarchulu ocârmuitaru, pre cumu este spre obladuirea eparchiei tale ecsarchu metropolitulu Ungrovlachiei; éra de nu se vă face deslegare neci la ecsarchulu, se aiba a se deslegă indoirile mai pre urma la patriarchulu Constantinopolei.“

Cene nu vede că si in acestu unicu documentu, produsu din cele nenumerate, se propune apriatu necesitatea ecсistentei primatului besericescu? De aci se aréta destulu de chiaru că Grecii, de-si la parere cu cuventulu si cu invetiatur'a nu voiescu a admite primatulu Pontificelui romanu, totusi candu-i silesce necesitatea alérga la dinsulu preste voi'a loru, se astringu a-i recunósce necesitatea institutiunei si a provocá la elu in modulu loru de procedura? pentru ca vedu cumca beseric'a lui Christosu nu pote se ecisia pre pamentu fara de capu vidibile.

dnbium. cuius solutio Archiereiae tuae et synodi vires exce-
dat, tunc, sive unum sive multa fuerint dubia, munde descri-
benda et hicce ad sanctificatum pro tempore futurum Ungro-
vlachiae metropolitam notificanda curabis; et sanctitati suae
una cum synodo et illis, qui ibidem adfuerint ss. Episcopi
et doctores et sapientes, inquirendum et investigandum erit,
et secundum ss. canones dubia solvenda erunt, responsaque
clara ad archiereiam tuam transmittet. Si autem dnbia su-
pra electionem (judicium, decisionem) patris Ungrovlachiae
et synodi ejus visa fuerint, haec Archiereia tua Constanti-
nopolim curabit transmitti ad s. Patriarcham, et sanctitas
sua cum sua magna sanctitatis suae s. synodo certe et sine
mora solvet dudia et responsa ad archiereiam tuam festi-
nanter transmittet via patris Ungrovlachiae. Et haec doc-
trinae occasio solvendi dubia Ecclesiarum citeriorum (hac
ex parte) est praeclarum synodi chalcedonensis decretum in
canonibus ejus, canone scilicet nono et decimo septimo in
quibus canonibus s. synodus ad fuciem (aperte) dicit: Si
quid dubium intervenierit, quaeratur apud synodum epar-
chia, si autem solutio dubii in synodo eparchiae facta non
fuerit exquiratur ab Exarcha regente, qui Exarcha quoad regen-
dam eparchiam tuam est motropolita Ungrovlachiae, et si
nec apud Exarcham solutio facta fuerit, solvenda suntu du-
bia postremo apud Patriarcham constantinopoleos. "

Quis non videt in hoc unico, quod ex innumeris cita-
vimus, ducumento, aperte proponi existentiae primatus Eccl.
necessitatem? Unde clare colligitur, quod Graeci, quamvis
ad apparentiam verbo et doctrina sua primatum Pontificis
romani admittere nollint, urgente tamen necessitate ad illum
confugiunt, inviti institutionis ejus necessitatem agnoscere,
et in sua procedendi ratione ad illum provocare urgentur?
vident enim Ecclesiam Christi sine capite visibili existere
in terris non posse.

Ecsemplulu celu mai recente despre acestu adeveru lumenemavemu in depositiunea metropolitului Serbiei Michaele, care lipsitu de scaunulu seu prin regimulu serbicu la anulu 1881, cere ajutoriulu patriarchului Constantinopolitanu, că si alu capului besericiei greco-orientali.

§. XX. Conclusiune.

Nu multe suntu cele ce le amu produsu din monumentele conservate in depositulu besericiei orientali spe intarirea credintieei despre primatulu Pontificilor rom., pentru ca scurtîmea tempului si partea oficiului nostru mai strictu, ne au facutu se punemu opului nostru capetu mai in graba, de cumu s'a cuvenit.

Dar' inainte de a ne despartî de lectoru, fia-ne iertattu a-lu face atentu aci la despartîre, se nu cugete că amu fi reu afectati facia de celi adicti besericiei greco-orientali, déca urmandu pre alti scrietori intru adstruirea primatului besericiei romane, — ni-a cautatu se scriemu asia si se facemus asemenare între episcopi si intre capulu supremu vidibile alu besericiei, carele este Pontificele romanu.

Că neci amu voitu se destremamu institutiunile besericiei orientali demne de veneratul pentru prea vechi'a loru antecitate, neci a intunecă, — că se ne folosim de cuvinte¹⁾) Preasantitulni Domnului Nostru Papa Leone XIII, carele regnéza preastralucitul — „glori'a stravechia a besericeloru“ orientali „cari au produsu lumine preastralucite de a intieleptiunei ceresci si a santitathei admirabile“ neci a disimulâ si a deprime drepturile episcopiloru, seau dóra a detrage cev'a din auctoritatea acestor'a, ci numai a demustrâ si a probâ din traditiunea si din credint'a besericiei nôstre particularie despre primatul ace'a constitutiune, ce trebue se o aiba si se o conserveze beseric'a din voi'a lui Christosu. Èr' acést'a ne amu incumetatu a o face cu atâtu mai tare, cu cătu mai usioru se se pôta cunósce, cumca beseric'a acést'a particulara a nôstra, catolica de ritu orientale, in partea

¹⁾ Allocut. d. 28. Febr. 1879.

Hujus veritatis recentissimum habemus exemplum in depositione Michaeils Serbiae Metropolitae, qui anno 1881 per regimen serbicum sede sua privatus, Patriarchae constantinopolitani — tamquam orientalis graecae Ecclesiae capitis — opem implorat.

§. XX. Conclusio.

Haud multa sunt haec, quae nos in adstruenda fide circa primatum rom. Pontificum e monumentis in orientalis Ecclesiae deposito conservatis in medium adtulimus, angustia enim temporis et strictioris offici nostri partes, citius quam decuit ad finem opusculo imponendum impellebant.

Sed antequam lectorem, dimittamus, liceat nobis hic in limine praemonere; ne nos erga graeco-orientali Ecclesiae addictos odio affectos cogitet, si alios secuti scriptores in romanae Ecclesiae primatu adstruendo, ita scribere, et comparationem inter Episcopos et supremum Ecclesiae caput visibile, qui est Pontifex romanus, instituere debuimus.

Non enim orientalis Ecclesiae instituta antiquissima vetustate veneranda destruere, nec orientalium ecclesiarum, — ut Sanctissimi Domini Nostri gloriose regnantis Papae Leonis XII utamar verbis¹⁾ „veterem gloriam, quae prae-clara coelestis sapientiae et admirabilis sanctitatis lumina protulerunt“ tenebris obvolvere, jura Episcoporum dissimulare et deprimere, aut vero horum auctoritati quidquam detrahere, sed solummodo constitutionem, quam Ecclesia ex voluntate Christi habere et conservare debet, ex traditione et fide nostrae particularis Ecclesiae circa primatum demonstrare probareque voluimus. Hoc autem eo lubentissimo facere praesumpsimus animo, quo facilius dignosci queat hanc nostram particularem romenorum Ecclesiam graeci ri-

¹⁾ Allocot. d. 28 Febr. 1879.

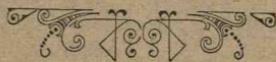
Europei orientali sierbesce catolicismului de celu mai tare pariete de aperare.

Baremi de ar' strabate acestu debile cuventu alu nostru si in anim'a celoru alalti frati ai nostri si primindu-lu cu imbraciosiare fratiésca, se cuprinda cu mentea cumca besceric'a lui Christosu fara de primatu nu pote se stee; neci se se téma pentru unitatea besericei din cauza că voru fi recunoscutu primatulu Pontificelui rom. Caci prin primatu nu se micusioréza auctoritatea singuraticilor episcopi, ci mai vîrtosu cresce, beseric'a se intaresce si sporesce din dî in dî. — Se nu-si uite de sene acesti'a, cari originea loru, de si pre nedreptulu denegata de unii, si-o tragu de la nobilea sementia a Urbei Roma, ci aducandu-si amente de cuventele santului Pavelu, carele in epistol'a la Rom. Cap. I. v. 8 scriendu, dà multiamita lui Domnedieu pentru acel'i'a, a carorou credintia se anuncia in tota lumea, se marturisésca credinti'a, pre care a tienutu-o beseric'a romana totu de-un'a si inainte de eruperea schismei si beseric'a orientale intréga.

tus catholicam in orientalis Europae plaga catholicismo esse propugnaculo fortissimo.

Utinam autem haec nostra debilis vox reliquorum quoque fratrum nostrorum penetraret animum et fraterno excipientes amplexu percipient mente sua Ecclesiam Christi sine primatu consistere non posse: nec pertimescant tantopere unitatem in Ecclesia ex eo, quod rom. Pontificis primatum agnoverint. Per primatus enim auctoritatem singulorum non minuitur auctoritas Episcoporum, sed potius augetur, Ecclesia corroboratur et in dies incrementum capit. Non obliviscantur sui hi, qui originem suam quamquam immerito a nonnullis denegatam, a nobili urbis Romae prosapia trahunt, sed memores verborum s. Pauli, qui in epist. ad Rom. c. I. n. 8. scribens, gratias agit Deo pro illis, quorum fides in universo mundo annunciatur, profiteantur fidem, quam romana semper et orientalis ante schismatis eruptionem universa tenuit Ecclesia.

Index alphabeticus personarum et locorum notabilium in hoc libro occurrentium.

A.

- Aaron frater Moysis 61.
" princeps romenus 231 (s. XVI).
Aaron Pumnulu profess. et scriptor. 262.
Abraham patr. v. foed. 85.
Achaia prov. (pars litoralis Peloponnesi) 243.
Aegyptus regio Africae 15, 39, 59, 181, 197.
Africa 183.
Agapetus PP. rom, s. VI. 15 173.
Agathangelus armen. 81.
Agatho PP. rom. s. VII. 15, 173, 189, 191, 199.
Alba-Julia s. Alb. Carolina, urbs usq. ad fin. sec. 17. residentia A-eppalis romenorum gr. rit. cath. 20. 267.
Alexandria urbs Aegypt. inf. 37, 97, 177, 211.
Alexander princeps. Moldaviae s. XVI. 259.
Alexander Siulutiu Sterca A-eppus et metrop. Alb. Jul. gr. cath. 57.
Alexius Aristenus scriptor eccl. 209.
Amantius eppus Nicopoliensis in Moesia 239.
Amorea prov. 209.
Amrus Mathaei hist. Jacobitarum 187.
Ananias 9, 37, 97.
Anastasius metropolita Moldaviae s. XVI. 233.
- Anatolius patr. const. (sec. V.) 185, 221.
Andreas ap. 35.
" Pius eppus Critensis 129.
" Pyrhus hymnogr. 21.
" Br. Siaguna metropolit. gr. or, romen. 144.
Andronicus imp. Orient. (sec. XIII) 177, 217.
Anthimus patr. const. eutychian s. VI. 173.
Antiochia urbs Syriae 23, 95, 122, 177, 181, 211, 213.
Antonius Paicalas nuncius 259.
" patr. const. s. XIV, 129, 251.
Arsenius aeppus const. 129.
" hymnograph. 21,
Asia 23, 53, 95, 99, 207,
Assemanus scriptor syriacus mronita 79.
Athanasius s. aeppus Alexandr. (sec. IV) 61, 69, 103, 223, 267, 273.
Athanasius eppus Thessalonicens in Macedonia 243.
Athanasius aeppus Alb. Juliens 32.
Athenae urbs Atticae celeberr. 209.
Augustinus Lauranu canonicus M. Varad. XIX.
Augustinus Roskovány eppus Nitiensis 45.
Aurelianus. imper. roman (sec. III) 227.

B.

Balugyánszky historiograph. hung. rut. 264.
 Barbaria (extra fines) 37.
 Barhaebreus theol. syrorum histor. 79, 197, 109, 187,
 Barlaam metrop. Alb. Juliens romen. s. XVII. 41.
 Barnabas ap. 9.
 Basarab. Math. princeps Walach. sec. XVII 33, 255, 259.
 Basilius m. XVII 69, 103, 223 239, metropolita Gorthensis
 (Gortyna urbs insul. Crete) 191, 199, 201.
 Basilius Ratiu canonicus metrop. Blasiensis 259.
 Basilius Maniu scriptor. 262.
 Bela rex Hungariae s. XIII. 249.
 Bessarion aeppus Nicaenus sec. XV. 205.
 Bessi populus Dacie antiqu. 239,
 Beveregius scriptor 221, 245.
 Bithynia Asiae provinc. 22, 39, 95.
 Blasium nunc sedes metropol. romen. gr. r. cath. 57, 261.
 Bogdanius Joann. princeps Moldav. s. XVI 259.
 Bonifacius praesbyt. interfuit conc. chalc. 185, 199.
 Britannia (vid. Englittera) prov. 39.
 Byzantium urbs 101, 173, 189, 195, 197, 207, 215, 217, 245, 263, 277.
 Byzantius hymnogr. 15, 23, 25, 217.
 Bulgari popul. slav originis 245.

C.

Caesarea urbs Cappadociae 37.
 Cappadocia prov. Asiae minoris 23, 95, 239.
 Canon. quid significat apud armenos? 51.

Canzaran specialis liber Armenor. 53, 153.
 Catholicos quid? 80.
 Clara principissa romen. s. XIV 255.
 Clemens Alexandrinus s. III. praesbyter 122.
 Clemens s. PP. rom. s. I. 67.
 " VII. PP. rom. s. XIV. 249.
 Coelestinus PP. rom. s. V. 15, 173, 175, 183, 185.
 Columna orthodoxiae epistola Leonis PP. 185, 187.
 Constantinopolis v. Byzantium.
 Constantinus m. imperator s. IV. 229, 237.
 Constantinus III imperator byz. (sec. VII.) 190.
 Constantinus IV Pogonatus imp. byz. (sec. VII.) 190.
 Constantinus archipraesbyter romen Mold. interfuit concil. florent. 259.
 Cornelius Centurio a Petro baptizatus 37, 97.
 Cosmas monachus poëta 27.
 Crete insula 191, 199, 243.
 Christophorus Angeli scriptor XX.
 Cyprianus eppus Cartagin. (sec. III) XII, XIV. 115, 211.
 Cyrillus aeppus Alexandrin. (sec. V.) 65, 71, 103, 131, 155, 183.

D.

Dacia antiqua complectens plures provincias 237, 239, 241, 243, 245, 247, 261.
 Daci popul. Dacie 239.
 Dadishous patriarch. Chaldaeorum 75, 105.
 Dagharan vid. Canzaran
 Damascenus Bozinka scriptor romen. gramm. 79.

Damasus PP. rom. s. IV. 181, 183,
197, 223.

Damianus Aeppus Moldaviae s.
XIV. 259.

Danubius fluv. 245.

Dardania prov. (pars hodiern Ser-
biae) 243, 245.

David rex Hebraeor. 257.

" Josef eppus Mossulens, 45,
179, 180, 181, 191, 225.

Dél (leg. Deal) monasterium (Va-
lach.) 33, 39.

Dionysius PP. rom sec. III. 223.

Dioscorus Alexandr. patr. mono-
physit. sec. V. 175, 185, 187,
189.

Directorium legis codex legum
eccles. ap. Romenos 177, 207.

Domnus eppus Antioch. s. III. 227.

Dositheus patriarch. hierosolymi-
tanus s. XVII. 275.

E.

Ebedieshous canonista Chaldaeo-
rum 79, 107.

Elias Damascenus 177,

Engliterra v. Britaunia.

Ephesus urbs Asiae minoris 185.

Epiphanius s. doctor eccl. s. IV.
69, 103, 129, 139.

Epiphanius Aeppus const. sec. VI.
129.

Epirus provincia occidentalis Grae-
iae 243.

Euchologium liber ritual. ap. Ro-
menos 41.

Europa 53, 99, 237, 281.

Eusebius caesariensis parens hist.
ecc. sec. III—IV. 67, 103.

Eutyches archimandrita const. mo-
nophysita s. V. 185.

Evangelium docens 33, 39, 153.

F.

Ferrarra urbs in ducatu ejusdem
nominis in Italia 203.

Flavianus s. patr. constant. (sec.
V.) 61.

Fleuri historiogr. eccles. (s. XVII)
239.

Florentia urbs Etruriae 57, 195,
203, 247, 261

Franciscus Bossi e S. J. 234

G.

Galatia prov. Asiae minoris 23, 95.

Georgius metropolit. Moldaviae s.
XVIII. 235.

Germanus patriarch. constant. s.
VIII 21, 129.

Getae popul. Thraciae penes Da-
nub. infer. 236.

Gothia provincia 239.

Graecia provinc. (Hellas) 273,

Gregorius armenor. eppus 81.
" constantinopol. (s. VI.)
189, 191.

Gregorius praesbyter interfuit conc.
V. 189.

Gregorius eppus Moldaviae (sec.
XVI.) 233.

Gregorius hyeromonachus 205.

" magnus XVII, 15, 155,
167, 169, 243, 245. (sec. VI.)

Gregorius Nazianzenus ar.-eppus
XVIII, 69, 103, 155, 219. (s. IV.)

Gregorius Nestorianor. patriarch,
75, 105.

Gregorius Nyssenus eppus 71, 100.
(sec. IV.)

Gregorius IX. PP. rom. s. XIII. 249.
" XI. " " s. XIV. 249,
255, 257.

Gregorius Habesescu exercitus
Moldaviens. generalis (Mare-
schale.) 233.

H.

- Hebrei v. Israel.
Hadrianus PP. rom. sec. VIII. 71.
193, 219.
Heraclea urbs Thraciae 213, 241.
Heraclius imperator byzantinus
(VII) 190.
Hergenröther Cardinalis S. E. R.
191.
Herodes Agrippas rex Judaeae
(41—44) 37.
Hispania provinc. 37.
Honorius PP. rom. sec. VII 190.
Hosius eppus Cordubensis s. IV.
181.
Hugo Laemer. profess. et canonici.
Vratislaviensis XVI. 205.
Hungaria regatum 247, 251.
Hierosolymae urbs metropolis Pa-
laestinae 9, 37, 69, 123, 125, 177.
Hierotheus hieromonachus (eppus
Transilvaniens) 247.

I.

- Ignatius s. s. I—II. 67, 101, 103 155
patriarch. const. sec. IV
73. 105.
Ignatius de Luca scriptor. 265.
Ilyricum provinceia ad litora or.
maris Adriatici 209, 243, 251.
Innocentius I. PP. rom. s. V. 234.
III " sec. XII.
231, 247, 253, 261.
Irenaeus s. sec. II. 67, 101, 103,
155, 211.
Isaac parthus catholicorum 81.
Israël popul. hebr. 59, 61, 143,
145.

J.

- Jacobus patriarcha V. F. 85.
" ap. 51, 71, 85, 99.
Joannes ap. 67, 71, 77, 85.
Ardeleanu professor. 233,
237. 257.

- Joannes Chrysostomus aeppus con-
stant. s. IV—V 61, 65, 69, 103,
137, 221.
Joannes Corvinus princeps (dux)
251.
Joánnes Damascenuss. (sec. VIII)
23, 29, 71, 103, 129, 163.
Joannes Ezenganus doctor arm. 83.
" Hierodiaconus interfuit
conc. V. 189.
Joannes Jejunator patr. const. s.
VI. 235.
Joannes Mandacunius arm. catho-
lic. 81, 267.
Joannes Moldovanu canon. metro-
pol. Blasiensis 264.
Joannes mouachus hymnogr. 21.
" Palaeologus imp. byz. tem-
por. conc. florent. 195.
Joannes Orodnensis doctor arm.
87, 107.
Joannes II. regiae civitatis eppus.
243.
Joannes II. PP. rom. s. VI 229.
" VI. " " s. VII 190.
" XXII " " s. XIV. 249,
255.
Joannes Szabo eppus armenopoli-
tanus 65.
Joannes Schwetz theologus dög-
maticus dein eppus 7, 123.
Joannes Vancea Aeppus et me-
tropol. Alb. Juliens gr. r. cath.
61.
Joannes Veccus patr. const. XVII,
XIX, 235, 239.
Joannicius rex rom. bulgar. s. XII.
251, 253, 263,
Joppe urbs 37.
Josephus Franciscus gloriose reg-
nans Imperator Austriae Rex
Hungariae 269.
Josephus Metonensis eppus s. XV.
205.

Josephus patr. const. s. XV. 195.
" Papp Szilágyi eppus M.
Varadin. 230.

Josephus Pius hymnograph. s. IX
17, 129, 161.

Josue (Nave) dux Israēlis 145.

Ispravnicu quid? 201.

Judas ap. proditor 9, 37, 123.

Judaea provincia (terre Judaica)
23, 95,

Juga Moldaviae princ. s. XV 263.

Julius PP. rom. s. IV. 181.

" VI " " s. XVI 259.

" princeps hungaric. Trans-
silvaniae 247.

Junius Soranus praefectus Daciae
antiqu. 239.

Justiniana prima Justiniani patria
243, 245.

Jusitnianus imperat. byz. sec. VI
213, 217, 229, 243, 245.

Juvenalis Hierosolymitan. eppus s.
V. 185.

K.

Kantemir princeps et historiograph
264.

Kyriacodromium v. Evangelium
docens.

Khoy ap. Armenos significat ories.
85.

L.

Ladislaus (Laczkó) princeps Mol-
daviae s. XIV. 255, 257.

Legatus (vide ispravnicu) 201.

Leo Allatius scriptor erudit. s.
XVI. 27.

Leo Cardinalis s. XII. S. E. R. 253.
" Isauricus imperator byz. sec.
VIII. 263.

Leo PP. rom. s. V. 15, 165, 167,
175, 185, 187, 199, 229, 243.

Leo X PP. rom. s. XVI 259.
" rex armenor. 231.

Leo XIII gloriose regnans PP.
rom. 279.

Linus PP. rom. s. I. 37, 97, 153.
Lucentius eppus interfuit conc.
chalcedon. 185.

Lybia regio Africae 53, 99, 181,
197.

Lydda urbs 37.

M.

Macedonia provincia 209, 217, 243.

Manuel Malaxes scriptor 177.

Marcianus imperat. rom. s. III 229.

Marcus evangelista 37, 97.

" comensis eppus 239.

" ephesius eppus XIX, XXIII,
195, 203, 205, 247, 261, 265.

Maria Beatissima Virgo XI, 119.

Marmatia pars Hungariae 251.

Martinus s. PP. rom. s. VII. 15,
169, 171, 173.

Mathias ap. 123.

Mathaeus Blastares monach. ca-
nonist. auctor syntagmatis XIV,
177, 209, 231, 245.

Maximus Antiochenus interfuit
conc. chalc. 185.

Mediolanum urbs 39.

Mekitar abbas sebastenus armen.
doctor s. XVIII 85, 225.

Mennas patr. const. s. VI. 173, 221.
" choreppus 75.

Methodius patr. const. s. IX. 43,
97, 129.

Michaël Caerularius patriarch. con-
stant s. XI. XIX, 263.

Michael imperator byz. s. VIII—
IX. 72.

Michael Serbiae metropolita 279.
Moesia provincia (hod. Bulgaria)
239, 243.

Mohila Gregor. metropol. Molda-
viae s. XVI. 261.

Moldavia prov. rom. 233, 255, 257,
259, 261.

- Moldovlachia (Moldavia et Valachia) 55.
- Moyses propheta 41, 61, 97, 145.
Barcepha Jacobitarum doctor 77, 79, 105, 131.
- Moyses Choronensis script. arm. 81.
- Mysia superior prov. 245.
- N.**
- Nathanael Christum agnoscens 39.
- Naucratius 73, 105.
- Nero imperator rom. 25. 153.
- Neophytus Ungrovlachiae metropolit. s. XVII 29.
- Nestorius haeresiarcha s. V. 173, 175, 183.
- Nicaea urbs Bityniae 165.
- Nicephorus Callistus historiograph. s. XIV. 25.
- Nicephorus patriarcha const. sec. VII. 129, 221.
- Nicetas s. Daciae eppus s. III. 239.
- Nierses Lampronensis Tarsi eppus 81.
- Nicolaus s. Myrensis aeppus 33.
I. PP. rom. s. IX. 73.
Nilles S. J. eruditus profess. Oenipont. XIV, 13, 19, 38, 53, 55, 122, 163. 167. 169, 184, 195, 237, 266.
- Nuncius v. Legatus.
- O.**
- Optatus Milevitanus in Numidia s. IV 99. 155.
- Origenes Adamantius schol. Alex. s. II—III praef. 67.
- P.**
- Palaestina provincia 17, 19, 93, 151, 273.
- Pannonia antiqua (Hung. magn. complectens plures provincias) 255.
- Paschasius eppus interfuit concil. calcedon. 185.
- Paulus ap. pluries occ.
„ const. haereticus 189.
„ samozatenus 223, 227.
- Pedalion codex canon. gr. orient. 213.
- Pentapolis (cyraenaica in Afr.) 181. 197.
- Peodorus Heracleae eppus 239.
- Petrus ap. pluries occurit. (Chphas — Simon — Barjona.)
- Petrus Chrysologus Eppus confessor. s. V. 6, 71. 103.
- Petrus Major historic. romen. s. XIX. 247. 265.
- Petrus Moldaviae princeps sec. XVI. 261.
- Petrus Moldaviae eppus s. XV. 257.
„ filius principis romen. 259.
„ protopraesbyter interfuit conc. VII. 191, 197.
- Petrus praesbyter et hegumenus interf. conc. VII, 191, 193.
„ princeps romen. Valachiae s. XVI 231, 259.
- Petrus Semenenko polonus 114.
- Phanarum pars urbis constantinop. 261.
- Pharbennis 81.
- Pheschita versio ss. syr. chald. 77.
- Philippus cyprius script. XX.
- Philippus praesbyter rom. 241.
- Photius patr. const. s. IX, XIX. XXIII, 177, 209, 235, 237, 245, 247, 255, 261.
- Pitra cardinalis S. E. R. †. 191.
- Pius IV. PP. rom. sec. XVI, 259.
- Polonia regatum 259.
- Pontus provincia 23, 95, 207, 217.
(ad Pontum euxin.)
- Praevalum v. Dacia Praevalensis (pars Dac. ant. 243, 245.
- Pravila vid. Directorium legis.

Protagenes Daciae eppus sec. IV, 237, 239.
Pyrhus patr. const. haeret. 171, 189.

R.

Rasciani popul. slav. origin. 261, 263.
Roma pluries occurit.
Romania nunc regatum 225.
Rufus Thessalonicensis eppus sec. V. 243.
Russia imperium 273.
Rusii 261, 263, 273.

S.

Sabae s. (monasterium Romae) 293.
Samuel propheta 253.
„ Clain scriptor romen. † 263.
Saphira uxor Ananiae 37.
Sciaragan hymnarium arm. 51, 99.
Sergius patr. constant. monothelet. s. VII. 171, 191.
Sergius spseudomagister orm. 87, 157.
Severus Mucaffa Jacobitarum historiograph. 187.
Severus patr. antioch haeret. sec. VI, 175.
Silvester s. PP. rom. s. IV, 15, 151, 163, 165, 179, 197.
Simon magus 9, 25, 37, 97, 151.
Sincai G. historiographus romen. 239, 262.
Sirmium urbs. Pannoniae inf. 243.
Sixtus IV. PP. rom. s. XV, 242, 257.
Sixtus V. PP. rom. s. XVI, 259, 261.
Stephanus eppus carthaginens. 183, 197.
Stephanus vojvoda Moldoviae s. XV, 233, 257, 259.

Stephanus Azarias arm. praesbyt. dein patr. Ciliciens. 49, 81, 83, 181, 189, 190.
Surdus magister. arm. 87.
Symmachus PP. rom. s. VI, 175.
Synaxarium 11, 13, 17, 169.

T.

Tabitha 37, 97.
Tabor mons 19, 35.
Tarasius patriarch. const. s. IX 71, 103, 157, 191.
Tasianz-kir. epistola foederis 81, 225.
Tergoviste urbs Romaniae 177.
Tertulianus praesbyt. carthagin. s. III. XII.
Theoctistus Bulgarorum eppus 265.
Theodoreetus eppus Cyrus historiogr. s. V. XIV.
Theodorus studita hegumen. monaster. const. s. VIII 27, 71, 105, 129, 157.
Theodorus Balsamon eppus titular. Antiochenus s. XII canonist. gr. 177, 209.
Theodorus praesbyt. interfuit conc. VI 189.
Theodorus Aaron scriptor romen. 241.
Theodosius minor. imperator. byz. s. V. 213, 227.
Theodosius filius principis rom. 259.
Theophilus metropolita Alba-Juliensis s. XVII. 267.
Theophilus metropolita Valachiae s. XVII. 33.
Theophilus Bosphoritanus eppus s. IV. 239.
Theophanes s. e monach. metropol. Nic. factus. 167.
Thessalia provincia 209, 243.
Thimoteus Cipariu canonicus me-

tropolitau. Blasiensis 236, 251,
259, 266, 275.
Thomas Floriton scriptor 265.
Thracia provincia 207, 241.
Transylvania pars Hungariae 267.
Turcae popul. 259, 261.

U.

Uladislaus rex Hungariae 251.
Ungrovlachia provincia 29, 277.
Urbanus V PP. rom. s. XIV. 255.
257.
Urbanus VII PP. rom. s. XVI. 261.

V.

Valachi v. Walathi etc.
Valachia provincia 33, 233, 255,
259.

Valentinianus imperator s. IV 227.
Vanaganus Coschig armen. 87.
Varsevic S. Jesu missionarius 231.
Vartanus doctor arm. haer. 87.
Vigilius PP. rom. s. VI. 189, 199,
245.

W.

Walachi, Wlachi. Walathi Vlachones
etc. populus rom. pluries occur.
Wolf Andrras scriptor transilv.
257, 263.

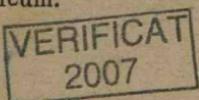
Z.

Zeno eppus. constant. sec. VIII.
129.
Zonares analista byz. s. XII. 177,
209.

Pagina	Series	Errata	Corrige.
XIII	39	Christinae	christianae
XVII	1	permissise	permisisse
XVIII	40	ρποοδῆς καὶ ποπλῆς	σπονδῆς καὶ πολλῆς
XXIII	16	falsifiatioois	falsificationis
3	23	preaprimis	præprimis
7	16	postetatem	poteatatem
13	29	consequentur	consequenter
15	28	a	o
19	2	pomens	ponens
25	16	citatationes	citationes!
„	22	fundamenum	fundamentum
39	32	recurrentes	recurrentium
41	12	depraecatoria	deprecatoria
47	17	laudet	laudat
59	19	ffdei	fidei
65	33	in numeri	innumeri
69	23	innitur	innititur
73	16	venemo	veneno
77	30	agoos iutelligit	agnos intelligit
80	33	Petri — de asemenarea	Petri — asemenarea
97	16	petransiisset	pertransiisset
107	3	Barhebraaus	Barhebraeus
115	18	Christ	Christi
151	8	ocmmemoratione	commemoratione
155	18	Echlesiam	Ecclesiam
„	22	Eclesia	Ecclesia
163	31	pot	post
169	17	syraxariis	synaxariis
170	32	ereticeloru	ereticiloru
172	18	Mema	Mena
173	18	Memam	Mennam
191	26	eticam	etiam
213	19	hunc	tunc
227	22	hic	omittatur
243	31	Praevalis	Praevali
245	10	Praevalis	Praevalensis
247	7	tempora	tempore
253	2	Joanniti	Joannitii.
263	25	1041	1401.

Praeterea in text. gr. pro littera gamma, signo, quo institutum typographicum carebat, substitutum est ubique digamma (ȝ) archaeologicum.

8
15

25,00